

**UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ
ÚSTAV HISTORICKÝCH VĚD**

**ČESKÁ KOMUNITA V SOFII
OD OSVOBOZENÍ BULHARSKA V ROCE 1878
DO KONCE DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY**

dějiny, procesy, osobnosti, společenský a každodenní život

Disertační práce

DRUHÝ DÍL

Autor práce: Mgr. Emil Minčev

Vedoucí práce: Doc. Vladimír Penčev

2016

ANOTACE

Tato práce se zabývá českou komunitou v Sofii a jejím vývojem v letech 1878 – 1945. Hlavním tématem disertační práce je vývoj krajanského spolku „Čech“, založeného v roce 1892 a jeho ústřední role v české společnosti v Sofii. K doplnění obrazu této komunity je součástí práce také stručný nástin dějin dalších českých organizací, podporujících aktivity krajanského spolku v Sofii. Pro lepší pochopení potřeby Čechů založit tuto organizaci, obsahuje disertace také kapitoly, popisující některé typické znaky jejich každodenního života v Bulharsku a způsob, kterým spolková činnost přispěla k vytvoření a udržování jejich identity.

Klíčová slova: Češi v Bulharsku, Sofie, spolek „Čech“, Národní dům T. G. Masaryka v Sofii, české organizace v Sofii, každodenní život Čechů v Sofii, identifikace Čechů v Sofii.

This thesis deals with the Czech community in Sofia and its development in the years 1878 - 1945. The main theme of this dissertation is the development of compatriot organization "Čech", founded in 1892 and its central role in Czech society in Sofia. To complete the picture of this community, this work also deals briefly with the history of other Czech organizations supporting the activities of the expatriate club in Sofia. To better understand the needs of the Czechs to create this organization the thesis also includes chapters describing some typical features of their everyday life in Bulgaria and the manner in which social activities contributed to the creation and the keeping of their identity.

Keywords: Czechs in Bulgaria, Sofia, club "Čech", The National House of T. G. Masaryk in Sofia, Czech organizations in Sofia, the everyday life of Czechs in Sofia, identification of the Czechs in Sofia.

OBSAH:
PRVNÍ DÍL

Úvod.....	8
1. Metodologie a rozbor použitých pramenů	13
2. Sofie – hlavní město Bulharska	19
2.1. Sofie v období Osmanské nadvlády	19
2.2. Sofie v letech 1878 - 1885.....	26
2.3. Vývoj Sofie v letech 1885 – 1918.....	31
2.4. První české spolky v Sofii.....	35
2.5. Češi a obnova Sofie.....	38
2.6. Vývoj Sofie v letech 1919 – 1940.....	41
2.7. Sofie a druhá světová válka (1941 – 1945).....	42
3. Dějiny krajaňského spolku v Sofii	45
3.1. Vytvoření spolku „Čech“ a jeho dějiny do roku 1899	45
3.1.1. Situace v Bulharsku v letech 1878 – 1899	45
3.1.2. Vznik spolku „Čech“.....	49
3.1.3. Prameny k dějinám spolku „Čech“ z let 1893 – 1899.....	51
3.1.4. Vedení spolku v letech 1892 – 1899	53
3.1.5. Spolková činnost v letech 1892 – 1899.....	57
3.1.6. Členové spolku „Čech“ v letech 1892 – 1899.....	61
3.1.7. Finanční situace spolku v letech 1892 – 1899.....	70
3.1.8. Spolková místnost a knihovna v letech 1892 - 1899.....	72
3.1.9. Shrnutí	73
3.2. Spolek „Čech“ v letech 1900 – 1914.....	74
3.2.1. Situace v Bulharsku v letech 1900 – 1914	74
3.2.2. Vedení spolku v letech 1900 – 1914	78
3.2.3. Spolková činnost v letech 1900 - 1914	97
3.2.4. Členové spolku „Čech“ v letech 1900 - 1914	108
3.2.5. Finanční situace spolku v letech 1900 – 1914.....	120
3.2.6. Spolková místnost a knihovna v letech 1900 - 1914.....	126
3.2.7. Shrnutí	129
3.3. Spolek „Čech“ v letech 1915 – 1925.....	131
3.3.1. Situace v Bulharsku v letech 1915 – 1925	131
3.3.2. Vedení spolku v letech 1915 – 1923	134
3.3.3. Vedení spolku v letech 1924 – 1925 a vznik družstva „československý národní dům T. G. Masaryka v Sofii“	144
3.3.4. Spolková činnost v letech 1915 - 1925	149
3.3.5. Členové spolku v letech 1915 – 1925	159

3.3.6. Finanční situace v letech 1915 - 1925	164
3.3.7. Spolková místnost a knihovna v letech 1915 - 1925.....	169
3.3.8. Shrnutí	171
3.4. Národní dům „T. G. Masaryka“ v letech 1926 – 1934.....	172
3.4.1. Situace v Bulharsku v letech 1926 - 1934.....	172
3.4.2. Vedení „Národního domu“ v letech 1926 – 1934	174
3.4.3. Spolková činnost v letech 1926 - 1934	187
3.4.4. Členové spolku v letech 1926 - 1934	197
3.4.5. Finanční situace spolku v letech 1926 – 1934.....	205
3.4.6. Spolkový dům a knihovna v letech 1926 - 1934.....	218
3.4.7. Shrnutí	225

DRUHÝ DÍL

3. Dějiny krajského spolku v Sofii	226
3.5. Národní dům „T. G. Masaryka“ v letech 1935 – 1945.....	226
3.5.1. Situace v Bulharsku v letech 1935 - 1945.....	227
3.5.2. Vedení družstva v letech 1935 – 1945	229
3.5.3. Činnost družstva v letech 1935 – 1945	243
3.5.4. Členové družstva v letech 1935 – 1945	252
3.5.5. Finanční situace družstva v letech 1935 – 1945.....	256
3.5.6. Spolkový dům a knihovna v letech 1935 – 1945	262
3.5.7. Shrnutí	271
4. Tělovýchovná jednota „Sokol“ v Sofii.....	272
4.1. První tělovýchovná jednota „Sokol“ v Sofii (1879 – 1882).....	272
4.2. Druhá tělovýchovná jednota „Sokol“ v Sofii (1894 – 1901/1915).....	273
4.3. Třetí tělovýchovná jednota „Sokol“ v Sofii (1921 – 1940)	275
4.4. Čtvrtá tělovýchovná jednota „Sokol“ v Sofii (1945 – 1950)	280
4.5. Shrnutí	281
5. Odbory krajského spolku.....	282
5.1. Spolek „České srdce“ v letech 1919 – 1925	282
5.2. Česká škola v Sofii v letech 1919 – 1945	288
5.3. Vlastenecký a dobročinný odbor „Baráčníků“ v letech 1932 – 1938	296
5.4. Pojišťovací odbor „Vzájemnost“ v letech 1921 – 1934.....	297
6. Každodenní život Čechů v Sofii	301
6.1. Příčiny odchodu Čechů do Bulharska	301
6.2. Cestování do Bulharska.....	303
6.3. Zaměstnání	308
6.4. Peníze	312

6.5. Ubytování	314
6.6. Stravování.....	315
6.7. Zdravotnictví a choroby	317
6.8. Volný čas.....	319
6.9. Bulharský pohled na českou přítomnost	321
7. Identifikační znaky české komunity v Sofii	330
7.1. Jazyk a výchova	330
7.2. Organizace komunity	332
7.3. Činnost české společnosti.....	334
7.4. Média.....	335
7.5. Topologie krajanské komunity v Sofii	336
7.5.1. Památná místa	338
7.7. Společné trávení volného času	339
7.8. Připomínání vlasti	339
8. Závěr.....	341
Přílohy	344
Předsedové spolku „Čech“ a družstva „Národní dům T. G. Masaryka v Sofii“ v letech 1892 - 1945:	344
Místopředsedové spolku „Čech“ a družstva „Národní dům T. G. Masaryka v Sofii“ v letech 1892 - 1945:	345
Stručné biografie některých Čechů v Sofii:	346
Soupis Československých státních příslušníků, žijících v Sofii v roce 1922 podle záznamů z časopisu „Československý obzor“:.....	353
Spis členů pojišťovacího odboru „Vzájemnost“	357
Obrazové přílohy.....	361
Zdroje obrazových příloh:	369
Bibliografie.....	370
Archivní prameny.....	370
Tištěné prameny a edice	371
Literatura	371
Studie.....	376
Periodický tisk.....	380
Internetové zdroje.....	381

3. Dějiny krajanského spolku v Sofii

3.5. Národní dům „T. G. Masaryka“ v letech 1935 – 1945

Na začátku roku 1935 spolek měl kolem 403 členů, z toho 153 v ústředí a 250 v odbočkách. Počet členů během stále trvající krize však postupně klesal. “Národní dům“ vedl předseda Jan Čmolík, místopředsedové Ludvík Diviš a Václav Pospíšil, finančním referentem byl Jaroslav Laušman, kulturním referentem Ferdinand Sýkora, tajemníkem Karel Bíža. Správcem československé školy byl učitel Karel Hrdlička. Předsedkyní dámského spolku „České srdce“ byla paní Františka Čmolíková. “Národní dům“ měl odbočky ve vsích Vojvodovo, Mrtvice (od r. 1935 přejmenovaná na Podem),¹ Gorna Mitropolija a Brašljanica.²

Do roku 1935 “Národní dům“ vešel s velkým problémem v rozpočtu, který vznikl škrtnutím podpory od Ministerstva školství ČSR v hodnotě 30 000 Kč. Tato subvence byla určena na zaplacení nájemného československé školy v Sofii, což znamenalo, že následkem jejího škrtnutí mohla zaniknout škola. Na začátku roku “Národní dům“ disponoval s 50 000 leva a měl zaplacené 50% z bezúročných půjček. Plánováno bylo jejich úplné zaplacení, které se však nezdařilo právě kvůli škrtnutí subvence škole.³

Na začátku ledna vstoupilo v platnost rozhodnutí bulharské vlády o státním dozoru nad dobročinnými organizacemi. Nově všechny dobročinné organizace, spolky, firmy a korporace se musely stát členy státního svazu pro veřejné podporování, jinak jim hrozil zánik. “Národní dům“ se musel řídit také tímto rozhodnutím vlády. Během roku bylo řešeno, zda bulharská vláda vidí spolek jako dobročinnou organizaci či nikoli. Protokoly se nezmiňují o registraci spolku, což by mohlo znamenat, že “Národní dům“ nebyl chápán jako dobročinná organizace. Tato otázka byla odsouvána do roku 1937, kdy se vedení spolku ohradilo vůči přiznání spolku jako dobročinné organizace, právě proto, aby pro něj nebylo povinné zapsat se do státního svazu pro veřejnou podporu.⁴

¹ Archiv ČSK v Sofii. *Zápisy o schuzích výboru družstva od 2. IV. 1932 do 23. IX. 1937.* s. 336

² Viz předchozí kapitolu.

³ Archiv ČSK v Sofii. *Zápisy o schuzích výboru družstva od 2. IV. 1932 do 23. IX. 1937.* s. 284.

⁴ Tamtéž, s. 293, 376.

3.5.1. Situace v Bulharsku v letech 1935 - 1945

V roce 1935 politický systém, nastolený stranou „ZVENO“ se pomalu začal hroutit. Přispívala k tomu jak nejednotnost vedení, tak i nejasný koncept způsobu vlády. Už od převratu členové této strany se snažili izolovat cara, jehož funkci ve státě de facto neuznali. Car Boris III. se soustředil na získání podpory veřejnosti a armády a v podstatě pasivně vyčkával. Na začátku roku 1935 se vojenský svaz rozpadl na dvě frakce – jedna podporovala Damiana Velčeva, druhá chtěla větší politickou moc pro armádu. Nakonec druhá strana dosáhla převahu a dne 21. ledna 1935 výbor vojenského svazu se dohodl vyloučit Damiana Velčeva a požádat o rezignaci Kimona Georgieva. Dne 22. ledna K. Georgiev skutečně podal demisi. Novou vládu sestavil gen. Penčo Zlatev.⁵

Vláda gen. Penča Zlateva podpořila cara a sám panovník se de facto ujal moci ve státě. Nejdříve však musel izolovat umírněnou opozici ve vojenském svazu, což se mu podařilo na konci dubna. Kvůli tomu však gen. Zlatev musel podat demisi a 21. dubna prostřednictvím carského manifestu byla sestavená vláda bez politické strany, s ministerským předsedou Alexandrem Toševem. Změna vlády v Bulharsku se setkala se smíšenými pocity v Srbsku. Damian Velčev v červenci odjel do Bělehradu a navázal kontakty se srbskou stranou, která se stavěla proti vládě Toševa a cara. V Bulharsku Velčevovi věrní lidé připravovali převrat. V září se Velčev rozhodl vrátit, dne 2. října však byl zatčen. Stanul před soudem a byl odsouzen k smrti. Tento rozsudek byl však v březnu 1936 zmírněn na doživotí. Skandál s Velčevem otrásl vládou a Tošev byl donucen podat demisi. Dne 23. listopadu 1935 byla sestavena nová vláda Georgiho Kjoseivanova. V březnu 1936 byl rozpuštěn vojenský svaz.⁶

V dalších letech byl v Bulharsku vyhlášen tzv. „nestraničný systém“, ustanovený květnovým převratem „ZVENA“ v roce 1934. V obecních volbách (1937) a volbách do národního shromáždění (1938) byli voleni pouze jednotlivci. Zahraniční politiku řídil v podstatě sám car Boris III. Postupně se dařilo navázat lepší vztahy s Jugoslávií a Řeckem, v letech 1937 a 1938 byly s nimi podepsané smlouvy o spolupráci.⁷

⁵ ВАЧКОВ, Д. и кол. *История на България. Том девети. История на България 1918 – 1944.* София, 2012. s. 300 – 304.

⁶ САЗДОВ, Д. и кол. *История на България 681 – 1944. Том втори.* София, 2003. s. 752 – 757.

⁷ RYCHLÍK, J. *Dějiny Bulharska.* Praha, 2000. s. 314.

V roce 1936 se podařilo poprvé od velké hospodářské krize vyrovnat státní rozpočet. Bulharsko se začalo postupně dostávat ze stagnace. Provedené byly reformy v hospodářství, některá odvětví průmyslu byla zamrzena, u dalších byl podpořen nový růst. Přijata byla daňová reforma. Daně se nově zvýšily na 30 až 50% z příjmů obyvatel. Ekonomika státu však byla slabá, do roku 1939 Bulharsko stačilo pouze platit úroky ze zahraničních půjček. Celková ekonomická situace v letech 1936 – 1939 nebyla velice dobrá i kvůli velké snaze o modernizaci bulharské armády. Výdaje na armádu v těchto letech stouply na vrub investic do průmyslů a zemědělství.⁸

Ve své vnější politice se Bulharsko dostávalo stále víc pod vliv Německa a přes dohody s Jugoslávií a Řeckem byly jeho snahy namířené k revizi mírových smluv. Ze své geopolitické pozice si však nemohlo dovolit vystupovat tak razantně jako Německo a raději volilo politiku vyčkávání a snahu docílit malé ústupky z mírových smluv. Zahraniční obchod spojil Bulharsko ještě pevněji s Německem, které bylo největším odběratelem bulharských výrobků.⁹

Na začátku II. světové války Bulharsko vyhlásilo neutralitu a stále se snažilo mírovým způsobem revidovat smlouvy z I. světové války. Na začátku roku 1940 se stal ministerským předsedou germanofil Bogdan Filov. Bulharsko tak dalo jasně najevo svou pozici „tichého spojence“ Německa. V dubnu 1940 byl vydán zákon o obecné mobilizaci, který připravil hospodářství státu na válku. Omezené byly prodeje některých komodit a zemědělských výrobků. Smlouva v Krajově, podepsaná dne 7. září 1940 přinesla první revizi hranic Bulharska – získaná byla Severní Dobrudža. Zásluhy na podepsání této smlouvy měla německá a italská diplomacie, která se v této otázce angažovala na straně Bulharska. Dne 1. března 1941 Bogdan Filov podepsal smlouvu o vstupu Bulharska do Osy Berlín-Řím-Tokio. Politika neutrality tím skončila.¹⁰

Přes podepsání této smlouvy se Bulharsko prakticky nezúčastnilo války po boku Osy. Pouze povolilo procházení německé armády a proviantu přes svoje území. Jediná mise, na které se bulharská armáda podílela, byla okupace Makedonie a Thrákie v letech 1941 – 1944. Díky obratné politice Borise III. se podařilo sjednat s Německem, že

⁸ СТАТЕЛОВА, Е. и кол. История на нова България 1878 – 1944. Том III. София, 1999. s. 576 – 580.

⁹ ВАЧКОВ, Д. и кол. История на България. Том девети. История на България 1918 – 1944. София, 2012. s. 325 – 346.

¹⁰ СТАТЕЛОВА, Е. и кол. История на нова България 1878 – 1944. Том III. София, 1999. s. 580 – 597.

armáda se nezúčastní žádných společných vojenských operací. V roce 1943 car náhle zemřel, regentská vláda však pokračovala ve stejné politice. Mezitím v Bulharsku vznikla platforma pro lidovou protifašistickou frontu, podporovanou SSSR. Tato platforma se jmenovala Vlastenecká fronta a v podstatě byla strůjcem komunistického odboje ve státě. V letech 1943 – 1944 spojenci několikrát bombardovali Sofii. Vláda si tehdy uvědomila, že Německo prohraje válku a usilovně se začala snažit o uzavření míru. Předběžná jednání však byla neúspěšná. Postavení Bulharska se zhoršilo po kapitulaci Rumunska v srpnu 1944. Dne 5. září SSSR vyhlásil Bulharsku válku a jediný způsob jak se z II. světové války dostat tak zůstal přes jednání v Moskvě. SSSR však požadoval, aby Bulharsko odzbrojilo a internovalo všechna německá vojska na svém území a potom aby vyhlásilo Německu válku. V noci z 8. na 9. září 1944 Vlastenecká fronta organizovala státní převrat. Ve státě proběhlo „očistění“ od politických nepřátel a Bulharsko vyhlásilo Německu válku. Státní politika byla namířená k přípravě nastavení vlády podle komunistického vzoru. Tím byla zahájena komunistická diktatura v Bulharsku, která pokračovala v dalších desetiletích.¹¹

3.5.2. Vedení družstva v letech 1935 – 1945

Prvním problémem, na který se vedení spolku zaměřilo, bylo vyřešení otázky subvence pro českou školu v Sofii. V lednu bylo provedeno několik jednání s Ministerstvem školství ČSR. Na konci ledna se podařilo dojednat zaslání subvence ve výši 30 000 Kč na rok 1934. Tímto byl vyřešen velký finanční problém, který nastal v minulém roce v souvislosti se škrtnutím této podpory, a zároveň bylo zajištěno další fungování československé školy v Sofii. V budoucnosti „Národní dům“ však nemohl počítat s jistými subvencemi od ministerstva školství, a proto bylo rozhodnuto, že škola se stane součástí spolku tím, že do jejího výboru budou zvoleni členové výboru klubu. Na začátku března starý výbor školy odstoupil ve prospěch členů z výboru národního domu. Tímto způsobem byly obě organizace propojeny a československá škola se stala částí spolku.¹²

¹¹ RYCHLÍK, J. *Dějiny Bulharska*. Praha, 2000. s. 318 – 340.

¹² Tamtéž, s. 288, 292.

Řádná valná hromada spolku v roce 1935 byla uskutečněna dne 10. března. Na ustavující schůzi nového výboru, konané 14. března byly rozdělené funkce ve výboru. Předsedou zůstal Jan Čmolík, do dalších funkcí byli zvoleni: I. místopředseda – Václav Pospíšil, II. místopředseda – Ludvík Diviš, zapisovatel – Robert Marek, zástupce zapisovatele – paní Marie Burešová, finanční referent – Jaroslav Laušman, správce domu – Karel Vojtěch, zástupce správce domu – Karel Hrdlička, kulturní referent – Ferdinand Sýkora, knihovník – Václav Pospíšil, pokladník – František Trnka ml., předsedkyně odboru „České srdce“ – Františka Čmolíková, její náhradnice – sl. Marie Maršounová. Ve své podstatě se vedení od roku 1932 nezměnilo.¹³

V červnu chudobinec „Českého srdce“ byl přemístěn do národního domu. Pro něj byly uvolněné dvě místnosti, které předtím měl v podnájmu hostinský pan Chytičenko. Kvůli tomu mu bylo sníženo nájemné o 1000 leva na 3000 leva měsíčně.¹⁴

V roce 1935 výbor spolku organizoval 20 řádných výborových schůzí, jednu ustavující schůzi výboru a jednu valnou hromadu. Celkový počet schůzí se pohyboval pod průměrem, protože výbor v podstatě neměl moc velkou práci. Zabýval se zajištěním podpory ze strany československých ministerstev, několika žádostmi o snížení městských poplatků, vyřízení záležitosti sjednocení výboru školy a „Národního domu“ a s opravami, provedenými v sálu a domě spolku.¹⁵

Ihned na začátku roku 1936 přišla změna ve vedení národního domu. Na konci února předseda Jan Čmolík a místopředseda Ludvík Diviš chtěli vystoupit z výboru, oficiálně se ale vzdali své funkce až na valné hromadě, konané 8. března. Od února však byli zastoupeni Bohdanem Proškem (za předsedu) a Bohumilem Čenským (za místopředsedu). Bývalý předseda krátce po valné hromadě odjel do Československa, místopředseda Ludvík Diviš odstoupil z funkce kvůli nedostatku volného času a zhoršenému zdravotnímu stavu.¹⁶

V knize *Zápisy o schůzích výboru družstva od 2. IV. 1932 do 23. IX. 1937* chybí zápis z valné hromady, která se konala 8. března. Tento zápis je umístěn až na začátku

¹³ Tamtéž, s. 293 – 294.

¹⁴ Tamtéž, s. 296, 303 – 304, 308.

¹⁵ Tamtéž, s. 284, 285, 288, 290, 291, 293, 295, 297, 299, 301, 302, 305, 306, 308, 310, 311, 317, 321, 323, 324, 327.

¹⁶ Tamtéž, s. 330.; *Archiv ČSK v Sofii. Československý národní dům v Sofii. Zápisy výboru. 7. X. 1937 – 15. V. 1946.* s. 1, 10.

knihy „*Československý národní dům v Sofii. Zápisy výboru. 7. X. 1937 – 15. V. 1946*“. Rozdělení funkcí výboru však bylo tradičně uskutečněno na první výborové schůzi po valné hromadě, která se konala dne 12. března. Volby do vedení spolku byly uskutečněny na této valné hromadě. Novým předsedou se stal Bohdan Prošek, druhým místopředsedou se stal Bohumil Čenský. Kromě nich výbor zůstal v podstatě ve stejném složení jako předtím.¹⁷

Na konci dubna správce domu Karel Vojtěch podal demisi a odstěhoval se do Prahy, protože pracoval jako tajemník v obchodní komoře a během stěhování byl zřejmě z této funkce propuštěn. Novým správcem domu se stal pan Hrdlička.¹⁸

Rok 1936 byl klidný a bez větších otřesů. Proto výbor vykonal pouze 17 výborových schůzí, jednu ustavující schůzi výboru a jednu valnou hromadu. V srpnu a září přitom nebyla organizována ani jedna výborová schůze. Příčinou této malé aktivity byla absence velkých problémů, na schůzích se řešily pouze menší opravy domu a hledání nájemníků pro restauraci a místností po obchodní komoře. Největší důraz byl kladen na úspěšné zahájení výstavby školní budovy v odbočce v Brašljanici, což však nakonec bylo posunuto na další rok. Celková pasivita byla zřejmá i v divadelním odboru, který organizoval méně divadelních představení, než v minulém roce. V protokolech většinou chybí také zmínka o úspěšnosti organizovaných akcí, což ukazuje na celkovou pasivitu výboru spolku.¹⁹

Na začátku roku 1937 se poměry v Bulharsku začaly zhoršovat, zejména pro spolky. Vláda totiž zakázala jakékoliv shromažďování bez předešlého povolení od příslušných policejních orgánů. Tento zákaz byl velice přísný zejména k spolkům, které neměly vlastní budovy a pronajímaly si místnosti v jiných budovách. Na tuto okolnost byly upozorněny všechny spolky zvláštním dopisem z policejních stanic. Tento první krok k omezení schůzek různých spolků byl znamením začátku větších omezení ve spolkovém životě v Bulharsku. Tato omezení souvisela se snahou cara upevnit svou politickou moc.²⁰

¹⁷ Tamtéž, s. 9.; Archiv ČSK v Sofii. *Zápisy o schůzích výboru družstva od 2. IV. 1932 do 23. IX. 1937.* s. s. 335, 336.;

¹⁸ Tamtéž, s. 340 – 341.

¹⁹ Tamtéž, s. 328, 330, 332, 335, 336, 338, 340, 342, 344, 346, 347, 348, 350, 351, 352, 354, 357.

²⁰ Tamtéž, s. 375.

Zákon o spolkovém životě sahal až tak daleko, že každý jednotlivec, který bydlel v podnájmu v budově nějakého sdružení se musel přihlásit u policie. Například letní výletníci z Čech, kteří používali některou místnost v národním domě, nově museli být přihlášení u policie na začátku svého pobytu a odhlášeni na jeho konci. Zákon takto velice komplikoval možnost využití spolkových místností jako noclehárny pro krajany. Proto „Národní dům“ musel počítat se snížením příjmů z nájmu pokojů v budově spolku příležitostným nájemníkům.²¹

Dalším zákonem, kterým si chtěla bulharská vláda pohlídat cizince, bydlící ve státě, byl zákon o registraci. Každý cizinec se měl zapsat na příslušné policejní stanici a kromě toho ještě musel zveřejnit, z čeho mu plynou příjmy.²² Tato legislativní opatření měla nepříznivý dopad na krajanské spolky v Bulharsku a nutila je k omezení organizační činnosti.

Československý spolek však zpočátku nepocítil zvláštní omezení. Řádnou valnou hromadu odbyl tradičně v první polovině března – vykonal ji už 14. Na ní staré vedení obdrželo další mandát. Dne 25. března byla vykonána první výborová schůze po valné hromadě. Na ní byly rozdělené funkce výboru spolku. Jádrem starého vedení zůstalo beze změn, nově za zapisovatele byl zvolen Robert Marek, za správce domu místo Václava Pospíšila ředitel školy Blahoslav Prudký. Novými členy výboru se stali František Havel a Jan Hořejší.²³

Bohužel neúspěšně dopadla snaha vedení spojit se s Českým ústavem zahraničním, který 26. dubna svolal schůzi výboru zahraničních Čechů a Slováků do Prahy. Schůze se měl zúčastnit také reprezentant „Národního domu“ pan Rauer, který se již předtím vystěhoval do Prahy. Tomu se však nepodařilo zúčastnit se a tak „Národní dům“ zůstal bez reprezentanta. Ze strany ČÚZ tak nemohl očekávat žádnou podporu.²⁴

V prosinci „Národní dům“ byl upozorněn na existenci několika desítek slovenských rodin ve vsi Bělinci, které byly původem z Vojvodova, ale odstěhovaly se

²¹ Tamtéž, s. 388.

²² Archiv ČSK v Sofii. *Československý národní dům v Sofii. Zápisy výboru. 7. X. 1937 – 15. V. 1946.* s. 13.

²³ Archiv ČSK v Sofii. *Zápisy o schůzích výboru družstva od 2. IV. 1932 do 23. IX. 1937.* s. 375, 378.

²⁴ Tamtéž, s. 357, 380, 384.

odtamtud v roce 1935. Výbor spolku proto začal uvažovat o zřízení další odbočky právě v této vsi.²⁵

Aktivita výboru spolku v roce 1937 nebyla o moc větší než ta v roce 1936. Organizováno bylo 19 výborových schůzí a jedna valná hromada. Menší aktivita byla daná tím, že spolek opět neměl větší problémy, které by si vyžádaly častější zasedání výboru. Menší problémy měl s restaurací, úpravami budovy a parcelací pozemku. Další problémy byly spojené se zpřísněnou legislativou, kterou bulharská vláda vydala k lepší kontrole nad cizinci, žijícími v Bulharsku.²⁶

Rok 1938 začal klidně jako předchozí léta, mezinárodní situace se však měla záhy změnit v neprospěch ČSR a to se potom negativně promítlo i do krajanského spolku v Sofii. Na začátku roku 1938 vedení národního domu opustil zapisovatel R. Marek, který 8. ledna odjel do Bratislavy. Na jeho místo byl zvolen do valné hromady pan Jaroš.²⁷

Nepochybné velké zásluhy pana Jaroslava Laušmana za velice příznivou finanční situaci národního domu v roce 1938 byly oceněny jeho jmenováním čestným členem, které se mělo uskutečnit na valné hromadě, konané 6. března. Protože J. Laušman se na valnou hromadu nedostavil, diplom, uznávající ho za čestného člena spolku, obdržel až na první výborové schůze po ní, konané 14. března.²⁸

Po připojení Rakouska k Německu v březnu 1938 mezi Čechy v Sofii panoval značný rozruch, který byl spojen s nejistým postavením jejich vlasti. Proto velvyslanec Prokop Maxa se rozhodl k krajanům promluvit na výborové schůzi, konané 14. března. Ujistil je, že Francie a Rusko se zaručily za uchování Československé republiky a o smířlivém prohlášení Německa. Velvyslanec zastával názor, že republika zůstane za světových událostí nedotčena.²⁹ Kromě toho doporučil, aby spolek přestal pronajímat salon cizím organizacím. Vyzýval tak k větší opatrnosti s ohledem na zpřísnění zákonů, týkajících se spolků v Bulharsku. Velvyslanec nabádal k větší opatrnosti v tomto složitém období. Výbor spolku se o této věci definitivně nerozhodl, protože to by

²⁵ Archiv ČSK v Sofii. *Československý národní dům v Sofii. Zápisy výboru. 7. X. 1937 – 15. V. 1946.* s. 21.

²⁶ Tamtéž, s. 11, 12, 15, 18, 21, 23.; Archiv ČSK v Sofii. *Zápisy o schůzích výboru družstva od 2. IV. 1932 do 23. IX. 1937.* s. s. 358, 374, 376, 378, 380, 382, 384, 385, 386, 387, 387, 389, 391, 393.

²⁷ Archiv ČSK v Sofii. *Československý národní dům v Sofii. Zápisy výboru. 7. X. 1937 – 15. V. 1946.* s. 24.

²⁸ Tamtéž, s. 32, 38.

²⁹ Tamtéž, s. 37.

znamenalozdát se části příjmů. Nakonec v dubnu došlo k kompromisu, velvyslanec souhlasil s pronajímáním sálu pouze „slušným“ spolkům.³⁰

Ve stejné době se odehrála změna ve vedení spolku. Na první výborové schůzi po valné hromadě, konané 14. března se novým finančním referentem stal Ferdinand Kumpošt a pokladníkem pan Rulf. Ten však neměl dost volného času a proto mu byli přiděleni dva pomocníci – pánové Herma a Červinka. Další funkce výboru byly rozdělené takto: správce domu – L. Jaroš, knihovník – V. Pospíšil, jednatel – pan Hořejší, ředitel osvětového odboru – pan Blatný. Výbor pak odsouhlasil, že bude ročně konat menší počet schůzí – měly se konat jednou měsíčně a to vždy v první čtvrtině měsíce.³¹

Na začátku dubna byl vydán nový zákon, prostřednictvím kterého stát posílil svůj dozor na spolky a družstvy. Tento zákon požadoval zaslání stanov a seznamu členů výboru dozorcí radě Ministerstva vnitra. „Národní dům“ dodržel lhůtu na zaslání těchto seznamů a také zaslal stanovy k novému schválení na Ministerstvo vnitra.³² Stanovy krajského spolku nakonec byly potvrzeny od ministerstva dne 26. srpna.³³

U příležitosti oslav narozenin pana Edvarda Beneše, pan Ludvík Diviš navrhl udělat sbírku na obranu státu, na které se brzy vybralo 14 000 leva. Spolek zařídil také rozeslání dopisů, v nichž žádal krajaný, žijící v Bulharsku, o participaci na této sbírce. Dopisy byly odeslané také odbočkám družstva v celém státě a správě cukrovaru v Gorné Orechovici. Sbíráním peněz od krajanů v Ruse byl pověřen pan Tauš, ve Varně pan K. Škopril a v Lomu pan Duchouš. Na začátku června pouze od Sofijských krajanů a spolků bylo vybráno 55 000 leva. Do sbírky přispěly TJ „Sokol“ (10 000 leva) a česká škola. „Národní dům“ vydal z vlastních prostředků pouze 1000 leva, protože jeho finanční situace nedovolila, aby věnoval vyšší částku.³⁴

S ohledem na velký počet legislativních změn, které byly provedeny v posledních letech, v červenci „Národní dům“ se rozhodl informovat všechny krajaný o těchto změnách, které se týkaly jejich práv. K tomuto účelu byl připravován oběžník, který měl být zasílán každé tři měsíce.³⁵

³⁰ Tamtéž, s. 39, 41.

³¹ Tamtéž, s. 37 – 38, 40.

³² Tamtéž, s. 41, 43.

³³ Tamtéž, s. 52.

³⁴ Tamtéž, s. 46 – 47, 48.

³⁵ Tamtéž, s. 49.

Sbírání peněz na obranu vlasti se protáhlo až do začátku října. V tomto momentě však již bylo pozdě. „Národní dům“ přesto poslal do ČSR celkově nasbíraných 166 834 leva.³⁶

Události na konci léta donutily výbor, aby počkal se svoláním svých schůzí až do 6. října. „Národní dům“ velice těžce nesl rozhodnutí Mnichovského diktátu a situaci, ve které se ocitla Československá republika. Z vlastních sil však nemohl ovlivnit tuto skutečnost.³⁷

V říjnu na místo pana Blatného jako ředitele osvětového oboru byl zvolen učitel pan Husák. Pan Blatný opustil Sofii a odjel do Prahy, aby se věnoval studiu.³⁸

Na konci roku 1938 finanční referent pan Kumpošt upozornil na špatný finanční stav „Národního domu“. Spolek potřeboval nutně najít způsob jak zvýšit své příjmy, aby mohl zajistit svou soběstačnost, obzvláště v době, kdy příchod subvence ze strany Ministerstva zahraničních věcí ČSR nevypadal moc reálně. Družstvo muselo navíc počítat s tím, že situace se v tomto ohledu pravděpodobně nezlepší.³⁹

Těžká finanční situace donutila finančního referenta pana Kompošta aby v listopadu vyhlásil vybírání členských příspěvků. K tomuto účelu byl vyhotoven spis členů, kteří doposud nezaplatili příspěvek. Relativně pozdní ohlášení tohoto sběru příspěvků bylo způsobeno předešlou kampaní na sbírku na ochranu vlasti.⁴⁰

Ztížená finanční situace byla způsobena také tím, že během léta byly vykonané rozsáhlé a nákladné opravy národního domu.⁴¹ Na výborové schůzi, konané 3. listopadu, zazněla kritika pana Hrdiny, který se ostře postavil proti rozhodnutí výboru provést takto nákladné úpravy a přitom se neřídit rozpočtem, schváleným valnou hromadou. Další jeho kritika byla namířena na to, že peníze na tyto opravy byly vyzvednuté z účtu dědictví po paní Benešové a požadoval urychlené navrácení „půjčených“ 75 000 leva z tohoto účtu. Členové výboru Prošek, Pospíšil, Jaroš, Kumpošt a Hořejší se ohradili proti tomu a poukázali na to, že větší opravy budovy nebyly vykonané již 14 let a že údržba je nutná, zvláště u prostor, které používá československá škola. Dále poukázali na to, že není

³⁶ Tamtéž, s. 51.

³⁷ Tamtéž, s. 50.

³⁸ Tamtéž, s. 42, 46, 47, 50.

³⁹ Tamtéž, s. 50 – 51.

⁴⁰ Tamtéž, s. 53 – 54.

⁴¹ Viz podkapitolu o spolkovém domu.

důvodu nevěřit, že by vyslanec Maxa nemohl zajistit slíbenou subvenci, potom, co opatřil takové velké množství subvencí národnímu domu. Na velvyslanectví byla poslána speciální delegace, aby dostala od vyslance Maxy ujištění, že přes veškeré události spolek obdrží slíbenou částku. Velvyslanec Maxa ujistil vyslané delegáty, že Ministerstvo školství a Ministerstvo zahraničních věcí koncem roku nebo začátkem příštího roku poskytnou subvenci spolku v celkové výši 20 000 Kč.⁴²

Na konci roku se dostal ředitel české školy pan Jaroš do nových potíží, protože místo kurzů pro mládež, která nenavštěvovala tuto školu, založil klub mládeže, ve kterém byli sdruženi mladí krajané a krajanky ve věku 15 – 22 let. Výbor se postavil proti tomuto činu s odůvodněním, že takový klub nemůže být založen mimo rámec „Národního domu“. Panu Jarošovi bylo vyčítáno, že tento krok může být zhoubný pro spolek a vést k jeho rozštěpení. Výbor se usnesl, že nazvání této mládežnické organizace nebude obsahovat ve svém jménu slovo „klub“, ale že jeho činnost bude prospěšná „Národnímu domu“ a stane se jeho součástí. Kromě toho jako vyslanec výboru byl do této organizace vyslán pan K. Hora.⁴³ Na začátku roku 1939 bylo rozhodnuto pojmenovat spolek mladých krajanů „Sdružení československé mládeže“.⁴⁴

Během roku 1938 bylo organizováno pouze 12 výborových schůzí, přitom do dubna byla vykonána polovina z nich. Celková aktivita spolku byla na podzim zamrazena politickými událostmi, spojenými s odtržením Sudet od Československé republiky. V této napjaté situaci krajanský spolek vyšel vstříc vlasti, když založil sbírku na její obranu. Konečné rozhodnutí v Mnichově však tento vlastenecký čin zastínilo a postihlo z velké části také veškerou činnost spolku do konce roku. Zásadním problémem „Národního domu“ se stala nejistá budoucnost, ve které již nemohl počítat s pokračující podporou ze strany Československé republiky a musel hledat nové způsoby, jak přežít z vlastních příjmů.⁴⁵

V roce 1939 „Národní dům“ se soustředil na pomoc vlasti. Jeden z velkých problémů, kterému čelila okleštěná republika, byl spojen s uprchlickou vlnou ze Sudet. Do vlasti proudilo množství českých rodin, které se po Mnichovu se ocitly za hranicemi.

⁴² Archiv ČSK v Sofii. *Československý národní dům v Sofii. Zápisy výboru. 7. X. 1937 – 15. V. 1946.* s. 58 – 60, 63.

⁴³ Tamtéž, s. 61 – 62.

⁴⁴ Tamtéž, s. 64.

⁴⁵ Tamtéž, s. 24, 28, 30, 33, 37, 40, 43, 45, 49, 50, 53, 60.

První sbírku na pomoc těmto uprchlíkům organizovala TJ „Sokol“, která už na začátku ledna věnovala k tomuto účelu 10 000 leva.⁴⁶

Na konci února se vedení Národního domu rozhodlo zřídit speciální účet v Anglobance, kde měly být sbírány peníze pro uprchlíky v ČSR. Vypracovaná byla výzva, která byla rozeslaná mezi krajany v Bulharsku, žádající je o příspěvek na tuto sbírku. Organizace zřejmě byla pomalá, protože do 22. března bylo vybráno jen pouhých 400 leva.⁴⁷

Mezitím legislativa v Bulharsku se znovu zpřísnila. Nové předpisy stanovily, že „Národní dům“ musí požádat policii o svolení k svolání valné hromady. Na konci března policie poprvé nepovolila tuto schůzi svolat. Výboru nezbývalo, než konstatovat, že se nepodaří dodržet stanovy a svolat valnou hromadu na konec března. Policejní vedení doporučilo, aby se valná hromada nekonala až do konce června.⁴⁸

Na začátku dubna „Národní dům“ se ocitl v nové situaci, stejně jako další krajanské organizace ve světě. Československá republika již neexistovala, a proto tyto organizace byly odkázané na nově zřízené odbočky německého vyslanectví protektorátu Čechy a Morava. Taková odbočka byla zřízená také v Sofii a vedl ji tajemník ing. Rudolf Waldheger. Odbočka měla na starost Čechy v Bulharsku a vyřizovala hospodářské a pasové záležitosti. Při této změně pan ing. Waldheger pozval k sobě výbor „Národního domu“ a vyzval jej k tomu, aby pokračoval se svou kulturní činností a aby se vyhnul jakékoliv politické činnosti a kritiky.⁴⁹

Nastalé politické změny donutily TJ „Sokol“ aby se stala součástí bulharského tělocvičného spolku „Junák“ a aby se osamostatnila vůči „Národnímu domu“. Toto prohlášení přednesl starosta „Sokola“ dne 13. dubna na výborové schůzi vedení krajanského spolku. Složitá mezinárodní situace a mizející naděje na podporu nutily postupně odbory spolku k výrazné redukci činnosti.⁵⁰

„Národní dům“ dostal povolení k svolání valné hromady někdy v září. Ustavující schůze nového výboru se uskutečnila dne 21. září. Výbor spolku zůstal ve své podstatě bez zásadních změn. Předsedou zůstal Bohdan Prošek, místopředsedové – Václav

⁴⁶ Tamtéž, s. 65.

⁴⁷ Tamtéž, s. 70, 71.

⁴⁸ Tamtéž, s. 70 – 71, 76.

⁴⁹ Tamtéž, s. 72.

⁵⁰ Tamtéž.

Pospíšil a Bohumil Čenský, novým jednatelem se stal učitel J. Husák, starostou vzdělávacího odboru – Josef Herma, správcem domu – A. Pavelka. Finančním referentem zůstal pan F. Kumpošt, knihovníkem zůstal pan V. Pospíšil.⁵¹

Na konci září česká škola se dostala do finančních potíží a vedení „Národního domu“ se rozhodlo nad ní převzít finanční správu.⁵²

Se zhoršující se válečnou situací v Evropě bylo postupně omezováno fungování spolku. Na dobu celé války mu bylo zapovězeno uskutečnění valné hromady. Schůzky výboru se stávaly řidší. Stejně jako za první světové války i tehdy se našli lidé, kteří písemně doručovali obsah všech jednání vedení německého velvyslanectví. Na sklonku roku 1939 člen výboru učitel Jaroš odjel do Francie, kde spolupracoval s národním odbojem. Po pádu Francie bojoval v Londýně. Další člen výboru odjel do Čech. Na konci roku 1939 se předseda Bohdan Prošek vzdal své funkce.⁵³

V roce 1939 „Národní dům“ organizoval pouze devět schůzek. Tyto schůzky se většinou zabývaly nastávající situací a na nich se neprobíraly žádné větší plány do budoucna s ohledem na zhoršující se mezinárodní situaci. Na začátku dubna se spolek musel vyrovnat se zánikem Československé republiky a nastolení Protektorátu Čechy a Morava. Tato pozměněná situace poznamenala také celkovou aktivitu spolku, který musel opustit vlastenecké projevy a tím i jeden ze svých základních pilířů. Mezi květnem a červnem „Národní dům“ se rozloučil s bývalým velvyslancem Prokopem Maxou, jedním z největších příznivců sdružení. Zesílený dohled ze strany německého velvyslanectví na veškerou aktivitu spolku přivedl výbor k rozhodnutí nezapisovat další schůzky do protokolu a pravděpodobně omezit celkovou činnost krajské organizace.⁵⁴

Na začátku roku 1940 pravicová vláda v Bulharsku zakázala veškeré schůze jakýchkoliv spolků. Valné hromady „Národního domu“ tak byly přerušeny na dobu celé druhé světové války. Schůzky výboru byly vykonávány jen zřídka a od roku 1941 ustaly úplně. Výbor odradilo od schůzí také udavačství, které se projevilo mezi členy – často se stávalo, že na německém vyslanectví věděli vše, co se událo ve spolku a co se rozhodlo na schůzích. Spolek jako takový de facto přestal vyvíjet jakoukoliv činnost, jeho majetek

⁵¹ Tamtéž, s. 77.

⁵² Tamtéž, s. 77 – 78.

⁵³ Tamtéž, s. 85.

⁵⁴ Tamtéž, s. 64, 66, 70, 71, 73, 74, 77, 80, 82.

však nebyl zabaven a proto po skončení války mohl navázat na předválečný stav. Členové výboru, kteří zůstali za války v Sofii, pokračovali v péči o tento majetek. Válka se na něm však podepsala, část budovy „Národního domu“ byla poničená během náletů nad Sofii v letech 1943 – 1944.⁵⁵

Během války byl ustanoven Národní výbor v Sofii, který se staral o krajany v Bulharsku (stejně jako za první světové války). Po skončení války výbor nebyl rozpuštěn a pokračoval ve své činnosti. Na podzim 1944 věnoval 50 000 leva raněným bulharským vojákům.⁵⁶

Schůzky výboru byly obnovené na podzim 1944, první se konala 10. října. Přítomní byli členové vedení, kteří se během války starali o majetek spolku: předseda V. Hrdina, finanční referent F. Kumpošt, členové výboru K. Červinka, L. Pavelka, J. Herma a B. Čenský. Na této schůze bylo konstatováno, že budou nutné značné opravy sálu, který byl značně poškozen bombardováním. Střecha hlavní budovy musela být úplně přestavěna ze stejného důvodu.⁵⁷ Život české kolonie se postupně vracel do normálních kolejí, dne 16. října slečna Maršounová otevřela českou školku.⁵⁸

Dne 22. října byla svolaná valná hromada, zápis z ní však bohužel není k dispozici.⁵⁹ Dne 1. listopadu se konala ustavující schůze výboru „Národního domu T. G. Masaryka“. Vedení spolku bylo rozděleno takto: předseda – Vítězslav Hrdina,⁶⁰ místopředsedové – Václav Pospíšil⁶¹ a K. Červinka, jednatel – E. Tauš, pokladník – Jar. Fišer, knihovníci – V. Pospíšil a paní Krdžalová, správce domu – V. Corna s pomoci J. Saláta a Jiřího Červenky. Finanční referent – Ferdinand Kumpošt, předseda zábavního výboru – pan Kříž, předsedkyně „Českého srdce“ – paní Červenková.⁶²

V prosinci se vedení krajanského spolku muselo zabývat také otázkou, jestli znovu otevře českou školku. Nejdříve však poslalo dopisy bulharskému Ministerstvu školství a národní osvěty o povolení. Potom byla svolaná schůze českých rodičů, na které

⁵⁵ Tamtéž, s. 85 – 86.

⁵⁶ Tamtéž, s. 88.

⁵⁷ Tamtéž, s. 87, 90.

⁵⁸ Tamtéž, s. 89.

⁵⁹ Tamtéž, s. 88.

⁶⁰ Tamtéž, s. 101.

⁶¹ Tamtéž, s. 101.

⁶² Tamtéž, s. 90.

mělo být rozhodnuto, jestli má smysl otvírat školu řádnou nebo jen doplňovací.⁶³ Tato schůze rozhodla, že prozatímně bude otevřena pouze doplňovací škola.⁶⁴

Na konci roku 1945 ministr a bývalý vyslanec Prokop Maxa při své návštěvě Bulharska doporučil, aby se nespěchalo se zřízením obecné české školy, protože se očekávalo, že proběhne repatriace a pravděpodobně moc českých dětí v Sofii nezůstane.⁶⁵

Začátek roku 1945 byl poznamenán snahou opravit spolkový majetek. Členové spolku však měli velice rozličné názory na opravu budovy a další organizační záležitosti. Tento jev zpomaloval jednání vedení spolku a často ústil do dlouhých debat, které končily bez rozhodnutí. Konečné řešení problému tak muselo být probíráno vždy na další výborové schůzi. Tato vnitřní nestabilita se projevovala již od listopadu 1944.⁶⁶

Během schůze výboru, která se konala 16. února, bylo rozhodnuto, že se sestaví spis krajanů, stále žijících v Bulharsku, kteří by mohli poskytnout finanční podporu na přestavbu národního domu.⁶⁷ V březnu se rozjela další akce na sbírání peněz pro „Národní dům“. Odbočky v Podemu, Gorné Mitropolii, Brašljanci a Vojvodovu byly přizvány, aby sbíraly mezi svými členy dary na opravu budovy.⁶⁸ Tato sbírka však postupovala jen pomalu a na konci dubna výbor spolku se rozhodl je upozornit, aby ji uspíšily.⁶⁹ Ještě před tím však odbočky Vojvodovo a Gorna Mitropolija sbíraly potraviny jako dar pro republiku. Jeho převozem do vlasti se zabýval „Národní dům“. Dále mezi nimi byly sbírány také dary pro červený kříž. Pro tento účel v Podemu bylo vybráno 20 000 leva, v Brašljanici 26 000. Tyto dvě sbírky značně vyčerpaly odbočky, a proto dlouhou dobu nemohly sesbírat peníze pro ústředí v Sofii.⁷⁰

Valná hromada byla přesouvána stále na pozdější termíny, protože výbor byl zaneprázdňen organizováním oprav národního domu. Tato schůze se nakonec konala dne 13. května. Bohužel o ní znovu chybí zápis.⁷¹ O volbě nového výboru však znovu můžeme čerpat ze zprávy výborové schůze, která se konala po ní. V roce 1945 se tato

⁶³ Tamtéž, s. 95.

⁶⁴ Tamtéž, s. 96.

⁶⁵ Tamtéž, s. 139.

⁶⁶ Tamtéž, s. 92, 93, 96, 97, 99.

⁶⁷ Tamtéž, s. 98.

⁶⁸ Tamtéž, s. 101.

⁶⁹ Tamtéž, s. 105.

⁷⁰ Tamtéž, s. 117.

⁷¹ Tamtéž, s. 100, 102, 105.

schůze konala 16. května. Na ní mimo jiné byly rozděleny také funkce členů výboru. Novým předsedou se stal František Vařečka, místopředsedou a finančním referentem František Trnka, druhým místopředsedou Karel Červinka, tajemníkem Jan Hořejší, účetním Jan Brožík (měl spolupracovat s Fr. Trnkou). Hospodářem se stal V. Corna, knihovníkem V. Pospíšil. Zástupkyní „Českého srdce“ zůstala M. Červenková, kulturní referentkou se stala C. Křížová. Členy výboru se stali: J. Herma, F. Kumpošt, Jiří Červenka, ing. Skříčka a paní Vasileva. Náhradníky se staly paní M. Kalburova, paní Andrejčevá a slečna Havlová starší. Do dozorčí rady byli zvoleni Eduard Tauš, Bohumír Čenský a Jan Kadela.⁷² Na konci dubna se tajemník pan Tauš vzdal své funkce, protože neměl dostatek času, aby se jí věnoval.⁷³

Konec války však bohužel nebyl koncem tvrdé regulace ze strany státu. S upevněním komunistické moci v Bulharsku vláda začala vydávat první opatření, která měly podřídit veškeré spolky státní kontrole. Na konci června bylo vydáno nařízení, podle kterého „Národní dům“ musel poslat seznam členů svého výboru krajskému komitétu Vlastenecké fronty⁷⁴ na prozkoumání a schválení.⁷⁵

Během války krajanský spolek v Sofii ztratil kontakt se svými členy v Gorné Orechovici. V červenci 1945 jim zaslal dopis, ve kterém vyzýval tamní krajany, aby se znovu staly členy Národního domu.⁷⁶ V září přišla odpověď a přihlášky 36 nových členů, jejich jména bohužel nebyly uvedené v zápisu z jednání. 35 z nich bylo přijato.⁷⁷ Vedení „Národního domu“ se totiž rozhodlo nepřijímat do krajanské organizace lidi, kteří se během války neprojeví jako „dobří krajané“. Toto usnesení výboru bylo namířeno proti těm, co kolabovali a různými způsoby spolupracovali s německými úřady. V září z tohoto důvodu nebyla přijata slečna K. Říhová z Gorné Orechovice.⁷⁸

V březnu komunisté doporučili „Národnímu domu“ aby navázal kontakt s novými slovanskými organizacemi v Sofii – „bulharo-sovětská vzájemnost“ a „Slovanský

⁷² Tamtéž, s. 107.

⁷³ Tamtéž, s. 105.

⁷⁴ Vlastenecká fronta (v bulharštině „*Отечествен фронт*“) – byla strůjcem komunistického odboje v Bulharsku, později se stala základem komunistické vlády. Viz: RYCHLÍK, J. *Dějiny Bulharska*. Praha, 2000. s. 318 – 340.

⁷⁵ Archiv ČSK v Sofii. *Československý národní dům v Sofii. Zápis výboru. 7. X. 1937 – 15. V. 1946*. s. 120.

⁷⁶ Tamtéž, s. 121.

⁷⁷ Tamtéž, s. 135.

⁷⁸ Tamtéž, s. 135.

komitét“.⁷⁹ Až na konci července však byl navázán první kontakt s těmito organizacemi. Jednáno bylo o budoucí spolupráci, “Národní dům“ však nemohl mít u prvního z těchto spolků svého delegáta, protože jeho členem se mohl stát pouze příslušník bulharské národnosti.⁸⁰

Pátý komitét „Vlastenecké fronty“, který se během války zabydlel v sálu, pokračoval s pořádáním svých akcí tam. Přitom se neohlížel na dodržování pravidel, které pro pořádání cizích akcí stanovil „Národní dům“. Tato pravidla zahrnovala oznámení o vykonání akce v řádném termínu několik týdnů předem. Často se však stávalo, že „Vlastenecká fronta“ oznámila, že sál potřebuje v ten den a už rozeslala pozvánky. Tato skutečnost velice komplikovala jakékoliv snahy o organizaci vlastních podniků v sálu. Vedení spolku navíc nechtělo sál pronajímat. Před „Vlasteneckou frontou“ s ohledem na politickou situaci vedení nemělo na výběr, než dát jí sál k dispozici.⁸¹

Naopak výbor měl velice dobré zkušenosti s půjčováním sálu „bulharo-československé vzájemnosti“. Proto se rozhodl na příští přednášky, které tam tato organizace organizovala, poskytnout jí sál zdarma a dokonce i bez nároku na placení režijních nákladů. V roce 1945 byl „Bulharo-československé vzájemnosti“ dokonce poskytnut sál na oslavu 28. října.⁸²

Aktivním se stala i TJ „Sokol“, která byla během války zakázána. Ustavující schůzi měla dne 30. září. Na ní bylo rozhodnuto, že „Sokol“ bude znovuzřízen pouze jako odbor Národního domu, nikoli jako samostatný spolek, protože ve druhém případě by se musel registrovat a vyčkat na řešení otázky tělovýchovy v ČSR.⁸³ Starostou jednoty byl zvolen pan Vytlačil.⁸⁴ Během listopadu „Sokol“ začal pořádat cvičení v sálu dva krát týdně. Výbor Národního domu rozhodl, aby za to platil 1500 leva měsíčně na pokrytí režijních výdajů. Spolku „bulharo-československá vzájemnost“ byl sál propůjčován za

⁷⁹ Tamtéž, s. 101.

⁸⁰ Tamtéž, s. 126.

⁸¹ Tamtéž, s. 140.

⁸² Tamtéž, s. 140.

⁸³ Tamtéž, s. 137.

⁸⁴ Tamtéž, s. 143.

3000 leva nájemné na jeden večer nebo odpoledne při oslavě, na přednášky jí byl stále poskytován zdarma.⁸⁵ Dalším spolkům a organizacím bylo odmítáno půjčování sálu.⁸⁶

Během roku 1945 spolek organizoval 23 výborových schůzí. Tento velký počet byl dán snahou rychle vyřešit nutné otázky jako opravu budovy a obnovit organizaci do předválečného stavu. Do konce roku tato snaha měla jisté úspěchy, „Národní dům“ mohl vkročit jako plně fungující krajanská organizace do roku 1946. Jeho činnost byla úplně obnovena a dokonce se u něj začaly znovu seskupovat odbory, které zanikly za války. Další vývoj však byl silně poznamenán změnou v politické situaci a krajanskému sdružení nezbývalo než čelit novým výzvám, které před něj kladla postupně zpříšňující se legislativa na začátku komunistické vlády v Bulharsku.

3.5.3. Činnost družstva v letech 1935 – 1945

Sjednání subvence s Ministerstvem školství ČSR mělo velice pozitivní vliv na finanční stránku klubu. V této situaci spolek mohl bez větších problémů vyvíjet rozsáhlou aktivitu a organizační činnost. Podpora dala nový dech i české škole, která organizovala dne 10. února dětský ples. Svou zábavní činnost nepřerušila ani tělovýchovná jednota „Sokol“, dne 16. února pořádala v sále tradiční „Šibřinky“.⁸⁷

„Národní dům“ také začal organizovat své první akce a oslavy. Na začátku února byl organizován maškarní ples, který však nebyl mnoho navštíven – bylo prodáno pouze 25 vstupenek. Nakonec znamenal pro spolek ztrátu 337 leva. Kromě toho divadelní odbor pokračoval v hraní divadelních představení. Dne 10. března organizoval hru „Loupežník“ na motivy knihy K. Čapka.⁸⁸

Oficiální oslava narozenin prezidenta T. G. Masaryka byla uskutečněna dne 6. března v sálu Bulharské akademie věd. Kromě československého spolku se na ní podílel také spolek „bulharo-československá vzájemnost“. „Národní dům“ se proto rozhodl 10. března organizovat ve svém sále vlastní oslavu narozenin prezidenta Masaryka. Česká

⁸⁵ Tamtéž, s. 145.

⁸⁶ Tamtéž, s. 155.

⁸⁷ Archiv ČSK v Sofii. Zápisy o schůzích výboru družstva od 2. IV. 1932 do 23. IX. 1937. s. 289.

⁸⁸ Tamtéž, s. 290, 291.

škola organizovala na počest prezidenta dne 6. března slavnostní oslavu, tzv. „školskou akademií“.⁸⁹

V červenci byl organizován slet bulharské tělocvičné organizace „Junák“, na který přišla delegace organizace „Sokol“ z Prahy. Delegaci přivítali na nádraží členové „Národního domu“.⁹⁰

Tradiční oslavy 28. října byly přesunuty na večer 27. října, kdy byl organizován koncert a přednáška. Československá škola organizovala svou vlastní slavnost dne 26. října. Tradiční byl slavnostní příjem na československém vyslanectví, který byl proveden dopoledne 28. října. Oslava v národním domě byla velice vydařená.⁹¹

Dne 3. listopadu divadelní odbor organizoval představení „Čaj s tanci“. Další představení bylo organizováno 24. listopadu.⁹²

Odbor „Baráčníků“ pořádal na konci roku velice úspěšné „Šibřinky“, které vynesly čistý zisk 16 800 leva, z čehož daroval československé škole 2000 leva, „Českému srdci“ 1500 leva a národnímu domu 1000 leva.⁹³

Když v prosinci prezident T. G. Masaryk odstoupil ze své funkce, „Národní dům“ sepsal projev, ve kterém vyjádřil poděkování za jeho zásluhy a zaslal ho již bývalému prezidentovi.⁹⁴

Na konci roku byla organizovaná tradiční Silvestrovská zábava, která byla navštívená velkým počtem hostů – 184. Proto byla celkově velice zdařilá a vynesla čistý zisk 8067 leva.⁹⁵

Přes zlepšenou finanční situaci „Národní dům“ nakonec organizoval pouze čtyři akce – maškarní ples a tradiční oslavy narozenin prezidenta T. G. Masaryka, slavnost 28. října a Silvestrovskou zábavu. O doplnění zábavního programu se staraly odbory krajanské organizace, a proto nebylo zapotřebí, aby spolek sám organizoval velký počet akcí.

Organizační činnost výboru v roce 1936 byla obdobná. V první polovině roku dokonce ponechal veškerou přípravnou činnost v rukou odborů. Divadelní odbor

⁸⁹ Tamtéž, s. 289, 290, 291.

⁹⁰ Tamtéž, s. 307.

⁹¹ Tamtéž, s. 322, 324, 325.

⁹² Tamtéž, s. 322, 326.

⁹³ Tamtéž, s. 334.

⁹⁴ Tamtéž, s. 335.

⁹⁵ Tamtéž, s. 329.

připravil své první představení na den 8. března. Hra se jmenovala „Jízdní hlídka“ a byla součástí oslavy narozenin prezidenta T. G. Masaryka. Před zahájením divadelního představení vystoupil velvyslanec Prokop Maxa s přednáškou.⁹⁶ Další divadelní hry se uskutečnily v květnu. Dne 24. května bylo hráno divadelní představení „Šofér“. Další vystoupení bylo dne 30. května u příležitosti oslav narozenin prezidenta E. Beneše. Oslava byla úspěšná a vynesla spolku čistý zisk 2576 leva.⁹⁷

Česká škola se cítila jistější ve svém finančním postavení během roku 1936, a proto se rozhodla organizovat výpravu žáků do vlasti. Výprava začala dne 28. června, jelo se ze Sofie do Prahy. Účast byla velká, protože v předešlých letech nebylo organizováno nic podobného – do Prahy odjelo 33 dětí a 21 dospělých krajanů. Výprava jela vlakem přes Bělehrad a Vídeň.⁹⁸

V srpnu výbor „Národního domu“ se zabýval organizací zájezdu 30 československých novinářů z vlasti do Sofie. Příprava byla úspěšná a zájezd se konal někdy kolem 10. srpna.⁹⁹

Další akce byla organizována na podzim. Tradiční oslava 28. října byla přesunuta na 1. listopadu a konala se v sálu národního domu. Program slavnosti se skládal z přednášky velvyslance Prokopa Maxy a taneční zábavy. Finanční situace dovolila aby „Národní dům“ na tuto akci vyhlásil dobrovolné vstupné.¹⁰⁰

Další tradiční oslavy byly organizovány na konci roku. Dne 5. prosince “Národní dům“ organizoval Mikulášskou slavnost.¹⁰¹ Na konci prosince byla provedena Silvestrovská zábava. Obě tyto zábavy organizoval kulturní referent pan Sýkora. Silvestrovská zábava byla hojně navštívená a vynesla spolku čistý zisk 5725 leva.¹⁰²

Celková aktivita výboru v roce 1936 byla zaměřená na organizaci tří tradičních oslav na konci roku. Kromě toho byl mimořádně organizován také zájezd novinářů z ČSR do Sofie. Výbor v podstatě přenechával organizování většiny akcí odborům a sdruženým spolkům. Málo z těchto akcí bylo potom zapsáno do protokolů, chybí například zmínka o zahájení divadelní sezóny na podzim ze strany divadelního odboru.

⁹⁶ Tamtéž, s. 331.

⁹⁷ Tamtéž, s. 341, 343, 345.

⁹⁸ Tamtéž, s. 344, 349.

⁹⁹ Tamtéž, s. 347.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 350.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 353.

¹⁰² Tamtéž, s. 356, 360.

Z této situace je možné odvodit pouze jediný závěr – „Národní dům“ se postupně orientoval na své vlastní problémy a zábavní činnost přenechával svým odborům.

Situace se nezměnila ani v roce 1937. První akce byly organizované sdruženými spolky. Dne 14. února „České srdce“ organizovalo dobročinné posezení u čaje u příležitosti 18^{-leté} existence odboru.¹⁰³ Dne 27. února TJ „Sokol“ organizovala šibřinky s názvem „Na růžovém paloučku“.¹⁰⁴ Následoval divadelní odbor, který zahájil svou činnost v roce 1937 s hrou „Komediant Hermelín“, odehranou dne 14. března.¹⁰⁵

Jeho další akcí bylo dne 30. května loutkové divadlo ku příležitosti oslavy narozenin prezidenta E. Beneše. Součástí oslav byla přednáška velvyslance Prokopa Maxy a vystoupení Ludmily Prokopové. Vstupné na tyto akce bylo dobrovolné.¹⁰⁶ Je zajímavé, že organizace narozenin prezidenta Beneše byla ponechána již druhým rokem divadelnímu odboru. V první polovině roku krajanský spolek znovu nevykázal žádnou organizovanou akci.

Když v září umřel prezident T. G. Masaryk, „Národní dům“ se rozhodl organizovat smuteční schůzi k uctění jeho památky. Ta se konala dne 19. září. Zde pronesli proslovy místopředseda národního domu Václav Pospíšil, vzdělavatel „Sokola“ v Sofii Václav Starý, velvyslanec Prokop Maxa. Kromě toho byla organizovaná také recitace, kterou přednesla dcera velvyslance Alena Maxová a učitelka Olga Müllerová. Kromě toho žáci české školy zazpívali československou hymnu. Po této schůzi byla organizována smuteční mše v kostele sv. Josefa. Spolek „bulharo-československá vzájemnost“ organizoval vlastní smuteční schůzi v sále bulharské akademie věd.¹⁰⁷

Tradiční oslava 28. října byla přesunuta na 24. října, kdy divadelní odbor hrál hru „Léto“. Před představením měl proslov pan Třebický. Tuto akci organizoval pan Bedřich Dušek. Divadelní odbor organizoval další představení „Velbloud uchem jehly“ dne 21. listopadu. Toto poslední představení v roce 1937 bylo velice úspěšné a přineslo 3259 leva čistý zisk.¹⁰⁸

¹⁰³ Tamtéž, s. 360.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 360.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 375.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 384, 386.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 391 – 392.

¹⁰⁸ Archiv ČSK v Sofii. *Československý národní dům v Sofii. Zápisy výboru. 7. X. 1937 – 15. V. 1946.* s. 13, 18, 19.

Spolek organizoval tradiční Mikulášskou zábavu dne 4. prosince. Vstupné bylo stanoveno na 25 leva za osobu, v kanceláři se sbíraly dárky. Samotná oslava byla provedena v místnostech restaurace.¹⁰⁹

„Národní dům“ se podílel také na organizaci tradiční Silvestrovské zábavy, pořádané 31. prosince. Součástí zábavy byla tombola, stejně jako v předešlých letech. K vybírání dárků do tomboly byla stanovena speciální komise. Akce se znovu vydařila velice dobře a přinesla čistý zisk 4770 leva.¹¹⁰

Celková aktivita „Národního domu“ s ohledem na organizování oslav stále upadala a náhradou za ní byly akce, organizované divadelním odborem. Trend z předchozích let pokračoval, spolek dokonce ponechal organizaci oslavy 28. října divadelnímu odboru. Mimo mimořádné smuteční akce tak připravil pouze dvě tradiční akce – mikulášskou a silvestrovskou.

Dobrá finanční situace umožnila plánovat nákladnější akce během roku 1938. Na začátku února byly naplánované dvě takové akce – výlet dětí do Československa a sjezd československých učitelů v Bulharsku, který byl plánován na 7. března. Organizaci dětského výletu měl na starost místopředseda Václav Pospíšil.¹¹¹

Dne 5. února 1938 TJ „Sokol“ organizovala tradiční „Šibřinky“. Jako jejich pokračování byly dne 13. února organizované „Dožínky“. Obě akce se těšily velké návštěvnosti a úspěchu.¹¹²

Divadelní odbor odehrál své první představení v roce 1938 dne 17. února. Hra se jmenovala „Pohádka o Honzovi“ a setkala se s průměrným úspěchem. Další akci organizoval k počtě památky prezidenta T. G. Masaryka dne 6. března. Sehrála se „Bílá nemoc“.¹¹³

Sjezdu československých učitelů v Bulharsku, konaného dne 7. března, se zúčastnili učitelé Müller z Podemu, Sajdák z Gorné Orechovici, Svoboda a Husák z Vojvodova a Michalko z Brašljanici. O jejich ubytování se postarali krajané ze Sofie.¹¹⁴

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 18.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 18, 19, 26.

¹¹¹ Tamtéž, s. 28.

¹¹² Tamtéž, s. 19, 29, 31.

¹¹³ Tamtéž, s. 29, 31.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 33.

Situace byla natolik dobrá, že dovolila divadelnímu odboru navštívit ve dnech 19 – 20. března odbočky v Gorné Orechovici a Podemu. Tam sehrál několik divadelních představení.¹¹⁵

Dne 4. července byl v Praze organizován manifestační sjezd u příležitosti X. všesokolského sletu. Tuto akci se zúčastnil prostřednictvím delegáta také „Národní dům“ v Sofii. Představitel krajanů měl během sjezdu také krátký projev.¹¹⁶

Velice úspěšný pro TJ „Sokol“ byl všesokolský slet. Zúčastnilo se ho 142 cvičenců a jednota na něm obdržela cenu za všestrannou činnost. Její cvičenec pan Roškov se umístil na čestném místě.¹¹⁷

Ve druhé polovině roku se finanční situace spolku značně zhoršila, což se promítlo do jeho aktivity.¹¹⁸ Tato situace, spolu s mezinárodní situací a děním ve vlasti, se promítla i do aktivity divadelního odboru. Nečinnost však připravila spolek o zisk, který divadelní představení vždycky přinášela. Rozpočet národního domu byl tím ještě více zatížen. Z tradičních akcí byly vykonané pouze dobročinný čaj „Českého srdce“ (13. listopadu), Mikulášská (3. prosince) a Silvestrovská (31. prosince) zábava. S ohledem na těžkou dobu, kterou procházela Československá republika je zřejmé, že chybějící zmínky o oslavě státního svátku 28. října znamenají, že na rozdíl od předchozích let, nebyla uskutečněna žádná velká slavnost.¹¹⁹

Na úspěšnosti těchto oslav se promítlo také rozhodnutí uzavřít restauraci. Na akce v národním domě se tak nově musel obstarat bufet. Přes dlouhé domluvy, občerstvení na Mikulášskou slavnost nakonec nebylo obstaráno. To se samozřejmě promítlo na samotné podstatě akce, její délku, úspěšnost a výtěžek.¹²⁰

Silvestrovská akce byla lépe zorganizována, vedl ji pan Starý, ale kromě toho se do organizace zapojilo mnoho členů spolku. Oslavě nechybělo nic, byla hojně navštívená a vynesla čistý zisk 26 131 leva.¹²¹

Rok 1938 znamenal velkou změnu v organizační činnosti spolku. „Národní dům“ se nemohl spoléhat na podporu z vlasti a musel proto značně omezit své aktivity. Na

¹¹⁵ Tamtéž, s. 39.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 40.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 57.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 52.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 56.

¹²⁰ Tamtéž, s. 63.

¹²¹ Tamtéž, s. 65.

organizací oslav se negativně promítlo rozhodnutí zavřít restauraci, které mělo dalekosáhlejší dopad. Celková aktivita byla nízká, zvláště na konci roku. Spolek organizoval pouze dvě tradiční akce a spolupracoval s českou školou v Sofii na organizaci výletu žáků do vlasti a sjezdu československých učitelů z Bulharska v Sofii. Další akce na začátku roku přebral divadelní odbor a sdružené spolky. Na konci roku se odbor, s ohledem na značně zhoršenou finanční a politickou situaci, rozhodl nepořádat další představení.

První akce v roce 1939 byla organizovaná TJ „Sokol“ – jednalo se o „Šibřinky“, které se uskutečnily dne 11. února. K tomuto účelu bylo uvolněno celé první patro národního domu včetně salonu, protože se očekávala velice vysoká návštěvnost.¹²² Ta nakonec vyšla podle plánu, kromě sálu byly zaplněny také všechny místnosti v prvním patře domu. Čistý výtěžek dosáhl částku 28 000 leva, část z toho byla přislíbená „Národnímu domu“.¹²³

Česká škola chtěla pomoci krajanskému spolku ze stížené finanční situace. Proto mu začala dávat příspěvky z organizovaných divadelních představení. Na začátku roku to bylo představení „Malý lord“, ze kterého škola věnovala 5000 leva spolku.¹²⁴

Divadelní odbor organizoval své první divadelní představení v roce 1939 dne 26. března.¹²⁵ O dalších hrách není zmínka.

Během roku 1939 organizační činnost „Národního domu“ byla značně omezená. Je možné předpokládat, že zhoršená mezinárodní situace nedovolila uspořádání velkých oslav. Není známé, zda v tomto roce byly připraveny tradiční mikulášská a silvestrovská akce. Veškerá popsaná organizační činnost připadala sdruženým spolkům a odborům.

V letech 1940 – 1944 „Národní dům“ postupně omezil svou činnost na minimum, během válečných let musel opustit také od organizování oslav. V tomto období se tedy zaměřil na zachování své existence a k podpoře krajanů a humanitárních organizací. Kromě toho během války nebylo vhodné organizovat jakékoliv slavnosti. Když v září 1944 Vlastenecká fronta převzala vládu v Bulharsku a německá vojska byla vytlačena z jeho teritoria, spolek se mohl znovu navrátit k své předválečné činnosti. Výbor se však

¹²² Tamtéž, s. 57.

¹²³ Tamtéž, s. 69.

¹²⁴ Tamtéž, s. 64.

¹²⁵ Tamtéž, s. 69.

nejdříve zaměřil na odstranění škod, vzniklých na spolkových budovách během války a tak první akce mohly být organizované až v roce 1945. Nejvhodnější bylo samozřejmě vyčkat na konec války, a proto také první oslava byla organizovaná na konci května.

Dne 27. května byla provedena první spolková slavnost po obnovení jeho činnosti. Byla to oslava osvobození Československé republiky. Akce byla organizována společně s „bulharo-československou vzájemností“, protože „Národní dům“ nemohl stačit finančně na organizování tak velké slavnosti. Kromě toho měla být také jakýmsi seznamovacím podnikem s „bulharo-sovětskou vzájemností“, protože sovětsí představitelé v Bulharsku už delší dobu naléhali na krajanský spolek, aby takovou seznamovací akci organizoval. Na tuto oslavu bylo pozváno 5 ruských generálů i s manželkami, představitelé anglické a americké mise v Sofii a také zástupci Francie, Jugoslávie a Polska. Pozvání bulharských ministrů na tuto akci vzala na sebe „bulharo-československá vzájemnost“.¹²⁶

Akce byla organizována v době, kdy ve vedení spolku panoval chaos, protože část z něj se odstěhovala do ČSR. Nové vedení spolku nebylo o připravované oslavě vůbec informováno a proto na schůzce, konané 16. května se rozvinula dlouhá debata o této akci. Jejími organizátory byli pánové Vařečka, Trnka, Hořejší a Laušman. Během jejích příprav do Sofie zavítal kapelník pan Jílek, představitel československé misie v Bělehradu, schválil oslavu a přislíbil poskytnout na ní 25 000 leva. Mělo se tedy jednat o skutečně velkolepý podnik. Oficiální schválení této oslavy Českou vládou zahrnovalo veškeré debaty o ní.¹²⁷

Dům byl před samotnou oslavou opraven, na něm a v sále byly vyvěšeny spojenecké vlajky. V důsledku omezeného počtu míst v sále na oslavu (jen pro oficiální hosty bylo počítáno 60 míst) byly pozvány jenom někteří členové kolonie. Ty se navíc předem museli přihlásit. Opravy stály dalších 50 000 leva.¹²⁸

Oslava se velice zdařila, začínala v 20. hodin večer příchodem oficiálních hostů. Přítomní byly šéf sovětské mise v Sofii gen. Birjuzov s chotí, představitelé mise generálporučík Čerepanov, generálmajor Sučkov, generálmajor Kizjušin, kontradmirál Abramov, politický zástupce Krisanov, zástupce Levičkov, pomocník zástupce Jakovlev

¹²⁶ Tamtéž, s. 107 – 108.

¹²⁷ Tamtéž, s. 108 – 109.

¹²⁸ Tamtéž, s. 110 – 111.

a II. pomocník zástupce Vasilev, všichni byli se svými manželkami. Z anglické mise se dostavil pluk. Goswig a tajemník Tollinton, z jugoslávské pluk. Petrovič, legační rada Bnigalac a šéf hospodářské správy Panič. Z francouzské mise byl přítomen prozatímní ministr Hateau. Oslavy se bohužel nemohli zúčastnit bulharští ministři, přišel však regent pan Pavlov.¹²⁹

Hosté byli vítáni děvčaty v národních krojích u vchodu Národního domu, u vchodu sálu je vítal výbor krajanského spolku a „bulharo-československé vzájemnosti“. Paní B. Vařečková uvítala hosty v ruštině, bulharštině, češtině a francouzštině, následovaly hymny československá a bulharská, projev předsedy Vařečky. Potom následoval proslov dr. Kružalova, představitele „bulharo-československé vzájemnosti“ a dále byly zpívány slovanské písně (české a bulharské). Nakonec byla taneční zábava a divadelní představení, znázorňující osvobození Československa z německé okupace.¹³⁰

Tímto velkolepým podnikem byla oficiálně zahájena činnost „Národního domu“ po válce. Krajané se pomalu ujímali vlastní iniciativy a zapojili se do činnosti spolku. V červnu paní Křížová navrhla, že vytvoří dramatický kroužek. Tento návrh byl vedením krajanského sdružení přijat s potěšením. Kroužek cvičil každé pondělí od 17. do 22. hodině v sálu.¹³¹ Divadelní kroužek uspořádal své první představení již 28. července, byla to veselohra „Velbloud uchem jehly“. Výtěžek tohoto představení měl být použit na úhradu výloh, spojených s opravou národního domu.¹³² Toto první poválečné divadelní představení mělo obrovský úspěch, čistý výtěžek z něj činil 23 143 leva.¹³³

Krajané začali chodit také často na kuželník, průměrný výdělek na večer byl mezi 150 až 200 leva. Kuželník měl na starost pan Červenka.¹³⁴

Oslava 28. října byla organizovaná paní Křížovou, vedoucí divadelního kroužku, který při této příležitosti sehrál představení „Její pastorkyně“.¹³⁵ Program celé slavnosti, která se konala 27. října v sále, byl skromný. Oslava byla zahájena předsedou panem Františkem Vařečkou a následovala přednáška o historii ČSR, kterou přednesl pan Hořejší. Pak se hrálo zmíněné divadelní představení. Akce byla velice hojně navštívená

¹²⁹ Tamtéž, s. 112 – 113.

¹³⁰ Tamtéž, s. 113 – 114.

¹³¹ Tamtéž, s. 119.

¹³² Tamtéž, s. 123 – 124.

¹³³ Tamtéž, s. 128.

¹³⁴ Tamtéž, s. 123.

¹³⁵ Tamtéž, s. 141.

(sál byl přeplněný) a přinesla čistý zisk 29 584 leva. Česká kolonie se také zúčastnila velkého počtu oslav 28. října organizovaných „bulharo-československé vzájemnosti“.¹³⁶

Nový zákaz shromažďování dětí neumožnil organizovat Mikulášskou nadílku.¹³⁷ Zákaz odpadl na konci roku a tak se místo ní dne 1. ledna 1946 konala vánoční nadílka.¹³⁸

Novoroční oslava se musela obejít bez divadelního představení, protože nestačil otop na zkoušky divadelního odboru, proto výbor se rozhodl pozvat pouze hudebníky a zřídit bar. Celkové náklady na oslavu byly odhadované na 3000 leva na zřízení baru a 30 000 na zakoupení likérů. Vstupné bylo stanoveno na 250 leva pro pozvané hosty a 100 leva pro členy sdružení mládeže.¹³⁹ Aby mohl uskutečnit tuto oslavu musel „Národní dům“ požádat komisařství o přiděl masa a salámu a ředitelství národní milice o povolení k uskutečnění této akce. Silvestrovská slavnost byla nakonec velice úspěšná, protože vynesla pro spolek hrubý zisk 47 000 leva.¹⁴⁰

„Národní dům“ tak vstoupil do poválečné doby se stejným programem jako v předválečném období a dále rozvíjel svou zábavní činnost. Druhá světová válka znamenala tak spíše přestávkou než přerušení spolkového života, který se na jejím konci vrátil do normálních kolejích a mohl bez problémů pokračovat v dalších letech.

3.5.4. Členové družstva v letech 1935 – 1945

Během roku 1935 bylo do protokolů zaznamenáno přijetí pouze jednoho nového člena do spolku, Němce Arthura Sleiseartha, který pracoval jako korespondent různých časopisů v Sofii. Během ledna zemřeli dva členové spolku – Theodor Beck a Jan Holečka. V protokolech nebyl zaznamenán další úbytek nebo příbytek členů, což znamená, že jejich celkový počet byl zhruba 402, rozdělených pravděpodobně takto: 152 v ústředí a 250 v odbočkách.¹⁴¹

Přetrvávající finanční krize v roce 1936 znamenala malý zájem lidí o členství v různých spolcích. Dopad krize na „Národní dům“ byl velice silný, protože i během roku

¹³⁶ Tamtéž, s. 144, 145.

¹³⁷ Tamtéž, s. 152.

¹³⁸ Tamtéž, s. 157.

¹³⁹ Tamtéž, s. 153.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 154.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 285, 287.

1936 se do něj nezapsal ani jeden nový krajan a jako nový člen se přihlásil pouze honorární konsul Československa doktor Adroke z Plovdivu. Během roku klub však ztratil 3 ze svých členů – v červnu v Lomu zemřel Čech Vojtěch Herman, na konci červnu Viktorie Nejedlá a v listopadu pan Nejedlý. Velkou ztrátou pro spolek bylo tragické úmrtí příznivkyně spolku paní Christiny Morfové-Lukášové v červnu. Celkový počet členů spolku se pohyboval tedy kolem čísla 400, rozdělených pravděpodobně takto: 150 v ústředí a 250 v odbočkách.¹⁴²

Během roku 1937 nastalo období nového zájmu o členství ve spolcích, které pocítil i krajaný spolek. Do svých řad totiž přijal 5 Čechů:

Č. p.	Jméno	Zaměstnání / jiné informace	Přijat dnem
1	Jan Salát	ul. Car Samuil č. 102	25. III. 1937 ¹⁴³
2	Vincenc Corna	čtvrť Kniaz Kiril č. p. 925	
3	František Kuzmik	obchodní zástupce	15. IV. 1937 ¹⁴⁴
4	Jindřich Kříž	úředník pobočky Anglobanky v Sofii	
5	Josef Štiassny ¹⁴⁵	úředník pobočky Anglobanky v Sofii	29. IV. 1937 ¹⁴⁶

Postupné vzpamatování se z finanční krize se projevilo i na postupné obnově zájmu o spolkový život v Bulharsku. Tato obnova znamenala pro "Národní dům" první větší zájem o členství od roku 1934. Během roku 1937 bylo přijato pět Čechů a jedna Bulharka. V únoru 1937 v Gorné Orechovici zemřel bývalý předseda spolku „Čech“ Otto Hořejší, který tam pracoval jako tajemník cukrovaru. Celkový počet členů se tak pohyboval kolem čísla 405, rozdělených pravděpodobně takto: 155 v ústředí a 250 v odbočkách.¹⁴⁷

Ztížené společenské poměry však nehnaly do spolku větší počet zájemců. Během roku 1938 byli přijati pouze 4 Češi:

1	Karel Hora	-	28. II. 1938 ¹⁴⁸
2	B. Dušek	-	
3	František Dub	prokurista, Bulh. Omnipol a. s. - Sofia	3. XI. 1938 ¹⁴⁹
4	Josef Kopecký	úředník, Anglo-Pragobanka, Sofia	

¹⁴² Tamtéž, s. 334, 345, 346, 353.; Archiv ČSK v Sofii. *Československý národní dům v Sofii. Zápisy výboru. 7. X. 1937 – 15. V. 1946.* s. 21.

¹⁴³ Archiv ČSK v Sofii. *Zápisy o schuzích výboru družstva od 2. IV. 1932 do 23. IX. 1937.* s. 379.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 381.

¹⁴⁵ Takto zapsán v protokolu.

¹⁴⁶ Archiv ČSK v Sofii. *Zápisy o schuzích výboru družstva od 2. IV. 1932 do 23. IX. 1937.* s. 383.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 374, 376, 379.

¹⁴⁸ Archiv ČSK v Sofii. *Československý národní dům v Sofii. Zápisy výboru. 7. X. 1937 – 15. V. 1946.* s. 35.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 58.

První náborová kampaň byla vyhlášena v květnu 1938. Výbor se tehdy rozhodl rozeslat pozvánky mezi krajany v Sofii, protože stále mnoho z Čechů, bydlících v Sofii, se doposud nepřihlásilo. Tato kampaň se však zatím nepromítla do počtu přihlášených členů.¹⁵⁰

Během roku 1938 „Národní dům“ získal pouze 4 nové členy, vesměs Čechy. Ve stejné době ztratil dva z členů vedení – zapisovatele R. Marka, který v lednu odjel do Bratislavy a osvětového referenta pana Blatného, který v říjnu odjel do Prahy. Dále ztratil dalších čtyři členy – v únoru zemřel vojenský kapelník Svoboda, mezi květnem a červnem v Jugoslavii tragicky zemřel bývalý vyslanec Bohdan Pavlů, v Praze bývalý předseda spolku „Čech“ Jan Mrkvička a v Sofii paní B. Brožíková. Celkově podle protokolu spolku ubyli dva členové, všichni vedení v ústředí v Sofii. Na konci roku tak spolek mohl mít kolem 403 členů.¹⁵¹

V roce 1939 spolek pocítil první větší nárůst od roku 1935, který byl daný především snahou získat členy, vyvíjenou od minulého roku. Do „Národního domu“ se přihlásilo 12 Čechů:

1	Rudolf Braun	-	16. II. 1939 ¹⁵²
2	J. Skopec	-	
3	František Němeček	-	
4	František Ježek	-	
5	A. Klouček	-	
6	K. Jakoubek	-	
7	V. Corna	-	
8	K. Troska	-	21. IX. 1939 ¹⁵³
9	R. Kocík	-	
10	František Červenka	-	
11	Josef Němec	-	12. X. 1939 ¹⁵⁴
12	pan Prokop	-	

Kromě toho se do spolku přihlásilo také 5 Bulharů. V protokolech není zapsán žádný úbytek členstva, kromě zmínky o vystěhování většího počtu českých rodin ze Sofie v září. Po ustanovení Protektorátu Čechy a Morava cestování zpátky do vlasti však nejspíše nepřipadalo v úvahu, a po začátku druhé světové války bulharští Češi

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 45.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 24, 30, 42, 45, 46, 47, 50.

¹⁵² Tamtéž, s. 69.

¹⁵³ Tamtéž, s. 79.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 81.

pravděpodobně nechtěli jezdit na místo, které je tak blízko bojů. Proto se dá předpokládat, že tyto rodiny se spíše přestěhovaly do jiných míst v rámci Bulharska. Z tohoto ohledu se domnívám, že až do konce roku 1939 se počet členů Národního domu výrazně nezměnil naproti roku 1938.¹⁵⁵

O stavu členstva v letech 1940 – 1944 nejsou žádné dostupné informace. Protože však v této době činnost spolku byla velice omezená a na konci roku 1940 dokonce přerušena, je možné předpokládat, že celkový počet členů se mnohonásobně snížil. Každopádně krajská organizace určitě nevybírala členské příspěvky od konce roku 1940. Proto většina členů mohla zůstat zapsaná, i když se v podstatě nemusela podílet na spolkové činnosti. V červnu 1945 bylo přistoupeno k obnovení členských seznamů, protože válka přinesla značné změny v tomto ohledu – část členů změnila své bydliště, část odešla z Bulharska. K účelu upřesnění těchto seznamů byl vypracován oběžník, který byl zaslán každému evidovanému členu Národního domu, a žádal jej o vyplnění nové přihlášky.¹⁵⁶

Po skončení války byl zahájen nový nábor členů. Během roku 1945 se do spolku zapsalo 19 Čechů:

1	ing. Josef Pospíšil	-	6. I. 1945 ¹⁵⁷
2	ing. Václav Prokop	-	
3	Penka Pelíšková	-	
4	Karel Zuska	-	
5	Růžena Razmová	-	
6	František Blud'ovský	-	18. III. 1945 ¹⁵⁸
7	Albert Schild	narozen v Pustých Řebřichovicích	30. V. 1945 ¹⁵⁹
8	Ludmila Brátová	-	
9	Dr. Jan Bureš	-	27. VI. 1945 ¹⁶⁰
10	Josef K. Honka	-	
11	František Christodorov	občan ČSR	
12	Jan Holeček	-	11. VII. 1945 ¹⁶¹
13	Zdeněk Pospíšil	-	
14	Anna Kašparová	-	25. VII. 1945 ¹⁶²
15	František Komeščík	-	24. X. 1945 ¹⁶³

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 69, 77, 78, 79, 83.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 118.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 96, 97.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 102, 103.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 112, 115.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 120, 121.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 121, 125.

¹⁶² Tamtéž, s. 126, 127.

¹⁶³ Tamtéž, s. 141, 143.

16	Ljubomir Bernkopf	Přijati pouze jako přispívající, měli však české předky.	
17	Stanislav Bernkopf		
18	Jan Červinka	-	7. XI. 1945 ¹⁶⁴
19	Růžena Petrova Dimitrova	Češka, vdaná za Bulhara	21. XI. 1945 ¹⁶⁵

Kromě toho se do organizace také zapsalo 11 Bulharek a 3 Bulhaři.¹⁶⁶ Celkově se tak do krajanského sdružení přihlásilo 33 nových členů. V protokolech chybí zmínky o úbytku, přesto však není možné vyčíslit celkový počet členů, protože chybí přesné údaje o členské základně na začátku roku.

Z hlediska neúplných informací není možné sestavit předpoklad počtů členů v daném období. Ani jediný údaj by se nemohl opírat o skutečná čísla, udaná během valných hromad, protože zápisy z nich chybí. Poslední zápis z valné hromady je z roku 1937, bohužel však neobsahuje žádnou zmínku o počtu členů. Kromě toho je nutné brát v potaz, že celkový počet členů nemůže být spočítán na základě dostupných informací z protokolů. Jak se ukázalo v minulých kapitolách tyto počty byly často nepřesné, zejména co se týče počtu členů, kteří ze spolku odešli. Kvůli stanovení dvou výší členských příspěvků není možné ani spočítat členy na základě celkově vybraných členských příspěvků. Kromě toho členské příspěvky platili pouze členové ústředí.

3.5.5. Finanční situace družstva v letech 1935 – 1945

Počáteční krizový stav na začátku roku byl v únoru vyřešen subvencí z ČSR. Naléhavou situaci s bezúročnými půjčkami začalo vedení řešit však už v lednu, kdy vyhledalo podporu několika zámožnějších členů. Pan Vojtěch Kubka a inženýr Rudolf Picka dali každý 5000 leva, pan Slave Konstantinov – 10 000 leva, celková podpora byla tedy 20 000 leva.¹⁶⁷ V únoru byl problém vyřešen dotací z ČSR.

Finanční situace „Národního domu“ v roce 1935 byla celkem dobrá, přestože nebyl splněn předpokládaný rozpočet. Příjmy spolku činily 347 407 leva, z čehož na členských příspěvcích bylo vybráno 31 046 leva, výtěžky ze zábav činily 28 590 leva, pronájem – 59 000 leva, dary na sanační akci – 10 000 leva, z odkazu paní Benešové – 17 234 leva, subvence Ministerstva školství ČSR – 102 502 leva, od Ministerstva

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 147.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 150.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 97, 103, 121, 127, 143, 147.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 285.

zahraničí ČSR – 80 207 leva, od Ministerstva sociální péče ČSR – 10 222 leva. Vydáno bylo celkem 85 707 leva, z čehož na daně a poplatky 13 255 leva, za opravy 5806 leva, režijní výdaje – 2798 leva, pojistné 1613 leva, úroky z půjček – 62 235 leva. Položka za daně se zvýšila o celých 10 000 leva kvůli zavedení nových daní, položka za úroky se však snížila o 10 000 leva, protože spolek předčasně splatil část dluhů. Celkový přebytek 261 700 leva byl rozdělen následovně: na splacení hypotéky 210 000 leva a na různé dluhy 50 000 leva.¹⁶⁸

Tímto způsobem spolek dosáhl ještě většího snížení výdajů na placení úroků. Tento krok byl učiněn záměrně s ohledem na stabilizaci spolkového rozpočtu. Zároveň „Národní dům“ se snažil odpoutat od závislosti na subvenci, která ho v minulém roce poslala do hluboké krize. Sdružení však stále dlužilo 833 930 leva za hypotéky, 854 340 leva na podílech, 166 028 leva za různé půjčky od krajanů, 45 558 leva za dvouleté bezúročné půjčky, 25 000 leva bylo půjčené z fondů, 69 900 z fondu pro stavbu školy v Brašljanici a další dluhy ve výši 140 743, tj. celkově 2 135 499 leva. Na konci roku měl přitom k dispozici v hotovosti celkem 102 782 leva.¹⁶⁹

Rok 1936 byl tak z finančního hlediska v podstatě klidnější. Na začátku února přišla subvence od Ministerstva zahraničních věcí a Ministerstva školství ČSR v celkové výši 104 970 leva, do kterých byla zahrnuta i podpora Ministerstva školství ve výši 5000 Kč na výstavbu školy v odbočce „Národního domu“ v Brašljanici. Subvence byla dobře načasovaná, protože již na konci února bylo zapotřebí vydat nemalou částku 16 605 leva na zaplacení městských poplatků (jednalo se o městské poplatky na celý rok 1936).¹⁷⁰ Během roku 1936 spolek obdržel dvě další dotace. V červnu dostal dar od Ministerstva zahraničních věcí ČSR ve výši 26 000 Kč (88 758 leva). Na konci prosince přišla subvence od Ministerstva školství ČSR ve výši 9000 Kč (25 983 leva).¹⁷¹

K těmto dotacím, které značně zlepšily finanční situaci „Národního domu“ se v dubnu přidal i dar správní rady cukrovaru v Gorné Orjachovici. Celková výše tohoto daru byla 50 000 leva a byl využit na splacení části hypotéky v Anglobance.¹⁷²

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 329.; Archiv ČSK v Sofii. *Československý národní dům v Sofii. Zápisy výboru. 7. X. 1937 – 15. V. 1946.* s. 3.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 4.

¹⁷⁰ Archiv ČSK v Sofii. *Zápisy o schuzích výboru družstva od 2. IV. 1932 do 23. IX. 1937.* s. 330, 333, 340.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 345, 357.

¹⁷² Tamtéž, s. 338.

V říjnu Ministerstvo školství ČSR dalo národnímu domu další dotaci v hodnotě 30 000 Kč (103 448 leva) na vybudování školy ve vsi Brašljanica. Stavby školy se měl bez honoráře ujmout krajan Boháček z Gorné Orechovice. Ministerstvo veřejných prací se však postavilo proti tomu, aby vedení stavby bylo svěřeno panu Boháčkovi, a proto tato stavba musela být svěřená veřejnému architektu z Plevenu. Tak ale byl původní rozpočet zatížen dalšími 20 000 leva (výplata architekta) a bylo zjištěno, že celkové prostředky o 90 000 leva nevystačí na dokončení stavby. K nashromáždění chybějících finančních prostředků byly vyhlášené sbírky. V prosinci Ministerstvo školství ČSR přidalo další podporu v hodnotě 5 000 Kč (14 432 leva). Zahájení stavby se protáhlo na začátek roku 1937.¹⁷³

Bohužel není k dispozici žádná shrnující zpráva za rok 1936. Je možné však počítat s tím, že se spolek značně nevychýlil z předpokládaného plánu, který počítal s příjmem ve výši 259 000 leva. Z toho 28 000 leva z příspěvků, 25 000 leva ze zábav, 54 000 leva z pronájmu, 150 000 leva ze subvencí a 2000 leva z dalších zdrojů. Celková výše subvencí se však zvedla na 219 711 leva (bez dotací na školu v Brašljanici) a kromě toho spolek dostal jako dar dalších 50 000 leva. Celkový příjem je tak možné odhadnout na 378 711 leva. Výdaje byly stanoveny na 87 000 leva, z toho 58 000 na úroky.¹⁷⁴ Protože během roku byla učiněna splátka 50 000 leva je možné předpokládat, že výdaje na úroky byly nižší. Zbylých 241 711 leva bylo využito pravděpodobně také na splacení dluhů. Dá se možné předpokládat, že stejně jako v minulém roce z této částky postoupilo do pokladny pouze 1711 leva. Celkové dluhy tak na konci roku byly kolem 1 845 499 leva. Postupné zmenšení dluhů znamenalo značnou úlevu pro spolkový rozpočet.

V roce 1937 byl spolek v dobré finanční situaci. Na konci února dostal první subvenci od Ministerstva školství ČSR v hodnotě 16 000 Kč. Do té doby se finančnímu referentu J. Laušmanovi podařilo vyjednat s městskou radou Sofie, aby odpustilo spolku daně z nemovitostí, což snížilo režijní výdaje družstva. Lepší finanční situace byla

¹⁷³ Tamtéž, s. 349, 354 – 355, 359.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 329.; Archiv ČSK v Sofii. *Československý národní dům v Sofii. Zápisy výboru. 7. X. 1937 – 15. V. 1946.* s. 4.

využita k dodatečnému splacení některých dluhů.¹⁷⁵ Další subvence přišla v říjnu, kdy spolek obdržel od Ministerstva školství ČSR 25 000 Kč.¹⁷⁶

Příjmy „Národního domu“ v roce 1937 byly ve výši 332 000 leva, výdaje byly o poznání menší než v předešlých letech – pouze 58 000 leva. Celkový přebytek byl tedy 274 000 leva, které byly věnované na splacení dluhů.¹⁷⁷ Spolkové dluhy tak klesly na 1 571 499 leva, což znamenalo, že výdaje z úroků na příští rok značně byly snižené. Stabilní finanční situace však netrvala dlouho.

Na začátku roku 1938 byl spolek ve velice dobré finanční situaci. Záhy se však tato situace obrátila. Na začátku února obdržel subvenci od Ministerstva sociální péče ČSR v hodnotě 5 683 leva.¹⁷⁸ Ta byla však první a poslední dotací, kterou ČSR věnovala „Národnímu domu“. S ohledem na Mnichovský diktát a situaci ve vlasti výbor spolku nemohl doufat, že dostane nějaké dotace. Kromě toho zrušil většinu z výdělečných podniků, které organizoval obvykle na konci roku. Proto ztratil další možnosti jak získat dodatečné finanční prostředky. Finančnímu referentovi panu Kompoštovi tak nakonec na výborové schůzi, konané dne 3. listopadu, nezbylo nic jiného, než ohlásit, že letošní rozpočet „Národního domu“ bude schodkový.¹⁷⁹

Poslední finanční správa z roku 1938 je z prosince a zahrnuje výdaje a příjmy spolku až do konce listopadu. Příjmy tvořily členské příspěvky v hodnotě 24 350 leva, výtěžek ze zábav 15 755 leva, celkově tedy 40 105 leva jen do konce listopadu. K tomu je nutné přidat příjmy z prosincových akcí (silvestrovská) ve výši 26 131 leva. Kromě toho v součtu není uvedená subvence ve výši 5 683 leva. Protože restaurace byla uzavřená a salón většinou nebyl pronajímán, lze předpokládat, že z těchto dvou zdrojů spolek neměl v roce 1938 žádné příjmy. Celkové příjmy spolku na konci roku se tak pohybovaly kolem 71 919 leva. Výdaje byly v celkové výši 32 257 leva, z toho 12 357 leva na údržbu nemovitostí a 19 900 leva režijní náklady. K tomuto číslu však nebyla započítána půjčka v hodnotě 75 000 leva z fondu paní Benešové, ze které byly uhrazené velké úpravy budov, provedené v létě. V tomto rozpočtu ale chybí zmínky o splátkách půjček, které se v roce 1937 pohybovaly asi kolem 35 000 leva. V roce 1938 se tato

¹⁷⁵ Archiv ČSK v Sofii. *Zápisy o schůzích výboru družstva od 2. IV. 1932 do 23. IX. 1937*. s. 376.

¹⁷⁶ Archiv ČSK v Sofii. *Československý národní dům v Sofii. Zápisy výboru. 7. X. 1937 – 15. V. 1946*. s. 11.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 27.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 28.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 56.

částka snížila pravděpodobně na 30 000 leva.¹⁸⁰ Půjčka z fondu nebyla splacena v tomto roce, a proto je možné předpokládat celkové výdaje ve výši 62 257 leva. Pouze díky velkým ziskům ze silvestrovské akce tak rozpočet spolku mohl zůstat bez schodku.

V roce 1939 nejdůležitější záležitostí bylo rychlé vyřízení půjčky ve výši 75 000 leva z fondu paní Benešové. Na opravy přispělo velvyslanectví 9000 leva, československá škola 15 000 leva, žádala však zpátky půjčku ve výši 12 500 leva, kterou poskytla na opravení knihovny v minulém roce. Celkově tak přispěla na opravy s 2500 leva. Ministerstvo školství povolilo 5000 Kč na opravy (17 000 leva), dalších 12 745 leva bylo přislíbeno ministerstvem na opravení knihovny. Celkově tak „Národní dům“ měl získat 41 245 leva. Podle finančního referenta pana Kompošta tato částka, doplněná zůstatkem z minulého roku měla stačit na vrácení půjčky z fondu paní Benešové.¹⁸¹ Je pravděpodobné, že spíše doplnil zůstatek hotovostí v pokladně spolku.

V dubnu 1939 narůstaly obavy ze zastavení financování z české strany. Protektorátní orgány však úplně navázaly na ty z Druhé republiky a pro zahraniční krajanské spolky subvence byly převáděny včas. Spolek a československá škola tak dostaly celkově víc než 96 000 leva jako dotace.¹⁸² V posledním protokolu ze dne 9. listopadu finanční referent pan Kumpošt dokonce pochválil situaci spolku, který měl vykázat v roce 1939 menší přebytek. V únoru spolek měl na hypotéce v Anglobance 200 000 leva, v březnu splatil 31 000 leva z ní. V dubnu měl v hotovosti 38 000 leva. Celkově tak mu zbývalo na další rok asi 169 000 leva na splácení. Úroky z hypotéky činily 1000 leva měsíčně. Během roku byly vykonané také menší opravy světel za 2854 leva.¹⁸³

Ze zjištěných údajů je možné sestavit přibližný odhad finanční bilance spolku na konci roku 1939. Příjmy byly ve výši $(x + 41\,245 + 96\,000)$ leva, výdaje tvořily $(y + 75\,000 + 31\,000 + 2854)$ leva. Celkově měla bilance vycházet s malým přebytkem v řádu několika tisíc leva. Na základě zjištění z minulých let je možné předpokládat hodnotu dalších příjmů $(x) - 40\,000$ leva,¹⁸⁴ a hodnotu další výdajů $(y) - 63\,000$ leva.¹⁸⁵ Celkovou výši příjmu je tak možné určit na 177 245 leva a výdaje na 171 854 leva.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 3, 62, 65.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 64 – 65.

¹⁸² Tamtéž, s. 82.

¹⁸³ Tamtéž, s. 67, 68, 71, 72, 83.

¹⁸⁴ S ohledem na příjmy z r. 1938 – celkem 66 236 leva z příspěvků a organizovaných akcí, v roce 1939 předpokládám daleko menší sumu, protože není zmínka o organizovaných oslavách ze strany „Národního

V letech 1940 – 1944 není možné vůbec určit jaké měl spolek příjmy a výdaje, protože v době války omezil svou činnost na minimum a protokoly ze schůzí se nedochovaly. Od konce roku 1940 přitom prakticky neexistoval, a to až do září 1944.

Při své obnově v roce 1944 „Národní dům“ musel řešit opravy spolkových budov. Přes odhadované vysoké náklady, na schůzi, která se konala 27. prosince, se výbor rozhodl, že zavede členské příspěvky ve stejné výši jako před válkou, tj. dva – 360 a 180 leva ročně.¹⁸⁶ Tento krok byl způsoben zřejmě snahou přilákat zpátky členy, což bylo z dlouhodobého hlediska nejdůležitější pro existenci organizace. Peníze na opravy tak musel sehnat jinde.

Již v lednu 1945 dostal „Národní dům“ velký finanční dar, který mu pomohl obnovit činnost. Bulharská akciová společnost „Bulharská kotva“ mu věnovala částku 400 000 leva. Tato firma byla vlastně dceřinou společností české firmy „Baťa“ v Bulharsku.¹⁸⁷ Kromě velkých darů od firem, krajanský spolek začal dostávat dary také od svých příznivců. V únoru mu paní Růžena Dostálová věnovala částku 5000 leva, paní Jirma Balieva mu dala 500 leva.¹⁸⁸ V březnu bratři Pickovi darovali spolku 50 000 leva.¹⁸⁹ Na konci roku „Národní dům“ obdržel další dotaci od firmy „Bulharská kotva“ a. s. – Sofia ve výši 100 000 leva. Firma doporučovala, aby alespoň polovina z této sumy byla věnována „Sokolu“.¹⁹⁰

Z množství těchto darů je možné předpokládat, že celkové výdaje na opravu sálu a domu byly pokryté a spolek měl pravděpodobně vyrovnaný rozpočet. Na těchto pevných základech mohl pokračovat ve své činnosti v dalších letech.

Možné je zrekonstruovat pouze předválečný finanční stav spolku a to takto:

domu“. Každopádně spolek dostal část peněz, které získali ve svých akcích TJ „Sokol“ a divadelní odbor. V předchozích letech na členských příspěvcích bylo vybíráno kolem 28 000 leva. Další 12 000 leva spolek nejspíše získal.

¹⁸⁵ S ohledem na výdaje z minulého roku, včetně kalkulace s tím, že během roku splatil pouze menší část hypotéky a celkově na úrocích tak asi zaplatil znovu kolem 30 000 leva.

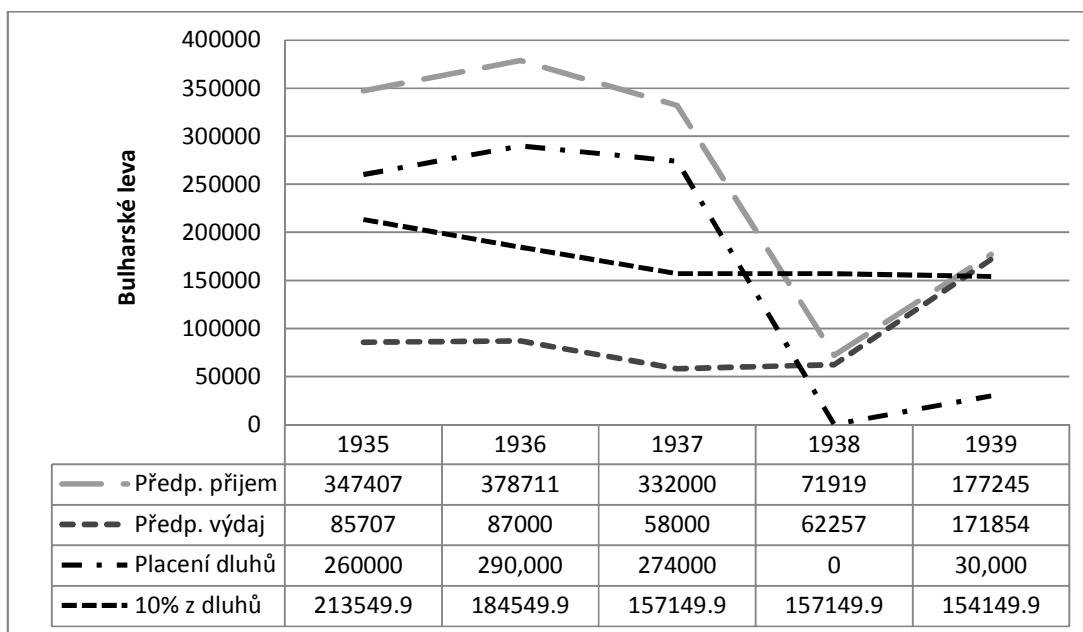
¹⁸⁶ Archiv ČSK v Sofii. *Československý národní dům v Sofii. Zápisy výboru. 7. X. 1937 – 15. V. 1946.* s. 95, 96.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 107.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 97.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 100.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 153.

Z grafu je zřejmé, že v letech 1935 – 1937 „Národní dům“ zažíval klidné období, kdy mohl bez problému splácet také vyšší částky ze svých dluhů. V tomto ohledu příjmy spolku stačily na pokrytí jeho základních výdajů a dokonce část z nich byla věnována na splacení dluhů. Při této situaci celé dotace ze strany ČSR byly využívány na splacení dluhů. V letech 1938 spolek se dostal do finanční tísně, která byla způsobena tím, že nedostal skoro žádné subvence z ČSR. Vlastní zisky však stačily na splacení celkových výdajů. V roce 1939 výdaje fakticky stouply méně, do nich je však započítáno také splacení hypotéky sumou 30 000 leva. Zvýšení výdajů v roce 1939 bylo dáno rozsáhlou opravou a přestavbou budovy spolku. Celkové příjmy zůstaly nad výdaji pouze díky tomu, že protektorátní správa poskytla spolku vysoké dotace. V dalších letech pomoc byla zřejmě omezená a není jasné, jakým způsobem spolek platil své dluhy.

3.5.6. Spolkový dům a knihovna v letech 1935 – 1945

V roce 1935 byly provedené menší opravy interiéru budovy, které stály celkově 1500 leva. Parkety v sále byly už opotřebované a potřebovaly vyměnit. Tato povinnost padla na TJ „Sokol“, která sál nejčastěji používala. Ta požádala ústřednu „Sokola“ v Praze o podporu ve výši 10 000 leva na nové parkety do sálu.¹⁹¹ Po získání podpory

¹⁹¹ Archiv ČSK v Sofii. *Zápisy o schůzích výboru družstva od 2. IV. 1932 do 23. IX. 1937.* s. 307, 309 – 310.

v říjnu mohlo začít pokládání nové podlahy a malování sálu. Celkové náklady 21 000 leva byly z větší části uhrazené TJ „Sokol“. Parkety pokládal Čech pan Havlíček, který dokončil svou práci na konci roku.¹⁹²

Na konci března 1935 hostinský Chitričenko zažádal o nové snížení nájemného o 1000 leva od dubna do července včetně, protože během letních měsíců restaurace nebyla navštěvována velkým počtem hostů. Výbor spolku s tímto návrhem souhlasil, za měsíce říjen až leden 1937 stanovil výši nájemného na 2500 leva plus 450 leva na městské poplatky. Od ledna 1937 měla být vypovězená smlouva s panem Chitričenkem a podepsaná jiná smlouva s novým zájemcem o pronájem restaurace panem Josefem Krajíčkem.¹⁹³

Knihovna měla ve svém fondu 2953 svazků. Během roku 1935 celkový počet knih vzrostl o 139 kusů. Kromě základního fondu knihovna měla ještě tzv. fond „památník osvobození“, který čítal 219 svazků.¹⁹⁴

V roce 1936 „Národní dům“ přišel o jednoho ze svých dlouhodobých nájemců – Bulharsko-Československá obchodní komora se přestěhovala na konci dubna do Anglobanky. Od 15. května místnosti, které měla v domě byly uvolněné. Tímto družstvo přišlo o jeden významný zdroj příjmů, stalo se to však v období, kdy finanční situace spolku nebyla těžká, a proto to znamenalo menší újmu, než původní plány na přestěhování komory během vrcholu hospodářské krize.¹⁹⁵

V povíne května se rozhodlo vedení spolku poslat dopis Ministerstvu školství ČSR, ve kterém žádalo o zvýšení subvencí na příští rok. Chtělo tímto způsobem nahradit ušlé zisky ze ztráty obchodní komory jako nájemníka. Nakonec se však podařilo sehnat nového zájemce o uvolněné prostory v domě – bylo to družstvo „bulharsko-československá vzájemnost“. O výši nájemného se diskutovalo s doktorem Masaříkem, který byl místopředsedou „vzájemnosti“. V souvislosti s novým nájemcem byly udělané určité změny ve využívání místností – kruhová místnost byla odňata mateřské školce a daná jako kancelář „vzájemnosti“ (zároveň měla sloužit také jako kancelář „Národního

¹⁹² Tamtéž, s. 321 – 322.; Archiv ČSK v Sofii. Československý národní dům v Sofii. Zápisy výboru. 7. X. 1937 – 15. V. 1946. s. 3.

¹⁹³ Archiv ČSK v Sofii. Zápisy o schuzích výboru družstva od 2. IV. 1932 do 23. IX. 1937. s. 337, 351, 352.

¹⁹⁴ Archiv ČSK v Sofii. Československý národní dům v Sofii. Zápisy výboru. 7. X. 1937 – 15. V. 1946. s. 3.; Archiv ČSK v Sofii. Zápisy o schuzích výboru družstva od 2. IV. 1932 do 23. IX. 1937. s. 364.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 340.

domu“). Mateřská školka byla přestěhována do rohové místnosti. Obě místnosti, které využívala komora byly nově vymalované.¹⁹⁶

Není přesně známo kdy bylo dojednané nájemné s „bulharo-československou vzájemností“, protože protokoly v roce 1936 se o tom vůbec nezmiňují. První zmínka je z března 1937, kdy se „vzájemnosti“ vyčítá to, že neplatí nájemné. Zřejmě k uzavření smlouvy došlo někdy v roce 1936 nebo na začátku roku 1937.¹⁹⁷

V červenci byly zahájené rozsáhlé opravy interiéru, vymalováno bylo několik místností a schodiště, opraveno bylo několik školních lavic a strop v klubovní místnosti.¹⁹⁸

Během roku 1937 se „Národní dům“ setkal s novým problémem. Byla totiž provedena kvartální regulace pozemků v centru Sofie, kde se nacházela i spolková budova. Po této regulaci se však část salonu ocitla na sousedním pozemku (jednalo se o vstup na jeviště). Stížnost, kterou vedení spolku zaslalo na městský úřad byla zamítnutá na konci října. Protože soudní výlohy byly příliš vysoké, bylo rozhodnuto, že „Národní dům“ se nebude soudit. Zbývala poslední varianta – domluvit se se sousedem, kterému připadla tato část pozemku.¹⁹⁹

Během letních měsíců byly zjištěné velice vážné problémy se střechou budovy - vyžadovala kompletní přestavbu. „Národní dům“ však nedisponoval dostatečnými prostředky a výbor se proto rozhodl, že se udělají jenom nejnnutnější opravy, které by stály 3700 leva, tj. desetinu toho, co by stála kompletní oprava střechy.²⁰⁰

Na konci roku 1937 se objevily problémy s elektrikou v sále, a proto bylo nutné provést opravy elektrické instalace za 3500 leva. Časté poruchy osvětlení byly způsobeny tím, že bylo zapojeno pouze na jednu fázi, a ne na tři, jaký byl tehdy standard. Nakonec oprava stála 5000 leva.²⁰¹

Nájemní smlouva s hostinským Alexandrem Chytričenkem nakonec nebyla ukončena 31. ledna, ale byla prodloužena až do 31. prosince 1937. Tento krok znamenal,

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 343.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 346, 357, 378.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 348.

¹⁹⁹ Archiv ČSK v Sofii. *Československý národní dům v Sofii. Zápisy výboru. 7. X. 1937 – 15. V. 1946.* s. 14.

²⁰⁰ Tamtéž, s. 390.

²⁰¹ Tamtéž, s. 17 – 18, 20.

že vedení „Národního domu“ se stávalo obezřetnější k tomu, koho pouští do své budovy do podnájmu s ohledem na nový zákon.²⁰²

V dubnu vznikl další problém s hostinským – stěžoval si na malou návštěvnost a požadoval další snížení nájemného. Výbor uvažoval o uzavření restaurace, protože krajané jí nenavštěvovali. Zatím však se usnesl pouze na snížení nájemného od 1. května o dalších 500 leva. Nakonec bylo rozhodnuto, že hostinský zůstane až do konce roku, pan Chytričenko podal výpověď k dni 31. prosince. Kvůli malé návštěvnosti restaurace se uvažovalo o tom, aby restaurace byla dána někomu do občasného pronájmu. Dotyčný by jí pak otevíral pouze při příležitosti nějaké spolkové akce.²⁰³

Menší výdaje v roce 1937 a snaha ušetřit z oprav byly dané tím, že vedení spolku plánovalo větší přestavby v dalším roce. Zásadní z tohoto hlediska bylo rozhodnutí rozšířit a „zdokonalit“ budovy spolku. K tomuto kroku bylo přistoupeno již na začátku roku 1938. Navrženo bylo založení ústřední knihovny a čítárny. Tento krok byl dohodnut s velvyslanectvím a Ministerstvem školství ČSR. Ministerstvo přislíbilo podporu 3000 Kč na srovnání knihovny a od dalšího roku roční podporu v hodnotě 19 000 Kč na zakoupení nových knih a režijní náklady knihovny. U knihovny se měl zřídit také klubovní bufet, který by pracoval pro návštěvníky knihovny. Dále bylo navrženo vybudování dalšího poschodí budovy národního domu, ve kterém by se nacházel přednáškový sál se 120 místy. Ten by byl využíván jak spolkem tak i „vzájemností“ pro propagaci Československé republiky. Autor těchto návrhů byl velvyslanec Prokop Maxa. Odhadovalo se, že přestavba a oprava budovy vyjde na celkovou částku 1 300 000 leva, Ministerstvo školství a Ministerstvo zahraničí ČSR se zavázaly poskytnout tuto sumu jako podporu.²⁰⁴

Dalším návrhem velvyslance bylo, aby se Bulharsko-Československá obchodní komora vrátila do jedné z místnosti národního domu, s podmínkou, že tato místnost jí bude poskytnuta pouze za režijní poplatky. Výbor s tím souhlasil.²⁰⁵

Restaurace, která byla uzavřená na konci minulého roku, se stala ústředním bodem jednání již na první výborové schůzi v roce 1938, konané 12. listopadu. Mnoho

²⁰² Archiv ČSK v Sofii. *Zápisy o schůzích výboru družstva od 2. IV. 1932 do 23. IX. 1937.* s. 375.

²⁰³ Tamtéž, s. 381, 384.; Archiv ČSK v Sofii. *Československý národní dům v Sofii. Zápisy výboru. 7. X. 1937 – 15. V. 1946.* s. 11 – 12.

²⁰⁴ Tamtéž, s. 25.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 25 – 26.

krajanů si přálo, aby restaurace byla znovu otevřená alespon tak, aby si lidé mohli zakoupit občerstvení při schůzkách výboru a organizovaných akcích národního domu.²⁰⁶

Rozhodnutí o postavení sálu, knihovny, čítárny a případné nové otevření restaurace bylo ponecháno na valnou hromadu, protože podle stanov výbor nedisponoval takovými pravomocemi, aby tyto záležitosti samostatně uskutečnil. Na sestavení plánu nástavby budovy a organizaci knihovny a čítárny byla vytvořena komise, sestávající z místopředsedy V. Pospíšila, zapisovatele Jaroše a architekta Fišera.²⁰⁷

Na začátku února komise vypracovala plány na uspořádání knihovny a čítárny, celkově počítala s náklady kolem 24 000 leva. Z toho byla odečtena podpora z Ministerstva školství ČSR v hodnotě 3000 Kč (11 000 leva) a zbývalo 13 000 leva, které velvyslanectví slíbilo získat.²⁰⁸

Slavnostní otevření čítárny se konalo 6. března. Při této příležitosti předseda Bohdan Prošek a velvyslanec Prokop Maxa měli projevy. Mezi hosty byli i zástupci bulharského Ministerstva školství. Celkové zařízení knihovny a čítárny stálo nakonec 28 825 leva. Knihovna byla otevřená veřejnosti, stanoven byl poplatek 20 leva za používání a 100 leva záloha za vypůjčení dvou knih.²⁰⁹ Ve škole byly naplánované rozsáhlé úpravy interiéru a stropu, na přestavbu sanitárních zařízení byl povolán pan architekt Fišer.²¹⁰ Místnost čítárny byla propůjčena škole pro vyučování a nebyla otevřená.²¹¹

V červnu se začalo uvažovat i o přestavbě budovy národního domu. Jedna varianta počítala s prodejem národního domu a vybudováním nové budovy na okraji města (pozemek měl zajistit pan velvyslanec Prokop Maxa). Z tohoto návrhu však rychle sešlo, protože se zjistilo, že by tímto způsobem spolek prodělal asi 1 000 000 leva. Další varianta počítala se zbouráním fasády a vybudováním 4 patrové budovy, ze které by se pronajaly nebo případně prodaly dvě vrchní patra. Celkový majetek národního domu (včetně salonu) byl oceněn na 3 mil. leva. V případě, že by se někdo našel, kdo by tuto

²⁰⁶ Tamtéž, s. 26.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 26.

²⁰⁸ Tamtéž.

²⁰⁹ Tamtéž, s. 38 – 39.

²¹⁰ Tamtéž.

²¹¹ Tamtéž, s. 48.

sumu nabídl, vedení spolku uvažovalo, že by „Národní dům“ tomuto zájemci prodalo a postavilo by svou klubovnu na jiném místě.²¹²

Na konci června byly shromážděny nabídky na připravované rozsáhlé úpravy budovy národního domu. Přišly dvě – od firmy „Rodno izkustvo Ivan Kolev“ a „Josef Bolcek, malíř a natěrač“. Obě nabídky byly důkladně prozkoumány, a jako nejvíce vyhovující byla označena nabídka pana Josefa Bolckova. Opravy byly plánované v celkové výši 65 000 leva.²¹³

Další opravy potřebovala elektrická instalace. Pro její opravu byl zvolen pan Atanas Milušev a bylo mu vyplaceno 6 600 leva. Na klempířské práce byl přizván pan Georgi Stojčev za 3 300 leva.²¹⁴

Během léta byly provedeny opravy budovy Národního domu – nátěr a oprava průčelí a všech vnějších stěn budovy. Opravené byly stropy ve školních místnostech, vymalovány byly místnosti, lavice, dveře, zábradlí a kuželník. Kromě toho byly provedené ještě některé menší úpravy. Celkové náklady na opravu budovy se vyšplhaly na částku 87 357 leva. Na uhrazení této sumy bylo použito 75 000 leva, které si spolek vypůjčil od „Českého srdce“, Ministerstvo školství ČSR přislíbilo 25 000 Kč na tento účel. V říjnu, kdy se tento problém řešil, peníze z ministerstva stále nepřicházely. Pravděpodobně byly přesměrované na obranu vlasti v posledních dnech První republiky.²¹⁵

Pronájem sálu v roce 1938 se pohyboval mezi 400 až 1500 leva podle počtu hodin, na které ho chtěl daný spolek pronajmout. Pronájem pod 400 leva nepřipadal vůbec v úvahu, protože by se z něj nezaplátily ani režijní poplatky.²¹⁶

Čítárna byla otevřena na začátku listopadu a byla zvlášť těžkou ujmou v rozpočtu spolku, protože kvůli jejímu zřízení se musel zřeknout restaurace, jež vynášela ročně 24 000 leva. Návštěvnost čítárny byla během roku velice malá a její udržování bylo v těchto těžkých poměrech bráno jako luxus, který si spolek nemůže dovolit. Podle nových nařízení však nebylo možné vrátit hostinec do budovy, ve které byla škola. Proto se uvažovalo o zřízení klubovny, kde by se prodávalo občerstvení a případně hrály nějaké

²¹² Tamtéž, s. 48.

²¹³ Tamtéž, s. 49.

²¹⁴ Tamtéž, s. 49 – 50.

²¹⁵ Tamtéž, s. 51.

²¹⁶ Tamtéž, s. 54 – 55, 62.

hry. K tomuto účelu pan Pavelka objednal kulečník, který měl být umístěn do čítárny. Za něj se však muselo ročně odvádět až 1500 leva státu jako speciální daň.²¹⁷

Velkou finanční újmu zaznamenal „Národní dům“ u provedených oprav, na které vyslanec Prokop Maxa přislíbil subvenci z ČSR, která stále nepřicházela. Na popud velvyslance byla zrušena i restaurace a zřízena čítárna, což znamenalo další zmenšení spolkového zisku. Celkově společně s vystěhováním československo-bulharské obchodní komory spolek zaznamenal až o 50 000 menší příjmy než v předchozích letech. Tato situace byla diskutována i členy spolku, kteří kritizovali jak nákladné opravy, tak i zřízení čítárny. Předseda spolku Bohdan Prošek se snažil situaci uklidnit ještě v zárodku. Obrátil se proto na velvyslanectví s požadavkem o poskytnutí slíbené subvence na opravy.²¹⁸

V květnu 1939 se z budovy vystěhovala „bulharo-československá vzájemnost“ a přemístila se do podnájmu ve „Slovanské besedě“. V „Národním domě“ se tak uvolnily dvě místnosti, které pravděpodobně už nebyly zaplněny.²¹⁹

Válečná situace si vyžádala ukončení aktivity spolku. S ohledem na stav spolkového majetku v roce 1944 předpokládám, že během války nebyly vykonávány žádné velké údržby. Není jasné, jakým způsobem byl tento majetek chráněn, ale zřejmě na konci války nikdo nebránil tomu, aby se v sále ubytoval V. okrsek Vlastenecké fronty. Členové této organizace byly značně problémoví, protože odcizili velkou část movitého majetku.²²⁰

Až v září roku 1944 byla zahájena rozsáhlá oprava spolkových budov, které byly značně poničeny během války. Na konci roku bylo dokončeno zasklívání oken jedné ze školních místností a bylo naplánováno zasklení dalších.²²¹

Restaurace byla zřejmě již v podnájmu, protože od 1. listopadu bylo rozhodnuto zvýšit nájem na 3800 leva měsíčně. Dále bylo rozhodnuto od stejného data zvýšit plat slečny Maršounové ve formě podpory na vydržování školky na 5000 leva měsíčně.²²²

Na opravu střechy byl najat krajan pan Bolek a bylo mu zapláceno 44 280 leva. Následovaly opravy dveří za 15 000 leva a knihovny za 8 000 leva. Opravou se zabýval

²¹⁷ Tamtéž, s. 57.

²¹⁸ Tamtéž, s. 58.

²¹⁹ Tamtéž, s. 74.

²²⁰ Tamtéž, s. 95.

²²¹ Tamtéž, s. 96.

²²² Tamtéž, s. 92.

krajan J. Salát. Škody v sále byly značné, nué opravy se odhadovaly na částku 500 000 leva. Předseda V. Hrdina navrhl, aby byla tato částka požadována od Československého národního výboru v Sofii. Nakonec z tohoto nápadu sešlo a byla naplánovaná pouze částka 250 000 leva na opravu střechy sálu. Do této opravy se měli zapojit všichni krajané, pracovní povinnost vyhlášená výborem připadla na neděli po 28. listopadu.²²³

V únoru se vedení spolku shodlo na tom, že bude zapotřebí najmout domovníka (během války správce domu nebyl). Dne 16. února byl jako domovník přijat Bulhar Stojko Stojanov Todorov ze vsi Buchovo s platem 7000 leva měsíčně plus další bonusy (bezplatný byt, topení a osvětlení).²²⁴

Opravy budov pokračovaly v roce 1945. Výdaje se hromadily, kromě toho obecná daň se zvýšila na 20 000 leva. Spolek ji uhradil v únoru.²²⁵ Na konci března se pokračovalo s opravou střechy. Uvolněno na to bylo 65 000 leva a oprava se konala pod dohledem Václava Pospíšila, Ferdinanda Kumpošta a pana Corny.²²⁶ Renovace byla hotová na začátku dubna. Pokrytí střechy stálo 45 000 leva a klempířské práce 15 000. Celkově tedy bylo ušetřeno 5000 leva proti původně plánovaným prostředkům.²²⁷ Bylo nutné opravit i stropy a omítky, předpokládalo se, že tyto opravy vyjdou na 160 000 leva. V dubnu za vymalování sálu bylo vydáno 30 000 leva.²²⁸

Do konce května byly hotové veškeré větší úpravy domu a zbývaly pouze menší opravy vnitřní a renovace movitého majetku. Truhlář František Němeček přislíbil, že opravu nábytku vykoná bezplatně.²²⁹ V červnu byly skoro všechny opravy dokončené, zbývalo jen vymalovat několik místností a opravit různé kusy nábytku.²³⁰

Rozsáhlé poškození sálu po válce je doloženo také snahou dát tam nové parkety (staré byly opotřebené), což by stálo 70 000 leva.²³¹ První záloha na parkety ve výši 40 000 leva byla splacena na začátku října. V této době byla také zahájena práce na pokládání parket v sálu.²³² Na konci října byla poukázána další záloha ve výši 20 000

²²³ Tamtéž, s. 92, 93, 94.

²²⁴ Tamtéž, s. 98.

²²⁵ Tamtéž, s. 99.

²²⁶ Tamtéž, s. 103.

²²⁷ Tamtéž, s. 104.

²²⁸ Tamtéž, s. 104.

²²⁹ Tamtéž, s. 115.

²³⁰ Tamtéž, s. 117.

²³¹ Tamtéž, s. 134.

²³² Tamtéž, s. 140.

leva. V této době již byla v sále nová podlaha.²³³ Za její položení bylo celkově zapláceno 77 160 leva.²³⁴ Do září byla na opravy prostřednictvím darů shromážděná suma 49 000 leva.²³⁵

České doplňovací škole byla na začátku října poskytnuta místnost v I. patře domu, krajanský spolek vzal na sebe její režijní náklady. Poplatek za zápisné byl stanoven ve výši 1000 leva na žáka, 500 leva na druhé dítě ve škole. Chudým žákům bylo školné prominuto po podání a přezkoumání speciální žádosti. “Národní dům“ chtěl požádat o dotaci na udržování školy u příslušného ministerstva ČSR.²³⁶ V prosinci bylo zjištěno, že suma je příliš nízká a nestačí na pokrytí nákladů, kromě toho nebyly přislíbeny žádné subvence. “Národní dům“ se proto rozhodl zvýšit školné na 1000 leva za české dítě a 1500 za bulharské (předtím české děti neplatily nic). S žádostmi o dotace se čekalo na zřízení českého velvyslanectví v Sofii, které mělo začít fungovat někdy na začátku roku 1946.²³⁷ Do školy chodilo přes 30 žáků, hodiny se konaly třikrát týdně od 16. hodiny odpoledne a dvakrát od 18. hodiny. O děti se starala učitelka Vasileva.²³⁸

Sbírka na opravy pokračovala velice slabě v říjnu.²³⁹ Na konci října bylo konstatováno, že okna kuželníku ještě nejsou zasklená, a proto se nebude moci hrát v zimě.²⁴⁰ Na konci listopadu spolek dostal povolení na 25 m² okenních tabulí a s tím mohl zasklít okna v místnosti školy, knihovně a klubovně a několik oken i v kuželníku. Rozhodnuto bylo, že ostatní okna kuželníku budou zabedněna tak, aby se mohlo hrát i v zimě.²⁴¹ Sdružení české mládeže se podílelo na zasklení oken v sálu, zasedací síni a klubovně, které bylo dokončeno v prosinci.²⁴² Opravy školy si vyžádaly 6500, opravy sálu 2 800 leva.²⁴³ Tím byly celkové opravy spolkového majetku dokončeny. V roce 1946 tak mohla být úplně obnovena veškerá spolková činnost.

²³³ Tamtéž, s. 141, 142.

²³⁴ Tamtéž, s. 144.

²³⁵ Tamtéž, s. 133.

²³⁶ Tamtéž, s. 140 – 141.

²³⁷ Tamtéž, s. 155.

²³⁸ Tamtéž, s. 143.

²³⁹ Tamtéž, s. 141.

²⁴⁰ Tamtéž, s. 142.

²⁴¹ Tamtéž, s. 148.

²⁴² Tamtéž, s. 153.

²⁴³ Tamtéž, s. 157.

3.5.7. Shrnutí

V letech 1935 – 1945 družstvo „Národní dům T. G. Masaryka v Sofii“ procházelo velice těžkými zkouškami. První z těchto zkoušek se podařilo zdolat již na začátku roku 1935, kdy spolek dosáhl úspěchu v jednání o zaslání subvence z ČSR. Obnovení těchto dotací silně ovlivnilo veškerou činnost sdružení v letech 1936 – 1938. V tomto období stabilita byla obnovena a vývoj byl poklidný, bez větších vnějších i vnitřních otřesů. Ekonomický růst spolku dovolil zahájení větší přestavby budovy v roce 1938. Kromě toho bylo rozhodnuto otevřít čítárnu a zavřít restauraci. Už na konci roku však bylo zřejmé, že toto rozhodnutí velice ztížilo situaci družstva. Kromě toho v důsledku Mnichovského diktátu postavení ČSR bylo značně oslabené. Subvence byly rázem omezeny, což donutilo spolek hledat způsoby jak ušetřit peníze. To vedlo k postupnému úpadku spolkové činnosti, který vyvrcholil na konci března 1939 v souvislosti s okupací Druhé republiky.

V letech 1939 – 1944 „Národní dům“ se postupně dostal do hlubšího úpadku a výbor byl donucen v roce 1940 dokonce přerušit činnost družstva. Toto přerušení trvalo až do září 1944, kdy v Bulharsku došlo k státnímu převratu a moci se chopila Vlastenecká fronta. V září byla také oficiálně obnovena činnost „Národního domu“. Během války však spolkový dům a salon byly značně poškozeny bombardováním. Výbor se tehdy soustředil na opravení spolkových budov, které si vyžádalo značné finanční prostředky. S významnou podporou ze strany českých průmyslových podniků se podařilo první fázi této opravy dokončit v květnu 1945. Na jeho konci byla organizována velkolepá oslava osvobození ČSR. Po ní spolek prakticky obnovil veškerou svou činnost a do konce roku dokončil opravy. To mu dovolilo, aby svou aktivitu v dalších letech nerušeně zvyšoval. Základní kámen poválečného vývoje byl založen právě na konci roku 1945.

4. Tělovýchovná jednota „Sokol“ v Sofii

V této kapitole se stručně zmíním o dějinách dalšího krajanského sdružení v Sofii – tělovýchovné jednotě „Sokol“, která se brzy stala součástí života české kolonie a při psaní o dějinách Čechů v Sofii není možné ji opominout. Dějiny jednoty však nastíním pouze stručně, protože dílčí práce na toto téma již vyšla v roce 2011 jako diplomová práce mého bratra Enča Minčeva a v ní je možné vyhledat podrobnější informace o dějinách „Sokola“ v Sofii.¹

4.1. První tělovýchovná jednota „Sokol“ v Sofii (1879 – 1882)

Po roce 1878 začala bulharská inteligence v Sofii brzy uvažovat o založení spolků a organizací, které měly vyvíjet společenskou činnost, starat se o zábavu a různé volnočasové aktivity. Stejný proces nastal krátce po roce 1878 i v nově utvořené české komunitě ve městě. Prvním spolkem Čechů se stal sofijský „Sokol“, který byl založen již v roce 1879. Na jeho založení se podílely tehdy společensky velice činné osobnosti jako Jiří Prošek a jeho bratr Bohdan.²

K tělocvičným a společenským účelům používala jednota prostory opuštěné kaple sv. Jiří, které jí byly zapůjčeny ruským guvernérem. Podrobnější činnost tohoto prvního českého spolku v Sofii není známá, dá se však předpokládat, že rozvíjela rozmanitou společenskou činnost hlavně mezi Čechy v Sofii. Jejím předsedou se stal Bohdan Prošek. Na činnosti jednoty se podíleli také Josef Prošek, bratranec Jiřího a Bohdana, tiskař Bohuslav Šimáček, ing. Václav Roubal, ing. Bohutinský a několik Bulharů. Mimo posledních, byli všichni tito lidé součástí Proškovy „české kolonie“ v Sofii a je zřejmý velký podíl rodiny Prošků na založení jednoty. Proto je možné předpokládat, že původně „Sokol“ nebyl založen pro všechny Čechy ze Sofie, ale pouze pro příslušníky tzv. „české kolonie“, organizované Jiřím Proškem.³

¹ VIZ: MINČEV, Enčo. *Sokol v Bulharsku do roku 1948*. Diplomová práce. Pardubice, 2011.

² POSPÍŠIL, Václav (red.). *Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 – 1928*. Sofie 1929, s. 229 – 230.

³ Tamtéž.

Snaha o zajištění volnočasové aktivity jako součásti činnosti spolků zachycuje zpráva o výletě jednoty do Dragalevského kláštera v roce 1882.⁴

Činnost spolku byla záhy přerušena, protože správa města vyhostila jednotu z pravoslavné kaple sv. Jiří. Tak zanikl první sofijský „Sokol“, protože zůstal bez prostorů k uskutečnění své činnosti.⁵

Další příčinou zániku jednoty bylo zřejmě založení spolku „Slovanská beseda“ v Sofii v roce 1880. Tento spolek vyvíjel mnohostrannou společenskou činnost a byl velice populární mezi bulharskou a českou inteligencí. Organizoval různé plesy, koncerty, a další volnočasové aktivity. Jednota „Sokol“ mu ve své společenské činnosti mohla jen stěží konkurovat, což bylo po odebrání prostorů k cvičení hlavní zhoubnou příčinou pro tento první český spolek v Sofii.⁶

4.2. Druhá tělovýchovná jednota „Sokol“ v Sofii (1894 – 1901/1915)

Trvalo desetiletí, než se česká komunita rozhodla obnovit „Sokol“ v Sofii. Iniciativa k obnovení této organizace vzešla znovu z prostředí rodiny Prošků – od bývalého předsedy dřívějšího „Sokola“ Bohdana Proška. Na novém založení jednoty se podíleli dr. Pála (první náčelník), B. Šimáček, B. Čenský, František Trnka a Josef Bureš. Jednota cvičila v sálu III. chlapeckého gymnázia „Gladston“ v Sofii na ulici Moskovské.⁷ Tato tělocvična byla poskytnutá „Sokolu“ bez poplatků.⁸

Jednota „Sokol“ byla založená v době, kdy v spolku „Čech“ panovaly hluboké rozpory mezi Bohdanem Proškem a Vladislavem Šakem. V této době z krajanské organizace vystoupilo mnoho členů, především řemeslníci a dělníci, kteří založili své vlastní sdružení. TJ „Sokol“ se stal také útočištěm lidí, kteří odstoupili ze spolku

⁴ Archiv Náprstkova muzea v Praze, SKB, karton Bul 2, IV, 34. První výlet TJ Sokol v Sofii do Dragalevského kláštera r. 1882.

⁵ MINČEV, Enčo. *Sokol v Bulharsku do roku 1948*. Diplomová práce. Univerzita Pardubice, 2011. s. 44 – 45.

⁶ БАКАЛОВ, Ганчо. *Народно читалище „Славянска беседа“ /1880 – 2005/. 125 години непресъхващ извор. книга първа*. София, 2005. s. 29 – 33.

⁷ POSPÍŠIL, Václav (red.). *Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 – 1928*. Sofie 1929, s. 230.

⁸ *Sokol*, č. 16, 1896, s. 328.

„Čech“.⁹ František Trnka se například podílel na projevu nedůvěry k spolku v roce 1895, přestože byl jeho členem jen od 30. června 1894.¹⁰

Zmínky o „Sokolu“ před rokem 1900 je nutné hledat v literatuře. Dle časopisu „Sokol“ dne 13. října 1896 se konala valná hromada jednoty, na které bylo zvoleno nové vedení. Starostou se stal M. Kozák, místostarostou M. Pikeš, pokladníkem František Hůrka, náčelníkem Josef Kazda, jednatelem František Šulc a knihovníkem Antonín Gregora.¹¹ V této době bylo vedení spolku „Čech“ v rukou Jiřího Proška, což zřejmě znamenalo sblížení mezi oběma organizacemi. Sblížení dokazuje i přítomnost lidí z vedení „Sokola“ ve spolku „Čech“. Místostarosta Max Pikeš byl členem krajské organizace již od konce dubna 1894,¹² a v první polovině roku 1896 byl dokonce jejím jednatelem během předsednictva Václava Štrupla.¹³ Knihovník Antonín Gregora byl členem spolku „Čech“ od října 1893.¹⁴ Starosta M. Kozák se stal místopředsedou krajského spolku v roce 1897.¹⁵

Spojení mezi oběma organizacemi bylo potvrzeno rozhodnutím mimořádné valné hromady spolku „Čech“ z 6. října 1896. Každý činný člen „Sokola“ byl uznán za člena krajského spolku a nově disponoval veškerými právy s tím spojenými mimo právo hlasovací. Do zábavní komise byli přijati členové „Sokola“ a brzy byly organizovány první společné zábavy. První společnou oslavou byla Mikulášská zábava, která se konala začátkem prosince téhož roku. Od této doby je možné sledovat postupné prolínání mezi spolky „Sokol“ a „Čech“, zejména při organizaci oslav.¹⁶

V roce 1896 došlo k změně stanov „Sokola“ a nově byli za členy jednoty přijímáni také Bulhaři. Toto rozhodnutí mělo za následek zvýšení počtu „Sokolu“ na 28

⁹ CHAROUS, J. *K 30. výročí založení spolku „Čech“*. (*Kus historie*). In. Československý obzor III, č. 6, 1. 2. 1923. s. 43.

¹⁰ Archiv ČSK v Sofii. Kniha Jednatelská. s. 11.; Archiv ČSK v Sofii. Kniha Jednatelská. Kniha přání (1893). s. 35.

¹¹ *Sokol*, č. 16, 1896, s. 328.

¹² Archiv ČSK v Sofii. Kniha Jednatelská. Kniha přání (1893). s. 33.

¹³ POSPÍŠIL, Václav (red.). *Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 – 1928*. Sofie 1929. s. 27.

¹⁴ Archiv ČSK v Sofii. Kniha Jednatelská. Kniha přání (1893). s. 11.

¹⁵ CHAROUS, J. *K 30. výročí založení spolku „Čech“*. (*Kus historie*). In. Československý obzor III, č. 12, 1. 5. 1923. s. 93.

¹⁶ Tamtéž.

dospělých a 30 dorostenců, zároveň se tím však zvýšil bulharský vliv v organizaci. To mělo v pozdější době zhoubné důsledky.¹⁷

Není objasněno co se se „Sokolem“ po roce 1896 stalo. V roce 1901 do popředí vystupuje člen a cvičitel plovdivského „Sokola“ pan Josef Horn,¹⁸ který se zároveň stal předsedou spolku „Čech“ podle rozhodnutí valné hromady, konané v dubnu nebo květnu 1901. Je tedy zřejmé, že Josef Horn musel pocházet ze Sofie, aby se stal předsedou krajské organizace.¹⁹ V červnu pan Horn odjel do Prahy na IV. všesokolský slet a už se do Sofie nevrátil. Ze zpráv však není jasné, zda tam jel soukromě nebo spolu s členy sofijského „Sokola“.²⁰

Podle některých zpráv TJ „Sokol“ zanikla někdy kolem roku 1901, podle jiných až v roce 1915. Podle prvních zpráv bylo příčinou zániku převážení bulharského vlivu a splynutí Sokola s bulharskou jednotou „Junák“, podle jiných – válka. Podrobnější informace o činnosti jednoty v letech 1896 – 1901/1915 však není možné dohledat.²¹

4.3. Třetí tělovýchovná jednota „Sokol“ v Sofii (1921 – 1940)

V prvních poválečných letech se projevila snaha obnovit zaniklou tělovýchovnou jednotu „Sokol“, která byla rozpuštěna během války. První schůze k založení nové jednoty „Sokol“ se konala 7. července 1921 v restauraci „Batemberg“. Od samotného počátku tato organizace byla úzce spojena se spolkem „Čech“. Na této schůzi byl totiž jako její starosta zvolen předseda krajského sdružení Jan Mrkvička. Další pozice byly obsazeny následovně: zapisovatel Raur, pokladník Kovář, náčelník Pajgr, místonáčelník Jáhn. Jednota zpočátku čítala 29 členů. Poplatky za členství byly odváděny měsíčně podle druhu členů – činný platil 5 leva, přispívající – 10. Do organizace „Sokola“ se aktivně zapojil učitel Josef Piter, který měl za úkol najít vhodné místo na cvičení. To se mu

¹⁷ *Sokol*, č. 16, 1896, s. 328.

¹⁸ SCHEINER, Josef (red.). *IV. slet všesokolský pořádaný v Praze Svazem českoslovanského sokolstva ve dnech 28.-30. června a 1. července 1901*. Praha 1901, s. 45.

¹⁹ Archiv ČSK v Sofii. *Protokol čtenářsko – zábavného spolku „Čech“ v Sofii*. Kniha II. Sofia, 1900. s. 29 – 30.

²⁰ Tamtéž, s. 33 – 35.

²¹ Československá kolonie. In. *Československý obzor* I, č. 18, 15. 7. 1921. s. 140.; Československá kolonie. In. *Československý obzor* I, č. 23, 1. 10. 1921. s. 180.; POSPÍŠIL, Václav (red.). *Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 – 1928*. Sofie 1929, s. 230.; MINČEV, Enčo. *Sokol v Bulharsku do roku 1948*. Diplomová práce. Univerzita Pardubice, 2011. s. 46 – 48.

podánilo již v září, kdy členové „Sokola“ začali cvičit v tělocvičně III. sofijského chlapeckého gymnázia „Gladston“, nacházející se v ulici Pirotská.²²

V dalších letech se jednota vyvíjela ve vymezených kolejích. Cvičení se odehrávalo v tělocvičně gymnázia „Gladston“, velkou část jejího vedení tvořili lidé z výboru spolku „Čech“. Záhy po svém znovuzrození „Sokol“ začal organizovat velké množství oslav, v některých případech organizoval i hlavní akce k oslavení 28. října.²³ V dalších letech jeho členská základna postupně narůstala. Na začátku roku 1922 měl již 38 členů. Na valné hromadě, která se konala 15. ledna tohoto roku, byl starostou znovu zvolen Jan Mrkvička. Další funkce ve vedení byly rozděleny takto: místostarosta Václav Pospíšil, náčelník Josef Suchánek, místonáčelník František Jahn, náčelnice Věra Zusková, místonáčelnice Božena Kovářová, vzdělavatel Bohdan Prošek, jednatel Václav Rauer, pokladník Josef Kovář, členové výboru: Cyril Došek, Karel Pajgr, Adéla Pajgrová a Adéla Černá.²⁴

V roce 1922 byla stanovená pravidelná cvičení v úterý večer od 8:15 do 9:15 v tělocvičně gymnázia „Gladston“. Členskou základnu tvořili především mladí Češi.²⁵ Mimo to „Sokol“ občas navštěvoval krajany v různých obcích v Bulharsku. V dubnu 1922 byl na návštěvě Slováků v Gorné Mitropolii.²⁶ Tímto způsobem se staral o upevnění kontaktů mezi těmito krajany a ústředním krajanským spolkem v Sofii.

Na začátku roku 1923 měl „Sokol“ již 61 členů. Na valné hromadě, která se konala 14. ledna, byli do výboru zvoleni: starosta Jan Mrkvička, místostarosta V. Pospíšil, vzdělavatel B. Prošek, členové výboru J. Kovář, C. Došek, B. Čenský, J. Brežík, ing. T. Drobil, Fr. Jáhn, B. Kovářová, J. Liška.²⁷

Sportovním nadšencům zřejmě nestačila tělocvičná jednota „Sokol“, a proto se rozhodli, že si dne 25. listopadu 1923 založí sportovní klub, který pojmenovali „Čechie“. Jednatel této organizace se stal Karel Bíža.²⁸ Dne 27. ledna 1924 se konala první valná hromada sportovního klubu „Čechie“ v restauraci „Bohemia“. Na této schůzi se

²² Československá kolonie. In. Československý obzor I, č. 18, 15. 7. 1921. s. 140.; Československá kolonie. In. Československý obzor I, č. 23, 1. 10. 1921. s. 180.

²³ Viz kapitola o spolkové činnosti v letech 1915 – 1925.

²⁴ Československá kolonie. In. Československý obzor II. č. 7, 1. 2. 1922. s. 55.

²⁵ Československá kolonie. In. Československý obzor II. č. 1, 1. 11. 1921. s. 7.

²⁶ Československá kolonie. In. Československý obzor II. č. 12, 15. 4. 1922. s. 95.

²⁷ Sokolská hlídka. In. Československý obzor III. č. 5, 15. 1. 1923. s. 39.

²⁸ Československá kolonie. In. Československý obzor IV. č. 3, 15. 12. 1923. s. 20.

uskutečnily volby do vedení této organizace. Výsledky byly následující: předseda Josef Komeščík ml., místopředseda Ferdinand Šercl, jednatel K. Bíža, zapisovatel Jaroslav Herman, pokladník V. Čada, správce Josef Frič, revizoři účtu: E. Šaloun, L. Matoušek, náhradníci: B. Komeščík, A. Jedlička.²⁹

Přesto „Sokol“ mohl slavit jeden velice úspěšný rok. Jediné, co mu „Čechie“ zřejmě odvedla, byli členové, protože za celý rok 1923 se celkový stav zvýšil jen o jednoho – na 62. Přesto byl „Sokol“ během roku velice aktivní a pořádal úspěšné akce. Celkově bylo organizováno 97 cvičebních večerů, na které přišlo průměrně 77% členů.³⁰ Na valné hromadě, uskutečněné 13. ledna 1924 byl zvolen nový výbor ve složení: starosta V. Pospíšil, místostarosta B. Prošek, náčelník pan Suchánek, náčelnice J. Müllerová, vzdělávatel V. Müller. Do výboru byli zvoleni jako členové pánové Rauer, Brožík, Pajgr, C. Došek, F. Jáhn, Chromý, Holeček st., Jiří Došek a jako náhradníci O. Pospíšil, Zajíc, J. Trnka a paní Pajgrová.³¹ Výbor jednoty se najednou vzdálil od vedení spolku „Čech“, protože v tomto roce ani jeden člověk z výboru spolku nebyl zároveň i ve výboru „Sokola“.³²

Během roku 1924 „Sokol“ pokračoval ve své aktivitě, jeho členská základna však prožívala stagnaci, protože se nezvýšila a vykazovala znovu 62 členů. Náklady na cvičení během roku se však zvýšily a nemohly se uhradit z členských příspěvků. Za dva cvičební večery týdně na konci měsíce musela jednota zaplatit 600 leva za osvětlení a úklid v tělocvičně gymnázia „Gladston“. Peníze vybrala formou výjimečné členské daně. Dalším problémem se ukázala být vzdálenost tělocvičny od české školy, která měla nepříznivý dopad na příchod dorostu na cvičení. Na valné hromadě, vykonané dne 25. ledna 1925, bylo prakticky znovuzvoleno staré vedení jednoty.³³

V roce 1925 byly naděje na zlepšení situace zaměřeny k nastěhování se do místnosti v národním domě. Záhy se však ukázalo, že dostupné prostory nevyhovovaly

²⁹ Československá kolonie. In. Československý obzor IV. č. 6, 1. 2. 1924. s. 44.

³⁰ Sokolská hlídka. In. Československý obzor IV. č. 5, 15. 1. 1924. s. 35.

³¹ Sokolská hlídka. In. Československý obzor IV. č. 6, 1. 2. 1924. s. 43 – 44.

³² Československá kolonie. In. Československý obzor IV. č. 9/10, 1. 4. 1924. s. 71.

³³ Sokolská hlídka. In. Československý obzor V, č. 2, 1. 2. 1925. s. 16.

jednotě, která potřebovala v podstatě velký sál.³⁴ Přesto „Sokol“ i v tomto roce byl velice aktivní, jak je patrné z jím organizovaných zábav.³⁵

Aktivita jednoty pokračovala i v dalších letech. V roce 1926 se členy „Sokola“ dokonce zúčastnili VIII. všesokolského sletu v Praze. Jejich vystoupení bylo pečlivě připraveno a nakonec se těšili velkému úspěchu.³⁶

Během dalších let „Sokol“ vzkvétal. V únoru 1927 byl pořádán první sokolský ples v Sofii. Kromě toho byl organizován zájezd sokolů do Perniku, masopustní merenda a oslava 28. října.³⁷ Někdy v letech 1926 – 1927 došlo k roztržce mezi „Československým národním domem T. G. Masaryka v Sofii“ a TJ „Sokol“, není však známo co tuto roztržku způsobilo. Pravděpodobně se jednalo o spory ohledně využití místností v Národním domě, které byly většinou pronajaty. Starostou jednoty byl pan F. Fiedler. Právě ten se v roce 1928 zasloužil o obnovení vztahů s „Národním domem“.³⁸

Vedení „Národního domu“ se podařilo naklonit k myšlence vybudování vlastního sálu, který by mohl být používán jednotou. V roce 1928 se tento záměr díky obstrukcím věřitelů a vyslanectví nepodařil uskutečnit.³⁹ Toto Pravděpodobně to způsobilo úpadek v činnosti TJ „Sokol“ v Sofii v letech 1929 a 1930.⁴⁰

Sál byl postaven až v roce 1930. K realizaci tohoto projektu pomohla také půjčka, kterou jednota zařídila u České obce Sokolské (ČOS) v Praze. „Národní dům“ poskytoval sál „Sokolu“ pouze za náhradu režijních poplatků. Tato nová a dostatečně velká tělocvična se stala pevným základem obrození činnosti a budoucího rozkvětu sofijského „Sokola“.⁴¹

V roce 1930 jednota se zúčastnila sletu bulharského „Junáka“, který se konal v Sofii. Kromě toho na slet do Sofie přijela také delegace z ČOS v Praze.⁴²

³⁴ Československá kolonie. In. Československý obzor V. č. 6, 1. 6. 1925. s. 57.

³⁵ Viz kapitolu o spolkové činnosti spolku „Čech“ v letech 1915 – 1925.

³⁶ Pro podrobnější informace o účasti TJ „Sokol“ na VIII. sletu v Praze viz: MINČEV, Enčo. *Sokol v Bulharsku do roku 1948*. Diplomová práce. Univerzita Pardubice, 2011. s. 62 – 71.

³⁷ MINČEV, Enčo. *Sokol v Bulharsku do roku 1948*. Diplomová práce. Univerzita Pardubice, 2011. s. 71.

³⁸ Archiv ČSK v Sofii. *Zápisy o schůzkách výboru družstva „T. G. Masaryka“ od 28. II. 1928 do 29. III. 1932*. s. 16 – 17, 30, 32, 59 – 60.

³⁹ Tamtéž, s. 16, 21, 24, 32, 37, 42, 46, 52, 55, 57, 59, 62, 65, 68, 71.

⁴⁰ Pro podrobnější informace o úpadku viz: MINČEV, Enčo. *Sokol v Bulharsku do roku 1948*. Diplomová práce. Univerzita Pardubice, 2011. s. 72 – 74.

⁴¹ Archiv ČSK v Sofii. *Zápisy o schůzkách výboru družstva „T. G. Masaryka“ od 28. II. 1928 do 29. III. 1932*. s. 184, 187, 209.

⁴² Tamtéž, s. 203.

Během dalších let „Sokol“ v Sofii spolupracoval s „Národním domem“ na organizaci některých významných oslav. Část těchto oslav organizoval také sám.⁴³ V roce 1930 došlo opět k prolínání mezi jednotou a krajanským spolkem, starostou „Sokola“ se stal předseda „Národního domu“ vicekonsul Jan Štafl. Už v červnu však z této funkce odstoupil, protože v květnu opustil Bulharsko. V „Sokole“ během roku 1930 došlo k dalším změnám ve vedení, které do jisté míry brzdily jeho činnost.⁴⁴

Během roku 1931 byl starostou zvolen znovu Jan Štafl, přestože v této době pobýval již v Praze. Tímto způsobem „Sokol“ sledoval rozhodnutí „Národního domu“, který také zvolil pana Štafla za předsedu. V dalším roce se starostou stal Bohdan Prošek, nezastával však funkci předsedy „Národního domu“. Novým spojem mezi oběma organizacemi se stal místostarosta Václav Pospíšil, který byl zároveň místopředsedou krajanského spolku.⁴⁵

V letech 1933 - 1935 obě organizace nebyly personálně spojené. Tehdy byl starostou „Sokola“ pan F. Vařečka. Spolupráce mezi nimi však pokračovala, protože „Sokol“ byl stále odborem „Národního domu“, což bylo stanoveno při jeho založení v roce 1921.⁴⁶

Od roku 1936 personální spojení zajistil Bohdan Prošek, který byl členem výboru krajanské organizace, v únoru se stal zástupcem předsedy a v březnu byl zvolen za předsedu. U tělovýchovné jednoty se uplatnil nejdříve jako vzdělávatel, od roku 1937 se stal starostou.⁴⁷

Velice úspěšný pro TJ „Sokol“ byl X. všesokolský slet v roce 1937. Zúčastnilo se ho 142 cvičenců a jednota na něm obdržela cenu za všestrannou činnost. Její cvičenec pan Roškov se umístil na čestném místě.⁴⁸

⁴³ O těchto oslavách se zmiňují v kapitolách o dějinách krajanského spolku v Sofii.

⁴⁴ MINČEV, Enčo. *Sokol v Bulharsku do roku 1948*. Diplomová práce. Univerzita Pardubice, 2011. s. 95.; Archiv ČSK v Sofii. *Zápisy o schůzkách výboru družstva „T. G. Masaryka“ od 28. II. 1928 do 29. III. 1932*. s. 200, 246, 270.

⁴⁵ Tamtéž, s. 264.; Archiv ČSK v Sofii. *Zápisy o schůzích výboru družstva od 2. IV. 1932 do 23. IX. 1937*. s. 8 – 9.; MINČEV, Enčo. *Sokol v Bulharsku do roku 1948*. Diplomová práce. Univerzita Pardubice, 2011. s. 96.

⁴⁶ Tamtéž, s. 96 – 98.

⁴⁷ Tamtéž, s. 98.; Archiv ČSK v Sofii. *Zápisy o schůzích výboru družstva od 2. IV. 1932 do 23. IX. 1937*. s. 330, 335, 336.; Archiv ČSK v Sofii. *Československý národní dům v Sofii. Zápisy výboru. 7. X. 1937 – 15. V. 1946*. s. 1, 9, 10.

⁴⁸ Tamtéž, s. 57.

Politické události v letech 1938 a 1939 postavily třetí „Sokol“ v Sofii před velký problém – musel se přizpůsobit novému politickému směru, kterým se Bulharsko vydalo. Tělocvičná organizace se rozhodla podporovat druhou republiku a všichni její členové, kteří byli povinni vojenskou službou, odcestovali do vlasti během mobilizace v roce 1938. Po okupaci republiky v březnu 1939 „Sokol“ organizoval sbírky na český odboj.⁴⁹

Nastalé politické změny v roce 1939 donutily TJ „Sokol“ aby se stala součástí bulharského tělocvičného spolku „Junák“ a aby se osamostatnila vůči „Národnímu domu“. Toto prohlášení přednesl starosta „Sokola“ Bohdan Prošek dne 13. dubna na výborové schůzi vedení krajanského spolku. V tomto období „Sokol“ řídil starosta Bohdan Prošek, který až do roku 1940 byl také předsedou „Národního domu“. Během války byla jednota zakázána a zanikla.⁵⁰

4.4. Čtvrtá tělovýchovná jednota „Sokol“ v Sofii (1945 – 1950)

V roce 1945 byla počtvrté v Sofii založena TJ „Sokol“. Ustavující schůzi měla dne 30. září. Bylo na ní rozhodnuto, že „Sokol“ bude znovuzřízen pouze jako odbor Národního domu, nikoli jako samostatný spolek, protože ve druhém případě by se musel registrovat a vyčkat na řešení otázky tělovýchovy v ČSR.⁵¹ Starostou jednoty byl zvolen pan Vytlačil.⁵² Během listopadu „Sokol“ začal pořádat cvičení v sálu dvakrát týdně. Za použití sálu platil „Národnímu domu“ 1500 leva měsíčně na pokrytí režijních výdajů.⁵³

Po skončení druhé světové války byla zahájena reemigrace Čechů, žijících v Bulharsku, do vlasti. Počet zájemců byl velký a projevil se v konečném počtu navrátilců do ČSR. Návrat začal až v roce 1946, kdy odešlo prvních 204 osob. Samotný akt vrácení se do vlasti ohrožoval existenci všech krajanských spolků a odborů, které brzy čekalo značné zmenšení členské základny. Dohoda o reemigraci byla podepsána mezi ČSR a Bulharskem v roce 1948, zpátky do vlasti se vydali většinou mladí krajané.⁵⁴

⁴⁹ MINČEV, Enčo. *Sokol v Bulharsku do roku 1948*. Diplomová práce. Univerzita Pardubice, 2011. s. 91 – 93.

⁵⁰ Tamtéž, s. 92 – 93.; Archiv ČSK v Sofii. *Československý národní dům v Sofii. Zápisy výboru. 7. X. 1937 – 15. V. 1946*. s. 72, 85 – 86, 137.

⁵¹ Tamtéž, s. 137.

⁵² Tamtéž, s. 143.

⁵³ Tamtéž, s. 145.

⁵⁴ VACULÍK, Jaroslav. *České menšiny v Evropě a ve světě*. Praha 2009, s. 42 – 43.

Během následujících let se komunistický režim utužoval jak v Bulharsku, tak i v ČSR. Přísnější regulace omezovaly činnost krajanských spolků a spolu s neblahým vlivem reemigrace se staly příčinou zániku čtvrtého „Sokola“ v Sofii v roce 1950.⁵⁵

4.5. Shrnutí

Tělovýchovná jednota „Sokol“ se stala neodlučnou součástí dějin české komunity v Sofii. Byla prvním krajanským spolkem, založeným v hlavním městě Bulharska. Z této pozice si zasloužila výsadní postavení mezi Čechy v tomto městě. Členská základna první jednoty však byla velice omezená a jednalo se spíše o jakýsi klub „přátel a příbuzných bratrů Proškových“, ve kterém hlavní slovo měli Jiří a Bohdan Proškovi. Malá členská základna a ještě menší aktivita dovedla tuto jednotu k rychlému zániku.

Druhý „Sokol“ v Sofii začínal jako organizace, založená navzdory spolku „Čech“. Vedení této jednoty se ujala znovu rodina Prošků, a poskytla tam útočiště všem Čechům, kteří nesouhlasili s vedením Vladislava Šaka a Jana Brožky. Když v letech 1896 – 1899 vedení spolku „Čech“ připadlo Jiřímu Proškovi, jednota „Sokol“ začala s touto krajanskou organizací spolupracovat. Došlo k uklidnění poměrů mezi krajany, což přispělo k většímu otevření „Sokola“ a jeho těsného spojení se spolkem „Čech“. Zánik této druhé jednoty není jasný, zřejmě však nastal až v roce 1915, kdy byla zřejmě zakázána.

Třetí jednota byla založena po první světové válce jako součást spolku „Čech“ a zakládala si na těsné spolupráci s krajanskou organizací. V tomto období přišel největší rozkvět tělovýchovné jednoty „Sokol“ v Sofii. Úspěšně se zúčastnila několika všesokolských sletů, organizovala velké oslavy a výlety. Po postavení sálu u národního domu v roce 1930 se aktivita „Sokola“ zvýšila spolu s celkovým počtem cvičenců. V dalších letech se jednota stala velice dobrým spoluorganizátorem různých akcí spolu s „Národním domem“. Zanikla v roce 1939 v souvislosti s druhou světovou válkou.

Čtvrtá jednota „Sokol“ v Sofii byla založena po druhé světové válce jako odbor „Národního domu“. Reemigrace krajanů a zpřísnění komunistického režimu v Bulharsku však měly za následek její náhlý zánik v roce 1950.

⁵⁵ MINČEV, Enčo. *Sokol v Bulharsku do roku 1948*. Diplomová práce. Univerzita Pardubice, 2011. s. 116 – 123.

5. Odbory krajaňského spolku

V této kapitole stručně nastíním dějiny některých odborů spolku „Čech“ (a později družstva „Národní dům“), o kterých jsem se okrajově zmínil v kapitole o dějinách krajaňského sdružení v Sofii. Mezi první odbory patřil spolek „České srdce“, který vznikl v roce 1919 a úplně nahradil předtím existující spolek dívek a dam českých. Další součástí spolku byla česká škola. Přestože dlouhou dobu patřila pod Ministerstvo školství ČSR, stala se na sklonku své existence odborem „Národního domu“ a byla jednou z jeho nejdůležitějších součástí. Další odbory měly kratšího trvání. Jednalo se o pojišťovací odbor „Vzájemnost“ a obec „Baráčníků“. První z těchto organizací byla zaměřená na pojištění svých členů v případě úmrtí, druhá se v podstatě věnovala dobročinnosti.

5.1. Spolek „České srdce“ v letech 1919 – 1925

Český dámský spolek byl založen někdy před rokem 1892. Jeho samostatná činnost není známá, od roku 1892 vystupoval jako odbor spolku „Čech“. Jako takový měl cíl podílet se na organizační aktivitě krajaňského sdružení a poskytovat útočiště českým ženám a dívkám. Kromě toho byl silně zaměřen na dobročinnost, zejména na pomoc krajanů. Až do první světové války však zůstával v pozadí a neměl vlastní stanovy a nevyvíjel soustavnou činnost.¹

Během války se odbor stal velice aktivním a v podstatě se osamostatnil. Vedlo to k založení spolku českých dam s názvem „dámský podpůrný spolek české srdce v Sofii“ (později známý jako „České srdce“), dne 28. října 1919. Původně fungoval jako samostatná organizace, veškeré jeho aktivity však byly vyvíjeny v úzké spolupráci se spolkem „Čech“. Účel „Českého srdce“ byl dobročinný. Členky této organizace však opominuly vypracovat jakékoliv stanovy, a proto dámský spolek neměl žádná veřejná práva a vykonával svou činnost pouze jako odbor družstva „Čech“.²

Samotný dobročinný spolek vznikl za situace, kdy do Bulharska zamířilo několik vlaků československých občanů z Ruska, o které se nikdo nestaral. Prvním počinem

¹ CHAROUS, J. *K 30. výročí založení spolku „Čech“*. (Kus historie). In. Československý obzor III, č. 2 z 1. 12. 1922, s. 11.

² Archiv ČSK v Sofii. *Zápisy o schuzích výboru družstva od 2. IV. 1932 do 23. IX. 1937*. s. 63.

„Českého srdce“ bylo tedy postarat se o tyto krajany.³ Kromě toho během let 1919 – 1925 spolek organizoval množství dobročinných akcí, o kterých jsem se již zmínil. Tradičně se věnoval chudým dětem při oslavě sv. Mikuláše a občas sbíral také peníze na dobročinné účely prostřednictvím různých akcí. V tomto ohledu se typickou dobročinnou akcí stalo pořádání čaje, kdy bylo zpravidla určeno vstupné. Z tohoto poplatku pak byly sbírány peníze na různé dobročinné účely. Taková akce se konala například 10. února 1924 a byla velice úspěšná.⁴ Kromě organizovaných akcí se spolek staral také o chudší krajany, kteří si sami nemohli vydělat na živobytí.⁵

Spolek „České srdce“ byl velice populární mezi českými dámami a dívkami, žijícími v Bulharsku. Již na konci roku 1919 měl 60 členek. Na začátku roku 1921 jich bylo již 73. Další údaje chybí, a to až do roku 1928, kdy měl 98 členek. Dámská organizace se tak zřejmě stávala populárnější.⁶

První předsedkyní „Českého srdce“ byla paní A. Komeščíková.⁷ Někdy v letech 1919 – 1920 se čestnou předsedkyní spolku stala manželka vyslance Rudolfa Künzla Jizerského Marie, protože ho vydatným způsobem podpořila. Není jasné, kdy ze své funkce odstoupila paní A. Komeščíková. Na výroční schůzi, konané 22. ledna 1922 za předsedkyni byla zvolena B. Maršounová a výbor tvořily: místopředsedkyně M. Hořínková, členky výboru: Stříbrná, Brožíková, Svobodová, Ivanova, Mrkvičková, pokladní sl. Rudentsteinová.⁸

V letech 1923 – 1924 byl spolek spravován výborem bez předsedkyně, jelikož paní Maršounová odmítla z neznámých důvodů funkci předsedkyně. V roce 1924 místopředsedkyní a zapisovatelkou spolku byla paní Vakavčieva. Jednatel a pokladník spolku se stal V. Sahánek, protože ani jedna z členek neprojevovala zájem o tyto funkce.⁹ Je zřejmé, že v těchto letech „České srdce“ zažívalo krizi. Ta byla způsobena tím, že se české dámy nechtěly zabývat vedením spolku.

³ MARŠOUN, A. *České srdce*. In. Československý obzor III, č. 12 z 1. 5. 1923. s. 94.

⁴ Československá kolonie. In. Československý obzor IV. č. 5, 15. 1. 1924. s. 37.; Československá kolonie. In. Československý obzor IV. č. 7, 15. 2. 1924. s. 53.

⁵ MARŠOUN, A. *České srdce*. In. Československý obzor III, č. 12 z 1. 5. 1923. s. 94.

⁶ POSPÍŠIL, Václav (red.). *Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 – 1928*. Sofie 1929, s. 84 – 85.

⁷ Tamtéž, s. 84.

⁸ Československá kolonie. In. Československý obzor II. č. 7, 1. 2. 1922. s. 55.

⁹ Československá kolonie. In. Československý obzor IV. č. 7, 15. 2. 1924. s. 53.

V červnu 1925 dlouholetá předsedkyně spolku paní Maršounová odjela ze Sofie spolu se svým manželem.¹⁰ „České srdce“ tak muselo hledat jinou předsedkyni, která by ho vedla dál. Samotná organizace však prožívala velký vzestup v souvislosti se získáním vlastní budovy, kterou už ve stejném roce využila. Členky Českého srdce se scházely každou středu okolo 16. hodiny na šálek kávy v jídelně národního domu.¹¹

Během roku 1925 všechny odbory spolku „Čech“ splynuly v nové družstvo – „Národní dům T. G. Masaryka v Sofii“. Pouze „České srdce“ si zachovalo autonomní administrativu nového sdružení a vlastní členskou základnu.¹²

Nové možnosti spolkového života, které nabízela vlastní budova krajského spolku, využily mimo jiných organizací také členky „Českého srdce“. Stanovily si schůze každou středu v 16. hodin na šálek kávy v jídelně národního domu.¹³

Další dostupné zprávy jsou z roku 1927. Během něho „České srdce“ získalo novou předsedkyni paní A. Markovou. Kromě toho pokračovalo ve své činnosti, pořádalo dobročinné sbírky a staralo se o chudé krajanů ve speciálně zřízeném chudobinci.¹⁴

V roce 1928 bylo sjednáno bezplatné odvezení nemocných krajanů z chudobince do místní nemocnice. Celkově však členové spolku „Čech“ opomíjeli dobročinný odbor a neposkytovali mu dostatečnou podporu. Přesto však sám dokázal získat dost peněz na provoz chudobince z darů a organizovaných dobročinných akcí.¹⁵

Zpráva z dalšího roku neuvádí žádné velké změny, odbor pokračoval ve svém fungování bez větších potíží a stále se staral o chudobinec.¹⁶

Údaje z roku 1930 však mluví o postupné krizi a upadání zájmu českých dívek a žen o členství v „Českém srdci“. Odbor měl pouze 40 řádně platících členek. To znamená, že za pouhé dva roky (1929 a 1930) ztratil 58 ze svých členů. Členské příspěvky byly stanoveny na 60 leva ročně, spolek vyvíjel dál podpůrnou činnost a pomáhal chudým krajanům.¹⁷

¹⁰ Československá kolonie. In. Československý obzor V. č. 6, 1. 6. 1925. s. 57.

¹¹ Československá kolonie. In. Československý obzor V. č. 12, 15. 12. 1925. s. 119.

¹² Archiv ČSK v Sofii. *Zápisy o schůzích výboru družstva od 2. IV. 1932 do 23. IX. 1937.* s. 64 – 65.

¹³ Československá kolonie. In. Československý obzor V. č. 12, 15. 12. 1925. s. 119.

¹⁴ Archiv ČSK v Sofii. *Zápisy o schůzkách výboru družstva „T. G. Masaryka“ od 28. II. 1928 do 29. III. 1932.* s. 30.

¹⁵ Tamtéž, s. 36, 99 – 100.

¹⁶ Tamtéž, s. 193.

¹⁷ Tamtéž, s. 256.

Krise úplně udeřila na spolek v dalším roce. Členky přestaly jevit zájem o jeho činnost a neplatily příspěvky řádně. Na konci roku tak musel vykázat schodek 3 768 leva. Kvůli nedostatku finančních prostředků a menší sumě vybraných příspěvků, předsedkyně spolku A. Marková byla donucena zvýšit základní příspěvek z 60 na 100 leva ročně.¹⁸

Během roku 1932 „České srdce“ našlo lepší ubytování pro chudé krajaný v Lozenci. Měsíční nájemné činilo 400 leva, což bylo o 100 leva více než na předešlém místě. Přestěhování bylo dokončeno v říjnu. V prosinci si odbor vzal na starost poskytování mléka třem dětem v opatrovně. Výsledkem rozšířené činnosti byl malý schodek v rozpočtu „Českého srdce“ na konci roku. Jeho celkové příjmy byly 30 374 leva a výdaje 30 420 leva. Zřejmě se podařilo stabilizovat rozpočet.¹⁹

Ze závěrečné zprávy je zřejmé, že se odbor nedostal z vnitřní krize, protože neuspěl uskutečnit valnou hromadu a sestavit nový výbor. Dočasně tak zůstával ve správě staré předsedkyně A. Markové. Náklady na chudobinec se během roku zvedly na 10 000 leva, přitom v něm bylo poskytnuto přístřeší a podpora čtyřem trvale umístěným krajanům a několika přechodně ubytovaným. Nejvyššími výdaji odboru však byla podpora jednotlivců a rodin, která byla poskytnuta v 15^{ti} případech a dosáhla celkové sumy 23 110 leva. Kromě toho stihl ještě organizovat celou řadu akcí, většinou ve spolupráci s „Národním domem“.²⁰

Během roku 1933 „České srdce“ ztratilo svou jednatelku, paní Vl. Malchrovou a na její místo se přihlásila slečna M. Maršounová. Celkově byl však tento rok velice úspěšný, protože mimo rozmanité činnosti měl odbor také přebytek v rozpočtu ve výši 7 000 leva. Pravidelná podpora byla poskytnuta desíti krajanům, dva krajané byli natrvalo ubytováni v chudobinci. Odbor získal podporu vyslance Prokopa Maxy.²¹

Už na začátku tohoto roku bylo provedeno sjednocení administrativy „Českého srdce“ s „Národním domem“. Odbor tak v podstatě ztratil své autonomní postavení. Jeho novou předsedkyní se stala paní Františka Čmolíková.²²

V roce 1934 byl chudobinec přesunut do domku ve dvoře v Poduene s jednou velkou a dvěma menšími místnostmi za měsíční nájemné 500 leva. Během září byli chudí

¹⁸ Archiv ČSK v Sofii. *Zápisy o schůzích výboru družstva od 2. IV. 1932 do 23. IX. 1937*, s. 6 – 7.

¹⁹ Tamtéž, s. 62, 83, 103, 106.

²⁰ Tamtéž, s. 127.

²¹ Tamtéž, s. 179, 204, 219.

²² Tamtéž, s. 129 – 130, 131, 136, 336.

krajané přestěhování do těchto prostor. Kromě toho byla rozšířená i podpora chudých dětí, odbor jim obstarával dva litry mléka denně. Navázal také spolupráci s odborem „Baráčníků“.²³

„České srdce“ během roku 1934 zaznamenalo příjem 46 144 leva a výdaje 33 680 leva, přebytek byl tedy ve výši 12 464 leva. Největším zdrojem jeho příjmů se staly dary z velvyslanectví a úroky z odkazů paní Vilemíny Proškové a Jindřišky Benešové. Odbor pokračoval v aktivní podpoře chudých a nemocných krajanů v Bulharsku.²⁴

Během roku 1935 „České srdce“ pokračovalo ve velice aktivní činnosti, mimo jiné také díky velkému přebytku z minulého roku. Poskytlo podporu dvaceti krajanům, kterým rozdalo celkově 38 462 leva. Poskytovaná byla také věcná podpora – rozdáváno bylo prádlo, šatstvo a obuv. Počet chudých dětí ze školy, kterým bylo podáváno mléko, se zvýšil na 16. Obecné finanční poměry v Bulharsku se však značně zhoršily a odbor musel počítat s tím, že v příštím roce bude zapotřebí poskytnout mnohem vyšší podporu, a tím pádem také zvýšit vlastní příjmy. Celkový příjem „Českého srdce“ se vyšplhal na 51 278 leva, jeho výdaje však také stouply – na 45 990 leva. Stále však dokázal řídit přebytkový rozpočet.²⁵

V roce 1935 dobročinný spolek „České srdce“ pokračoval ve své činnosti. V březnu poskytnul podporu 1000 leva manželům Martinkovým, a paní Antonové ze Staré Zagory daroval 200 leva na cestu do vlasti. Kromě toho se mu podařilo přemístit bezplatně jistého žáka československé školy do sanatoria pro nemocné s plicními chorobami. V červnu byl chudobinec přemístěn do národního domu, čímž se zmenšily výdaje na nájemné. K účelu chudobince byly uvolněny dvě místnosti v domě, které byly dřívě pronajímány hostinskému.²⁶

V roce 1937 chudobinec pod vedením spolku „České srdce“ pokračoval ve své aktivní činnosti obstarávání obživy pro chudé a staré krajany. Na konci února do něj byl přijat starý krajan pan Pézl, kterému obstaraly odvezení do nemocnice, protože byl

²³ Tamtéž, s. 258, 271, 274.

²⁴ Tamtéž, s. 370.

²⁵ Archiv ČSK v Sofii. *Československý národní dům v Sofii. Zápisy výboru. 7. X. 1937 – 15. V. 1946.* s. 8, 29.

²⁶ Archiv ČSK v Sofii. *Zápisy o schůzích výboru družstva od 2. IV. 1932 do 23. IX. 1937.* s. 296, 303 – 304, 308.

nemocný.²⁷ Na konci března „České srdce“ organizovalo odjezd chovankyně chudobince paní Františky Červinkové do vlasti, jízdenku jí proplatilo velvyslanectví a odbor jí poskytl roční podporu pro přípravu na cestu.²⁸ Na konci dubna do chudobince byl přijat krajan Václav Kvídera.²⁹ V květnu „České srdce“ obstarávalo potravu z restaurace národního domu čtyřem žákům ruského gymnázia, kteří byli vysláni do Bulharska z Podkarpatské Rusi.³⁰

Další zmínka o „Českém srdci“ je až z roku 1938. Tento fakt je způsoben mimo jiné tím, že v letech 1937 – 1945 není možné nalézt v knize protokolů zprávy z valných hromad. V říjnu 1938 odbor vydržoval v chudobinci mezi 12 a 13 starci.³¹

Na začátku prosince 1938 dostalo „České srdce“ do podnájmu od Národního domu předsín v suterénu budovy v místě, tam kde se nacházel chudobinec, za 150 leva měsíčně. Zde ubytovalo jednu stařenku, která se měla starat o čistotu v chudobinci. V této zprávě se poprvé setkáváme se jménem nové předsedkyně odboru, paní Ivanovou. „České srdce“ však vedla pouze do dubna 1939, kdy podala demisi.³²

Se zhoršující se mezinárodní situací se zhoršovaly i podmínky existence všech odborů „Národního domu“. Na konci roku 1939 krajský spolek již nemohl nadále spoléhat na pomoc pro český chudobinec. Na konci roku se výbor rozhodl poslat oběžník s dotazy týkající se způsobu budoucí péče o chudé krajany. Počítalo se předběžně s otevřením fondu na zajištění chudobince, do kterého by přispívali Češi ze svých zdrojů.³³

Během války mělo „České srdce“ stejný osud jako krajský spolek – jeho činnost byla postupně omezována až do úplného zániku. Na konci války byl odbor však znovu obnoven, a to už v říjnu 1944. Tehdy se jeho novou předsedkyní stala paní M. Červenková. Ve své poválečné činnosti pozvolně navázal na meziválečnou dobu a pokračoval aktivně v podpoře chudých krajanů a organizaci dobročinných akcí.³⁴

²⁷ Tamtéž, s. 330 – 331.

²⁸ Tamtéž, s. 337.

²⁹ Tamtéž, s. 341.

³⁰ Tamtéž, s. 343.

³¹ Archiv ČSK v Sofii. *Československý národní dům v Sofii. Zápisy výboru. 7. X. 1937 – 15. V. 1946.* s. 52.

³² Tamtéž, s. 60 – 61, 72.

³³ Tamtéž, s. 84.

³⁴ Tamtéž, s. 90, 107.

5.2. Česká škola v Sofii v letech 1919 – 1945

První dílčí snahy o vybudování české školy v Sofii je možné najít na začátku roku 1919, kdy se do vedení spolku dostal ing. Karel Trnka. První skutečné kroky k uskutečnění tohoto cíle byly však učiněny až v následujícím roce.³⁵ Rok 1920 byl tedy poznamenán snahou o zřízení československé školy, která vycházela z již pozměněného vedení spolku – v březnu tohoto roku se novým předsedou stal Jan Mrkvička.³⁶

Nejdříve bylo pro tento účel zapotřebí získat peněžní a úřední podporu. Proto se vedení obrátilo na Ministerstvo školství a národní osvěty ČSR s žádostí o poskytnutí podpory do budoucna. Ministerstvo této žádosti vyhovělo. Dalším krokem byl průzkum, kolik československých dětí by se případně zapsalo do této školy. Tento údaj byl rozhodujícím, aby se ujasnilo, zda má vůbec smysl zřizovat československou školu v Sofii. Výbor se rozhodl rozeslat oběžník mezi české a slovenské rodiny ve městě, aby zjistil přesný počet rodin, které by chtěly své děti posílat do československé školy.³⁷

Na začátku dubna 1921 pokračovala kampaň na vybudování československé školy v Sofii. Dne 3. dubna byla organizovaná členská schůze s přednáškou Bohdana Proška na téma „O důležitosti české školy v Sofii“. V květnu se do kampaně zapojil také Ministr školství ČSR dr. Šusta, který vypsal konkurz na místo učitele nebo učitelky v československé škole v Sofii.³⁸

Už na konci roku 1921 se prakticky podařilo zřídit první českou školu v Sofii. Počátky byly skromné – zahájeno bylo české vyučování prostřednictvím kurzů ve třech stupních – pro malé děti, které ještě nechodí do školy, pro školáky a pro dospělé. K získání co největšího počtu zájemců bylo stanoveno, že tyto kurzy budou bezplatné.³⁹

Nakonec se podařilo sestavit jednu třídu. Výuka začala 2. listopadu 1921. Škola měla v podnájmu jednu učebnu ve III. sofijském chlapeckém gymnáziu „Gladston“, nacházejícím se na rohu ulic „Pirotska“ a „Sredna Gora“. Vyučování bylo každou středu, čtvrtek a sobotu od 14. do 18. hodiny odpoledne. Učil se český jazyk a vlastivěda

³⁵ POSPÍŠIL, Václav (red.). *Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 – 1928*. Sofie 1929. s. 80 – 81.

³⁶ Tamtéž, s. 81.

³⁷ Československá kolonie. In. *Československý obzor* I. č. 1, 28. 10. 1920. s. 5.

³⁸ Československá kolonie. In. *Československý obzor* I, č. 14, 15. 5. 1921. s. 108.; Československá kolonie. In. *Československý obzor* I, č. 15, 1. 6. 1921. s. 116.

³⁹ Československá kolonie. In. *Československý obzor* I, č. 22, 15. 9. 1921. s. 172.

(zeměpis a dějepis). Tohoto kurzu se zúčastnily děti ve věku 6 až 14 let. Kromě toho byly organizované také kurzy pro dospělé a starší děti, které začínaly od 9. listopadu a konaly se každou středu a sobotu od 19. hodin. Prvním učitelem v této škole byl Josef Suchánek.⁴⁰

Dne 20. listopadu 1921 byl zvolen první školní výbor v sestavě Bohdan Prošek, František Došek a Josef Kovář. Tito lidé pak měli na starosti organizování školních zábav, sbírek na školu a veškerou další organizační činnost spojenou s českou školou v Sofii.⁴¹

Dne 24. června 1922 skončil první školní rok v české škole v Sofii. Během tohoto období se do ní zapsalo celkem 45 žáků, 8 z nich však vystoupilo. Učitelé byli nad míru spokojeni s docházkou, škola totiž přilákala více než 50% ze všech českých dětí v Sofii. Na počest konce školního roku byl dne 25. června organizován výlet žáků na Dragalevský monastýr.⁴²

Školní výbor se snažil od svého založení zabezpečit budovu pro českou školu v Sofii. Po předběžných domluvách s vyslancem ČSR dne 15. srpna byl české škole poskytnut domek ve dvoře vyslanectví pro potřeby školy a spolku „Čech“. Tato budova nakonec byla i prvním vlastním přístřeškem krajanského sdružení v Sofii. Adresa budovy byla ulice Ferdinand 20.⁴³ Dne 17. října se uskutečnilo slavnostní otevření české školy v nové budově. Dne 19. listopadu škola organizovala první loutkové představení v nových prostorách.⁴⁴ Loutková představení se stala záhy doménou české školy, která je organizovala ve svých prostorách.

Ve školním roce 1922/1923 českou školu navštěvovalo 36 žáků. Do konce roku, konkrétně v červnu 1923, přibýlo dalších 7 žáků. V roce 1924 škole byl přidělen další učitel – Václav Müller a dostala statut progymnázia.⁴⁵

⁴⁰ Československá kolonie. In. Československý obzor II. č. 1, 1. 11. 1921. s. 7.; Československá kolonie. In. Československý obzor II. č. 4, 15. 12. 1921. s. 31.

⁴¹ Československá kolonie. In. Československý obzor II. č. 3, 1. 12. 1921. s. 23.

⁴² Československá kolonie. In. Československý obzor II. č. 17, 1. 7. 1922. s. 134 – 135.

⁴³ Československá kolonie. In. Československý obzor II. č. 19/20, 15. 8. 1922. s. 152 – 153.;

Československá kolonie. In. Československý obzor II. č. 22/23, 1. 10. 1922. s. 171.

⁴⁴ Československá kolonie. In. Československý obzor III. č. 2, 1. 12. 1922. s. 15.

⁴⁵ POSPÍŠIL, Václav (red.). *Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 – 1928*. Sofie 1929, s. 98, 209, 210.

V roce 1923 se činnost školy rozšířila o speciální večerní kurzy českého jazyka. Ty se konaly od prosince 1923 do března 1924. Účastníci těchto kurzů se scházeli vždy v pondělí od 19. do 21. hodiny večerní v domku české školy.⁴⁶

Po zakoupení domu na ulici „Krakra“ 15 bylo rozhodnuto o přemístění školy do přístavby této budovy. Dne 7. září 1924 se konalo slavnostní otevření české školy na tomto novém místě.⁴⁷ Během června 1925, škola ztratila učitele Josefa Suchánka, který odjel ze Sofie.⁴⁸

Po jeho odchodu se správcem školy stal učitel Václav Müller. Druhou učitelkou se stala paní Božena Viceníková. Vztahy mezi školou a „Národním domem“ se ve školním roce 1927/1928 značně zhoršily. Příčinou toho byla snaha vedení krajanského spolku uvolnit celé první patro budovy a dát ho do podnájmu. K uskutečnění tohoto zájmu museli vystěhovat z budovy učitele Müllera, který využíval byt v prvním patře bezplatně už tři roky. Následoval vleklý spor, jehož následkem bylo, že se Václav Müller odstěhoval do Mrtvice a B. Viceníková do Gorné Mitropolie.⁴⁹

Novým správcem školy se stal Antonín Benda (předtím správce čs. školy v Gorné Mitropolii) a druhým učitelem – Oldřich Kulendík (přijel ze Slovenska). A. Benda však nezůstal dlouho ve funkci správce, odešel totiž již v dubnu 1929. V této době se vedení „Národního domu“ obrátilo k Ministerstvu školství ČSR s žádostí o vyslání nového správce. V květnu 1929 byla škola přestěhována do I. patra „Národního domu“, získala tak dva kabinety, jednu ředitelnu a dílnu. Dočasně jí byla propůjčena také zasedací síň.⁵⁰

Ministerstvo zareagovalo rychle na dopis od „Národního domu“ a vyslalo jako nového správce pana Ladislava Vinklera. Ten však už v prosinci musel čelit nátlaku ze stran některých krajanů, požadujících navrácení učitele Müllera do Sofie. „Národní dům“

⁴⁶ Československá kolonie. In. Československý obzor IV. č. 1, 15. 11. 1923. s. 192.

⁴⁷ Československá kolonie. In. Československý obzor V. č. 2, 1. 2. 1925. s. 12.

⁴⁸ Československá kolonie. In. Československý obzor V. č. 6, 1. 6. 1925. s. 57.

⁴⁹ POSPÍŠIL, Václav (red.). *Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 – 1928*. Sofie 1929. s. 210.; Archiv ČSK v Sofii. *Zápisy o schůzkách výboru družstva „T. G. Masaryka“ od 28. II. 1928 do 29. III. 1932*. s. 18, 42.

⁵⁰ POSPÍŠIL, Václav (red.). *Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 – 1928*. Sofie 1929. s. 210 – 211.; Archiv ČSK v Sofii. *Zápisy o schůzkách výboru družstva „T. G. Masaryka“ od 28. II. 1928 do 29. III. 1932*. s. 48, 80, 90, 92.

se však postavil za pana Vinklera. Toto rozdělení mezi krajany bylo zřejmě také příčinou odchodu minulého správce – A. Bendy.⁵¹

Z důvodu zvýšeného počtu žáků ve škole bylo od května 1930 vyvíjeno úsilí k získání třetí učitelské síly. Ministerstvo školství ČSR vyhovělo této žádosti až v srpnu téhož roku. V této době odstoupil učitel Kulendík a byl nahrazen panem Karlem Hrdličkou. Třetím učitelem se stala slečna Marie Kurálová. Počet žáků se neustále zvyšoval a už během ledna 1931 správce požádal Ministerstvo o vyslání čtvrtého učitele.⁵²

Postupné zvyšování žáků kladlo zvýšené požadavky nejen na počet učitelů, ale i na místnosti. V březnu 1931 byly hledány možnosti jak měšťanskou školu rozšířit a jak jí zajistit vyhovující učebny. Problém byl částečně vyřešen zbořením přičky v kabinetu během prázdnin, čímž byla uvolněna větší místnost pro učebnu. Náklady na to zaplatila škola. Přička byla stržena na konci června.⁵³

Podle ředitele Vinklera bylo bulharské základní vzdělání zcela nevyhovující pro děti krajanů, zejména pak pro ty, které chtěly ve svém vzdělání pokračovat v české škole, a proto se rozhodl už v dubnu 1931 založit českou mateřskou školu v Sofii.⁵⁴ Československá mateřská škola byla skutečně otevřena někdy na přelomu let 1931/1932 a dostala do podnájmu zasedací místnost v národním domě.⁵⁵

Během roku 1932 se novým správcem školy stal Karel Hlaváč. Z dostupných informací však není jasné, proč pan Vinkler opustil svou pozici. Škola dále vzkvétala, ve školním roce 1931/1932 se do ní zapsalo 97 žáků.⁵⁶

Zpráva ze září 1932 vykresluje zásadní rozložení učitelských sil ve škole v tomto období. Do školy byla zřejmě přijata čtvrtá učitelka, paní Vasileva. Ta se starala o žáky I. a II. třídy (ve školním roce 1932/1933 celkem 37 žáků). Správce školy pan Hlaváč vyučoval III., IV. a V. třídu (v témže školním roce celkem 38 žáků). Pan Hrdlička měl na starost I., II. a III. třídu v měšťanské škole (celkem 29 žáků). Mateřskou školu měla na starost slečna Maršounová, ve školním roce 1932/1933 se do ní zapsalo celkem 12 dětí.

⁵¹ Archiv ČSK v Sofii. *Zápisy o schůzkách výboru družstva „T. G. Masaryka“ od 28. II. 1928 do 29. III. 1932.* s. 147, 153.

⁵² Tamtéž, s. 174, 210, 227.

⁵³ Tamtéž, s. 235.

⁵⁴ Tamtéž, s. 256, 286, 288.

⁵⁵ Archiv ČSK v Sofii. *Zápisy o schůzích výboru družstva od 2. IV. 1932 do 23. IX. 1937.* s. 2.

⁵⁶ Tamtéž, s. 5 – 6, 11.

Celkem se do školy zapsalo 116 žáků. Místnosti však stále nestačily a uvažovalo se o zbourání přičky mezi kabinetem a I. třídou, aby se rozšířila i tato učebna.⁵⁷

Z této zprávy vyplývá, že do školy byla přijata jako učitelka slečna Maršounová. Naopak slečna Marie Kuralová se stala paní Vasilevou, když se někdy v tomto roce provdala za Bulhara.⁵⁸ Další zajímavostí je rozdělení školy na měšťanskou a obecnou. Toto rozdělení je doloženo již od roku 1924 a je spojeno se zřízením tzv. progymnázia.⁵⁹ „Měšťanská škola“ zřejmě navazovala na obecnou školu a měla tím pádem na starosti žáky šesté až osmé třídy školy.

V roce 1933 škola přišla znovu o svého správce – pan Hlaváč totiž odjel do Československa dne 1. července. Příčinou jeho odjezdu byla zřejmě nehoda s výborem „Národního domu“. Novým správcem školy se stal učitel Karel Hrdlička.⁶⁰

Od roku 1933 žáci české školy museli nově platit určitý poplatek bulharskému ministerstvu školství. Tento nový zákon způsobil úbytek počtu dětí, které navštěvovaly školu. Ve zprávě z valné hromady však není uveden žádný bližší údaj. Ve stejném roce zřejmě škola přijala do služeb jako prozatímní vychovatelku paní Penkovou.⁶¹

I přes mírný pokles žáků škola potřebovala stále dodatečné místnosti, aby měla dostatek prostoru pro veškeré své žáky. Během prázdnin roku 1934 se měšťanská škola rozšířila o čtvrtou třídu. Proto ředitel Hrdlička zažádal Ministerstvo školství o zaslání čtvrtého učitele z Čech. Nová učebna byla získána tak, že kabinet učitelů byl přesunut do místnosti pro ruční práce. Právě v tomto nově uvolněném kabinetu byla zřízena další třída.⁶²

V roce 1934 byl přijat zákon, který do jisté míry omezil možnosti české školy v Sofii získat nové učitele z Československa a ztížil tak práci již přítomným českých učitelů v ní. Zákon totiž zakázal učitelům – cizincům, aby vychovávaly děti bulharských státních příslušníků v řádné škole. Toto usnesení vlády mělo dalekosáhlejší dopad, než by se mohlo na první pohled zdát. Velká část Čechů v Sofii (a v celém Bulharsku) totiž již dávno z různých důvodů přijala bulharské občanství (například u státních zaměstnanců to

⁵⁷ Tamtéž, s. 49.

⁵⁸ Tamtéž, s. 342.

⁵⁹ POSPÍŠIL, Václav (red.). *Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 – 1928*. Sofie 1929. s. 212.

⁶⁰ Archiv ČSK v Sofii. *Zápisy o schůzích výboru družstva od 2. IV. 1932 do 23. IX. 1937*. s. 150 – 152, 192.

⁶¹ Tamtéž, s. 218, 233.

⁶² Tamtéž, s. 239, 246.

bylo nezbytné pro získání nároku na důchod). Nový zákon tak ohrozil nejdůležitější funkci české školy v Sofii – vzdělávat děti krajanů v českém jazyce.⁶³

Přesto v září 1934 Ministerstvo školství poslalo do Sofie novou učitelku – slečnu Marii Burešovou. Někdy v této době začal ve škole působit i další učitel – Ferdinand Sýkora. Po intervenci z vyslanectví ČSR se podařilo udržet statut české školy v Sofii, veškeré české školy v dalších bulharských městech však ztratily svůj statut jako obecné a staly se pouze doplňovacími.⁶⁴

Další existenci školy umožnilo také její začlenění do „Národního domu“ jako jeho odbor v roce 1934. Tento krok byl uskutečněn mimo jiné také proto, že v této době přestalo Ministerstvo školství ČSR na krátkou dobu posílat subvence na udržování školy. Toto zrušení podpory bylo zřejmě vyvoláno novým bulharským zákonem, podle kterého měla škola přestat existovat. V dalších letech však česká škola pokračovala bez problémů ve své činnosti, její školní rady se však nově zodpovídaly vedení krajanického spolku. Zachování školy bylo mimo jiné dáno také benevolencí a tolerancí bulharských školních úřadů, které ji nechtěly zrušit.⁶⁵

Zprávy o činnosti školy v tomto školním roce (1934/1935) potvrzují, že zákon a změna právního statutu pro ni neznamenal žádný velký úpadek. Počet žáků se zvýšil na 115 a kromě toho bylo organizováno velké množství oslav. Velkou podporovatelkou školy se stala manželka vyslance Prokopa Maxe – Marie. Ujala se mimo jiné také vedení loutkového divadla. Pro chudé žáky byl organizován letní pobyt ve vsi Vladaja.⁶⁶

V dalším školním roce (1935/1936) se počet žáků snížil na 109, jelikož 6 z nich úspěšně absolvovalo závěrečné zkoušky. Aby byla škola zachována, bylo rozhodnuto do výuky zavést větší množství bulharských předmětů. To mělo však neblahý vliv na školu, protože jejím cílem bylo vychovávání dětí v českém duchu. Bylo připraveno několik akcí, podporováno bylo 15 chudých žáků. Během léta roku 1936 byl dokonce organizován zájezd dětí do vlasti, kterého se mělo zúčastnit 31 dětí a 21 dospělých krajanů.⁶⁷

⁶³ Tamtéž, s. 251 – 252.

⁶⁴ Tamtéž, s. 222, 225, 260, 344.

⁶⁵ Tamtéž, s. 288, 292, 369.

⁶⁶ Tamtéž, s. 369.

⁶⁷ Tamtéž, s. 344.; Archiv ČSK v Sofii. *Československý národní dům v Sofii. Zápisy výboru. 7. X. 1937 – 15. V. 1946.* s. 7 – 8.

Na začátku školního roku 1936/1937 se změnilo vedení školy, kdy na místo pana Hrdličky nastoupil pan Blahoslav Prudký. Nový ředitel však již v dubnu 1937 podal žádost o přeložení ze Sofie spolu s učitelem panem Sýkorou. Ve škole tehdy zůstaly pouze dvě učitelky – paní Olga Müllerová a Marie Kuralová – Vasileva.⁶⁸

Už během dalšího školního roku (1937/1938) nastaly nové změny. Do školy byl přijat učitel pan Blatný a novým ředitelem se stal L. Jaroš. Prameny se přestávají zmiňovat o řediteli Prudkém někdy v listopadu 1937.⁶⁹ Pan Blatný jako učitel je zmíněn nejdříve v březnu 1938, již v říjnu však odjel do Prahy. Tehdy se prameny poprvé zmiňují o dalším novém učiteli v české škole – panu J. Husákovi.⁷⁰

V červnu 1938 bylo konstatováno, že školní místnosti potřebují nutně opravit strop, vymalovat a v mateřské školce pokrýt podlahy linoleem. Nutné bylo celkově osvěžit prostory a počítalo se s budoucí generální opravou. Kromě toho byla podána zpráva o stavu školy pro školní rok 1937/1938 – celkově měla 79 žáků. Přes značný pokles však pokračovala v tradičně organizovaných akcích.⁷¹

První velké problémy školy přišly v souvislosti s mezinárodními událostmi v září 1938. Financování školy na další rok bylo nejisté, protože Druhá republika se snažila vyrovnat s mnichovským diktátem a jeho následky pro hospodářství Československa. Následovala okupace v březnu 1939 a vytvoření protektorátu Čechy a Morava. Jak už jsem se zmínil, tyto politické změny se z počátku nepodepsaly na výši subvencí z Čech, protože protektorátní orgány navázaly na republikové.⁷²

V listopadu 1938 však nikdo neočekával, že dojde k okupaci Druhé republiky. Ředitel školy F. Jaroš dokonce navrhl zřízení doplňovacích kurzů pro děti a starší krajany, kteří neměli možnost navštěvovat českou školu (navštěvovali bulharskou školu nebo nesplňovali věková kritéria). O realizaci kurzů se postaral sám pan Jaroš. Školu v této době navštěvovalo 88 žáků.⁷³ Příčinu optimismu ředitele, co se školy týče, je možné hledat přímo ve faktu, že se znovu zvýšil celkový počet žáků. Doplňovací škola mládeže byla nakonec opravdu zřízená a v únoru 1939 měla první dvě hodiny. Kromě

⁶⁸ Archiv ČSK v Sofii. *Zápisy o schůzích výboru družstva od 2. IV. 1932 do 23. IX. 1937.* s. 348, 376, 380.

⁶⁹ Archiv ČSK v Sofii. *Československý národní dům v Sofii. Zápisy výboru.* 7. X. 1937 – 15. V. 1946. s. 19.

⁷⁰ Tamtéž, s. 42, 46, 47, 50, 77.

⁷¹ Tamtéž, s. 46.

⁷² Tamtéž, s. 72.

⁷³ Tamtéž, s. 53.

toho byl organizován výlet do Rily a několik akcí, děti se také zúčastnily průvodu na svátek sv. Cyrila a Metoděje v tradičních českých krojích.⁷⁴

Na konci září 1939 bylo konstatováno, že české škole ubylo 15 žáků a do nového roku bylo očekáváno, že se zapíše 73 žáků. Tento úbytek byl způsoben tím, že mnoho se českých rodin vystěhovalo ze Sofie. Škola se dostala do velkých hospodářských potíží, protože od počátku roku dostala jako subvenci pohých 30 000 leva. Proto ředitel školy pan F. Jaroš požádal „Národní dům“, aby převzal hospodářství školy, a aby ji v dalších letech podporoval. Očekávalo se, že do budoucna subvence z Protektorátu nebudou stačit na udržení normálního chodu školy. Finanční referent F. Kumpošt obhájil tuto žádost s vysvětlením, že doposud škola podporovala spolek a teď tedy byla řada na spolku, aby podporoval ji. Vedení „Národního domu“ souhlasilo s převzetím finanční správy školy.⁷⁵

Velký význam zachování české školy i přes začátek války v Evropě byl prokázán faktem, že na konci roku 1939 byla jedinou takovou na celém Balkáně. Do Sofie byly tak posílány české děti z Jugoslávie (v té době 12 žáků) a probíhala jednání se školou v Bukurešti. Celkový počet žáků se zvýšil na 88. Finanční podpora ze strany protektorátu nechyběla, byla však značně nižší. Například v listopadu škola již nemohla vyplatit platy učitelům. Představitelé místní německé školy navíc naléhali na propojení obou institucí a přišli na kontrolu do české školy. Ředitel Jaroš je odbyl s odůvodněním, že rozhodnutí do které školy mají děti jít je zcela na jejich rodičích.⁷⁶

Válečná situace v Evropě se však postupně zhoršila a následovala omezení krajanského spolku, která do jisté míry přerušila jeho činnost. Provoz školy byl přerušen již někdy na konci roku 1939, kdy ředitel Jaroš odjel do Francie.⁷⁷

Koncem války přišlo období obnovy všech spolků a odborů „Národního domu“. Dne 16. října 1944 slečna Maršounová znovu otevřela českou školu v Sofii. S ohledem na mezinárodní situaci a očekávané poválečné stěhování však bylo rozhodnuto školu prozatím otevřít pouze jako doplňovací.⁷⁸ Během nejistých poválečných let tak pokračovala ve své hlavní funkci – vzdělávat další generaci Čechů, žijících v Bulharsku, v duchu českého jazyka a vlastivědy.

⁷⁴ Tamtéž, s. 66, 75.

⁷⁵ Tamtéž, s. 77 – 78.

⁷⁶ Tamtéž, s. 80, 82.

⁷⁷ Tamtéž, s. 85.

⁷⁸ Tamtéž, s. 89, 95, 96.

5.3. Vlastenecký a dobročinný odbor „Baráčníků“ v letech 1932 – 1938

Velká aktivita krajaňského spolku ve třicátých letech vedla k založení nového dobročinného odboru, jehož členy se mohli stát i muži. Nová organizace se však kromě charitativních akcí zaměřila také na poskytování dodatečné zábavy širšímu okruhu krajanů. Ustavující schůze „vlastenecké a dobročinné obce Baráčníků“ proběhla dne 26. listopadu 1932 v restauraci národního domu. Členové tohoto sdružení se nazývali mezi sebou „sousedé“ a „tetičky“. Vedoucí spolku byl nazýván „rychtář“, svou klubovnu nazývali „rychta“. Prvním rychtářem „Baráčníků“ se stal správce české školy Karel Hlaváč. Cílem spolku bylo v podstatě podporovat dobročinné akce „Národního domu“ a umožnit každoroční konání vánoční nadílky pro chudé děti z české školy v Sofii.⁷⁹

Brzy po vzniku tohoto nového odboru se projevila jeho nejdůležitější funkce – podporovat spolek „České srdce“ v jeho dobročinných akcích. Kromě toho organizoval každoročně v únoru masopustní merendu, která probíhala jako maškarní ples. První takový ples byl pořádán dne 11. února 1933. Během července odbor ztratil svého rychtáře, pana K. Hlaváče, který odjel do vlasti. Na konci roku odbor věnoval veškeré své příjmy chudým dětem během mikulášské nadílky.⁸⁰

Zajímavé je, že se po panu Hlaváčovi stal rychtářem „Baráčníků“ nový ředitel české školy – pan Karel Hrdlička. Tento fakt napovídá tomu, že odbor byl velice úzce spojen se školou. Na konci roku 1934 obec „Baráčníků“ měla již 70 členů. Organizovala pravidelná měsíční posezení a od svých „tetiček“ a „sousedů“ vybírala roční členský příspěvek ve výši 24 leva. Spolu s dalšími dary se celoroční příjem odboru zvýšil na 7000 leva, z čehož 4000 leva byly darovány během školní nadílky na konci roku. Na další dary přispěly sumou 1380 leva.⁸¹

Aktivní činnost „Baráčníků“ pokračovala i v roce 1935, na vánoční nadílce obce znovu darovali 4000 leva.⁸² Během dalších let se postupně vytrácely veškeré zprávy o činnosti „Baráčníků“ a to až do roku 1938, kdy bylo konstatováno, že zájem mezi krajaný o tento odbor je již nepatrný. Je pravděpodobné, že na konci tohoto roku obec úplně

⁷⁹ Archiv ČSK v Sofii. *Zápisy o schůzích výboru družstva od 2. IV. 1932 do 23. IX. 1937.* s. 80, 90, 127 – 128.

⁸⁰ Tamtéž, s. 90, 150, 219.

⁸¹ Tamtéž, s. 370.

⁸² Archiv ČSK v Sofii. *Československý národní dům v Sofii. Zápisy výboru. 7. X. 1937 – 15. V. 1946.* s. 8

zanikla. V této době byl rychtářem „Baráčníků“ nový ředitel české školy v Sofii pan L. Jaroš.⁸³

Krátká existence odboru „Baráčníků“ byla způsobena zhoršenou situací celé krajanské obce po Mnichově. Tato dobročinná organizace vznikla a zanikla následkem mezinárodního dění. V roce 1933 se světová hospodářská krize prohlubovala a tehdy bylo také zapotřebí větší pomoci pro chudé žáky školy. Jejich počet se v tomto období bezpochyby zvýšil. V roce 1938 nebylo pod tlakem finančních potíží možné svolat úspěšně schůze členů a vybrat od nich příspěvky, protože celá krajanská obec byla zaměstnána snahou zajistit existenci „Národního domu“ a české školy. Odbor „Baráčníků“ nebyl obnoven v poválečném období.

5.4. Pojišťovací odbor „Vzájemnost“ v letech 1921 – 1934

Na valné hromadě, konané 23. ledna 1921 výbor spolku „Čech“ zřídil pojišťovací odbor. Ten měl fungovat na principu poplatku, který se vybíral v případě úmrtí některého ze členů. Ze sebrané částky, která byla potom vyplacena rodině zemřelého, se strhávala menší suma na rezervní fond, který měl fungovat v případě vyšší úmrtnosti (například epidemie apod.). Správa tohoto odboru měla být vykonávána čestně, bez nároku na finanční odměnu. Odbor byl pojmenován „Vzájemnost“ a poplatek byl stanoven na 25 leva, z čehož se strhávalo 15% na rezervní fond. Členem odboru se mohl stát každý člen spolku „Čech“ ve věku do 40 let. Na této valné hromadě byl také zvolen první předseda tohoto odboru – Václav Pospíšil.⁸⁴

Během roku 1921 byl zájem o účast v tomto odboru veliký. Do konce roku měla „Vzájemnost“ 102 členů. Záhy se však ukázalo, že udržování agendy vyžadovalo také nějaké režijní výdaje, které nebyly započteny do příspěvků členů. Dalším úskalím tohoto typu pojištění byla nutnost každoročního nárůstu členů nebo velká členská základna, která by se mohla v podstatě sama vydržovat. Každopádně případná úmrtní pomoc musela být dimenzována podle počtu členů tak, aby odpovídala nasbíraným prostředkům v případě, že se odbor chtěl sám vydržovat (tj. v případě 102 členů po 25 leva = 2550 leva -15% = 2167.50 leva).

⁸³ Tamtéž, s. 31.

⁸⁴ Československá kolonie. In. Československý obzor I, č. 9, 1. 3. 1921. s. 66.

Dne 8. ledna se v restauraci „Batemberg“ konala II. valná hromada odboru. Na ní bylo rozhodnuto o zavedení poplatku 7,5 leva ročně pro každého člena odboru (cílem bylo pokrýt roční náklady ve výši 750 leva). Během předešlého roku odbor ztratil 3 ze svých členů, jejichž rodinám vyplatil úmrtí příspěvky v celkové výši 7725 leva, na zápisném odbor vydělal 5995 leva. Již tady bylo zřejmé, že takový poměr nebyl dlouhodobě udržitelný. Výbor zřejmě vyplatil vyšší podporu, než byla ta, se kterou by se mohl sám vydržovat (tj. $3 \times 2167.50 \text{ leva} = 6502.50 \text{ leva}$). Ve vyplácení podpor se tedy počítalo s náborem dalších lidí do odboru. Po odečtení nákladů a příspěvků v pokladně zbývalo 13 953,42 leva, z toho 7 725 leva jako zálohy členů a 6 228,42 leva v rezervním fondu. S ohledem na velký počet členů a dobrý výhled na získání dalších, se v tomto roce vedení odboru rozhodlo nezvyšovat příspěvky a nechat je na 25 leva s 15% na rezervní fond. Pokladníkem spolku zůstával Ferdinand Hořínek, vykonané byly jen doplňovací volby (část vedení byla zvolena na delší období). Do vedení odboru byli zvoleni: Josef Hofman, Václav Pospíšil, Jaroslav Kebrdle mladší (jako náhradník), Jan Burda, Otto Pospíšil a Josef Martinek. Dále byli voleni členové dozorčí rady a rozhodčího soudu.⁸⁵

Během roku 1922 čekalo „Vzájemnost“ velké zklamání – celkový stav členů se zvýšil jen o 10 na 112. Výbor tedy musel jednat okamžitě s ohledem na zvyšující se inflaci a nepoměry v minulém roce. Na valné hromadě byly dne 14. ledna 1923 stanovy pozměněny a noví členové museli doplatit předem 3 úmrtí podpory x 25 leva, celkově 75 leva. Tuto změnu si vyžádalo ne moc úspěšné vybírání podpor v momentě úmrtí, které odbor zažil v minulém roce. Roční správní příspěvky byly zpětně stanoveny na rok 1922 na 50 leva (!). Úmrtí podpora byla v roce 1923 zvýšena na 50 leva, srážka na rezervní fond byla oproti tomu snížena na 10%. Členové měli kromě toho povinnost zakoupit si stanovy odboru, které se prodávaly za 5 leva. Pokladna vykazovala na konci roku 17 560.20 leva a během roku 1922 odbor nezasáhlo žádné úmrtí. Výbor spolku byl rozhořčen, že doposud pouze ¼ členů spolku „Čech“ a pouhých 6% všech krajanů z Bulharska se pojistilo ve Vzájemnosti.⁸⁶

⁸⁵ Československá kolonie. In. Československý obzor II. č. 6, 15. 1. 1922. s. 47.

⁸⁶ Československá kolonie. In. Československý obzor III. č. 7, 15. 2. 1923. s. 55 – 56.

Rok 1923 byl doprovázen velkými potížemi při shánění nových členů.⁸⁷ S ohledem na uvedené údaje je možné předpokládat, že částka 150 leva jako vstupné byla asi příliš vysoká. Další správní poplatky ve výši 50 leva a stanovy za 5 leva znamenaly minimální roční náklady na první rok členství ve výši 205 leva, což pravděpodobně bylo příliš drahé pro některé příslušníky krajaňské komunity.

Během roku 1923 zemřel pouze jeden ze členů odboru B. Malotin z Lomu. Jeho rodina však odmítla podporu a věnovala jí „Vzájemnosti“. Na konci roku měl odbor celkem 119 členů. Na valné hromadě na začátku roku 1924 se výbor snažil přimět členy, aby získali další lidi do „Vzájemnosti“. Zahájená byla také rozsáhlá reklamní kampaň. Výdaje odboru se měly zvýšit i tím, že nově pro všechny krajaňské spolky v Sofii byl přijat tajemník. „Vzájemnost“ musela přispívat ze svého na 15% z jeho platu (který byl 2000 leva, tj. 300 leva měsíčně), což byla dodatečná zátěž odboru.⁸⁸

Předsedou odboru zůstal Václav Pospíšil, jehož mandát pokračoval další dva roky. Aby byl přilákán větší počet lidí, rozhodlo se vedení povolit členství také Bulharům. Správní výdaje byly v roce 1923 ve výši 3696 leva, každý člen musel tedy zaplatit 32 leva. Pokladna vykazovala 17 850 leva, rezervní fond - 23 533.20 leva.⁸⁹

Během roku 1924 zemřeli dva členové „Vzájemnosti“ pánové Přeslička a Burda. Nově sumy, které byly vyplaceny jejich rodinám, závisely na výši zaplacených příspěvků. Rodina po panu Přesličkovi tak dostala 5550 leva za 512.50 leva v příspěvcích, rodina pana Burdy – 4526 leva za 477.50. Veškerá opatření k získání nových členů však nebyla úspěšná, protože jejich celkový počet se nezvýšil a na konci roku byl roven 117. Na valné hromadě, konané 8. února 1925, bylo rozhodnuto, že členství v odboru se omezí a bude dostupné pouze členům „Československého národního domu T. G. Masaryka v Sofii“. Tento krok do značné míry omezil možnost budoucího nárůstu členské základny. Po zkušenostech z předešlých let se zdál takovýto postup nelogický. Na začátku roku 1925 „Vzájemnost“ disponovala s 17 550 leva v pokladně a 27 502.05 leva v rezervním fondu.⁹⁰

⁸⁷ Oslava pětiletého trvání Československé Republiky v Sofii. In. Československý obzor III. č. 24, 1. 11. 1923. s. 180.

⁸⁸ Československá kolonie. In. Československý obzor IV. č. 5, 15. 1. 1924. s. 36.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ Československá kolonie. In. Československý obzor V. č. 2, 1. 2. 1925. s. 12.

Na konci roku byla provedena revize členů a zjistilo se, že v odboru byly vedené osoby, které se již přesídlily, nebo vůbec neplatily. Přestože se do „Vzájemnosti“ během roku přihlásili 3 Češi, tak celkový počet členů klesl na 104.⁹¹ Na konci roku byl odbor v hlubokém úpadku, který začal již ve druhém roce jeho existence. Neúspěch vzájemného pojištění je nutné hledat ve finanční krizi v Bulharsku. Přes to „Vzájemnost“ nebyla zrušena, ale pokračovala ve své existenci v dalších letech. Výbor odboru postupně ztratil zájem na jeho propagaci a počet členů začal postupně klesat. Nové náborové akce nebyly uskutečněny. Celkovou rezignaci na činnost „Vzájemnosti“ je možné vycítit i ze zprávy z roku 1928, kdy předseda „Národního domu“ sdělil, že nikomu nebude bráněno v odchodu z pojišťovacího odboru.⁹²

V dalších letech z protokolů vymizely jakékoliv zprávy o „Vzájemnosti“, a to až do roku 1931, kdy prohlubující se krize přiměla odbor, aby se vzdal své samostatnosti a byl integrován do „Národního domu“.⁹³ Tím však jeho existence neskončila, v podstatě však upadl v zapomnění. Další zpráva o jeho činnosti je až z roku 1934, kdy bylo konstatováno, že odbor neslouží svým úkolům, protože upadl v zapomnění, a tím pádem nejspíše ztratil většinu svých členů. V tomto roce byly podniknuty kroky k reorganizaci jeho pojišťovacího plánu a dosavadního postupu.⁹⁴

Tento plán se zřejmě nevydařil, protože poslední zpráva o činnosti „Vzájemnosti“ je z května stejného roku. Tehdy zemřel jeden z jejích členů, pan Josef Nekovář z Ruse. Jeho rodině bylo vyplaceno pouhých 1300 leva, což znamená, že celkový počet členů poklesl na 26 lidí (při úmrtní podpoře ve výši 50 leva na člověka, která byla stanovena už v roce 1923).⁹⁵ Po tomto roce se úplně vytratily veškeré zprávy o pojišťovacím odboru a vzhledem k jeho malé členské základně je možné předpokládat, že se brzy poté rozpadl. Zřejmě se jednalo o následky velké hospodářské krize, kdy lidé neměli dostatek finančních prostředků na členství v pojišťovacích odborech.

⁹¹ Československá kolonie. In. Československý obzor V. č. 12, 15. 12. 1925. s. 121.

⁹² Archiv ČSK v Sofii. *Zápisy o schůzkách výboru družstva „T. G. Masaryka“ od 28. II. 1928 do 29. III. 1932.* s. 30.

⁹³ Tamtéž, s. 254.

⁹⁴ Archiv ČSK v Sofii. *Zápisy o schůzkách výboru družstva od 2. IV. 1932 do 23. IX. 1937.* s. 235 – 236.

⁹⁵ Tamtéž, s. 274.

6. Každodenní život Čechů v Sofii

V této kapitole se pokusím stručně zrekonstruovat některé sféry běžného života Čechů v Sofii. Zdroje k tomuto tématu nalézám v pramenech osobní povahy a doplňující informace v dalších archivních pramenech a v literatuře. Nejdůležitější pro rekonstrukci každodennosti jsou samozřejmě texty, ve kterých Češi popisovali svůj život v Bulharsku a své setkávání se se zvláštnostmi místní kultury.

6.1. Příčiny odchodu Čechů do Bulharska

Na konci 19. století se odehrál jev, který mnoho autorů nazývá českou „invazí“ do Bulharska.¹ Do nově osvobozených bulharských států začalo proudit velké množství Čechů, část z nich se tam dokonce usadila na dlouhou dobu. Přišli tam z několika důvodů.

Jednou z hlavních příčin jejich příchodu byl přebytek inteligence v Českých zemích a s tím spojené obtíže při hledání uplatnění. To se týkalo nejvíce mladých absolventů vysokých škol a vyučených dělníků. Život těchto lidí komplikovala také cenzura v Habsburské monarchii. Často se totiž stávalo, že studenti se zúčastnili nějakého hnutí s radikálním programem, zakázaného rakouskou vládou. Policie dohlížela na tato hnutí a všechny účastníky zapisovala do tzv. „černých seznamů“. Prohřešky v nich byly řazeny od nejnižších (pouhá účast v hnutí či návštěva nějaké akce, kterou uspořádalo) do nejvyšších (účast na protestech a výtržnostech). Podle prohřešku pak následoval trest, který mohl zahrnovat opakování semestru nebo dokonce uvěznění. Před nejtvrdějším trestem Češi často utíkali do zahraničí. Mírnější tresty však měly neblahý vliv na jejich budoucí kariérní růst v monarchii a to je také nutilo k odchodu. Umístění jména do černého seznamu znamenalo značné omezení možností uplatnění. Při svém odchodu se Češi rozhodovali především mezi slovanskými státy, protože v té době byla velice silná idea slovanské vzájemnosti. Svou činnost v nově osvobozených bulharských státech často vnímali jako snahu pomoci bratrskému národu. V tomto ohledu důležitou roli hrála také agitace bulharských studentů v Čechách, kteří s podporou vlád obou bulharských

¹ Viz například: PENČEV, Vladimír. *Po serpentínách sebepoznání a poznání toho druhého. Češi a Slováci v Bulharsku, Bulhaři v České republice*. Praha, 2012. s. 19; nebo: BEČVÁŘOVÁ, Martina. *České kořeny bulharské matematiky*. Praha, 2009. s. 22

států vyhledávali v Čechách vzdělané jedince pro práci v Bulharsku. Dalším důležitým faktorem byla vlastní odvaha, projevovaná těmito jedinci při rozhodnutí odejít do úplně neznámé země.²

Češi však museli splňovat některá důležitá kritéria, aby mohli po své cestě do Bulharska najít bez větších problémů zaměstnání. Nejdůležitějším z nich byla znalost bulharského jazyka. V tomto směru většina Čechů odcházela do Bulharska, aniž by měli nějaké povědomí o místním jazyku a učili se ho na místě. V některých zaměstnáních znalost jazyka byla přímo podmínkou pracovní smlouvy (tehdy nazývané „kontrakt“). Naučit se jazyk nebylo lehké, někteří Češi s tím měli značné potíže, jako například učitel Hermenegild Škorpil.³ V Bulharsku v té době však bylo možné domluvit se také rusky, řecky, turecky a francouzsky. Naopak místní obyvatelstvo brzy pochytilo základy češtiny a s některými Bulhary bylo možné konverzovat volně.⁴

Výuku bulharštiny v Čechách vykonávala organizace „Bulharská sedjanka“, která byla založena v Praze v roce 1880. Pro širší publikum organizovala také přednášky a agitovala k odjezdu na Balkán. V polovině osmdesátých let rozšířila své pole působnosti i do jiných českých měst. Jednalo se v podstatě o organizaci bulharských studentů v Českých zemích.⁵

K plánování cesty přispěla také oficiální pozvání části Čechů vládou Bulharského knížectví. Těchto pár vyvolených obdrželo příslib o proplacení cestovních výdajů. Kromě toho pozvánka přicházela spolu s nabídkou zaměstnání. Na tyto Čechy v Bulharsku čekal kontrakt, který jim zajistil práci na dobu určitou.⁶ Velká část Čechů se však rozhodla

² AMORT, Čestmír a kol. *Dějiny československo-bulharských vztahů*. Praha, 1980, s. 136–137. (Československo-bulharské vztahy v 19. století v této knize z větší části zpracovala Růžena Havránková).; Archiv Muzea ve Vysokém Mýtě (MVM), archiv literární korespondence, inv. č. 3942, dopis H. Škorpila tetě z 11. 3. 1881, s. 2.; BROŽKA, Jan. *Před čtyřiceti lety*. In. *Československý obzor* 1, 1921, č. 18, s. 136–137.

³ VA BAV, Fond 3K Konstantin Jireček, a. j. 542 dopisy od H. Škorpila, dopis z 27. 2. 1881, s. 1.

⁴ WAGNER, Jan. *Vzpomínky z Bulharska a jiné črty*. Praha, 1897. s. 10, 32.; Archiv MVM, archiv rodiny Škorpilů, III.4. Hermengild Škorpil, inv. č. 922, 26 dopisů rodičům, dopis H. Škorpila rodičům z 18. 9. 1880, s. 4.

⁵ МАНОЛОВА-МОТЕЙЛОВА, Мария и кол. „Българска седянка“ и нейните последователи по чешките земи. София, 2004. s. 14 – 16.; МОТЕЈЛОВА-МАНОЛОВА, М a kol. *Uchováno v paměti. Bulharská sedjanka a její pokračovatelé v českých zemích*. Praha, 2006. s. 3 – 8.; МАРХОЛОВА, К. *Пражското студентско дружество „Българска седянка“, българският национален въпрос и чешката общественост (1901-1914)*. In. s. Юбилеен сборник 20 години „Бохемия клуб“. София, 2014. 290 – 291.

⁶ Archiv MVM, archiv rodiny Škorpilů, III. 4. Hermengild Škorpil, inv. č. 922, 26 dopisů rodičům, dopis H. Škorpila rodičům z 18. 2. 1881, s. 1–4.

vyjet do knížectví na vlastní pěst a hledat uplatnění na místě.⁷ V některých případech se tyto lidé snažili, aby jim byly vyplaceny cestovní výdaje až po příjezdu do jednoho či druhého státu.⁸

Naopak dělníci, řemeslníci a malí a velcí obchodníci přicházeli do Sofie bez předběžných domluv a hledali zaměstnání na vlastní pěst, případně se snažili probít na bulharském trhu s evropským zbožím, které dováželi z Habsburské monarchie. Do Bulharska je přitom hnalo přesycení pracovního trhu Rakousko-Uherska, podnikavost a leckdy i touha po dobrodružství. Kromě toho je lákala možnost uplatnění, která byla mnohem širší v nově osvobozené zemi. V Bulharsku tehdy byli vyhledáváni schopní dělníci a řemeslníci a ve všech odvětvích musela být vykonána značná práce. Cílem bylo dosáhnout modernizace celých odvětví průmyslu. To znamenalo velkou šanci najít práci pro několik let dopředu.⁹

6.2. Cestování do Bulharska

Cestování do Bulharska je možné rozdělit na několik období. Od konce 19. století do roku 1945 prošly dopravní prostředky rychlým vývojem, který zkrátil a usnadnil cestu na Balkán. Kromě toho dopravní infrastruktura také zažila značné vylepšení. Veškeré tyto jevy se promítly na způsobu cestování, jeho rychlosti a ceně.

Krátce po osvobození Bulharska z Osmanské nadvlády existovalo několik způsobů jak se dostat z Rakousko-Uherska do této balkánské země. Cesta byla dlouhá a nepohodlná, železniční spojení prakticky neexistovalo a proto Češi, kteří se rozhodli odcestovat do Bulharska, museli podstoupit cestu kombinující několik dopravních prostředků. V Rakousko-Uhersku již v roce 1878 existovala síť železničních spojení, která dovolovala projet celou monarchii vlakem. Kromě toho byla dobře vyvinutá i lodní doprava po Dunaji, což byla cesta vedoucí přímo na Balkán.

Na začátku své cesty se Češi obvykle snažili dostat vlakem z Českých zemí do Vídně, která byla velkým dopravním uzlem. Ve vzpomínkách Konstantina Jirečka se

⁷ Jako například učitelé Jan Marek a Jan Brožka. Viz Константинъ ИРЕЧЕКЪ, *Български дневникъ*, 1879 – 1884, Томъ I, София, 1930, s. 165.

⁸ Jako například učitel Jan Wagner, kterému však nakonec cestu vyplatili. Archiv MVM, archiv rodiny Škorpilů, III.4.Hermengild Škorpil, inv. č. 922, 26 dopisů rodičům, dopis H. Škorpila rodičům z 13. 12. 1880, s. 4.

⁹ AMORT, Čestmír a kol. *Dějiny československo-bulharských vztahů*. Praha, 1980, s. 136–137, 142.

zachovala zmínka o cestě z Prahy do Vídně poštovním rychlíkem. Cesta trvala 12 hodin a 45 minut, vlak jel v noci.¹⁰ Vlakem z Prahy cestovali také Jan Mrkvička, Ludvík Lukáš a Václav Dobruský.¹¹ Na začátku cesty železniční dopravu preferoval i Hermenegild Škorpil, který nastoupil na vlak ve Vysokém Mýtě.¹² S ohledem na celkově dlouhé cestování, které očekávalo všechny Čechy, kteří se rozhodli odjet do Bulharska, je možné předpokládat, že na začátku své cesty většinou volili tento pohodlnější způsob dopravy.

Druhý úsek cesty začínal ve Vídni a končil na hranici Habsburské monarchie, ve městě Turnu-Severin, v současném Rumunsku. Hlavní město Rakousko-Uherska však nabízelo dva způsoby, jak se do Turnu-Severinu dostat vlakem nebo parníkem. Někteří Češi preferovali cestu vlakem, jiní se přepravovali po Dunaji na lodích firmy K. K. Dampfschiffahrt gesellschaft. Každá z těchto variant měla své výhody a nevýhody. Cestování vlakem bylo rychlejší, trať však končila zpravidla ve městě Oršova (opět v současném Rumunsku), kde cestující museli nastoupit na lokální parník do Turnu-Severinu. Cesta vlakem z Vídně do Oršovy trvala 18 hodin, další dvě hodiny bylo parníkem do Turnu-Severinu.¹³ Hermenegild Škorpil zvolil lodní dopravu, cesta parníkem pouze do Oršovy mu trvala 36 hodin.¹⁴ Cestování vlakem tak bylo dvakrát rychlejší než lodí. Větší nepohodlí pocházelo z nutnosti dvakrát přestupovat – na lokální parník do Turnu-Severinu a na větší parník do bulharských přístavních měst (V případě sofijských Čechů to bylo do Lomu). Při zvolení lodní dopravy z Vídně se často nemuselo přestupovat vůbec.¹⁵

Další úsek cesty byl z Turnu-Severinu do Lomu a existoval pouze jediný způsob, jak se tam dopravit – parníkem po Dunaji. Tato cesta trvala většinou 8 a půl hodiny.¹⁶ Češi tak na cestě z Prahy do Lomu strávili mezi 39 hodinami a 15 minutami a 57 hodinami a 15 minutami. Celkem cesta zabrala zpravidla více času, protože spoje

¹⁰ ИРЕЧЕК, К. *Български дневник*. Том I. София, 1930. s. 6.; Vědecký archiv Bulharské akademie věd (VA BAV), Fond 3K Konstantin Jireček, a. j. 902 cestovní deník, září – říjen 1880, s. 78.

¹¹ Д. В. *Как пристигнах в България. Спомени на проф. Иван Мърквичка*, Пламък, 1995, Бр. 5–6, с. 113.

¹² Archiv muzea ve Vysokém Mýtě (MVM), archiv rodiny Škorpilů, III.4.Hermengild Škorpil, inv. č. 922, 26 dopisů rodičům, dopis H. Škorpila rodičům z 9. 9. 1880, s. 1.

¹³ VA BAV, Fond 3K Konstantin Jireček, a. j. 902 cestovní deník, září – říjen 1880, s. 81 – 82.

¹⁴ Archiv MVM, archiv rodiny Škorpilů, III.4.Hermengild Škorpil, inv. č. 922, 26 dopisů rodičům, dopis H. Škorpila rodičům z 9. 9. 1880, s. 2 – 3.

¹⁵ Tamtéž, s. 3.

¹⁶ VA BAV, Fond 3K Konstantin Jireček, a. j. 902 cestovní deník, září – říjen 1880, s. 82 – 83.

nenavazovaly na sebe a často bylo zapotřebí počkat na další parník či vlak. Během cesty bylo také nutné si odpočinout v blízkých hotelech. S ohledem na její zdlouhavost nebylo možné ji absolvovat bez tohoto odpočinku. Například Konstantin Jireček odjel z Prahy dne 21. října 1880 večer a přijel do Lomu až 26. října večer. Ve Vídni však strávil tři dny. Proto je možné předpokládat standardní trvání cesty do Lomu 3 dny, z nichž větší polovina byla strávená na cestě.¹⁷

Cestu parníkem z Vídně do Lomu absolvovali v roce 1880 také učitelé Jan Marek a Jan Brožka.¹⁸ Stejnou cestu zvolil i matematik František Splítek.¹⁹ V roce 1881 Jan Mrkvička, Václav Dobruský a Ludvík Lukáš cestovali vlakem z Vídně do Turnu-Severinu.²⁰

Celková cena cesty z Českých zemí do Lomu v roce 1880 je zachycena pouze v dopisech Hermenegilda Škorpila, stála ho zhruba 60 zlatých.²¹ Zmínky v dalších pramenech nejsou dostatečné k rekonstrukci cen za jednotlivé úseky. K. Jireček se o ceně zmiňuje pouze jednou – parník z Oršovy do Lomu ho stál v první třídě 8,75 zlatých.²²

Poslední část cesty byla z Lomu do Sofie. Dopravní prostředky na tuto cestu byly rozdělené do několika tříd podle rychlostí. Nejrychlejší byl poštovní vůz, který cestu do Sofie zvládl za 17 hodin díky tomu, že měnil koně v osmi stanicích po cestě. Stál však 180 franků (72 zlatých). Obyčejným vozem se cestovalo obvykle celé dva dny s přespáním v některé vsi po cestě a s přestávkami na oběd. Cena tohoto vozu byla 110 franků, ale mohla být snížena smlouváním.²³ Celková cesta z Prahy do Sofie v roce 1880 tak trvala při nejlepších podmínkách 4 až 5 dnů.

Cestovní podmínky se však mohly rázem zhoršit jak v létě, tak i v zimě. Z tohoto hlediska byly nejzranitelnější části cesty parníkem po Dunaji a vozem z Lomu do Sofie. Během zimy totiž Dunaj zčásti zamrzal a na povrchu řeky se objevovaly ledové kry. Ty pak byly bedlivě sledovány a při zvýšení jejich počtu byly parníky donuceny zůstat

¹⁷ Tamtéž, s. 78 – 83.

¹⁸ ПЕТРОВ, П. Иван Марек. In. *Чужденци – просветни дейци в България*. София, 1988. s. 59.

¹⁹ ПЕТРОВ, П., ЧЕРВИНКА, Н. Франтишек Сплитек. In. *Чужденци – просветни дейци в България*. София, 1988. s. 77.

²⁰ Д. В. *Как пристигнах в България. Спомени на проф. Иван Мърквичка*, Пламък, 1995, Бр. 5–6, с. 113.

²¹ Archiv MVM, archiv rodiny Škorpilů, III.4.Hermengild Škorpil, inv. č. 922, 26 dopisů rodičům, dopis H. Škorpila rodičům z 9. 9. 1880, s. 4.

²² ИРЕЧЕК, К. *Български дневник*. Том I. София, 1930. s. 8.

²³ Тамtéž, s. 11.

v přístavu. V zimě se tak stávalo, že parníky nevypluly z přístavů až do příchodu jara.²⁴ V létě se stávalo, že kvůli vysokým teplotám měla řeka nižší hladinu než obvykle, což také přinutilo lodě, aby zůstaly v přístavech.²⁵ Dalším problémem byla mlha, která se vyskytovala v létě i v zimě. V případě jejího výskytu bylo nejdůležitější, nakolik je hustá. Při nižší hustotě se dalo plout s nižší rychlostí, při vyšší byly však parníky nuceny znovu vyčkat.²⁶

Cesta z Lomu do Sofie nebyla zpevněná, přestože představovala jediné přímé spojení mezi Dunajem a srdcem Bulharského knížectví. Z tohoto důvodu cestování vozem bylo velice komplikované jak v létě, tak i v zimě. Při vysokých teplotách se cesta stávala velice prašnou a kočí raději nasměrovali povoz na sousední pole, což ho značně zpomalilo.²⁷ Větším problémem bylo deštivé počasí, kdy se cesta celá rozmáčela a tvořilo se zde nepříjemné bahno. V létě bylo možné cestu objet přes pole, v zimě však kočí neměl na vybranou – musel pokračovat po ní. V tomto případě zpomalení bylo nejmenším problémem, často se totiž stávalo, že se povozy v těchto podmínkách převrhovaly.²⁸

V dalších letech byla postupně vylepšena infrastruktura a technologie dopravních prostředků, což přispělo k celkovému zrychlení cesty. V roce 1904 jel vlak z Vídně do Oršovy 16 hodin, následující plavba z Oršovy do Lomu zabrala zhruba 8 hodin. Celkový čas na cestu z Vídně do Lomu se tak zkrátil o dvě a půl hodiny, kromě toho technologický pokrok znamenal také zrychlení vlaků na trase Praha – Vídeň, což přispělo k dalšímu urychlení cesty. Ceny také klesly, jízdenka na rychlík z Vídně do Oršovy v II. třídě stála 37 korun.²⁹ V této době cesta z Lomu do Sofie už byla zpevněná a kočáry po ní mohly jet vyšší rychlostí.

Největším přínosem zlepšené infrastruktury však bylo navázání přímého železničního spojení z Vídně do Sofie v roce 1888. První doklady o přesném trvání této cesty jsou však až z roku 1900. Tehdy jely rychlíky z Vídně do Bělehradu, kde se přestupovalo na další vlak do Sofie. Zajímavé je, že vlaky z Vídně do Bělehradu byly

²⁴ Tamtéž, s. 116, 266.; *Národní hospodář*. In. *Československý obzor* I, č. 5, 1. 1. 1921. s. 35.

²⁵ ИРЕЧЕК, К. *Български дневник*. Том II. Пловдив, 1932. s. 20.

²⁶ Tamtéž.

²⁷ ŠOUREK, A. *Vzpomínky na některé naše krajany*. In. *Československý obzor* II, 1922, č. 19–20. s. 146.

²⁸ ИРЕЧЕК, К. *Български дневник*. Том II. Пловдив, 1932. s. 5.

²⁹ Archiv MVM, archiv literární korespondence, inv. č. 4005, dopis H. Škorpila tetě z 19. 9. 1904, s. 2.

velice časté – odjížděly každý den v 8 hodin ráno ze státního nádraží. Kromě toho spoj navazoval přímo, což znamenalo, že cesta byla velice rychlá. Vlak přijížděl do Sofie druhý den okolo 11:30. Celková cesta tak zabrala pouhých 27,5 hodiny. Další výhodou této cesty byla její nízká cena – jízdenka do Sofie stála kolem 50 franků při zakoupení II. třídy ve vlaku Vídeň – Bělehrad a III. třídy ve vlaku Bělehrad – Sofie.³⁰ Cesta z Prahy do Sofie tímto způsobem zabírala celkově pouze 36 hodin.³¹

Tento způsob cestování byl dostupný však pouze do roku 1913. Po vypuknutí balkánských válek bylo železniční spojení mezi Srbskem a Bulharskem přerušeno. Železniční infrastruktura byla značně poničena během I. světové války, a tak tato cesta zůstala uzavřena až do ledna 1921.³² V tomto období museli Češi ze Sofie volit mnohem delší trasu. Například v roce 1919 vyslanec ČSR Rudolf Künzl-Jizerský zvolil cestu z Vídně do Záhřebu a dál přes Bukurešť do Sofie. Maďarskou trasu totiž uzavřela vláda Béla Kuny. Cesta vlakem z Vídně do Záhřebu trvala 24 hodin, vídeňský rychlík byl odstaven u hranic Jugoslávie a muselo se přestoupit na jugoslávský vlak. Ze Záhřebu nastoupil do pařížského rychlíku (ve správě francouzských okupačních vojsk, soukromým osobám nedostupný), který jel oklikou do Bukurešti 38 hodin. Další cesta do Sofie trvala skoro 24 hodin. S přestupováním a prodlevami mezi spoji vyslanec strávil na cestě z Prahy do Sofie devět dní.³³

Další cesta, kterou podnikl vyslanec ČSR Rudolf Künzl-Jizerský v roce 1920, byla dostupná i pro soukromé osoby. Tehdy cestoval vlakem nejdříve z Prahy do Vídně, pak do Terstu a odsud přes Bukurešť do Giurgiu. Přes Dunaj ho přepravil motorový člun do Ruse, odkud pokračoval v cestě železnicí přes Gornou Orechovici do Sofie. Cestu mu značně zkomplikovala stávka bulharských železničních dělníků. Vyjel z Prahy dne 13. února 1920 a do Sofie se dostal až 27. února, celkově tak na cestě strávil 14 dní ve velice bídých poválečných podmínkách.³⁴

Značnou komplikaci v cestování po I. světové válce bylo zavedení víz. K vycestování z Bulharska do ČSR v roce 1921 bylo zapotřebí československé vízum a

³⁰ Archiv Masarykova ústavu akademii věd ČR (MÚAV ČR), Fond Josef Velenovský, Signatura II b, inv. č. 790, dopisy od H. Škorpila – 2. díl, dopis č. 119 (15. 4. 1900), s. 2.

³¹ KŮNZL-JIZERSKÝ, Rudolf. V diplomatických službách ČSR. Praha, 1947. s. 25.

³² Bulharsko. In. Československý obzor I, č. 6, 16. 1. 1921. s. 42.

³³ KŮNZL-JIZERSKÝ, Rudolf. V diplomatických službách ČSR. Praha, 1947. s. 25 – 27.

³⁴ Tamtéž, s. 44 – 46.

kromě toho také víza všech zemí, přes které se projíždělo. Tato opatření zvyšovala celkovou cenu cesty. Vízum ČSR stálo 112,50 leva, vízum rakouské – 50 leva, uherské – 50 leva, jihoslovanské – od 36,80 do 120 leva (podle majetnosti), rumunské – 60 leva. Při použití kombinované cesty tak bylo zapotřebí zaplatit víza v celkové výši 272,50 leva. Kromě toho bylo nezbytné vlastnit cestovní list, který stál dalších 4,75 leva. Značná omezení se týkala vývozu peněz a drahých kovů. Cestující tak mohl mít u sebe nanejvýš 500 leva a nesměl vyvážet stříbro a zlato ani v podobě mincí. Proto bylo doporučeno, aby na cestu byly používány šeky z Pražské úvěrní banky v Sofii.³⁵

V dalších letech se stala základním způsobem dopravy železnice. Spojení mezi Sofií a Bělehradem bylo obnoveno v roce 1921 a od této doby bylo využíváno. Cesta po Dunaji nemohla čelit této konkurenci a postupně zanikla. Využívaná byla pouze jako levnější způsob dopravy zboží do bulharských přístavních měst.³⁶ Využití železničního spojení v meziválečném období dokládají také zprávy o výpravě dětí z české školy v Sofii do Českých zemí na počátku a na konci tohoto období (v letech 1923 a 1937).³⁷ Situace se však během válečných let změnila. V této době bylo cestování do Protektorátu velice omezené. V roce 1945 byla velká část infrastruktury poničena a spojení mezi Sofií a Prahou nebylo použitelné. Proto byly znovu hledány další alternativy jako tomu bylo na konci první světové války.

6.3. Zaměstnání

V prvních letech po osvobození Bulharska přijelo do Sofie velké množství Čechů, přitom jen malá část z nich byla oficiálně pozvaná vládou a většina tam hledala zaměstnání na vlastní pěst. Příčiny této migrace lze najít v mnoha dopisech Čechů, kteří se v Bulharsku zdrželi, stěžovali si na bídné poměry v Českých zemích, zapříčiněné přesycením pracovního trhu.³⁸

Tyto Čechy je možné rozdělit do několika skupin – státní zaměstnanci (učitelé, právníci, úředníci, architekti), zaměstnanci v soukromém sektoru (specialisté v různých oborech, dělníci, řemeslníci) a soukromníci (zakládající vlastní podniky, prodejci,

³⁵ Cestovní pokyny. In. Československý obzor I. č. 1, 28. 10. 1920. s. 6.

³⁶ KŮNZL-JIZERSKÝ, Rudolf. V diplomatických službách ČSR. Praha, 1947. s. 55 – 56.

³⁷ Československá kolonie. In. Československý obzor III. č. 16/17, 15. 7. 1923. s. 131.; Archiv ČSK v Sofii. *Československý národní dům v Sofii. Zápisy výboru. 7. X. 1937 – 15. V. 1946.* s. 28.

³⁸ ÚSAS, Fond 1969K Anton Šourek, a. j. 105 dopisy od Vladislava Šaka, dopis č. 18 z 25. 2. 1887, s. 4.

hostinští, hoteliéři). Ze státních zaměstnanců v Sofii byl jen malý počet Čechů, na školách tvořili menší procento učitelů, na úřadech jich bylo nepatrné množství. V neúplném spisu z roku 1922 bylo zapsáno pouze 13 úředníků a učitelů z celkem 119 Čechů, žijících v Sofii. Malá byla také skupina soukromníků, největší část z ní tvořili drobnější prodejci a hostinští. Největší počet Čechů v Sofii ve sledovaném období byli dělníci (v roce 1922 víc než 50 ze 119).³⁹

Soupis krajanů, žijících a zemědělců od roku 1878 do roku 1910, umístěný v „Jubilejní ročenice“ přidává jiné obrysy české společnosti v Sofii.⁴⁰ Ze 127 Čechů 46 mělo dělnickou profesi, 31 bylo státními zaměstnanci (učitelé, kapelníci ve vojenských orchestrech, důstojníci v bulharské armádě) a další byli soukromníci. Skupinu mezi státními zaměstnanci a soukromníky tvořily operní a dramatictí umělci (4) a inženýři a architekti (19), kteří mohli být zaměstnáni na určitou dobu státem, nebo podnikali soukromě. Celkem je tedy možné říct, že podle tohoto spisu byla česká společnost tvořena třemi skupinami, které měly přibližně stejný počet lidí. Je však zřejmé, že v něm chybí značný počet dělníků, kteří dominovali v české společnosti v Sofii od jejího vzniku v roce 1878, přes vznik spolku „Čech“ v roce 1892 až do roku 1945.⁴¹

Velký počet dělníků dokládají také vzpomínky některých Čechů, například článek doktora Ludvíka Stříbrného o české společnosti, zachovalý v ústředním archivu v Sofii.⁴²

Skupina státních zaměstnanců disponovala kontraktem, který jim zaručoval práci na dobu určitou. Tato smlouva dodávala jakousi jistotu zaměstnání. Někteří z Čechů, kteří přišli do bulharských zemí bez předchozí domluvy a pozvání ze strany vlády, usilovali o podepsání kontraktu. U učitelů se stávalo, že je ministerstvo sice najalo, nepodepsalo s nimi však žádný kontrakt, a proto se záhy mohli ocitnout bez zaměstnání. Proto tito učitelé usilovali o podepsání kontraktu. V některých případech však stát nebral ohled ani na podepsané smlouvy při jejich propuštění. Toto hrozilo zejména Čechům,

³⁹ Československá kolonie. In. Československý obzor II. č. 13, 1. 5. 1922. s. 103.; Československá kolonie. In. Československý obzor II. č. 14, 15. 5. 1922. s. 111.; Československá kolonie. In. Československý obzor II. č. 19/20, 15. 8. 1922. s. 153.; Československá kolonie. In. Československý obzor III. č. 1, 15. 11. 1922. s. 8.

⁴⁰ POSPÍŠIL, Václav (red.). *Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 – 1928*. Sofie 1929, s. 130 – 131.

⁴¹ Srov. velký počet dělníků, kteří se do spolku přihlásili, uvedené v kapitolách o dějinách spolku.

⁴² ÚSAS, Fond 1543K Václav Stříbrný, a. j. 3, projev Ludvíka Stříbrného, nazvaný „První Češi v Bulharsku“, s. 11–16.

kteří postrádali požadovanou kvalifikaci, nebo se stali „obětmi“ nějaké z vln bulharské nenávisti vůči cizincům.⁴³

V tomto ohledu mohla být práce státních zaměstnanců záhy ohrožena. V Bulharské společnosti totiž přicházely vlny nenávisti proti cizincům. Ty přerušovaly období, kdy se zejména cizinci na učitelských pozicích těšili značné oblibě a popularitě. Jedna část Bulharů se stavěla tvrdě proti cizincům ve státní službě. Znamé jsou například nepřátelské výroky o Konstantinu Jirečkovi. Během své služby narazil na skupinu Bulharů, kteří se ho snažili odstranit z úřadu.⁴⁴

Čeští učitelé v Sofii se také zpočátku těšili velké oblibě mezi žáky. Díky své přísnošti si však brzy vysloužili nenávist studentů. Ti pak psali stížnosti do novin a dělali různé akce, namířené proti nenáviděným učitelům. Toto chování občas vyvrcholilo v rebelii žáků, škola v Knjaževu byla při jedné z nich dokonce zapálená. Dalším způsobem, kterým se žáci chtěli zbavit učitelů, bylo přímé zastrašování tím, že si do školy vzali zbraně a požadovali odchod učitelů. Někdy je dokonce i fyzicky napadali. Tento nátlak ze strany žáků však často končil propuštěním „rebelů“ ze školy nebo jejich zařazením do řad bulharské armády.⁴⁵

Pro všechny Čechy zaměstnané státem, byl nejbezpečnější nátlak shora. Ten byl veden záští vůči cizincům. Většinou se jednalo o závist méně schopných Bulharů. Ti byli vyzdvihováni na pozice cizinců jenom proto, aby na těchto pozicích nebyli cizinci. Vykonavatelé tohoto nátlaku byli nacionalisté, a vnímali cizince jako lidi, obsazující neprávem místa, patřící podle jejich názorů Bulharům.⁴⁶

⁴³ WAGNER, Jan. *Vzpomínky z Bulharska a jiné črty*. s. 20.; ÚSAS, Fond 1969 K Anton Šourek, a. j. 84 dopisy od Žozefy, dopis č. 8 (25. 3. 1885), s. 2.; a. j. 166 kontrakt L. Lukáše, s. 1–2.; Fond 2104 V. Sis, a. j. 8 dopisy J. Mrkvičky, dopis č. 11 (3. 1. 1922), s. 1–2.; VA BAV, Fond 3K K. Jireček, a. j. 7 dokumenty K. Jirečka, kontrakt K. Jirečka, s. 8–10.; Fond 165K K. Škorpil, a. j. 396 dopisy od Hermenegilda Škorpila, dopis č. 3 (4. 9. 1900), s. 1

⁴⁴ ИРЕЧЕК, К. *Български дневник 1879 – 1884*. Том I. София, 1930. s. 153.; ИРЕЧЕК, К. *Български дневник 1879 – 1884*. Том II. София, 1932. s. 24.

⁴⁵ WAGNER, Jan. *Vzpomínky z Bulharska a jiné črty*. s. 10, 11, 15. ÚSAS, Fond 1969K Anton Šourek, a. j. 107 dopisy od K. Škorpila, dopis č. 1 z 29. 9. 1886, s. 3; VA BAV, Fond 3K K. Jireček, a. j. 380 dopisy od J. Brožky, dopis č. 31 z 26. 1. 1888, s. 4.; Fond 165K K. Škorpil, a. j. 397 dopisy od H. Škorpila, dopis č. 20 z 27. 3. 1902, s. 1.; ÚSAS, Fond 1969 K Anton Šourek, a. j. 105 dopisy od Vladislava Šaka, dopis č. 9 (7. 5. 1886), s. 2.

⁴⁶ WAGNER, Jan. *Vzpomínky z Bulharska a jiné črty*. s. 4, 5, 12, 15, 20, 36, 39–40. ÚSAS, Fond 1969K Anton Šourek, a. j. 105, dopisy od Vl. Šaka, dopis č. 12 z 18.6. 1886, s. 2.; dopis č. 21 z 5. 5. 1887, s. 1.; a. j. 74 dopisy od Vl. Šaka, dopis č. 1 z 31. 5. 1887, s. 1.

Plat státních zaměstnanců se lišil podle města; před sjednocením Bulharska v roce 1885 byla vyšší v Plovdivu než v Sofii, pak se tento trend obrátil. Platy postupně klesaly a byly vázané na poklesy úrody, protože ekonomika států závisela na agrární výrobě. Vyplácení mzdy nebylo pravidelné a často se opožďovalo. Obvyklou praxí při najímání zaměstnanců jak státem, tak i soukromníky, bylo smlouvání. Češi se tak často museli spokojit s jinou výší platu, než jaká jim byla slíbená před odjezdem do Bulharska.⁴⁷

Zaměstnanci v soukromé sféře měli velice bídné pracovní podmínky. Nejhorší bylo pracovat pro bulharského zbohatlíka, který se snažil všelijakým způsobem vydělat na vrub svých zaměstnanců. Dělníci se tak často nedočkali řádného vyplacení mzdy nebo jim byla vyplácena menší suma, než jaká byla dohodnuta. Přestože měli Češi většinou smlouvu se slibem proplacení zpáteční cesty do Čech, v praxi to bohužel fungovalo jinak. Při svém propuštění museli většinou spoléhat na vlastní ušetřené peníze, často je však neměli. Dokonce se stávalo, že lecjaký dělník, propuštěn bez náhrady, se pěšky snažil dostat zpátky do vlasti. Na ochranu svých práv zaměstnanci v soukromém sektoru často zakládali odborová hnutí, která bojovala za jejich práva.⁴⁸

Nejpopulárnějšími Čechy v Sofii byli bez pochyby velcí průmyslníci a majitelé továren. Většinou se jednalo o lidi, kteří stáli u zrodu nových továren v hlavním městě (a někdy i ve státě). Tímto způsobem se snažili zaujmout volné pozice na bulharském trhu. Patřili mezi ně majitelé první tiskárny a prvního pivovaru v Sofii Bohdan a Jiří Proškové a zakladatel první textilní továrny Antonín Hořínek. Tito Češi byli v čele početné skupiny krajanů, kteří podnikali v Bulharsku. Menší soukromníci provozovali prodejny knih, textilií a čepic, lékárny, fotoateliéry, hostince a hotely. Velcí i malí obchodníci museli často čelit úmyslnému odporu bulharské společnosti. Ta totiž přijímala provoz cizích obchodů, hostinců a ateliérů jako snahu cizinců zbohatnout na vrub bulharského národa. Často se stávalo, že ve vlnách nacionalismu Bulhaři bojkotovali prodejny, což znamenalo, že nikdo nenakupoval u označených cizinců. Kromě nacionalismu je možné v těchto projevech sledovat také jistou škodolibost. Bojkot probíhal tak, že Bulhaři se

⁴⁷ VA BAV, Fond 165K Karel Škorpil, a. j. 6 písemná kniha K. Škorpila, s. 2–3; Fond 3K K. Jireček, a. j. 380 dopisy od J. Brožky, dopis č. 79 (26.4.1900), s. 1–3.; a. j. 471 – Dopisy od J. Petřilky, dopis č. 1 (11.9.1882), s. 2–4.

⁴⁸ WAGNER, Jan. *Vzpomínky z Bulharska a jiné črty*. s. 21; AMORT, Čestmír a kol. *Dějiny československo-bulharských vztahů*. s. 142–146.

najednou rozhodli, že nikdo nebude nakupovat od toho či onoho cizince do té doby, než zkrachuje. Tento nátlak byl zničující hlavně pro menší soukromníky.⁴⁹

6.4. Peníze

Krátce po osvobození existovalo v Bulharském knížectví velké množství různorodých měn. Většina z nich měla původ v historickém vývoji země. Převážně se platilo v tureckých peněžích z období osmanské nadvlády, vedle nich byly v oběhu ruské rubly, které sem zavedla ruská armáda během osvobození. Jako stabilní měna zahraničního a vnitrostátního obchodu byl využíván francouzský frank, ve kterém bylo také vedeno účetnictví. V roce 1880 přešlo oficiálně účetnictví na bulharský leva, který fyzicky nastoupil do oběhu v roce 1882. Mimo tyto hlavní druhy platidel byly v oběhu též různé drobné peníze z měn sousedních států.⁵⁰

Během prvních let po osvobození bylo v oběhu velké množství stříbrných ruských rublů, rumunských lei, zlatých a stříbrných francouzských franků a drobné srbské a řecké mince. Všechna tato platidla byla používána současně, což působilo zmatek a lidé byli nuceni nosit s sebou celou sbírku různorodých mincí. Výměna peněz z jedné měny do druhé působila značné potíže a byla často zneužívána k podvodům. Mimo platné zahraniční měny byla v oběhu i stará platidla, například rakouské šestikrejcarové mince (tzv. šestáky).⁵¹

Nová bulharská měna byla již před začátkem svého ražení začleněna do latinské peněžní unie, což znamenalo, že 1 leva = 1 frank. Toto začlenění umožnilo jednoduchý přechod účetnictví v roce 1880 a kromě toho usnadnilo zahraniční obchod a výměnu. Z druhé strany však nová měna musela splňovat určité požadavky v obsahu stříbra v jednotlivých mincích a emise bankovek byla vázána na zlaté rezervy Bulharské národní banky. Rakousko-Uhersko se sice nepřidalo k latinské unii, pro usnadnění zahraničního

⁴⁹ ÚSAS, fond 1543 K Václav Stříbrný, a. j. 3, projev Ludvíka Stříbrného „nazvaný “ První Češi v Bulharsku”, s. 1.; Jan WAGNER, *Vzpomínky z Bulharska a jiné črty*, s. 20–21.; VA BAV, fond 165 K Karel Škorpil, a. j. 396 dopisy od Hermenegilda Škorpila, dopis č. 17 (1901), s. 3.

⁵⁰ МИРЧЕВ, Петър. *Книга за София*. s.108 – 109.; AVRAMOV, Roumen. The Bulgarian national bank in a historical perspective: shaping an institution, searching for a monetary standard. In. Roumen Avramov – Sevket Pamuk (eds.), *Monetary and fiscal policies in South-East Europe. Historical and comparative perspective*. Sofia, 2006. s. 97–99.

⁵¹ Archiv MVM, archive rodiny Škorpilů, III. Hermenegild Škorpil, inv. č. 922, 26 dopisů rodičům, dopis H. Škorpila rodičům z 24. 9. 1880, s. 4; dopis H. Škorpila rodičům z 3. 10. 1880, s. 4; dopis H. Škorpila rodičům z 3. 11. 1880, s. 4.

obchodu však začalo razit minci v hodnotě 8 forintů (zlatých), která se rovnala 20 frankům. Pro mince s hodnotou 20 franků se používal název „Napoleon“. Hodnota 1 zlatého se tak rovnala 2,5 leva.⁵²

V oběhu dlouho po roce 1882 přetrvávala turecká měna, protože měla vysokou hodnotu. Ta byla mimo jiné daná tím, že hlavní nominál (lira) byla ražená s vysokým obsahem zlata a menší nominál (groš, neboli kuruš) byl ražen s vysokým obsahem stříbra. Podle Jana Wagnera, učitele zeměpisu na chlapeckém gymnáziu v Plovdivu, se v roce 1880 jedna lira rovnala 11 zlatým.⁵³ Botanik a učitel Hermenegild Škorpil udává však různé hodnoty, od 10 zlatých až k 10 zl. a 75 krejcarům. Podotýká také, že 10 grošů (turecký kuruš) = 1 zlatý, přitom 100 grošů = 1 lira. Proto turecká lira zřejmě postupem času ztrácela na své hodnotě a v osmdesátých letech 19. století stála zhruba 10 zlatých.⁵⁴

Ruské rubly, které byly používané určitou dobu, se také těšily oblibě místních obyvatel kvůli své vysoké hodnotě. Jejich hodnota byla dána vysokým obsahem stříbra, který byl snižován v novějších emisích. Například 10 ruských rublů z let 1877 – 1878 stálo 15 zlatých. Oblibu si získaly také mince menší hodnoty, které však byly po nastolení bulharské měny staženy z oběhu. Byly to malé měděné rumunské mince (s hodnotou 4 krejcarů) a měděné srbské peníze (2 krejcarý). V oběhu byly také další turecké mince jako „čerek“ (50 krejcarů) a „galagán“ (5 krejcarů).⁵⁵

Na konci 19. století měly měny, které byly v oběhu v Bulharsku, tuto hodnotu:

Rok	Kurz		K leva	Poznámka
	Měna	Rakouská měna		
1880	1 turecká lira	10 zlatých	25 leva	Od r. 1880 se hodnota turecké liry postupně snižovala
1880	10 tureckých grošů	1 zlatý	2,5 leva	1 groš = 1/100 liry

⁵² WILLIS, Henry Parker. *A history of the Latin monetary union*. Chicago, 1901. s. 83–84.; EINAUDI, Luca. Monetary separation and European Convergence in the Balkans in the 19th century. In: *The Experience of exchange rate regimes in Southeastern Europe in a historical and comparative perspective*, 2007. s. 32–34, 42.; в. „Марица“ I. 1. август 1878 (noviny „Marica“ z 1. srpna 1878). s. 8.

⁵³ WAGNER, Jan. *Vzpomínky z Bulharska a jiné črty*. s. 11.

⁵⁴ Archiv MVM, archive rodiny Škorpilů, III. Hermenegild Škorpil, inv. č. 922, 26 dopisů rodičům, dopis H. Škorpila rodičům z 10. 11. 1880, s. 2–3.; dopis H. Škorpila rodičům z 23. 12. 1880, s. 4.; dopis H. Škorpila rodičům z 18. 2. 1881, s. 3.

⁵⁵ WAGNER, Jan. *Vzpomínky z Bulharska a jiné črty*. s. 21.; Archiv MVM, archive rodiny Škorpilů, III. Hermenegild Škorpil, inv. č. 922, 26 dopisů rodičům, dopis H. Škorpila rodičům z 13. 11. 1880, s. 1; dopis H. Škorpila rodičům z 18. 2. 1881, s. 2; dopis H. Škorpila rodičům z dne sv. Josefy 1881, s. 5.

1881	1 ruský rubl	1,5 zlatých	3,75 leva	1 rubl = 15 grošů ⁵⁶
1882	20 francouzských franků	8 zlatých	20 leva	fyzický nástup bulharského leva do oběhu, parita franku a leva
1892	2 koruny (nová rakouská měna)	1 zlatý (stará měna)	2,5 leva	Od srpna 1892 nástup nové měny v Rakousko-Uherské monarchii

6.5. Ubytování

Jednou z prvních otázek, kterou museli vyřešit Češi po svém příjezdu do Sofie, byla nutnost sehnat ubytování. Tento úkol byl těžší pro mladé svobodné muže (což byla většina Čechů). Bulharské rodiny s mladými dívkami totiž nechtěly takového muže ubytovat, protože nejen dívce ale i celé rodině hrozila ztráta pověsti.⁵⁷ Češi tak museli často hledat jiný způsob ubytování a to buď v některém ze sofijských hostinců, nebo u známých Bulharů, kteří neměli dcery. S ohledem na bytovou krizi, která byla příznačná pro Sofii již od jejího vyhlášení hlavním městem knížectví v březnu 1879, a táhla se po celé sledované období, nejlepším řešením bylo sehnat si vlastní obydlí. V tomto ohledu je jasné, že snaha Jiřího Proška o ubytování krajanů v Sofii byla velice přínosná. Krátce po osvobození pro ně totiž postavil několik dřevěných domků, později známých jako „česká kolonie“.⁵⁸

Češi mohli nalézt také ubytování u některých rodin bez ženských potomků. Mnohem vzácnější byla možnost vzít si do podnájmu celý dům. Pro Čechy v Sofii bylo typické, že krátce po svém příjezdu se ubytovali dočasně v nějakém hostinci nebo hotelu. Až poté hledali další možnosti, jako například podnájem. Ceny pronájmu byly kolem 27 zlatých měsíčně za pokoj (včetně jídla a praní) a kolem 250 zlatých ročně za celý dům.⁵⁹

Podmínky bydlení byly skromné. Bulharské domky byly často chatrné, jejich podlaha byla z upěchované hlíny, stropy z dřevěných prken se skulinami a domy měly malá okna. Většinou byly jednopatrové, u dvoupatrových bylo druhé patro vystavěno ze

⁵⁶ В. „Марица“ IV. 16. января 1881 (noviny “Marica” z 16. ledna 1881). s. 3.

⁵⁷ Antonín ŠOUREK, *Vzpomínky na některé naše krajaný*, Československý obzor 2, 1922, č. 2, s. 11.

⁵⁸ POSPÍŠIL, Václav (red.). *Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 – 1928*. Sofie 1929, s. 12.

⁵⁹ Archiv MVM, archiv rodiny Škorpilů, III.4.Hermengild Škorpil, inv. č. 922, 26 dopisů rodičům, dopis H. Škorpila rodičům z 24. 9. 1880, s. 3–4; dopis H. Škorpila rodičům z 10. 11. 1880, s. 2–3.

dřeva. Několik lepších domů mělo podlahu z cihel a cihlové stěny. Naprostá většina staveb, vybudovaných během osmanské nadvlády, měla stěny z vepřovic, dřevěných trámů a malých cihel. Stropy starých budov byly pokryté malými taškami a často protékaly. Vytápění domů bylo prostřednictvím ohniště, které bylo používáno často i k vaření. Ve větších domech byly používány tzv. „mangaly“ (železná či keramická nádoba, do které se dávaly rozžhavené uhlíky), které však nemohly dostatečně vytopit celou místnost. Dveře domu se nezamykaly, protože na konci 19. století se v bulharských městech moc nekradlo, za krádež hrozily velice přísné tresty.⁶⁰

V domech a hostincích byla špína, ve které se rozmnožovaly štěnice. Ty byly na konci 19. století velice rozšířené po celém Bulharsku. Postupně byla vyvíjená snaha zbavit se špíny a štěnic. Na likvidaci štěnic byly vymyšlené různé prostředky. Například v hostincích byly železné postele, jejichž nohy byly potopené do misek s vodou. Častější čištění a praní se však nakonec ukázalo jako efektivnější způsob zbavení se štěnic. Standardní výbavou ložnice byla dřevěná postel s polštářem, posypaná slámou. Až do začátku 20. století byly využívány tyto slaměné postele, protože tehdy Bulhaři neznali peřiny a neuměli drát peří. Další kusy nábytku postupně přibývaly v posledních letech 19. století.⁶¹

6.6. Stravování

Bulharská kuchyně se velice lišila od české. Nejvíce se jedlo kuřecí maso. Samotní Češi se v mnoha případech snažili stravovat v různých hostincích a restauracích, často se však pokoušeli ve svém domě zavést i vlastní kuchyni. To se setkalo s nepříliš velkým pochopením bulharských sluhů, kteří se museli nejdříve naučit vařit české pokrmy. Často se také stávalo, že si české rodiny v Bulharsku najímaly služku až

⁶⁰ Archiv MVM, archiv literární korespondence, inv. č. 4727, dopis K. Škorpila rodičům z 24. 5. 1883, s. 2–3.; archiv rodiny Škorpilů, III.4.Hermengild Škorpil, inv. č. 922, 26 dopisů rodičům, dopis H. Škorpila rodičům z 15. 10. 1880, s. 2–3, dopis H. Škorpila rodičům z 10. 11. 1880, s. 2–3.; WAGNER, Jan. *Vzpomínky z Bulharska a jiné črty*. s. 10.; ИРЕЧЕК, К. *Български дневник 1879 – 1884*. Том I. София, 1930. s. 20–21.

⁶¹ ИРЕЧЕК, К. *Български дневник 1879 – 1884*. Том I. София, 1930. s. 10, 14, 17, 19–20.; ŠOUREK, Antonín. *Vzpomínky na některé naše krajany*. In. *Československý obzor* 2, 1922, č. 19–20, s. 147.; Д. В. *Как пристигнах в България. Спомени на проф. Иван Мърквичка*. In. Пламък, 1995, Бр. 5–6, с. 113–114.; Archiv MVM, archiv literární korespondence, inv. č. 3989, s. 1.; WAGNER, Jan. *Vzpomínky z Bulharska a jiné črty*. s. 35.; VA BAV, Fond 3K Konstantin Jireček, a. j. 902 cestovní deník, září – říjen 1880, s. 83–86.

z Českých zemí. Velkou pomocnicí při zavádění českých pokrmů v Bulharsku byla populární kuchařka Magdaleny D. Rettigové.⁶²

Zpočátku se Češi museli stravovat v místních hostincích či hotelích. Většinou však zvolili hostince bulharské a řecké, protože v hotelech jídlo stálo až 4 zlaté franky! Levnějším hostinci odpovídala také vnitřní vybava – podlaha z upěchované hlíny a stůl. Čaj tam stál pouhých 8 krejcarů, porce masa stála 18. Většinu pokrmů tvořily různé druhy skopového masa s fazolemi nebo všelijak připravené kuřecí maso. V Bulharsku se obvykle nepodávaly polévky, vařila se pouze nudlová a rýžová. Hovězí maso bylo vzácné a jedlo se jen občas, vepřové maso se jedlo jen v zimě. Nejrozšířenější přílohou byla rýže, která se tradičně pěstovala ve velkém již za doby osmanské nadvlády, a fazole. Brambory přišly do Bulharska až po rusko-turecké válce v letech 1877–1878. Chléb byl bílý a černý a prodával se jako malé bochníky. Oblíbeným předkrmem byly různé druhy zeleniny, jako papriky, okurky a rajčata. Většina pokrmů se připravovala na rošttech.⁶³

Pokusy zavést české pokrmy v Bulharsku narazily na jisté nesnáze – nebyly kvasnice, které se mohly poslat jedinež poštou z Českých zemí. Kromě toho bylo velice těžké sehnat troubu na pečení – peklo se většinou v peci. Při domácím vaření bylo velké riziko zakoupení nekvalitních nebo přímo zkažených surovin. V mase se například vyskytovaly tasemnice. Vracení těchto produktů pak mohlo narazit na liknavost Bulharů. Češi se často stravovali společně, zejména pokud se jednalo o připravené domácí české jídlo. Když se však pokusili svou kuchyni, zejména knedlíky, představit nějakému Bulharovi, často se setkali s nepochopením.⁶⁴

Největší potíže v Bulharsku však činila voda. Znečištěné byly jak říční toky, tak i početné prameny. Zakoupení vody od tzv. sakardžijů (nosiči vody z řeky či pramenů) bylo velice rizikové, protože říční voda byla zašpiněná a stávala se zdrojem různých infekčních onemocnění jako například cholery a tyfu – nejrozšířenější v Bulharsku v té době. Říční toky měly v bulharských městech sanitární funkci – jejich voda se používala

⁶² WAGNER, Jan. *Vzpomínky z Bulharska a jiné črty*. s. 16, 25, 38.; Archiv MVM, archiv rodiny Škorpilů, III.4.Hermengild Škorpil, inv. č. 922, 26 dopisů rodičům, dopis H. Škorpila rodičům z 10. 11. 1880, s. 2–3, dopis H. Škorpila rodičům z 12. 1. 1881, s. 1–2.

⁶³ WAGNER, Jan. *Vzpomínky z Bulharska a jiné črty*. s. 16, 38.; Archiv MVM, archiv rodiny Škorpilů, III.4.Hermengild Škorpil, inv. č. 922, s. 13, 17.

⁶⁴ WAGNER, Jan. *Vzpomínky z Bulharska a jiné črty*. s. 16.; Archiv MVM, archiv rodiny Škorpilů, III.4.Hermengild Škorpil, inv. č. 922, 26 dopisu rodičům, dopis H. Škorpila rodičům z 12. 1. 1881, s. 1–4; *Ibidem*, archiv literární korespondence, inv. č. 3951 dopis H. Škorpila tetě z 12. 3. 1885, s. 1–3.

k praní, k pohánění různých strojů, k bělení vlny, k odhazování odpadů a prostřednictvím různých kanálů se často stávaly jakousi kanalizací. Takto znečištěná voda nebyla vhodná k pití, a proto se většinou pila voda z různých pramenů. U nich však hrozil jiný způsob znečištění – dlouhodobé používání žumpy znečišťovalo podzemní vody v celém okolí měst a tím pádem také vodu z pramenů. Nejčistější byla pramenitá voda z hor, která se používala hojně například v Sofii, ale až po roce 1885, kdy byl postaven první vodovod, přivádějící vodu z Vitoše.⁶⁵ V dalších městech však často nebyl vybudován ani vodovod, který by do nich přivedl čistou vodu z hor, jako například v Plovdivu, kde první vodovod vybuvoval český architekt Karel Trnka (1853–1923) v roce 1891.⁶⁶ Problém se řešil vařením vody a pitím čaje, nebo také pitím nějakého alkoholu společně s vodou, zejména pak mastiky či rakije (místní pálenky). Velice rozšířené bylo také pití černé turecké kávy, která se, společně se sklenicí džemu, podávala každé návštěvě bulharského domu.⁶⁷

6.7. Zdravotnictví a choroby

Počet infekčních onemocnění byl v bulharských zemích krátce po osvobození velký. Češi se tam mohli nakazit tyfem a cholerou z důvodu pití špinavé vody, někteří z nich těmto nemocem nakonec podlehl, jako například první český vojenský kapelník v Plovdivu František Švestka (1850–1883). Jiní měli větší štěstí a tyfus přežili – takový byl případ architekta Josefa Šnitera, poté, co se během Srbsko-Bulharské války nakazil.⁶⁸

Dalším častým onemocněním byla malárie, kterou rozšiřovali komáři. Tato nemoc zdomácněla v Bulharsku již dávno před rokem 1878. „Úrodnou“ půdou pro ni byla blata, která v některých případech sloužila k pěstování rýže (plodiny rozšířené v okolí Plovdivu), nebo vznikla následkem rozlévání nekanalizovaných říčních toků (jako například v Sofii).⁶⁹

Lepší byl život ve vyšších městech na úpatí hor, kde byla voda čistá, a nebylo bláto. Tam se však často vyskytovala další závažná nemoc – zimnice. Ta byla velice

⁶⁵ МИРЧЕВ, Петър. *Книга за София*. София, 1979, s. 132.

⁶⁶ МИНЧЕВ, Емил. *Чехите в Пловдив (1860–1945)*. Пловдив, 2014, s. 30.

⁶⁷ Archiv MVM, archiv rodiny Škorpilů, III.4.Hermengild Škorpil, inv. č. 922, s. 33.; ŠOUREK, Antonín. *Vzpomínky na některé naše krajany*. In. Československý obzor III, 1922, č. 2, s. 10.; WAGNER, Jan. *Vzpomínky z Bulharska a jiné črty*. s. 30–31, 37, 39.; ГАВРИЛОВА, Райна. *Колелото на живота*, София. 1999, s. 31

⁶⁸ МИНЧЕВ, Емил. *Чехите в Пловдив (1860–1945)*. s. 24, 31.

⁶⁹ Ibidem, s. 6.; ГЕОРГИЕВ, Георги. *София и софиянци. 1878–1944*. София, 1983, s. 37–38.

rozšířená v celém Bulharsku. Často se stávalo, že si ji žáci přinesli i do škol, které se pak stávaly střediskem rozšíření této infekční choroby. Jako prevence proti nakažení se vydatně uplatnil alkohol. I obyčejný zápal plic mohl být smrtelný. Kromě toho v Bulharsku v té době řádila také tuberkulóza.⁷⁰

Všechny tyto nemoci měly jednu společnou věc – někdo se musel věnovat nemocnému a pomoci mu, aby se vyléčil. To bylo také často kamenem úrazu bulharského zdravotnictví, které bylo po roce 1878 v začátcích. Jednou z prvních nemocnic byla Alexandrovská nemocnice v Sofii, která byla postavena v roce 1879. Najít schopného doktora bylo velice obtížné dokonce i ve velkých městech jako Plovdiv.⁷¹

Před rokem 1878 v Bulharsku neexistovala jednotná zdravotní péče. V případě onemocnění musel dotyčný cizinec nebo Bulhar spoléhat na místní doktory, kteří praktikovali medicínu na volné noze. Naprostá většina těchto lidí však neměla příslušné vzdělání a často se stávalo, že nemocného léčili na něco úplně jiného, než co by odpovídalo jeho skutečnému onemocnění. Další možností bylo zajít za místním lékárníkem, což však často také znamenalo riziko nakoupení léků s prošlou expirační lhůtou. Lékárníci často také neměli příslušné vzdělání. Právě to byla nakonec jedna z příčin, proč se tak rychle po roce 1878 v obou bulharských státech uplatnilo velké množství cizinců na pozicích lékárníků. Jejich úspěšnost a věhlas mezi bulharským obyvatelstvem byla způsobena prodáváním kvalitních léků a dobrým zdravotnickým vzděláním.⁷²

V Bulharsku se dlouhou dobu před a po roce 1878 staraly porodní báby o správný průběh porodu. V některých případech město najímalo vlastní porodní bábu, která se starala o některé porody zejména v chudších rodinách, které si z finančních důvodů nemohly dovolit doktora či porodní bábu. Pro chudé byla rovněž zřízená pozice tzv. „městského lékaře“, který však často nestíhal plnit své povinnosti, protože měl na starosti až několik desítek tisíc lidí.⁷³

⁷⁰ ŠOUREK, Antonín. *Vzpomínky na některé naše krajany*. In: Československý obzor 2, 1922, č. 22/23, s. 164.; WAGNER, Jan. *Vzpomínky z Bulharska a jiné črty*. s. 37.; VA BAV, Fond 165K Karel Škorpil, a. j. 396 dopisy od H. Škorpila, dopis z 22. 4. 1901, s. 1.

⁷¹ МИРЧЕВ, Петър. *Книга за София*. s. 156.; ÚSAS, fond 1969K A. Šourek, a. j. 84 dopisy od Žozefy, dopis z 3. 12. 1885, s. 2.

⁷² СТОЯНОВ, Любен. *Здравеопазването някога и сега*. In: Юбилейна книга София, София, 1958, s. 45.

⁷³ МИРЧЕВ, Петър. *Книга за София*. s. 156–157.

6.8. Volný čas

Češi ze Sofie měli různé možnosti jak využít svůj volný čas. S oblibou chodili na lov, účastnili se zájezdů, navštěvovali kavárny, hospody a restaurace. Více volného času měli státní zaměstnanci, méně pak průmyslníci, dělníci a soukromníci. Státní zaměstnanci většinou také hledali způsoby kulturního vyžití v hlavním městě. S poctou přijímali pozvání na plesy v knížecím paláci, ty však byly pouze pro omezený okruh lidí. Větší počet Čechů se mohl zúčastnit velkého počtu zábav, které byly organizovány pro širší veřejnost. Byla to hudební vystoupení různých vojenských a soukromých orchestrů. Dále byla organizována také divadelní představení na malých a velkých scénách. S rozšířením filmové industrie v Bulharsku v Sofii byla zakládána také první kina. Ta poskytovala zábavu také širší veřejnosti. Střediskem kulturního života se postupně stávaly různé organizace, ty pak organizovaly pro své členy zábavní podniky. Češi trávili svůj volný čas také čtením knih, časopisů a novin. Nejoblíbenější mezi nimi byly tiskoviny a knihy z českého prostředí. Někteří Češi pěstovali také různé záliby jako sběr archeologických artefaktů, minerálů nebo rostlin. Jiní využívali svůj volný čas k sepsání učebnic, slovníků, vědeckých studií a knih, což dělali většinou proto, aby získali další příjmy. Proto je možné rozdělit jejich volný čas na dva druhy – čas určený k odpočinku a čas k zajištění dodatečných příjmů.

Mezi všemi skupinami Čechů měli nejvíce času na přivydělání si státní zaměstnanci. Učitelé se často zabývali psaním učebnic a příruček, které pak prodávali a snažili se prosadit jejich užívání v bulharských školách. Proto se většinou tyto učebnice věnovaly oborům, kde doposud chyběly učební pomůcky.⁷⁴

Některé volnočasové aktivity se postupně stávaly seriózním terénním výzkumem doposud neznámých reálií Bulharska v té době. Je známá účast bratrů Škorpilů na zkoumání archeologických pozůstatků v této zemi, které vyvrcholilo založením archeologických sbírek, muzea a nalezení prvního bulharského sídelního města – Plisky. Tato práce jim přinesla velkou popularitu v bulharské společnosti. Archeologickým

⁷⁴ ÚSAS, Fond 1969K A. Šourek, a. j. 105 dopisy od V. Šaka, dopis č. 7 (28. 4. 1886), s. 1.

výzkumem v Bulharsku se zabýval také historik Konstantin Jireček a učitel dějepisu Václav Dobruský, který se stal později ředitelem muzea v Sofii.⁷⁵

Původně z volnočasové aktivity se vyvinulo také další důležité dílo pro Bulharsko – první popis bulharské flóry v latinsky psané publikaci pražského profesora Josefa Velenovského „Flora Bulgarica“.⁷⁶ Sám Velenovský navštívil Bulharsko pouze několikrát, naprostou většinu rostlinných vzorů dostával od sítě bulharských Čechů. Tuto síť vytvořil učitel přírodovědy Hermenegild Škorpil, který měl sám v oblibě sběr rostlin a jejich klasifikaci. Pro toto dílo nejdříve získal svého bratra Karla a učitele na zemědělské škole v Sadovu Václava Stříbrného. Postupně se počet sběratelů rozšiřoval. Na velkém díle Velenovského se podíleli také Ludvík Lukáš, učitel chemie z Plovdivu, Karel Milde, učitel na obchodním gymnáziu ve Svištovu, Jan Marek,⁷⁷ učitel ve Vidinu, Karel Macháň,⁷⁸ učitel v Silistře, ing. Wittich v Pazardžiku, Otto Hořejší, malíř v Kazanlaku, ing. Mačas z Plevenu, Anton Bernkopf,⁷⁹ lékárník v Dobriči, pan Husák z Gorné Orjachovice, František Splítek, matematik z Plovdivu, učitel Skalák, pánové Richter a Slabý. Přitom v Sofii se později ocitli Hermenegild Škorpil, Václav Stříbrný, Ludvík Lukáš, František Splítek, Karel Milde a Otto Hořejší. Důležitým místem sběru rostlin bylo pohoří Vitoša u Sofie.⁸⁰

⁷⁵ ТРОШЕВ, Константин. *Словесен портрет на Константин Иречек*. In. Константин Иречек. Сборник научни доклади и съобщения кръгла маса Варна – 2006. Варна, 2006. s. 6 – 8.; ПЕТРОВ, Петър, *Вацлав Добруски*, In. Чехословакия, 1988, č. 5, s. 18; SKRUŽNÝ, Ludvík. *Profesoři Hermenegild a Karel Škorpilové působící v Bulharsku (1. část)*. In. Theatrum historiae 3, Pardubice, 2008, s. 235-261; SKRUŽNÝ, Ludvík. *Profesoři Hermenegild a Karel Škorpilové působící v Bulharsku (2. část)*. In. Theatrum historiae 6, Pardubice, 2010, s. 101–124.; МИНЧЕВ, Александър. *Братя Шкорпил и Одесос-Варна*. In. Културната интеграция между чехи и българи в европейската традиция. София, 2000. s. 175 – 182.;

⁷⁶ Kterou vydal prof. Velenovský v roce 1891, v roce 1898 následovalo doplnění, Flora Bulgarica Supplementum I. АХТАРОВ, Борис. *Дейността на Йосиф Веленовски за изучаване на българската флора*. In. Природа, 1959, č. 3, s. 90–92.; ЙОРДАНОВ, Димитър, СТОЯНОВ, Николай и кол. *Флора на Народна република България*. Том I. София, 1963. s. 11.

⁷⁷ Jan Marek (1856–1923) vystudoval filozofickou fakultu univerzity v Praze. Krátce po osvobození přijel do bulharského města Vidin, kde působil jako učitel na tamním chlapeckém gymnáziu až do své smrti v roce 1923. Viz: K. S. *Jan Marek*, In. Československý obzor 3, 1923, č. 14, s. 110.

⁷⁸ Karel Macháň (1867–?) vystudoval pražskou konservatoř a potom se stal kapelníkem Moravského pluku v Niši. Do Bulharska přijel až v roce 1891 a stal se učitelem na školách ve Varně, Lomu, Šumenu, Kjustendilu a Silistře. V roce 1903 odjel do Ruska. Viz: *Енциклопедия на българската музикална култура*, София 1967, s. 304.

⁷⁹ Jedná se o syna českého právníka Antonína Bernkopfa, který dlouhou dobu působil v Plovdivu. Viz: Archiv MÚA AV ČR, Fond Josef Velenovský, Signatura II b, dopisy od Hermenegilda Škorpila – 2 díl, dopis č. 95 (1898), s. 2.; dopis č. 118 (1900).

⁸⁰ Archiv MÚA AV ČR, Fond Josef Velenovský, Signatura II b, dopisy od Václava Stříbrného, dopis č. 3 (1890), s. 2; dopis č. 15 (1891), s. 2; dopis 37 (1897), s. 2; Signatura II b, Inv. č. 321, dopisy od Otto

Volnočasové aktivity byly často organizované také různými spolky, z nichž nejaktivnější byl „Slovanská beseda“, založený v roce 1880. V předchozím roce byla sice založena TJ „Sokol“ v Sofii, ta však brzy zanikla a Češi se tak mohli zúčastnit akcí, organizovaných rakouskými a bulharskými spolky. Až po roce 1892 postupně přebíral ústřední roli v organizování aktivit pro krajany nově založený spolek „Čech“. Ten byl mimo jiné také důsledkem snahy sofijských Čechů zachovat si češství. Aktivita spolku byla velice rozmanitá, jak jsem již naznačil v předchozích kapitolách. Centrem české kolonie v Sofii se však stal až po první světové válce.⁸¹

6.9. Bulharský pohled na českou přítomnost

Bulharská veřejnost zpočátku přijímala velice pozitivně všechny cizince, kteří přišli do Bulharska po jeho osvobození, aby přispěli k jeho modernizaci. Ti se totiž jeví jako předznamenání velké přeměny, zbourání starého řádu, který na Balkáně panoval století a budoucí modernizace, a tím pádem také jako jakési předznamenání budoucího rozkvětu. Češi si prostřednictvím své svědomité a usilovné práce a často nesobecké snahy pomoci bulharskému státu vydobyli postupně trvalé místo v panteonu oslavovaných cizinců v Bulharsku až dodnes.⁸² Mezi Bulhary se však našli také lidé, kteří se snažili tento obraz narušit a pošpinit jméno Čechů. Několik takových agitátorů se snažilo strhnout s sebou i veřejné mínění a v některých případech se jim to podařilo. K protičeské propagandě je vedly různé motivy, ze kterých nejsilnější byla bezpochyby závist.⁸³

Několik let po osvobození se podařilo poprvé vyvolat nevoli vůči všem cizincům a konflikt mezi Bulhary, Řeky a Turky se přenesl do jisté míry i na Čechy. Tato nevráživost vůči cizincům se zdatně zvýšila po odchodu dočasné ruské správy v roce

Hořejšího, dopis č. 1 (1899), s. 2; Signatura II b, inv. č. 791, dopisy od K. Škorpila, dopisč. 3 (1891), s. 2; Signatura II b, inv. č. 790, dopisy od H. Škorpila – 1 díl, dopis č. 20 (1888), s. 1; dopis č. 24 (1889), s. 1; dopis č. 30 (1889), s. 2; dopis č. 32 (1889), s. 1; dopis č. 35 (1890), s. 1; dopis č. 60 (1893), s. 2; dopis č. 61 (1893), s. 2; Signatura II b, inv. č. 790, dopisy od H. Škorpila – 2 díl, dopis č. 63 (1894), s. 1; dopis č. 65 (1894), s. 2; dopis č. 68 (1894), s. 2; dopis č. 96 (1898), s. 1; dopis č. 97 (1898), s. 1–2; dopis č. 118 (1900), s. 2.

⁸¹ POSPÍŠIL, Václav (red.). *Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 – 1928*. Sofie 1929, s. 14–17.; Archiv Náprstkovy muzea v Praze (NMP), Kv-Bul-V.1, Př. č. 491 Stanovy spolku Havlíček v Rusčuku, s. 1; Kv-Bul-I.1, Př. č. 420 Stanovy spolku Čech v Sofii, s. 1; Kv-Bul-I.12, Kv-Bul-I.13, Kv-Bul-I.18 – Pozvánky na různé akce.

⁸² ТОДОРОВ, Величко. „Окупацията“ като цивилизаторска роля или вместо отговор на писателя Йордан Вълчев. In. Чехи в България – история и типология на една цивилизаторска роля. София, 1995. s. 17 – 21.

⁸³ Tamtéž, s. 21 – 23.

1880. Postupně začalo docházet k konfliktům na pracovních místech. Například čeští učitelé byli vystaveni nátlakům „shora“ i „ze spodu“. Nátlak „ze spodu“ se projevoval nejčastěji tím, že žáci neposlouchali a snažili se vyhnat učitele. Bulharské školy byly svědky mnoho akcí žáků, namířených proti cizím učitelům ve snaze zbavit se jich. Žáci totiž vnímali tyto cizince jako příčinu toho, že jim nebylo umožněno stát se učiteli na těchto školách. Většina těchto akcí neměla žádný vliv (Češi si často zachovali svou pozici), ale do značné míry komplikovala pracovní podmínky – žáci vypovídali poslušnost, jsou známé příklady, kdy například zapalovali školní budovy, brali si s sebou do hodin zbraně ve snaze vystrašit učitele atd. Nátlaku „ze spodu“ byli vystaveni i prodejci, u nich se jednalo o velice nebezpečný úmyslný bojkot obchodů ze strany Bulharů, o němž jsem se již zmínil v části o typu zaměstnání.⁸⁴

Nátlak „shora“ byl vedený z vyšší pozice a měl neblahé důsledky pro Čechy ve všech odvětvích. Jednalo se o různé případy – od vypovězení smlouvy kvůli osobní nevráživosti výše postaveného Bulhara v soukromém či státním sektoru, až po snahu vyměnit cizince za Bulhary na všech pozicích. Výsledkem tohoto nátlaku bylo propuštění Čecha bez ohledu na smlouvu. Na jeho pozici byl dosazen Bulhar, který většinou studoval na ruské univerzitě. Často se však stávalo, že dosazený Bulhar neměl schopnosti propuštěného Čecha, a potom se zaměstnavatelé museli v zájmu svého podniku nebo státu přenést přes svou nevráživost vůči cizincům a najmout zpátky propuštěného Čechy.⁸⁵

Mimo těchto velice nebezpečných nátlaků z pracovního prostředí Češi museli také ustát různé „mediální kampaně“ namířené proti nim. Ústřední motivací organizování těchto kampaní byla zřejmě osobní závist a zášť vůči cizincům. Často se stávalo, že se proti Čechům vyjadřovaly některé noviny, časopisy a osobnosti z vyšších kruhů. Většina článků a veřejných projevů, namířených proti Čechům, obsahovala různé urážky a hanlivá přirovnání. Například Srb Miletič, kterého podporoval bulharský ministr Šišmanov, v roce 1889 veřejně prohlásil, že Češi jsou psi a odvolal to až poté, kdy mu česká společnost v Sofii pohrozila soudem.⁸⁶ Proti Čechům vystupovali také Ivan

⁸⁴ WAGNER, Jan. *Vzpomínky z Bulharska a jiné črty*, s. 10 – 12, 15, 20.

⁸⁵ Tamtéž, s. 36, 39 – 40.; ТОДОРОВ, В. *Вместо послеслов – откъс от пътеписа на Карел Дрож „Първо пътуване до Рила“*. In. Чехи в България – история и типология на една цивилизаторска роля. Част втора. София, 1996. s. 170.

⁸⁶ ÚSAS, Fond 1969 K Anton Šourek, a. j. 74 dopisy od Vl.Šaka, dopis č. 23 (19.4. 1889), s. 1-4; dopis č. 30 (26. 5. 1889), s. 1.

Salabašev, (ministr financí v letech 1888 – 1890, 1892 – 1894 a 1908 – 1910) a intelektuál Vasil Atanasov a všemožně se snažili vyhnat Čechy ze státních služeb.⁸⁷

Závist vedla také k tomu, že byli Češi přirovnáváni k „židům slovanstva“, protože v Bulharsku údajně našli zlatý důl a bezohledně ho dolovali.⁸⁸ Zřejmě se jednalo o závist, vyvolanou rychlým úspěchem některých českých podnikatelů. Ti se totiž často chovali velice oportunisticky (v pozitivním slova smyslu) a ve více případech těžili z postavení prvního podniku svého druhu nebo ze znalosti moderních evropských technologií. Známé jsou například případy jako první dvorní tiskárna Jiřího a Bohdana Prošků,⁸⁹ v níž se tiskla veškerá úřední agenda bulharského knížectví nebo továrna na nábytek Jana Brůhy, která těžila z expanze města a vysoké poptávky po nábytku.⁹⁰

Typickým projevem bulharské nevraživosti vůči Čechům se stalo také zpochybnění jejich schopností a práce. V tomto ohledu proti nim vystupovali i některé významné osobnosti jako například Ivan Vazov (zesměšnění) a Penčo Slavejkov (vyzdvíhal neschopnost režiséra národního divadla Josefa Šmahy, podle Slavejkova však žádný režisér nebyl dostatečně schopný).⁹¹

Snaha zavrhnout a zproblematizovat pozitivní přínos Čechů pro Bulharsko vrcholila vymyšlením různých konspiračních teorií. Nejoblíbenější bylo bezpochyby označení Čechů za rakouské špióny. Tato teorie měla silné potvrzení v původu Čechů (narození v rámci Rakousko-Uherské monarchie) a hrála na struny austrofobie a germanofobie (zejména u rusofilské části bulharské společnosti). Jedním z prvních šířitelů této teorie se stal známý spisovatel Zachary Stojanov.⁹² Je zřejmé, že se záhy poté konspirace dostala do podvědomí bulharské veřejnosti, v roce 1885 ruský konsul v Sofii dokonce veřejně prohlásil Čechy za rakouské špióny.⁹³

⁸⁷ WAGNER, Jan. *Vzpomínky z Bulharska a jiné črty*. s. 35-36.; ТАШЕВ, Ташо, *Министрите на България 1879-1999, София, 1999, с. 402.*

⁸⁸ ТОДОРОВ, Величко. „Окупацията“ като цивилизаторска роля или вместо отговор на писателя Йордан Вълчев. In. Чехи в България – история и типология на една цивилизаторска роля. Част първа. София, 1995. s. 23.

⁸⁹ СТАНЕВА, Евелина. *Алманах на българските индустриалци 1878 – 1947*. София, 2005. s. 166.

⁹⁰ BRANKOV, N. *České stopy v bulharské průmyslové architektuře – 6. díl*. In EARCH. URL:<<http://www.earch.cz/cs/revue/ceske-stopy-v-bulharske-prumyslove-architekture-6-dil>> [cit. 9. 5. 2016].

⁹¹ ТОДОРОВ, Величко. „Окупацията“ като цивилизаторска роля или вместо отговор на писателя Йордан Вълчев. In. Чехи в България – история и типология на една цивилизаторска роля. Част първа. София, 1995. s. 25 – 26.

⁹² Тамtéž, s. 27 – 28.

⁹³ ÚSAS, Fond 1969 K Anton Šourek, a. j. 84 dopisy od Žozefy, dopis č. 8 (25. 3. 1885), s. 3.

Některé útoky na českou komunitu ze strany Bulharů byly však opodstatněné, protože někteří Češi si svým chováním skutečně zasloužili opovržení. Podle „Jubilejní ročenky“ bylo na činy těchto krajanů nejlepší zapomenout, což se skutečně podařilo.⁹⁴ Okrajové zmínky o vrstvě nepopulárních nebo přímo opovrženíhodných krajanů je možné zaznamenat také v některých dopisech. Na jednom místě je Vladislav Šak nazývá „nevzdělaná chasa“⁹⁵, na jiném se strachuje o českou komunitu v Sofii (nebo spíše o její pověst v očích Bulharů), protože to byla „skoro poloviční lůza“.⁹⁶ V roce 1905 Šak komentoval znovu tuto část české společnosti, která se podle něj proti slovanské myšlence velice „prohřešovala“. Dokonce potvrzuje, že přezdívka „Šváb“, kterou Bulhaři používali nejen pro Němce, ale i pro Čechy, by byla vhodná pro některé z krajanů.⁹⁷ Je tedy zřejmé, že v některých případech si samotní Češi zasloužili opovržení ze strany Bulharů. Tyto případy byly však natolik vzácné, že o nich se dozvídáme jen výjimečně a jejich činitelé byli brzy odsunuti na okraj české společnosti v Bulharsku. Jednalo se tedy o marginální jev, který přispěl k zrodu nenávistných komentářů, týkajících se často také čestně se chovajících a tvrdě pracujících Čechů v Bulharsku.

Veškeré tyto formy odmítnutí do jisté míry zasahovaly život Čechů v Bulharsku, mnoho z krajanů v těchto podmínkách neobstálo a vrátili se do vlasti. Tam přechovávali jistou nepřízeň k Bulharům, kterou zavinila malá část závistivých lidí.⁹⁸ Mnoho Čechů však přečkalo vlny nenávisti a jak během svého života, tak i po své smrti se těšili značně oblibě většiny společnosti. A tato obliba přetrvává až dodnes. Češi jsou v Bulharsku velmi vážení, důkazem čehož je například pojmenování ulic v mnoha bulharských městech po Češích, nebo i celých obcích (například ves Škorpilovci u Varny). Důkazem velké úcty k Čechům je také pojmenování jednoho z vrchů pohoří Rila po Konstantinu Jirečkovi – vrch Jireček. Podle Jirečka Bulhaři také pojmenovali jeden mys v Antarktidě. Tyto odkazy na českou přítomnost v Bulharsku jsou důkazem o uznání a uctívání Čechů

⁹⁴ POSPÍŠIL, Václav (red.). *Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 – 1928*. Sofie 1929. s. 11.

⁹⁵ ÚSAS. Fond 1969K Anton Šourek. op. 1, a. j. 74 – dopisy od Vladislava Šaka. Dopis z 8. října 1887, s. 1

⁹⁶ Tamtéž, dopis z 6. ledna 1888, s. 1.

⁹⁷ ТОДОРОВ, В., РУСНЯКОВА, М. *Българи и българските чехи - типология на недоразуменията*. In. Чехи в България – история и типология на една цивилизаторска роля. Част трета. София, 1999. s. 10.

⁹⁸ ТОДОРОВ, В. *Чехи в България – изследователски модели и модули*. In. Чехи в България – история и типология на една цивилизаторска роля. Част първа. София, 1995. s. 39.

jako tvůrců modernizace Bulharska. V dnešní době je jejich práce bezpochyby uznávána jako velice přínosná a jména Čechů jsou uctívána se značnou vděčností. O tom svědčí mimo jiné také velký zájem o jejich životní osudy a velké množství vědeckých a nevědeckých publikací, které se jimi zabývají.⁹⁹

Největšího obdivu se bezpochyby těší malíři, protože po sobě zanechali hmatatelný odkaz. Vlastenecké obrazy Jaroslava Věšína se stále těší velké oblibě mezi bulharskou veřejností. Obrazy Jana Mrkvičky jsou velice vzácné výjevy ze života v Bulharsku na sklonku 19. století a jsou ceněné také jako dokumentární pramen. Odkaz těchto dvou nejznámějších českých malířů je připomínán dodnes a to nejen ve vědeckých publikacích, určených úzkému okruhu čtenářů, ale také v novinách a časopisech, určených široké veřejnosti. Proto v dnešní době jsou jména těchto dvou Čechů známa mnohem víc, než jména dalších krajanů. Samotné zařazení těchto dvou malířů mezi významné „bulharskýmé“ malíře znamená, že byli přijati jako součást panteonu slavných Bulharů. Tuto skutečnost dokazuje mimo jiné i časté používání patosu v různých biografických článcích o Mrkvičkovi a Věšínovi.¹⁰⁰

Velkému obdivu se těšili a stále těší i další Češi. Tito krajané si svou neúnavnou činností zasloužili úctu, která je patrná i v dnešní době. Důkazem toho je například webová stránka, věnována bratrům Proškům.¹⁰¹

⁹⁹ HAVRÁNKOVÁ, R. *Česko-bulharské vztahy v minulosti – světa a stíny*. In. Antropologie dialogu. Souznění a nedorozumění mezi Čechy a Bulhary. Praha, 2000. s. 71.; МИЛУШЕВ, Явор. *Паметта е жива, а не музейна ценност*. In. Чехи в България. София, 2009. s. 17 – 22.; O přínosu Čechů se zmiňují publikace a sborníky: МИЛУШЕВ, Я. *Чешки профили в общественото развитие на следосвобожденска България*. София, 2005.; ТОДОРОВ, В. и кол. *Чехи в България – история и типология на една цивилизаторска роля*. Част първа. София, 1995.; ТОДОРОВ, В. и кол. *Чехи в България – история и типология на една цивилизаторска роля*. Част втора. София, 1996.; ТОДОРОВ, В. и кол. *Чехи в България – история и типология на една цивилизаторска роля*. Част втора. София, 1999.; *Чехи в България*. София, 2009.; *Владимир Сис и България*. София, 2006. a mnoho dalších.

¹⁰⁰ O osazení odkazu Jaroslava Věšína a Jana Mrkvičky viz: ЦОНЧЕВА, М. *Ярослав Вешин*. София, 1955. s. 39 – 40.; НЕНКОВ, В. и кол. *Видни български художници. Животописни бележки*. София, 1964. s. 38, 40 – 41, 48. O vyjádření, spojené s patosem ohledně jednoho z malířů (v příkladu J. Mrkvička) viz: ДИНОВА-РУСЕВА, В. „*Картините ми принадлежат на България*“. 130 години от рождението на Иван Мърквичка. In. Изкуство, бр. 2, 1987. s. 8. Důkazem stále živého odkazu těchto dvou malířů jsou novější články v novinách a časopisech, jako například tyto: МИЛЕВ, Емил. *Иван Мърквичка. Европеецът, който рисуваше пазарите в столицата Пловдив*. In. Акцент, 31 октомври – 6 ноември 2008 г. s. 13.; РАНГЕЛОВА, Бистра. *Зарево от битки и победи в годината на Ярослав Вешин*. In. Български войни, брой 9/2005. s. 24 – 29.

¹⁰¹ *Proshek brothers*. [cit. 14. 5. 2016] URL:< <http://www.proshek.com/bg/>>.

Ve vědeckých publikacích, v některých člancích v novinách, časopisech či na internetu se do dnešní doby připomínají jména Čechů. Ve všech těchto textech je možné sledovat několik základních prvků, z nichž je cítit jejich oslavný charakter. Zásadně se podtrhuje přínos krajanů pro Bulharsko. Vystihuje se jejich zakladatelská a průkopnická práce – podtrhuje se fakt, že Češi založili množství nových oborů, škol, průmyslová odvětví atd. Dále se zvýrazňují překážky, kterým museli čelit během svého života v Bulharsku (v tomto ohledu texty připomínají jakési „mučednictví“ Čechů), pozitivní vlastnosti Čechů (pracovitost), jejich sebeobětování ve jménu bulharského státu a přijímání této země jako druhé vlasti (tímto způsobem se de facto podtrhuje to, že se stávají součástí panteonu významných Bulharů). V těchto člancích nechybí ani výrazný patos, například v jednom z nich je hudebník Jan Cibulka přirovnáván k „opravdovému apoštolovi“.¹⁰² V tomto ohledu jsou Češi často popisováni jako „otcové“ nebo „vychovatelé“, kteří měli velký vliv na další generaci Bulharů a jejich odkaz je patrný dodnes. Tyto prvky je možné sledovat i v člancích o Kirilu-Karlu Starém¹⁰³, o Antonínu Šourkovi,¹⁰⁴ o bratrech Škorpílech,¹⁰⁵ o Václavu Dobruském,¹⁰⁶ o Konstantinu Jirečkovi¹⁰⁷ a mnoha dalších.

Pozitivní vnímání role Čechů v modernizaci Bulharska však přetrvává už delší dobu. Ještě v době života těchto lidí byly často sepisovány oslavné články, jako například ten o Vladislavu Šakovi v časopisu „*Ilustrace světlo*“ z roku 1917,¹⁰⁸ stejný časopis přitom obsahuje další dvě oslavné stati o životě Aloise Macáka a Jana Mrkvičky,¹⁰⁹ ve stejném časopisu vyšel v roce 1919 oslavný článek o Karlu Jermáfovi.¹¹⁰ Známa je také

¹⁰² ХРИСТОЗОВА, Е. *Фамилия Цибулка – три живота, отдадени на музиката*. In. Музикални хоризонти. Бр. 1, 2004. s. 43 – 44.

¹⁰³ КАРАИВАНОВ, С. *С преклонение към първоучителя. 85 години от рождението на Кирил-Карел Стари (1914 – 1984)*. In. Музикални хоризонти. Бр. 4, 2000. s. 23 – 24.

¹⁰⁴ ДИНЕВА, Радостина. *Приносът на Антон Шоурек за развитието на образованието в България през 1880 – 1926 година*. In. Начално образование. Бр. 1, 2009. s. 77 – 81.

¹⁰⁵ *Братя Шкорпил – създатели на българската археология*. In. Moreto.net. [cit. 14. 5. 2016] URL: <<http://www.moreto.net/s.php?n=161697>>.

¹⁰⁶ ОВЧАРОВ, Н. *Чех създава археологическия музей в София*. In. Чудесата на България. [cit. 14. 5. 2016] URL: <<http://www.bgchudesa.com/за-България/Чех-създава-археологически-музей-в-София.html>>.

¹⁰⁷ АЛЕКСАНДРОВА, П. *Константин Иречек: София е българската Венеция, само че потънала в кал*. In. Блиц. [cit. 14. 5. 2016] URL: <<http://www.bltz.bg/article/36333>>.

¹⁰⁸ В. А. *Владислав Шак*. In. Илюстрация светлина. Кн. X, 1917. s. 27 – 28.

¹⁰⁹ К. В. *Алоис Мацак*. In. Илюстрация светлина. Кн. X, 1917. s. 126.; Аноним. *Иван В. Мърквичка*. In. Илюстрация светлина. Кн. X, 1917. s. 132.

¹¹⁰ БОБЕВСКИ, Любомир. *Един рядък юбилей*. In. Илюстрация светлина. Кн. III - IV, 1919. s. 5 – 6.

oslavná báseň Ivana Vazova, kterou věnoval Čechům v Bulharsku ještě v době, kdy většina z nich žila.¹¹¹ Větší počet oslavných článků vycházelo až po smrti Čechů. Během socialismu se v Bulharsku začaly vydávat také první odborné studie a publikace, věnující se této problematice s oslavným tónem. Mezi první patří sborník „*Výzkum věnovaný Karlu Škorpilu*“ z roku 1961.¹¹² Nejvýznamnějším dílem je bezpochyby sborník „*Cizinci – osvětoví pracovníci v Bulharsku*“ Petra Petrova a Angela Peneva, vydaný v roce 1988.¹¹³ Tyto odborné práce navazují svým oslavným charakterem na množství vydaných článků v novinách a časopisech, mezi které patří například článek D. Veleva o životě Aloise Macáka v časopise „*Hudební přehled*“,¹¹⁴ článek B. Dolapčieva o Antonínu Šourkovi v časopisu „*Matematika*“,¹¹⁵ článek A. Balarevy o Václavu Kauckém v časopise „*Muzikální horizonty*“¹¹⁶ a mnoho dalších.

Tradice oslavy přínosu Čechů k modernizaci Bulharska pokračovala i po pádu komunistické vlády. Mezi nejprínosnějšími pracemi, zabývajícími se touto problematikou oslavným tónem patří bezpochyby tři sborníky, které byly vydány během devadesátých let v prostředí československého klubu v Sofii a nově založeného „Bohemia klubu“. Jedná se o sborníky „*Češi v Bulharsku – dějiny a typologie jedné civilizační role*“, sestavené V. Todorovem. Samotný název těchto sborníků podtrhuje význam práce Čechů pro Bulharsko a články v nich často obsahují zmíněné oslavné prvky.¹¹⁷

Dnešní odborné práce a studie často nesou také některé z těchto oslavných prvků. Zásadně podtrhují zásluhy daného jedince či skupiny a poukazují na jeho či jejich odkaz bulharské společnosti. Oslavný tón je velice patrný například ve studii Diany Marinové, nazvané „*Role české kolonie v Ruse v bulharském národním vývoji*“. Samotný název navozuje představu o tom, že článek bude jakési uznání a zároveň také připomínání

¹¹¹ ВАЗОВ, Иван. *На чехите*. Ноември 1912 г.

¹¹² *Изследвания в памет на Карел Шкорпил*. София, 1961.

¹¹³ ПЕТРОВ, Петър, ПЕНЕВ, Ангел. Чужденци-просветни дейци в България. София, 1988.

¹¹⁴ ВЕЛЕВ, Д. *Алоис Мацак*. In. Музикален преглед. Бр. 4, 15 юли 1921. s. 3 – 4.

¹¹⁵ ДОЛАПЧИЕВ, Б. *Антон Шоурек*. In. Математика. Бр. 1, 1974. s. 1 – 4.

¹¹⁶ ЯНТАРСКИ, Г. *Вацлав Кауцки*. In. Музикални хоризонти. Бр. 3, 1977. s. 83 – 86.

¹¹⁷ ТОДОРОВ, В. и кол. *Чехи в България – история и типология на една цивилизаторска роля*. Част първа. София, 1995.; ТОДОРОВ, В. и кол. *Чехи в България – история и типология на една цивилизаторска роля*. Част втора. София, 1996.; ТОДОРОВ, В. и кол. *Чехи в България – история и типология на една цивилизаторска роля*. Част втора. София, 1999.

zásluh Čechů z Ruse na vývoji Bulharska.¹¹⁸ Ve stejném sborníku se nachází další dvě studie s podobným typem názvu a oslavným obsahem – „Češi – stavitelé nového Bulharska po osvobození“ Dobriny Želevy-Martins¹¹⁹ a „Role české kolonie v obohacení kulturního života ve Varně“ Christiny Stoevy.¹²⁰ Další studie z téhož sborníku obsahují také oslavné prvky. Jako oslavu díla Čechů je možné vnímat také různé články ze sborníku, věnovaného 20 letům existence „Bohemia klubu“.¹²¹ Velebení díla a činnosti Čechů je patrné také v sbornících „Vladimír Sís a Bulharsko“¹²², „Češi v Bulharsku“¹²³, „Úloha české inteligence ve společenském životě Bulharska po jeho osvobození“¹²⁴, v knize Javora Miluševa „České profily ve společenském vývoji Bulharska po jeho osvobození“,¹²⁵ v knize Vladimira Penčeva „Po serpentínách sebepoznání a poznání toho druhého. Češi a Slováci v Bulharsku, Bulhaři v České republice“¹²⁶, v knize Georgiho Valčeva „Cizinci v bulharské kultuře po osvobození“¹²⁷ a v mnoha dalších publikacích.

Tyto články, odborné studie a knihy ze současné a minulé doby, věnující se obrazu Čechů v Bulharsku svým způsobem ovlivnily vnímání Čechů bulharskou veřejností. Jedná se o jednostranné pozitivní ovlivnění, samotné texty se často hlásí k tomu, že se musí udržovat vzpomínka na dílo Čechů, protože mělo velice pozitivní vliv na vývoj Bulharska. Proto byla práce Čechů v Bulharsku během celého období od konce 19. století dodnes vnímána velice pozitivně většinou bulharské veřejnosti. Příčinou tohoto pohledu na práci Čechů je jak jejich neúnavná práce a velice morální vystupování, tak i pozdější články, které připomínaly jejich přínos. V dnešní době je obraz Čechů

¹¹⁸ МАРИНОВА, Д. *Ролята на чешката колония в Русе за българското национално развитие*. In. Чехи в България. София, 2009. s. 201 – 220.

¹¹⁹ ЖЕЛЕВА-МАРТИНС, Добриня. *Чехи-строители на нова следосвобожденска България*. In. Чехи в България. София, 2009. s. 117 – 136.

¹²⁰ СТОЕВА, Х. *Ролята на чешката колония за обогатяване на културния живот в Варна*. In. Чехи в България. София, 2009. s. 221 – 232.

¹²¹ *Юбилеен сборник 20 години „Bohemia клуб“*. София, 2014.

¹²² *Владимир Сис и България*. София, 2006.

¹²³ *Чехи в България. Ролята на чешкото присъствие в българското национално възраждане*. София, 2009.

¹²⁴ *Ролята на чешката интелигенция в обществения живот на следосвобожденска България*. Прага, 2008.

¹²⁵ МИЛУШЕВ, Я. *Чешки профил в общественото развитие на следосвобожденска България*. София, 2005.

¹²⁶ PENČEV, Vladimír. *Po serpentínách sebepoznání a poznání toho druhého. Češi a Slováci v Bulharsku, Bulhaři v České republice*. Praha, 2012.

¹²⁷ ВЪЛЧЕВ, Г. *Чужденците в българската следосвобожденска култура 1879 – 1900*. София, 2001.

jednoznačně pozitivní, bulharská společnost totiž již dávno upustila od negativních náhledů některých závistivých jedinců a ocenila celkový přínos těchto cizinců pro vývoj bulharského státu.

7. Identifikační znaky české komunity v Sofii

V této kapitole pojednávám o jednotlivých znacích, kterými se lišil každodenní život české společnosti v Sofii od života Bulharů a příslušníků jiných národů a etnik. Mezi ně patřil jazyk, způsob organizace komunity, její činnosti, média, topologie, pamětní místa, společné trávení volného času a typické předměty, podtrhující češství v domech jednotlivých Čechů a ve spolkových místnostech.

7.1. Jazyk a výchova

Výuka českého jazyka a dějin byla součástí zachování české společnosti v Sofii. Prostřednictvím jazyka předávalo společenství své vzpomínky, vlastenecké cítění a identitu další generaci. Proto první pokusy o zavedení této výuky mohou být vystopovány do doby založení prvního českého spolku.

V roce 1892 uplynulo od příchodu většiny Čechů do Bulharska 14 let. Za snahou založit ryze český spolek je tak možné hledat dalekosáhlé motivy mladých Čechů, kteří se stali rodiči záhy po svém příjezdu (nebo i před ním) a jejich děti vyrůstaly v bulharské společnosti již déle než desetiletí. Přišel totiž čas předat češství z jedné generace na druhou. Sám spolek od svého počátku neusiloval o založení české školy, ale spíše se snažil poskytnout zábavu a možnost čtení českých textů. Tyto dva prvky však brzy ztratily svou hlavní pozici a nastolen byl program, který měl vést k založení školy už v roce 1893.¹ Spolek byl však záhy zatažen do vleklých politických sporů, které vedly k útlumu jeho činnosti a upadnutí do hluboké krize. V období let 1893 – 1903 je možné vysledovat příznačné prvky, o kterých jsem se už zmínil – členská základna se řídila politickými názory předsedy, což dělalo tuto organizaci značně nepřístupnou novým členům a celkově omezovalo její kulturní a vzdělávací vliv na českou komunitu. V tomto prostředí není překvapující, že veškeré plány na založení školy vzaly za své. Výchova další generace v českých cennostech tak zůstávala na jednotlivých rodinách.²

Větší stabilizace a rozšíření členské základny spolku bylo dosaženo až v letech „dlouhého“ předsednictva Vladislava Šaka (1903 – 1908). V této době však většina

¹ POSPÍŠIL, Václav (red.). *Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 – 1928*. Sofie 1929, s. 20.

² Tamtéž, s. 17 – 32.; Archiv ČSK v Sofii. *Protokol čtenářsko – zábavného spolku „Čech“ v Sofii*. Kniha II. Sofia, 1900. s. 25 – 73.

Čechů z „druhé generace“³ měla ukončené středoškolské studium (25 let po osvobození Bulharska) a problém vzdělání dětí byl odsunut na další období. Byl sice učiněn pokus o založení školy, ale vinu na jeho neúspěchu měl malý počet dětí z „pozdější druhé generace“ (jejich rodiče patřili k generaci Čechů, kteří přijeli do Sofie v devadesátých letech). Místo budování školy bylo pěstováno vlastenectvím prostřednictvím přednášek o historii Českých zemí. Vlastenectví podporovaly také různé společenské akce, které byly organizovány na významná výročí českých dějin prakticky od založení spolku „Čech“.⁴

Velké historické události se přimíchaly do plánu vzdělat české děti, patřící už k „třetí generaci“.⁵ Když jejich věk dosáhl 10 – 15 let, Bulharsko se zapletlo do dvou balkánských a jedné světové války. V tomto období byla činnost českého spolku přerušena a jazykové a hodnotové vzdělání znovu připadlo na domácí prostředí. Pokusy o založení školy v tomto časovém období je možné najít v roce 1912, kdy byl zřízen fond na postavení Českého domu v Sofii. Je možné předpokládat, že v tomto domě by byly organizované také přednášky českého jazyka a dějin.⁶

Po dobu balkánských válek a první světové války spolková činnost zažila velký útlum a krajanský spolek se orientoval na pomoc vojákům. Proto jazykové a vlastivědné vzdělání „třetí generace“ také zůstalo na rodinném kruhu. V roce 1918 těmto lidem bylo už 21 – 25 let. Krátce po válce však byly obnoveny snahy o založení české školy. V roce 1919 byly uskutečněny první pokusy o založení školy po válce, znovu však narazily na značné problémy a neuspěly.⁷

³ Vycházím z předpokladu, že „první generaci“ tvořili mladí Češi ve věku 22 – 25 let, kteří přijeli do Bulharska v letech 1878 – 1883. Někteří z nich měli děti, dalším se narodily až v Bulharsku. Proto je možné předpokládat, že v letech 1888 – 1893 jejich děti byly ve věku 10 – 15 let (mezi základní a střední školou, v těchto letech by probíhala také výuka jazyka a dějepisu. V roce 1903 jim bylo kolem 20 – 25 roků. Pojem „generace“ používám spíše jako rámec, sledující největší počet Čechů v Bulharsku. Tento rámec samozřejmě není universální a nezachycuje děti, narozené později (z později uzavřených manželství) a sourozence, kteří měli větší věkový rozdíl než 5 let. Dále nezachycuje dynamiku přílivu Čechů do Sofie, protože je známo, že proud nových přistěhovalců z Českých zemí není možné ohraničit přesnými letopočty. Češi přijížděli do Sofie během celého sledovaného období. V tomto ohledu s pojmem „generace“ sleduji první přistěhovalce z Čech, kteří se dostali do Bulharska v letech 1878 – 1882 a byli součástí největší přistěhovalcké vlny.

⁴ POSPÍŠIL, Václav (red.). *Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 – 1928*. Sofie 1929, s. 32.; Archiv ČSK v Sofii. *Protokol čtenářsko – zábavného spolku „Čech“ v Sofii*. Kniha II. Sofia, 1900. s. 200 – 214.

⁵ „Druhá generace“ (nar. 1878 – 1883) v roce 1912 – 34 – 39 let, jejich děti – „třetí generace“ (nar. 1897 – 1902), věk 10 – 15 let.

⁶ POSPÍŠIL, Václav (red.). *Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 – 1928*. Sofie 1929, s. 38.

⁷ Tamtéž, s. 80 – 81, 87.

Trvalo další dva roky, než přišlo velice úspěšné předsednictví malíře Jana Mrkvičky a byly založeny první kurzy. V roce 1921 byla zahájena výuka českého jazyka a dějepisu a byla de facto zřízena první česká škola v Sofii. Prozatímně využívala prostory ve III. chlapeckém gymnáziu. Zajímavé je, že v tomto roce musela škola spoléhat na „mezí generaci“ mezi základní „třetí“ a „čtvrtou“. Pro silné ročníky „třetí generace“ však byly organizované zvláštní kurzy (pro Čechy ve věku nad 16 let).⁸ V roce 1923 byly zahájeny večerní kurzy českého jazyka, které byly určeny znovu „třetí generací“.⁹

Prvního školního roku se účastnilo 45 žáků, z nichž 8 odešlo. Úspěch školy byl také dán tím, že se podařilo nalákat více než 50% všech českých dětí v Sofii. Byl to však skutečně úspěch? Za číslem ostatních českých dětí je možné hledat rodiny, které již po několik generací neměly jazykové a vlastenecké vzdělání a pozvolna se pobulharštily. Další významnou překážkou účasti dětí byl samotný statut kurzů, které nemohly zaměnit standardní bulharskou školu (děti musely docházet do obou zároveň).¹⁰

V roce 1924 Česká škola získala pevný základ v budově „Národního domu“.¹¹ Od tohoto roku rozvíjela rozmanitou vzdělávací činnost. Škola se postupně rozšiřovala, stala se obecnou a u ní byla otevřena také mateřská školka. Výuka českého jazyka a dějin byla tak dostupná každému českému dítěti v Sofii. To přispělo k tomu, že si česká společnost zachovala svou identitu.

7.2. Organizace komunity

Krajanská komunita v Sofii se po dobu celé své existence snažila utvořit vlastní krajanskou organizaci nebo být součástí již existujícího, ne však českého, spolku, který by naplňoval individuální touhy jednotlivých Čechů. V období krátce po osvobození chybí podrobnější informace o organizacích, ve kterých Češi ze Sofie našli své útočiště.

V tomto ohledu jako organizaci lze chápat tzv. „českou kolonii“, kterou vytvořil Jiří Prošek jako skupinu domů, ve kterých bydlela jeho rodina, příbuzní a přátelé. Tato

⁸ Československá kolonie. In. Československý obzor I, č. 22, 15. 9. 1921. s. 172.; Československá kolonie. In. Československý obzor II. č. 1, 1. 11. 1921. s. 7.; Československá kolonie. In. Československý obzor II. č. 4, 15. 12. 1921. s. 31.

⁹ Československá kolonie. In. Československý obzor IV. č. 1, 15. 11. 1923. s. 192.

¹⁰ Československá kolonie. In. Československý obzor II. č. 17, 1. 7. 1922. s. 134 – 135.

¹¹ Československá kolonie. In. Československý obzor V. č. 2, 1. 2. 1925. s. 12.

část české komunity v Sofii byla uzavřená, sám Jiří Prošek však poskytoval pomoc i dalším krajanům mimo ní.¹² Kromě toho jedním z vnějších projevů této uzavřené společnosti bylo založení první tělocvičné jednoty „Sokol“ v Sofii v roce 1879. Tento „Sokol“ byl však již otevřený i dalším krajanům. Jako spolek však v sobě koncentroval inteligenci.¹³

Další intelektuálové se zpočátku scházeli sporadicky v různých kavárnách,¹⁴ od roku 1884 pak i v pivovaru bratří Prošků.¹⁵ Před jeho vybudováním však část z nich našla útočiště ve spolku „Slovanská beseda“. Ten byl založen v roce 1880 z iniciativy Slovince Antonína Bezenška, Slováka Samuela Janko Zacheje, Čechů Jiřího a Bohdana Proškových, Jana Brožky a pana Havrdy. Dále se na jeho založení podílelo také několik Bulharů. V prvním vedení tohoto spolku se uplatnil pan Havrda jako správce domu, Jiří Prošek se stal místopředsedou.¹⁶ Je tedy zřejmé, že tato organizace byla sice otevřenější pro ostatní Čechy z řad intelektuálů, ale velký vliv v ní měl okruh okolo Jiřího Proška.

Většina řemeslníků a dělníků naopak nehledala spolky s jasnou proslavanskou orientací, a často se stávala členy některých z rakouských spolků v Sofii. Zvlášť stála také skupina lékárníků, kteří zřejmě udržovali mezi sebou pevné vazby.

Tuto pestrobarevnou společnost s různými politickými názory se nakonec podařilo do jisté míry sjednotit v jedné organizaci. Byl to spolek „Čech“. Přes veškerá opatření se i do jeho činnosti nakonec připletly rozpory mezi jednotlivci a skupinami, a to jak v politickém ohledu, tak i v ohledu vlastních názorů. Tento vnitřní rozpor způsobil hlubokou krizi v krajanském sdružení. Spolek tak do konce první světové války představoval menší část české komunity v Sofii. Rozdíly v tehdejší české společnosti nebyly plně překročeny i během meziválečného období, kdy se spolek sice stal představitelem většiny, ale stále do sebe nezahrnoval celou českou komunitu. Lidé, zůstávající mimo tuto organizaci, byli postupně asimilováni. Krajanská organizace se v

¹² POSPÍŠIL, Václav (red.). *Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 – 1928*. Sofie 1929, s. 11 – 12.

¹³ Tamtéž, s. 229 – 230.

¹⁴ БАКАЛОВ, Г. *Народно читалище “Славянска беседа” /1880 – 2005/. 125 години непресъхващ извор*. Книга първа. София, 2005. s. 8 – 9.

¹⁵ POSPÍŠIL, Václav (red.). *Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 – 1928*. Sofie 1929, s. 12 – 13.

¹⁶ БАКАЛОВ, Г. *Народно читалище “Славянска беседа” /1880 – 2005/. 125 години непресъхващ извор*. Книга първа. София, 2005. s. 32 – 34.

tomto ohledu stala jak nástrojem identifikace společnosti, tak i ochranou před rozplynutím komunity v rámci bulharského národa.

Samotné dějiny spolku „Čech“ je možné rozdělit do několika období. První z nich je možné sledovat až do začátku první světové války (pro Bulharsko v roce 1915). V této době krajanská organizace byla velice nestabilní a náchylná k větším otřesům, způsobených vnitřními rozepřemi mezi jednotlivými členy či stejně politicky smýšlejícími skupinami lidí. Tato nestabilita způsobila také dočasné založení některých „vzdorovacích“ spolků s celkově krátkou existencí jako například „Slávia“ nebo dělnická a řemeslnická beseda. Někdy v letech 1904 – 1906 a 1909 - 1912 proběhly první dvě stabilizace spolku (za předsednictva Vladislava Šaka a Otto Hořejšího) a na sklonku tohoto období vnitřní rozepře už postupně uhasínaly.

Vnitřní boj mezi staročechy a mladočechy byl úplně vyřešený po založení Československé republiky v roce 1918. Tehdy začalo další období v dějinách spolku, kdy se krajanské sdružení začalo orientovat na organizování většího počtu zábav pro své členy a postupně rozšiřovalo svou činnost. Toto druhé období přešlo pozvolna do třetího v letech 1924 – 1925, kdy se ze spolku „Čech“ stalo družstvo „Národní dům T. G. Masaryka v Sofii“. Tehdy krajanská organizace dosáhla vrcholu svého vývoje tím, že získala vlastní budovu. Léta rozkvětu byla částečně přerušena velkou hospodářskou krizí a přešla pozvolna do krize, způsobené mezinárodními událostmi na konci třicátých let, kdy byla Československá republika okupována. Během válečných let následoval velký útlum ve spolkové činnosti. Od konce září 1944 však nastalo období obrody a krajanský spolek se dostal do dalšího období ve svých dějinách.

7.3. Činnost české společnosti

Češi se od ostatních obyvatel Sofie odlišovali tím, že slavili vlastní svátky, měli své tradiční oslavy, zpívali české písně, tančili české tance a hráli a poslouchali českou hudbu a navštěvovali česká divadelní představení.

Není jasné, zda měla česká společnost v Sofii před založení spolku „Čech“ v roce 1892 vlastní tradiční oslavy. Dá se předpokládat, že když se v rámci Proškovy „kolonie“ uctívaly husitské symboly (měli kališnickou vlajku), tak tato komunita pravděpodobně slavila také svátek Mistra Jana Husa. Společnost, která se scházela v hostinci u Prošků,

slavila také české svátky. Kromě toho byly slaveny také rodinné události v rámci společnosti jako například narození dětí nebo sňatky. Lidé z řad řemeslníků a dělníků se však před založením spolku „Čech“ scházeli v několika rakouských spolcích a není možné předpokládat, že v jejich prostředí mohli slavit jakékoliv české svátky. To mohla být také jedna z příčin, proč se v roce 1892 rozhodli založit tuto organizaci.¹⁷

V prostředí spolku „Čech“ bylo postupně vymezeno několik tradičních oslav, u kterých nechyběla česká divadelní představení. Kromě toho tam byla hrána hudba od českých skladatelů. Všechny organizované zábavy byly provázené tanečním večerem, kdy se tančily také české tance. Dále byly při spolku zakládány pěvecké sbory, zaměřující se na zpívání českých písní. Česká komunita v Sofii organizovala také společné výlety, zvala do svého prostředí hosty z vlasti, pořádala promítání českých filmů a výstavy s českou tematikou. Na zábavách se často nosily české kroje, nechyběla ani česká vlajka. Vše výše zmíněné sloužilo k zachování češství v rámci komunity, nacházející se uprostřed cizího prostředí.

7.4. Média

V prostředí koncem 19. století a první polovině 20. století hrála média důležitou úlohu v propagaci. Síly sdělovacích prostředků si byli vědomi také lidé z české komunity v Sofii a ve své snaze propagovat svou činnost mezi krajany a bulharskou veřejností je záhy začali používat. Jedním z nejjednodušších způsobů využití médií k propagaci, který nebyl finančně a organizačně moc náročný, byly veřejné přednášky o různých důležitých osobách a příbězích z českých dějin. První takové přednášky byly organizovány záhy po založení spolku „Čech“ – už v roce 1893.¹⁸ Jejich cílem bylo propagovat českou společnost v Sofii, přitáhnout nové členy do spolku a připomínat důležité historické události. V tomto ohledu plnily důležitou funkci v udržování identity české komunity.

K propagaci a udržování vlasteneckého cítění byla používána také různá veřejná divadelní vystoupení, koncerty a slavnosti. Zajímavé je, že tyto akce byly obráceny dvěma směry, jak vnitřním (zachování identity prostřednictvím vlastenectví a připomínání českých tradic) tak i vnějším (propagace české společnosti, snaha přilákat

¹⁷ POSPÍŠIL, Václav (red.). *Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 – 1928*. Sofie 1929, s. 11 – 14.

¹⁸ Archiv ČSK v Sofii. *Knih Jednatelská. Knih přání (1893)*. s. 10.

nové členy). Co se týče vnějšího působení, tyto slavnosti působily také jako druh média české komunity v Sofii. Oslavy též plnily druhou funkci, protože byly vždy přístupné široké veřejnosti.

Během svého vývoje vydávala česká společnost v Sofii dvě hmotná média – časopis „Československý obzor“ a knihu „Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 – 1928“. První z těchto sdělovacích prostředků – „Československý obzor“ vznikl jako časopis, určený Čechům v Bulharsku, ale byl rozšiřován i mezi bulharskou veřejnost (což dokazuje mimo jiné i dvoujazyčnost tohoto média).¹⁹ Jeho tisk byl však velice nákladný a nakonec vyšlo pouze 5 ročníků – od roku 1920 do roku 1925. Časopis informoval o dění ve vlasti a v Bulharsku, přinášel hospodářské zprávy a novinky z českých komunit v Bulharsku. Zaměřil se přitom na informace ohledně cestování do Československé republiky, podával zprávy o důležitých výročích a dále informace, týkající se Čechů, žijících v Bulharsku. Vystupoval tak jako médium, které propagovalo českou společnost, zajišťoval kontakty mezi jejími členy, získával nové členy do spolku a udržoval identitu české komunity prostřednictvím připomínání historie a současnosti ve vlasti.

Kniha „Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 – 1928“ byla jedinou knihou, kterou vydala česká komunita v Sofii do roku 1945. Byly v ní nastíněny dějiny českých a slovenských kolonií v Bulharsku a také zde byly připomínány některé z významnějších osobností z těchto komunit. V tomto ohledu bylo jejím cílem zachovat vlastní identitu spolku a poukázat na jeho jedinečnost. Byla mimo jiné využívána také jako propagace české společnosti v Bulharsku mezi bulharskou veřejností.²⁰

7.5. Topologie krajanské komunity v Sofii

Mezi místa, na kterých se Češi žijící v Sofii scházeli, patřil nejdříve hostinec u malého pivovaru v Knjaževu, který měl pronajatý Jiří Prošek předtím, než dokončil vlastní pivovar v roce 1884. Bohužel není jasné, kde přesně se nacházel. Dalším místem

¹⁹ Archiv CSK v Sofii. *Zápisy o schůzkách výboru družstva „T. G. Masaryka“ od 28. II. 1928 do 29. III. 1932.* s. 1 – 2.

²⁰ Archiv ČSK v Sofii. *Zápisy o schůzkách výboru družstva „T. G. Masaryka“ od 28. II. 1928 do 29. III. 1932.* s. 84, 164.

schůzek části české společnosti byl některý z domů tzv. „kolonie“, které se nacházely mezi ulicemi „Gurko“ a „Stefan Karadža“.²¹

Po roce 1884 se intelektuálové z řad Čechů v Sofii scházeli v hostinci, který Jiří Prošek zřídil u svého pivovaru. Pivovar se nacházel na ulici „San Stefano“ 22.²² Řemeslníci a dělníci se scházeli v již zmíněných rakouských spolcích, nebylo však možné vyhledat dodatečnou informaci o jejich umístění v Sofii.

Kromě schůzek v hostinci u pivovaru, se intelektuálové scházeli také ve „Slovanské besedě“ (založena 1880), která však do roku 1881 neměla vlastní budovu. Ustavující schůze tohoto sdružení proběhla v kavárně „Radak“, nacházející se na ulici „Tărgovska“. Dalších několik schůzí bylo také v ní. Nakonec „beseda“ našla trvalé útočiště v kavárně „Parizana“, ale často prováděla akce v hostincích „Čepe“ (přesné adresy bohužel nejsou známy) a „E. Deni“ (v Alexandrovském parku, dnes městský park (Градска градина)). Během roku 1880 byla zakoupená stavební parcela na ulici „Slavjanska“ a v roce 1881 na tomto místě už stála první budova „Slovanské besedy“. Na jejím místě byla v roce 1890 postavena nová větší budova (adresa ul. „Slavjanska“ 7).²³

V roce 1892 byl založen spolek „Čech“. V něm našli útočiště Češi jak z řad inteligence, tak i dělnictva. Spolek však dlouhou dobu neměl vlastní budovu a musel si tak pronajímat sály v různých sofijských hostincích a kavárnách. Ustavující schůze se konala v hostinci „U Hrdličků“ (bohužel není známá přesná adresa).²⁴

V roce 1893 se spolek přesunul do místnosti v hostinci, nacházejícím se v pivovaru bratří Prošků (ul. „San Stefano“ 22).²⁵ Na konci roku se však přesunul do hostince „Jelen“ (adresa není známá).²⁶ V roce 1895 se přemístil do budovy „Slovanské besedy“ (ul. „Slavjanska“ 7).²⁷ Od roku 1896 se usadil na delší čas v hostinci Čecha J.

²¹ POSPÍŠIL, Václav (red.). *Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 – 1928*. Sofie 1929, s. 11 – 12.

²² ПЕТРОВ, Величко, и кол. *История и развитие на пивоварната промишленост в България (1848-1993)*. София, 1996. с. 29.

²³ БАКАЛОВ, Г. *Народно читалище „Славянска беседа“ /1880 – 2005/. 125 години непресъхващ извор*. Книга първа. София, 2005. s. 28 – 41, 55 – 65, 79 – 84.

²⁴ POSPÍŠIL, Václav (red.). *Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 – 1928*. Sofie 1929, s. 16 – 17.

²⁵ Archiv ČSK v Sofii. *Kniha Jednatelská. Kniha přání (1893)*. s. 14 – 15.

²⁶ POSPÍŠIL, Václav (red.). *Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 – 1928*. Sofie 1929. s. 22.

²⁷ CHAROUS, J. *K 30. výročí založení spolku „Čech“*. (*Kus historie*). In. *Československý obzor* III, č. 6, 1. 2. 1923, s. 44.

Amana „Balkánský sokol“ (adresa není známá).²⁸ Až v roce 1903 se spolek přemístil znovu – tentokrát do hostince „San Stefano“ (adresa není známá).²⁹ V letech 1906 – 1910 byl znovu v „Slovanské besedě“ (ul. „Slavjanska“ 7), potom následovalo období, kdy schůzky probíhaly v hostincích „San Stefano“ a „Zlatá Praha“ (adresy nejsou známé).³⁰

Na konci roku přesídlil krajanský spolek do restaurace „Batemberg“ (ul. „Car Kalojan“) a zůstal tam až do roku 1922.³¹ Tehdy se přemístil do budovy ve dvoře vyslanectví ČSR v Sofii (ul. „Ferdinand“ 20).³² V letech 1923 – 1924 využil nabídku bezplatného přístřeší v místnostech „Slovanské besedy“ (ul. „Slavjanska“ 7), kromě toho však některé schůzky prováděl v restauraci „Batemberg“.³³ Od října 1925 se už trvale usadil ve své vlastní budově na ulici „Krakra“ 15, kde setrval až dodnes.³⁴

7.5.1. Památná místa

V pramenech není mnoho zmínek o místech, spojených s paměťmi a vzpomínkami příslušníků české komunity v Sofii. Do jisté míry je možné chápat jako památné místo katolický hřbitov v Sofii, kde byli pohřbíváni členové společenství. Poutě tam však nejsou zachycené v pramenech, a proto je možné předpokládat, že měly spíše individuální než hromadný ráz. Pokusy předsedy Jana Brožky v roce 1902 o zřízení pohřebního spolku u katolického hřbitova je možné vnímat jako snahu zachovat toto památné místo.³⁵

Po zakoupení vlastní spolkové budovy v roce 1924 do ní byla umístěná pamětní deska se jmény nejvýznamnějších dárců a podporovatelů spolku „Čech“. Tato deska visí dodnes v budově československého klubu a v podstatě má funkci památného místa.

Další pamětní desku, kterou se spolek rozhodl umístit do svých prostor, byla věnována paní Jindřišce Benešové. Ta totiž darovala veškerou svou pozůstalost spolku

²⁸ POSPÍŠIL, Václav (red.). *Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 – 1928*. Sofie 1929. s. 27 – 30.

²⁹ Archiv ČSK v Sofii. *Protokol čtenářsko – zábavného spolku „Čech“ v Sofii*. Kniha II. Sofia, 1900. s. 84, 86, 95.

³⁰ Tamtéž, s. 158, 246, 248, 249, 250, 258, 262, 252, 253, 255, 256.

³¹ Tamtéž, s. 299, 301, 302.; POSPÍŠIL, Václav (red.). *Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 – 1928*. Sofie 1929, s. 61 – 101.

³² Československá kolonie. In. *Československý obzor* III. č. 2, 1. 12. 1922. s. 15.

³³ Československá kolonie. In. *Československý obzor* IV. č. 7, 15. 2. 1924. s. 52.; Československá kolonie. In. *Československý obzor* III. č. 16/17, 15. 7. 1923. s. 131.

³⁴ Pamatujte na oslavu 28 října! (inzerce) In. *Československý obzor* V. č. 9, 25. 9. 1925. s. 98.

³⁵ Archiv ČSK v Sofii. *Protokol čtenářsko – zábavného spolku „Čech“ v Sofii*. Kniha II. Sofia, 1900. s. 56.

„Čech“ a odboru „České srdce“. Pamětní deska byla umístěna v salonu někdy v letech 1922 – 1923.³⁶

Prameny se bohužel nezmiňují o dalších památných místech, které vytvářela a uctívala česká komunita v Sofii.

7.7. Společné trávení volného času

Příslušníci české komunity v Sofii se spolu rádi stýkali a trávili volný čas. Důkazem toho je mimo jiné i snaha o založení vlastního spolku, který měl poskytovat zábavu a volnočasové aktivity svým členům. Mimo čtení časopisů a společného posezení u Proškova piva. Češi v Sofii také hráli různé společenské hry, jako například šachy, kulečnick a kuželník (které si krátce po postavení vlastní budovy také pořídili). Kromě toho Češi často pořádali společné výlety a různé oslavy.³⁷

Další společnou volnočasovou aktivitou byla divadelní představení, která připravoval český divadelní spolek (založen již v roce 1893).³⁸ Veškeré tyto společné akce dokazují, že se Češi ze Sofie rádi stýkali a rádi trávili svůj volný čas společně.

7.8. Připomínání vlasti

Informace z pramenů nestačí k rekonstrukci domácího prostředí Čechů v Sofii. Je však zřejmé, že v tomto prostředí existovaly předměty, které připomínaly vzdálenou vlast. Z některých zmínek je prokázáno, že Češi často sbírali ve svých domovech české knihy, zapůjčené nebo zakoupené. Prostřednictvím těchto knih si Češi připomínali svou zemi a osvěžovali si znalosti si češtiny. Známe je například, že Konstantin Jireček vezl do Bulharska velká zavazadla, plná knížek a rád četl.³⁹ Důkazem lásky k české knize, kterou chovali krajané ze Sofie, byl také velký zájem o knihovnu spolku „Čech“ (zřízená v roce 1893).⁴⁰ Zřejmě v každé české domácnosti byla k dispozici vlastní menší či větší knihovna, která obsahovala české svazky.

³⁶ Archiv ČSK v Sofii. *Zápisy o schůzích výboru družstva od 2. IV. 1932 do 23. IX. 1937*. s. 32, 37 – 38, 48, 78.

³⁷ Viz kapitoly o dějinách českého spolku v Sofii.

³⁸ Archiv ČSK v Sofii. *Knih Jednatelská. Kniha přání (1893)*. s. 7.

³⁹ ИРЕЧЕК, Константин. *Български дневник, 1879 – 1884*. Том I. София, 1930. s. 11.

⁴⁰ POSPÍŠIL, Václav (red.). *Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 – 1928*. Sofie 1929. s. 22.

Dalším předmětem, který byl v domácnostech nebo ve společenských místnostech vzpomínkou na vlast, byly časopisy a noviny. Prokazatelné je, že od začátku své existence v roce 1880 odebíral spolek „Slovanská beseda“ noviny „Národní listy“.⁴¹ Tyto časopisy pak byly k dispozici v místnostech této organizace. To zřejmě některým krajanům nestačilo, protože se už od začátku existence spolku „Čech“ část členů nabídla, že budou odebírat časopisy pro toto družstvo. Výsledky tohoto počínu byly dva – z jedné strany bylo k dispozici v spolkové místnosti větší množství časopisů a novin. Z druhé strany si odběratelé mohli tyto tiskoviny brát volně domů.⁴²

Jedním z nejdůležitějších předmětů, připomínajících vlast, byla vlajka. V české komunitě v Sofii se jednalo zpočátku o vlajku husitskou, která vlála nad tzv. „českou kolonií“ Jiřího Proška.⁴³ Krajanská obec pravděpodobně disponovala také českou zemskou vlajkou, informace o tom se však nepodařilo najít. Skutečnou československou vlajku však mohl vystavovat spolek až po roce 1918, znovu se však nepodařilo najít informace, které by to potvrzovaly. Samotné znaky spolku „Čech“ (vlajka a členské odznaky) nesly na sobě české zemské barvy (červená a bílá) a typické české motivy, které svým způsobem také připomínaly vlast.⁴⁴

O přítomnosti obrazů, zachycujících výjevy z prostředí českých zemí, které by byly přítomny ve spolkových místnostech nebo v domech Čechů nejsou informace. Předpokládám však, že takové obrazy tam skutečně byly. Prameny a literatura se také nezmiňují o různých typických předmětech či dekoracích, které mohly připomínat vlast. S ohledem na vlastenecký základ spolku je však možné předpokládat, že alespoň v jeho místnostech se takové předměty vyskytovaly.

Hmotné artefakty, připomínající vlast, byly velice důležitou součástí formování české komunity v Sofii a zachování její jedinečnosti. Byly to v podstatě odkazy na vzdálenou českou zem, které krajanům připomínaly jejich původ a udržovaly jejich identitu.

⁴¹ БАКАЛОВ, Г. *Народно читалище “Славянска беседа“ /1880 – 2005/. 125 години непресъхващ извор*. Книга първа. София, 2005. s. 39.

⁴² Archiv ČSK v Sofii. *Kniha Jednatelská. Kniha přání* (1893). s. 18, 20, 28.

⁴³ POSPÍŠIL, Václav (red.). *Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 – 1928*. Sofie 1929, s. 13.

⁴⁴ Vlajka spolku byla vypracována TJ “Sokol” v Dobrušce. Viz: Archiv ČSK v Sofii. *Protokol čtenářsko – zábavného spolku „Čech“ v Sofii*. Kniha II. Sofia, 1900. s. 174 – 176, 183.

8. Závěr

V průběhu svého vývoje prošla česká komunita v Sofii v letech 1878 – 1945 několika důležitými úseky. Její počátek a postupné utváření je možné rozvrhnout na roky 1878 – 1892. Po osvobození Bulharska do Sofie začali přijíždět první Češi. Tehdejší migrační vlna z českých zemí byla patrně největší. Sofie je lákala díky svému postavení hlavního města Bulharského knížectví, což se potvrdilo i po sjednocení Bulharska v roce 1885. Česká komunita hledala ve městě v době svého vytváření způsoby, jak zůstat v kontaktu s vlastí a neztratit vlastní identitu. Jeden z důležitých prvků připomínání si své vlasti v cizině byly zřejmě noviny a časopisy z českých zemí. Dalším důležitým prvkem byla snaha krajanů udržovat kontakty mezi sebou a formovat vlastní přátelské skupiny. Proto už krátce po svém příjezdu Češi často hledali způsoby, jak tyto dva prvky kombinovat. Nejlepším řešením bylo členství v libovolném spolku, který by jednak objednal noviny a časopisy, ale kromě toho by se stal také prostředím, poskytujícím příležitost pro schůzky mezi Čechy.

K organizování vlastního spolku bylo zapotřebí velice činné osobnosti nebo skupiny osob, které by se staraly o tuto organizaci. Tato osoba či skupina musela mít navíc jistou společenskou váhu, aby k sobě mohla přitahovat další lidi. V prvních letech po osvobození Bulharska to byli bezpochyby bratři Proškové. Ti se však zaměřili na organizování neformálního spolku „česká kolonie“, a tělocvičného spolku „Sokol“. V obou případech se jednalo o organizace, sdružující blízké známé Jiřího a Bohdana Proškových. Další krajané museli hledat útočiště v cizích spolcích. Pro řemeslníky a dělníky to byly spolky rakouské a pro inteligenci „Slovanská beseda“ a neformální schůzky v pivovaru bratří Prošků. Česká společnost v Sofii byla takto rozdělena až do roku 1892.

Zřejmě až zamyšlení se nad osudem další generace a touha po zachování její české identity přimělo Čechy, kteří zůstali v Sofii, aby usilovali o založení vlastní organizace. Toto úsilí vzešlo z vrstvy dělníků a řemeslníků a během dalších let bylo převzato i inteligencí. Druhé důležité období vývoje české komunity nastalo v letech 1892 – 1899. Na počátku tohoto období došlo k založení spolku „Čech“, který však až do konce devatenáctého století byl zmítán vnitřními nepokoji, vycházejícími z politických, názorových a společenských rozdlů. Během dalšího období (1900 – 1914) se spolek

postupně stabilizoval a počet jeho členů se začal postupně zvyšovat. Už před první balkánskou válkou v roce 1912 tak ve své členské základně disponoval s představiteli všech společenských vrstev. Jeho aktivita vzrostla a navázal kontakty s nejvyššími představiteli bulharského státu. Zato vztah s Rakousko-Uherskem byl značně komplikovaný a závisel spíše na smýšlení předsedy a výboru než na záměru organizace. V tomto ohledu vnitřní politické roztržky přetrvávaly. Spolek „Čech“ byl navíc stále ještě slabou organizací omezeného počtu krajanů a zatím nestál v centru krajanské komunity.

Postavení spolku „Čech“ se změnilo v dalším období (1915 – 1925). Po založení Československé republiky se značně posílilo a upevnilo postavení této organizace jako jediného krajanského sdružení v Sofii. Spolek „Čech“ se konečně dostal do středu české komunity v Sofii a mohl plnohodnotně zastupovat její zájmy. Založení První republiky znamenalo konec vnitřních rozporů mezi staročechy a mladočechy, což přispělo k větší stabilitě organizace. Nejdůležitějším cílem spolku se stalo předání české národní identity další generaci. Proto bylo s velkým úsilím během tohoto období dosaženo založení české školy v Sofii a snaha o získání vlastních prostorů pro tuto školu vedla spolek k zakoupení vlastní budovy. Rok 1924 představoval přelomový moment, protože právě tehdy se podařilo zakoupit vlastní dům, do kterého se vešla jak škola, tak i krajanská organizace. V roce 1925 byla dovršena rekonstrukce zakoupené budovy a spolek se do ní přemístil. Zároveň splynul s novou organizací – „Národní dům T. G. Masaryka v Sofii“.

V letech 1926 – 1934 se spolek postupně rozšiřoval do celého Bulharska a založil několik odboček. Jeho aktivita byla mnohem rozmanitější než v letech předešlých, protože vlastní budova nabízela mnohem více možností. Od roku 1928 se uvažovalo o postavení velkého sálu pro cvičení „Sokolů“ a vlastní přednášky a oslavy u budovy „Národního domu“. Ekonomická situace spolku však byla zatížená dluhem za zakoupení domu a nedisponoval hotovostí nutnou pro stavbu. To se však projevilo spíše příznivě na konci roku 1929, kdy nastoupila velká hospodářská krize. Spolek totiž vyléčil ze zlevněné pracovní síly a postavil salon v roce 1930 s nižšími náklady. Zadlužení, které ho však v souvislosti s tímto podnikem postihlo, bylo velice tíživé a přetrvávalo i během posledního období.

V letech 1935 – 1945 se postupně podařilo rozpočet vyrovnat. Na lepší časy se blýskalo v roce 1938, kdy se mezinárodní situace značně zkomplikovala. „Národní dům“

zůstal bez dotací ze strany ČSR a musel zápasit s novými finančními problémy. Když v březnu 1939 byla okupována Druhá republika, krajanský spolek v Sofii byl přesunut pod správu německého velvyslanectví. Silný německý vliv nutil organizaci k postupnému útlumu a v letech 1941 – 1944 pozastavila svou činnost. Obnova přišla společně s převratem a příchodem sovětských vojsk do Bulharska v září 1944. Od této doby byla znovu zahájena činnost krajanského spolku. Nakonec se mu podařilo přestát veškerá omezení během komunistické vlády a zůstal centrem české společnosti v Sofii a v Bulharsku až dodnes.

Cílem této práce bylo nastínit dějiny krajanské komunity v Sofii v letech 1878 – 1945 s důrazem na její společenskou činnost. V této sféře se stalo nejdůležitějším úkolem poznat dějiny krajanského spolku, který zastupoval Čechy ze Sofie, pocházející ze všech sociálních a společenských sfér. Jako takový se stal jediným místem, kde se tito lidé nejen společně scházeli, bavili, ale také často vedli politické debaty a hádali se. Nakonec však znovu nacházeli cestu k smíření v zájmu udržování styků s vlastí a udržování vlastní identity Čechů v Sofii.

Důležité pro pochopení této problematiky bylo mimo jiné také nastínit obecné dějiny Sofie a Bulharska jako pozadí, na kterém se odehrávaly příběhy, vylíčené v jednotlivých kapitolách. Jeden z velkých přínosů této práce je právě podrobný pohled na dějiny spolku „Čech“ a „Národního domu T. G. Masaryka v Sofii“, které nebyly doposud zpracované v odborné společnosti. Podrobný výčet jednotlivých připravených akcí a zapsaných členů bude navíc velice podnětný pro další práce, týkající se činnosti jednotlivých krajanů nebo celé české komunity v Sofii. V tomto ohledu moje práce přináší další cenná svědectví o činnosti některých jednotlivců. Podrobný rozbor vývoje spolku ve směru nárůstu a poklesu členů a financí zároveň přináší zcela nový pohled na dějiny samotné organizace a poukazuje na doposud neznámé jevy.

Zcela nový pohled na problematiku představují především poslední kapitoly práce, zaměřující se na každodenní život Čechů v Sofii a v Bulharsku v některých jeho obecných rysech a na vytvoření a udržování její identity. V těchto kapitolách se práce vydává na doposud neprobádané pole a zároveň odkrývá nový směr pro budoucí výzkum. Tento nový podnět je bez pochyby velice přínosný pro výzkum života Čechů v Bulharsku.

Přílohy

Předsedové spolku „Čech“ a družstva „Národní dům T. G. Masaryka v Sofii“ v letech 1892 - 1945:

- I. **Jan DOUBRAVA** (15. 11. 1892 – 24. 1. 1893)
- II. **Vladislav ŠAK** (24. 1. 1893 – duben 1894)
- III. **Jan BROŽKA** (26. 6. 1894 – 25. 9. 1894)
- IV. **Václav ŠTRUPL** (25. 9. 1894 – 8. 1. 1895)
- V. **Jan BROŽKA** (8. 1. 1895 – leden 1896)
- VI. **Václav ŠTRUPL** (leden 1896 – 14. 7. 1896)
- VII. **Jiří PROŠEK** (6. 10. 1896 – 26. 9. 1899)
- VIII. **Jan BROŽKA** (26. 9. 1899 – 10. 1. 1901)
- IX. **Josef HORN** (10. 1. 1901 – 30. 7. 1901)
- X. **Jan BROŽKA** (30. 7. 1901 – 6. 1. 1902)
- XI. **Jaroslav VĚŠÍN** (6. 1. 1902 – 4. 4. 1902)
- XII. **Dr. FLAMICH** (4. 4. 1902 – 1. 2. 1903)
- XIII. **Vladislav ŠAK** (1. 2. 1903 – 28. 9. 1908)
- XIV. **Jan KADELA** (28. 9. 1908 – 25. 1. 1909)¹
- XV. **Otto HOŘEJŠÍ** (25. 1. 1909 – 12. 8. 1912)
- XVI. **Bedřich CHOCHOLA** (12. 8. 1912 – 25. 7. 1915)
- XVII. **Josef KOMEŠTÍK** (25. 7. 1915 – 1919)
- XVIII. **Karel TRNKA** (1919 – 7. 3. 1920)
- XIX. **Jan MRKVIČKA** (7. 3. 1920 – 17. 2. 1924)
- XX. **František DOŠEK** (17. 2. 1924 – 30. 5. 1926)
- XXI. **Jan ŠTAFL** (30. 5. 1926 - 2. 5. 1931/4. 4. 1932)²
- XXII. **Jan ČMOLÍK** (4. 4. 1932 – 8. 3. 1936)
- XXIII. **Bohdan PROŠEK** (8. 3. 1936 – 1940)
- XXIV. **Vítězslav HRDINA** (22. 8. 1944 - 16. 5. 1945)
- XXV. **František VAŘEČKA** (16. 5. 1945 - ?)

¹ V tomto období Spolek řídí de facto místopředseda Otto HOŘEJŠÍ.

² V období od 2. 5. 1931 do 4. 4. 1932 spolek řídí místopředsedové Václav POSPÍŠIL a Ludvík DIVIŠ.

Místopředsedové spolku „Čech“ a družstva „Národní dům T. G. Masaryka v Sofii“ v letech 1892 - 1945:

- I. **Hermenegild ŠKORPIL** (1893 – 1894)
- II. **Václav KEBRDLE** (1894 – 1895)
- III. **Václav ŠTRUPL** (1895 – 1896) (1896 – 1899)
- IV. **J. SYLABA** (1900 – 1901)
- V. **Jan BROŽKA** (1901)
- VI. **Jaroslav VĚŠÍN** (1901 – 1902)
- VII. **Jan BROŽKA** (1902)
- VIII. **Rudolf GLÍMAN** (1902 – 1903)
- IX. **Otto HOŘEJŠÍ** (1903 – 1909)
- X. **Antonín HABAL** (1909 – 1911)
- XI. **Václav KAUCKÝ** (1911 – 1912)
- XII. **Bohumil ČENSKÝ** (1912)
- XIII. **Antonín HABAL** (1912 – 1914)
- XIV. **Josef KOMEŠTÍK** (1914 – 1915)
- XV. **František KRÁL** (1915)
- XVI. **Vladimír SIS** (1918 – 1919)
- XVII. **A. DANĚK** (1919 – 1920)
- XVIII. **František DOŠEK** (1920 – 1921)
- XIX. **Václav POSPÍŠIL** (1921 – 1924)
- XX. **Ludvík DIVIŠ** (1924)
- XXI. **Václav POSPÍŠIL a Alois MARŠOUN** (1924 – 1926)
- XXII. **Otto POSPÍŠIL a Ludvík DIVIŠ** (1926 – 1928)
- XXIII. **Václav POSPÍŠIL a Ludvík DIVIŠ** (1928 – 1936)
- XXIV. **Václav POSPÍŠIL a Bohumil ČENSKÝ** (1936 – 1944)
- XXV. **Václav POSPÍŠIL a Karel ČERVINKA** (1944 – 1945)
- XXVI. **František TRNKA a Karel ČERVINKA** (1945 - ?)

Stručné biografie některých Čechů v Sofii:

Jan BROŽKA

(1853 – 1927)

Učitel klasických jazyků, univerzitní profesor

Narodil se dne 19. června 1853 v Malovicích (u Českých Budějovic). V roce 1880 dokončil své studium filozofie na univerzitě v Praze a vydal se do Bulharska. V letech 1880 – 1910 a 1913 – 1923 byl učitelem na I. chlapeckém a I. dívčím gymnáziu v Sofii. V letech 1889 – 1894, 1909 – 1914 a 1914 – 1918 učil na univerzitě v Sofii. Zemřel dne 30. června 1927 v Sofii.³

Josef BUREŠ

(1835 – 1921)

Fotograf

Narodil se v roce 1835 v Praze. Vyučil se fotografii a stal se známým fotografem v Praze. Přišel do Bulharska jako fotograf ruské armády během osvobozené války. V roce 1880 založil ateliér „Slovanská fotografie“ v Sofii. V roce 1885 zakoupil ateliér fotografa Velebného a pracoval tam až do roku 1898. Potom pracoval jako fotograf v archeologickém muzeu v Sofii. V roce 1895 se zúčastnil výpravy na Černý vrch na Vitoše, kterou organizoval bulharský spisovatel Aleko Konstantinov. Tato výprava se stala začátkem turistiky v Bulharsku. Zemřel v Sofii v roce 1921.⁴

Václav DOBRUSKÝ

(1858 – 1916)

Učitel, univerzitní profesor, ředitel muzea

Narodil se dne 11. srpna 1858 v Heřmanově Městci. Vystudoval filozofickou fakultu na univerzitě v Praze. V roce 1880 odjel do Bulharska, kde působil jako učitel na chlapeckém gymnáziu v Plovdivu do roku 1886. V letech 1886 – 1893 učil na I. chlapeckém gymnáziu v Sofii. V roce 1893 se stal ředitelem tamního archeologického a etnografického muzea. V letech 1890 – 1910 učil na sofijské univerzitě. V roce 1911 se vrátil do vlasti. Zemřel dne 25. prosince 1916 v Praze.⁵

Otto HOŘEJŠÍ

(1857 – 1937)

Malíř, učitel

Narodil se 11. srpna 1857 ve vsi Modřejovice (okres Rakovník). Vystudoval pražskou akademii výtvarných umění. V roce 1882 odjel do Bulharska, kde pracoval jako učitel ve Velikém Tärnovu až do roku 1896. V letech 1896 – 1901 učil na pedagogickém gymnáziu v Kazanlaku. Od roku 1901 do roku 1912 učil na prvním mužském gymnáziu v Sofii a na umělecké škole. Potom odešel do důchodu a v letech 1912 – 1937 pracoval

³ *Алманах на софийския университет св. Климент Охридски*. София, 1940.; ПЕТРОВ, Петър, ПЕНЕВ, Ангел. *Иван Брожка*. In: *Чужденци-просветни дейци в България*. София, 1988. s. 62 – 70.

⁴ БОЕВ, Петър. Йосиф Буреш. Útržek z časopisu, uchovaný v archivu ČSK v deskách s názvem *Josef Bureš*.

⁵ *Алманах на софийския университет св. Климент Охридски*. София, 1940. s. 178.; MINČEV, E. *Češi v Plovdivu*. Plovdiv, 2014. s. 14.

jako sekretář u cukrovaru v Gorné Orechovici. Zemřel dne 2. února 1937 v Gorné Orechovici.⁶

Konstantin JIREČEK

(1854 – 1918)

Historik, ministr národní osvěty, úředník, ředitel knihovny

Narodil se dne 24. srpna 1854 ve Vídni. V letech 1872 – 1875 vystudoval filozofickou fakultu pražské univerzity. V roce 1879 odjel do Bulharska, kde byl nejdříve hlavním sekretářem ministerstva národní osvěty (1879 – 1881), ministrem národní osvěty (1881 – 1882), předsedou školní rady (1883) a ředitelem národní knihovny (1884). Kromě toho v letech 1882 – 1883 učil na prvním chlapeckém gymnáziu v Sofii. V roce 1884 odjel do Prahy, kde se stal profesorem na Karlově univerzitě. Od roku 1893 byl profesorem na Vídeňské univerzitě. Zemřel dne 10. ledna 1918 ve Vídni.⁷

Václav KAUCKÝ

(1857 – 1917)

Vojenský kapelník

Narodil se 15. února 1845 ve vsi Krpy u Mladé Boleslavi. V letech 1871 – 1876 vystudoval pražskou konservatoř. Potom pracoval jako hudebník v různých orchestrech v Českých zemích, Německu a Polsku. V roce 1879 odjel do Bulharska. Tam se stal kapelníkem 2. Strumského pluku v Kjustendilu. V roce 1902 se stal kapelníkem 6. Velikotarnovského pluku v Sofii a sloužil v něm až do svého odchodu do důchodu v roce 1908. V letech 1905 – 1906 patřil mezi zakladatele hudební školy v Sofii. Zemřel dne 17. října 1917 v Sofii.⁸

Antonín KOLÁŘ

(1841 – 1900)

Architekt

Narodil se dne 17. července 1841 ve vsi Bašnice (u Hradce Králové). V letech 1877 – 1878 byl architektem u magistrátu města Bukurešť. Od 15. května 1878 byl městským architektem Sofie. V letech 1878 – 1879 vypracoval první regulační plán hlavního města. Vedl stavbu některých významných sofijských budov, jako například Ministerstvo války (1885, později přestavěno), hlavního nádraží (1885 – 1888, strženo v roce 1975), vojenské školy (1887 – 1892, později přestavěna) a vojenského klubu (1895 – 1898, dostavěn architekty N. Lazarovem a F. Grünangerem). Postavil pomník Vasila Levského (1884 – 1885). Zemřel dne 30. prosince 1900 v Sofii.⁹

⁶ ПЕТРОВ, Петър. *Ото Хорейши*. In. Чужденци-просветни дейци в България. София, 1988. s. 127 - 131.

⁷ ГОСПОДИНОВ, Динко. *Константин Иречек и управлението на българското образование*. In. Константин Иречек. Сборник научни доклади и съобщения кръгла маса – Варна, 2006 г. Варна, 2006. s. 29 – 50.; ПЕНЕВ, Ангел. *Константин Иречек*. In. Чужденци-просветни дейци в България. София, 1988. s. 50 – 58.

⁸ ЯНТАРСКИ, Георги. *Вацлав Кауцки*. In. Музикални хоризонти. č. 3, 1977. s. 83 – 85.

⁹ КОЦЕВ, Георги и кол. *Австрийски архитектурни влияния в София в края на XIX. и началото на XX. век*. София, 1998. s. 36 – 37.

Alois MACÁK

(1857 – 1921)

Vojenský kapelník

Narodil se dne 14. prosince 1857 ve vsi Hlušice u Hradce Králové. Vystudoval pražskou konservatoř. Dlouhou dobu pracoval jako hudebních v různých kapelách. Odjel do Bulharska v roce 1892, kde pracoval jako kapelník 4. pěšího pluku v Plevnu. V letech 1904 – 1914 byl kapelníkem gardového pluku v Sofii. Další čtyři roky byl kapelníkem u vojenské školy v Sofii, v roce 1918 se vrátil do vlasti. Zemřel dne 18. dubna 1921 v Hradci Králové.¹⁰

Karel MILDE

(1852 – 1919)

Učitel

Narodil se dne 8. září 1852 ve vsi Hetlín u Kutné Hory. Vystudoval vysokou technickou školu v Praze. V letech 1875 – 1879 pracoval jako učitel v Kutné Hoře. Do Bulharska odjel v roce 1879. Nejdříve tam pracoval jako učitel v Ruse (1879 – 1886), potom byl přemístěn do státní řemeslné školy ve vsi Knjaževo u Sofie. V letech 1887 – 1889 učil ve Svištově, pak se znovu vrátil do řemeslnické školy. V letech 1889 – 1893 byl jejím ředitelem. Od roku 1893 do roku 1906 učil zase ve Svištově. Zemřel dne 15. února 1919 ve Svištově.¹¹

Teodor MONIN

(1858 – 1893)

Učitel, vysokoškolský profesor

Narodil se dne 1. února 1858 v Kolíně. V letech 1874 – 1879 vystudoval vysokou technickou školu v Praze. V roce 1881 odjel do Bulharska, a do roku 1886 učil na gymnáziu v Slivenu. V letech 1886 – 1889 se vrátil do Prahy, kde pracoval jako asistent na vysoké technické škole. Od roku 1889 působil znovu v Bulharsku, jako řádný profesor na vysoké škole v Sofii. Byl jedním z budovatelů nové katedry matematiky a fyziky. V roce 1891 se vrátil do Čech. Zemřel dne 10. ledna 1893 v Kolíně.¹²

Jan MRKVIČKA

(1856 – 1938)

Malíř, učitel

Narodil se 23. dubna 1856 ve vsi Vidim u Mělníka. Vystudoval pražskou akademii výtvarných umění. Patřil mezi zakladatele spolku „Bulharská sedjanka“ v Praze. V roce 1881 odjel do Bulharska. Do roku 1889 učil na chlapeckém a dívčím gymnáziu v Plovdivu. V letech 1890 – 1896 učil na II. chlapeckém gymnáziu v Sofii. Patřil mezi zakladatele umělecké školy v Sofii v roce 1896 a potom byl jejím ředitelem. V roce 1921 se vrátil do vlasti. Zemřel v roce 1938 v Praze.¹³

¹⁰ ПЕТРОВ, Петър. *Алоиз Мацак*. In. Чужденци-просветни дейци в България. София, 1988. s. 194 – 195.

¹¹ ПЕТРОВ, Петър. *Карел Милде*. In. Чужденци-просветни дейци в България. София, 1988. s. 45 – 48.

¹² BEČVÁŘOVÁ, Martina. *České kořeny bulharské matematiky*. Praha, 2009. s. 29 – 39.

¹³ MINČEV, E. *Češi v Plovdivu (1860 – 1945)*. Plovdiv, 2014. s. 29 – 30.

Josef PITER

(1881 – 1925)

Malíř, učitel

Narodil se dne 28. února 1881 v Černém Kostelci (dnes Kostelec nad Černými lesy, u Českého Brodu). Studoval umělecko-průmyslovou školu v Praze – Smíchov. V roce 1909 odjel do Bulharska, kde pracoval jako učitel v umělecké škole v Sofii. V roce 1921 se vrátil do vlasti.¹⁴

Václav POSPÍŠIL

(1873 – 1952)

Pekař, nábytkář, projektant nábytku

Narodil se dne 8. září 1873 v Kutné Hoře. Po ukončení základní školy pracoval jako pekař. V roce 1913 odjel do Bulharska, kde pracoval jako nábytkář v továrně p. Němečka u Sofie. Potom spolu se svým bratrem Otto Pospíšilem založil vlastní řemeslnou výrobní nábytku. V roce 1927 spolu s Čechem Voznickým a Polákem Kordelaszinským založil společnost „Sofa“, která se zabývala prodejem nábytku. Projektoval nábytek pro bohaté klienty, dokonce i jednu pracovnu v carském paláci v Evksinogradu u Varny. Během druhé světové války byl obchod „Sofa“ zničen. Po válce však navázal na svou předchozí práci projektanta nábytku. Zemřel v Sofii dne 17. července 1952.¹⁵

Bohdan PROŠEK

(1858 – 1905)

Narodil se dne 1. července 1858. Vystudoval vysokou technickou školu v Praze. V roce 1878 přijel do Sofie. Spolu se svým bratrem Jiřím a bratrancem Václavem se podílel na projektování prvního regulačního plánu Sofie. Spolu se svým bratrem v roce 1879 založil první tiskárnu v Sofii, v roce 1884 – první pivovar. Zemřel v říjnu 1905 v Sofii.¹⁶

Jiří PROŠEK

(1847 – 1905)

Architekt, inženýr drah, podnikatel

Narodil se 22. prosince 1847 v Berouně. V letech 1865 – 1869 vystudoval vysokou technickou školu v Praze. Od roku 1870 působil v bulharských zemích jako inženýr na dráze Drinopol – Plovdiv – Belovo (firma hraběte Moritze von Hirsche). V roce 1878 spolu se svým bratrem Bohdanem založil jednu z prvních tiskáren v Sofii. V letech 1879 – 1882 pracoval jako asistent-architekt u sofijského magistrátu a pomáhal při návrhu

¹⁴ ТРИФОНОВА, Александра. *Разлистване на архивите*. Homo Bohemicus, č. 1/2014. s. 62.; Československá kolonie. In. Československý obzor II. č. 1, 1. 11. 1921. s. 7.

¹⁵ СТОЯНОВА, Люба. *Пламъкът*. In. Чехи в България – история и типология на една цивилизаторска роля. Част втора. София, 1996. s. 99 – 105.

¹⁶ КОЦЕВ, Георги и кол. *Австрийски архитектурни влияния в София в края на XIX. и началото на XX. век*. София, 1998. s. 43. ХУЛИА, Алоис. *Из чехословашико-българските отношения. Първи крачки към дружбата*. In. Чехословакия. č. 2. 1985. s. 26 – 27. Биография на Богдан Теодор Прошек. [cit. 14. 4. 2016] [URL:< <http://www.proshek.com/blog/2012/12/13/биография-на-богдан-теодор-прошек-1858-1905>>].

regulačního plánu města. V roce 1884 spolu se svým bratrem Bohdanem založil první pivovar v Sofii. Zemřel dne 29. září 1905 v Sofii.¹⁷

Josef PROŠEK

(1861 – 1928)

Architekt

Narodil se dne 17. března 1861 v Berouně. V roce 1878 přijel do Sofie. Spolupracoval na vypracování prvního regulačního plánu města. V letech 1880 – 1881 studoval jeden ročník na vysoké technické škole v Praze, pak se vrátil do Sofie. V letech 1881 – 1886 pracoval v ředitelství obecných budov. Asistoval architektovi F. Grünangerovi při stavbě budovy národního shromáždění. V dalších letech byl asistent-architektem technického oddělení městské správy. V roce 1893 se stal náměstkem ředitele technického oddělení. V letech 1889 – 1891 se účastnil stavby „Lvího“ a „Orlova“ mostu v Sofii. V roce 1912 se přestěhoval do Prahy. Zemřel 28. července 1928 v Praze.¹⁸

Václav PROŠEK

(1860 – 1913)

Architekt

Narodil se dne 21. srpna 1860 v Berouně. V letech 1879 – 1885 vystudoval vysokou technickou školu v Praze. Od roku 1885 působil v Sofii. Spolupracoval s architektem Kolářem na stavbě budovy sofijského hlavního nádraží. Spolu se svým bratrem Josefem Proškem postavil tzv. „Lví most“ v letech 1889 – 1891. V roce 1891 spolupracoval s Josefem a Jiřím Proškem na projektování „Orlova mostu“. Potom se vrátil do vlasti, kde působil jako asistent na technické škole v Praze. Zemřel dne 2. srpna 1913 v Berouně.¹⁹

Vladimír SIS

(1889 – 1958)

Vojenský korespondent, žurnalista

Narodil se 30. června 1889 ve vsi Maršov u Brna. Studoval archeologii v Lipsku. V letech 1908 – 1921 pracoval jako korespondent novin „Mladoboleslavské listy“ a „Národní listy“ na Balkáně. Od roku 1912 se natrvalo zabydlel v Sofii. Jako korespondent se zúčastnil obou balkánských válek a první světové války. V roce 1921 se vrátil do Československé republiky. Několikrát potom se vracel znovu do Bulharska. V roce 1950 byl odsouzen komunistickou vládou. Zemřel dne 2. července 1958 ve vazbě v Leopoldově.²⁰

František SPLÍTEK

(1855 – 1943)

Učitel

¹⁷ КОЦЕВ, Георги и кол. *Австрийски архитектурни влияния в София в края на XIX. и началото на XX. век.* София, 1998. s. 42 – 44.

¹⁸ КОЦЕВ, Георги и кол. *Австрийски архитектурни влияния в София в края на XIX. и началото на XX. век.* София, 1998. s. 45 – 46.

¹⁹ КОЦЕВ, Георги и кол. *Австрийски архитектурни влияния в София в края на XIX. и началото на XX. век.* София, 1998. s. 40 – 41.

²⁰ ЗЛАТЕВА, Ани. *Владимир Сис – жизнеописателна хроника.* In: Владимир Сис и България. София, 2006. s. 357 – 368.

Narodil se dne 24. září 1855 v obci Konecchlumí (u Jičína). V letech 1875 – 1877 studoval na vysoké technické škole v Praze. V roce 1878 byl povolán do rakouské armády a zúčastnil se obsazení Bosny a Hercegoviny. V roce 1879 byl učitelem na škole v Čáslavi. Během roku 1880 odjel do Bulharska a až do roku 1883 učil na gymnáziu ve Svištově. V letech 1883 – 1888 učil na gymnáziu v Soluni. Potom jeden školní rok učil i na I. chlapeckém gymnáziu v Sofii. V letech 1889 – 1891 učil v Gabrovu, od roku 1891 do roku 1915 – v Plovdivu. Pak odešel do důchodu a dalších deset let strávil v Plovdivu. V roce 1927 odešel k své dceři do Sofie. Zemřel dne 12. června 1943.²¹

Vladislav ŠAK

(1860 – 1941)

Učitel, vysokoškolský profesor, diplomat

Narodil se dne 19. června 1860 v Nalžovských horách (okres Klatovy). Není jasné, zda v letech 1878 – 1881 vystudoval vysokou technickou školu v Praze. V Bulharsku se každopádně představoval jako absolvent vysoké školy. V roce 1882 odešel do Bulharska, kde učil na gymnáziu ve Slivenu až do roku 1886. V letech 1886 – 1907 učil na I. chlapeckém gymnáziu v Sofii. Mezitím stihl také od roku 1891 do roku 1894 učit na vysoké škole, v roce 1907 tam nastoupil na trvalo. V roce 1908 však z této školy odešel a přestěhoval se s rodinou zpátky do vlasti. Až do roku 1917 pracoval jako výpomocný učitel v Praze. V letech 1920 – 1932 byl honorárním konsulem Bulharska v Praze. Zemřel dne 19. července 1941 v Praze.²²

Bohumír ŠIMÁČEK

(1854 – ?)

Tiskař

Narodil se 22. července 1854 v Praze. Vystudoval učitelský ústav v Praze a 5 let učil ve vsi Skrámníky. Potom se vyučil knihtiskařskému umění a v roce 1878 odjel do Sofie. Tam působil 37 let jako technický správce dvorní tiskárny.²³

Hermenegild ŠKORPIL

(1858 – 1923)

Učitel, botanik, geolog, archeolog

Narodil se dne 8 února 1858 ve Vysokém Mýtě. Vystudoval vysokou technickou školu v Praze a v roce 1880 odjel do Bulharska. Až do roku 1886 působil jako učitel v Plovdivu. V letech 1886 – 1894 pracoval v archeologickém muzeu v Sofii, potom se vrátil znovu do Plovdivu, kde působil do roku 1900. Do roku 1904 pak pracoval jako učitel v Ruse a potom ve Varně. Spolupracoval na sepsání první bulharské flóry – Flora Bulgarica. Kromě toho pomáhal svému bratru Karlovi při jeho archeologických výzkumech. Zemřel dne 25. června 1923 ve Varně.²⁴

²¹ BEČVÁŘOVÁ, Martina. *České kořeny bulharské matematiky*. Praha, 2009. s. 81 – 104.

²² BEČVÁŘOVÁ, Martina. *České kořeny bulharské matematiky*. Praha, 2009. s. 113 – 174.

²³ POSPÍŠIL, Václav (red.). *Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 – 1928*. Sofie 1929, s. 126 – 127.

²⁴ МАКЕДОНОВ, Д. Из чехословашко-българските взаимни отношения. Хермин Шкорпил. In. Чехословакия. č. 5, 1983. s. 14.; SKRUŽNÝ, Ludvík. Profesori Hermenegild a Karel Škorpilové působící v Bulharsku. In. *Theatrum historiae* 3. Pardubice, 2008. s. 235 – 261.

Antonín ŠOUREK

(1857 – 1926)

Učitel, vysokoškolský profesor

Narodil se dne 3. června 1857 v Písku. V letech 1876 – 1878 studoval vysokou technickou školu ve Vídni, další dva roky pak vysokou technickou školu v Praze. V roce 1880 odjel do Bulharska, kde pracoval jako učitel na gymnáziu ve Slivenu do roku 1881. Pak byl přeložen do chlapeckého gymnázia v Plovdivu a působil tam do roku 1890. V letech 1890 – 1914 a 1921 – 1926 učil na Sofijské univerzitě. Zemřel dne 19. února 1926 v Sofii.²⁵

Karel TRNKA

(1853 – 1923)

Stavební inženýr

Narodil se dne 17. března 1853 v Plzni. V letech 1869 – 1872 studoval vysokou technickou školu v Praze, a od roku 1872 do roku 1874 vysokou technickou školu v Mnichově. Pracoval jako projektant na dráze Plzeň – Klatovy – Eisenstein. Potom pracoval jako sekční inženýr na stavbě nejdelšího tunelu v Rakousku pod Špilberkem. V roce 1877 odjel do Ruska, zúčastnil se Rusko-Turecké války jako vojenský inženýr. V letech 1878 – 1879 pracoval jako okresní inženýr ve Slivenu. Pak zastával stejnou pozici od roku 1879 do roku 1884 v Ruse. V letech 1884 – 1886 byl hlavním inženýrem sofijské městské správy. Zúčastnil se práce na železničních trasách Caribrod – Sofia – Vakarel (1883 – 1888), Jambol – Burgas (1888), Radomir – Kjustendil – turecká hranice (1894 – 1895). Vedl stavbu městského vodovodu v Plovdivu (1889). V Bulharsku vedl výstavbu 23 tunelů. Zemřel 25. října 1923 v Sofii.²⁶

Jaroslav VĚŠÍN

(1860 – 1915)

Malíř, učitel

Narodil se dne 23. května 1860 ve městě Vrané nad Vltavou (u Prahy). V letech 1876 – 1881 studoval pražskou akademii výtvarných umění, od roku 1881 do roku 1883 studoval v Mnichově. Působil tam až do roku 1897, kdy odcestoval do Bulharska. Pracoval jako učitel na umělecké škole v Sofii do roku 1904. V letech 1904 – 1915 byl malířem při ministerstvu války v Sofii. Zemřel dne 9. května 1915.²⁷

²⁵ BEČVÁŘOVÁ, Martina. *České kořeny bulharské matematiky*. Praha, 2009. s. 189 – 231.

²⁶ СТОЯНОВА, Люба. *Преди всичко славянин*. In. Чехи в България – история и типология на една цивилизаторска роля. Част втора. София, 1996. s. 74 – 77.

²⁷ ЛЮЛИНОВ, Иван. *Ярослав Вешин*. In. Славяни. Кн. 8. 1960. s. 37 – 38.

Soupis Československých státních příslušníků, žijících v Sofii v roce 1922 podle záznamů z časopisu „Československý obzor“:¹

A

Č. poř.	Jméno	Zaměstnání	Adresa ²
1	František Abraham	zámečník	ul. Veselec 40
2	Jan Adelt	strojník	ul. Čerkovna, Poduene
3	Jindřich Adelt	strojník	ul. Čerkovna, Poduene
4	Albert Haim Ascher	obchodník	ul. Car Samuil 79
5	Marie Atanasová, roz. Janatová	choť inženýra	bul. Ferdinand I. 64
6	Marie Atanasová, roz. Marešová	modistka	Botev 11
7	Anna Appenová	pomocnice při porodu	Rakovska 175
8	Kristina Avenderová	-	Exarch Josif 57

B

9	Antonie Bartáková	soukromnice	Kozloduj 10
10	Josef Bartoš	vaříč cukrů	cukrovar u Sofie
11	Václav Bátěk	kameník	Grobarska 8
12	Františka Bayerová	obchodní pomocnice	Veslec 46
13	Leonte di Mordochaj Behmuaras	-	Car Boris 105
14	Símka Beharová	choť obchodníka	bul. Dragoman 27
15	Antonín Beneš	profesor	Exarch Josif 57
16	Jan Brožka	profesor	Stara Planina 18
17	Jan Brožík	bankovní úředník	Veslec 54
18	Kateřina Ber	služebna	Gladston 63
19	dr. Jan Bureš	ředitel přírodovědeckého muzea	Car Osvoboditel 1
20	Josef Bureš	učitel tělocviku	Stefan Karadža 11
21	dr. Gustav Brada	technický úředník	cukrovar Sofie
22	František Bludovský	strojník	Šesti septemvri
23	Jan Bludovský	stavitelský kreslič	Šesti septemvri 33

¹ Tento soupis zřejmě není úplný. Chybí všichni krajany s přímením po písmene K. Československá kolonie. In. Československý obzor II. č. 13, 1. 5. 1922. s. 103.; Československá kolonie. In. Československý obzor II. č. 14, 15. 5. 1922. s. 111.; Československá kolonie. In. Československý obzor II. č. 19/20, 15. 8. 1922. s. 153.; Československá kolonie. In. Československý obzor III. č. 1, 15. 11. 1922. s. 8.

² V některých případech se zřejmě jedná o pracovní adresu.

24	Roza Bruhova	vdova, majitelka závodu s nábytkem	Vitoša 86
25	Jan Burda	pozlacovač	Car Samuil 95
26	Josef Burda	elektrotechnik	Car Samuil 95
27	Karel Bíža	stavební technik	Pajsi 50
28	František Bendl	truhlář, továrna Brest	Poduene
29	Oskar Bart	ředitel Balkánské banky	Sofie
30	Jaroslav Bednařík	truhlář	Strandža 134
31	Jan Brýdl	strojný zámečník	cukrovar Sofia
32	Marta Baierová	soukronice	Rakovska 44

C - Č

33	Marie Cankova	-	Patriarch Evtimij 53
34	Jan Jindřich Cibilka	virtuos	Marin Drinov 7
35	Otakar Corna	montér	Veslec 54
36	Božena Čakulevova	choť cukráře	Aldomirovska 28
37	Bohumil Čenský	majetník závodu truhlářského	Bogomil 36
38	Emile Černá	vdova, soukromnice	bratia Miladinovi 63
39	František Červenka	obchodník	Sultantepe 3
40	Karel Červinka	hodinář	bul. Ferdinand 275
41	Václav Cuřín	úředník	Veslec 2
42	Leopold Černý	uzenář	Kiril a Metodii 115

D

43	František Danča	dřevorubec	Lege 13
44	Božena Deagnesi	švadlena	Pernik 74
45	Ludvíka Dědová	choť správce státních školek	bul. Eulogi Georgiev 1
46	Ludvík Diviš	zámečník	Bogomil 25
47	František Došek	knihář	Benkovski 5
48	Tomáš Drobil	architekt	Morava 74
49	Michael Dimitrov	-	Botev

F

50	František Fajc	sladovnícký	pivovar Br. Prošků
51	Erich Fanta	bankovní ředitel	Moskovska 11
52	Viktor Josef Fernandez Diaz	velkoobchod tabákem	Gurko 16
53	Oldřich Fiala	malíř	Parčevič 26
54	Ludmila Fridulová	hospodyně	pivovar Br. Prošků
55	dr. Bernard Fürst	technický úředník	cukrovar Sofie

56	Josef Fiala	zahradník	družstvo Agrikola
57	Antonie Farkačová	-	Veslec 54
58	Karel Frömel	kamnář	Čerkovna 35, Poduene
59	Anna Fricová	švadlena	Šejново 9
60	Karel Fořt	hudebník, učitel	Pajsij 90

G

61	Františka Geblerová	soukromnice	Slavjanska 41
62	Ondřej Galijan	bednář	Botev 42
63	Marin Gollerová	soukromnice	Car Simeon 90
64	Emil Greiner	bankovní úředník	Neofit Rilsky
65	Josefa Grauerová	vdova po obchodníku	Rakovska 127
66	Pavel Gerö	obchodní úředník	Lege 14
67	Evžen Görök	ředitel velkoobchodu tabákem „Nikotea“	San Stefano 100

H

68	Františka Hahnelová	hospodyně	Ljuben Karavelov 37
69	Anna Hahnelová	úřednice	-
70	Josef Hálek	mistr tkalcovský	továrna Berov a Hořínek
71	Karel Hattan	konsulární oficiál	Ferdinand I. 22
72	Marie Hrdinová	učitelka	general Parencov 10
73	Josef Hofmann	truhlář	Batelova 43
74	Jaroslav Hermann	ředitel spol. „Praga“	Veslec
75	Jan Holeček	krejčí	Paříž 10
76	Bohuslav Jan Hořínek	žurnalista	Iskr 16
77	Ferdinand Hořínek	továrník	Geriovo 11
78	Karel Hošek	úředník	Ivailo 4
79	Antonín Habal	kupec	Gurko 6
80	Antonín Havránek	kovář	Opříčenská 8
81	Josef Hašek	krejčí	-
82	Emanuel Hauser	obchodník	Timovo 16
83	Emka Hajná	kuchařka	Stara Planina 10

CH

84	dr. Jaromír Charous	vyslancecký attaché	bul. Ferdinand I. 64
85	Antonín Chmelík	inženýr	Krakra 30
86	František Christian	krejčí	15 noemvri 3
87	Bedřich Chochola	inženýr	Stefan Karadža 34
88	Václav Chochola	komisionář	Stefan Karadža 34
89	František Chromý	malíř pokojů	Car Samuel 95
90	Anna Cheničková	úřednice	Exarch Jozef 37

I - J

91	Olga Ilieva	choť profesora	Regentská 42
92	Josefina Kateřina Ivanova	vdova	bul. Ferdinand I. 245
93	František Jahn	knihář	dvorní tiskárna
94	Alois Jedlička	kolář	Pajsij 39
95	František Jeník	číšník	car Osvoboditel 11
96	Karel Jermář	obchodník	car Šišman 6
97	František Jiránek	soukromník	Pajsij 90
98	Jan Jiránek	kapelník	Pajsij 90
99	Jan Juřena	vaříč cukrů	cukrovar v Sofii
100	Judita Janečková	hospodyně	Veslec 51

K

101	Jan Kadela	spolumajitel knihtiskárny	Moskovska 3
102	Marie Kahr	švadlena	bul. Dondukov 67
103	Jaroslav Kalendovský	továrník	machala Dolna Banja
104	Ella Karkostiakova	vychovatelka	Graf Ignatiev 13
105	Anna Kaucká	vdova po kapelníkovi	ul. 6 septemvri 33
106	Antonín Kraus	zahradník	bul. Ferdinand 20
107	Josef Krajíček	řidič auta	bul. Ferdinand 64
108	Jan Kebrdle	hostinský	Levski 18
109	Pavel Kebrdle	úředník	Bezimenna 11
110	Jaroslav Kebrdle	úředník	Exarch Josif 33
111	Jaroslav Kebrdle	inval. pensista, úředník ve vyslanectví	Veslec 88
112	Vojtěch Krejčí	sladovník	San Stefano 1
113	Růžena Kremličková	hospodyně	15 Noemvri 3
114	Jan Kříž	truhlář	-
115	Václav Kvidera	truhlář	Lozenec 182
116	Josef Komešník	průmyslník	Pajsij 50
117	Ondřej Kolář	lékárník	Ferdinand 39
118	Lambert Kocík	sládek	San Stefano 1
119	Jan Koch	hudebník	Tetevenska 17

Spis členů pojišťovacího odboru „Vzájemnost“¹

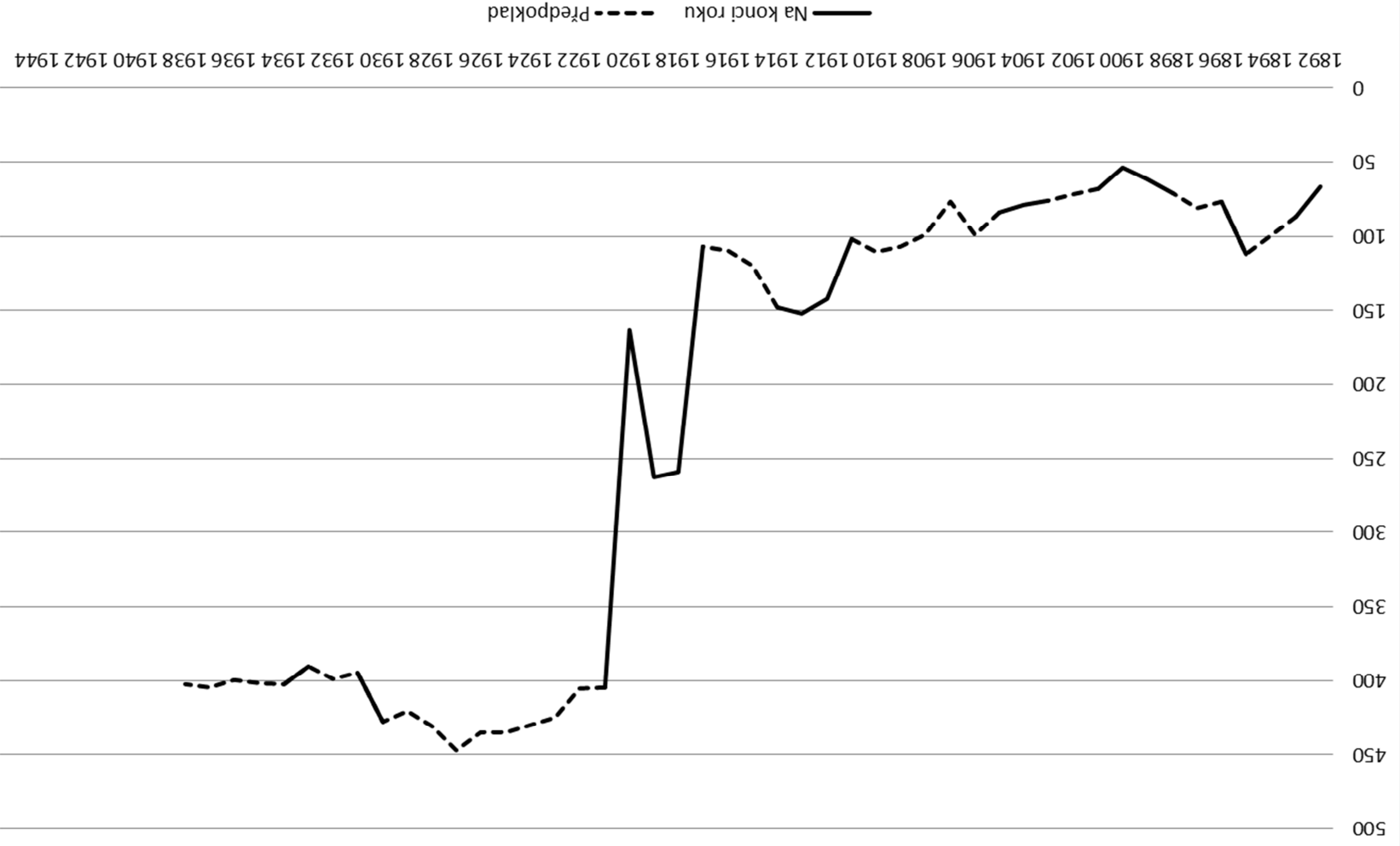
Číslo poř.	Jméno	zaměstnání	Datum narození
1	Vendelín Bittermann	Bankovní úředník	31.12.1895
2	Josef Boháč	Bankovní úředník	2. 1. 1900
3	Jan Brožík	Bankovní úředník	30. 3. 1902
4	Bohumil Čenský	Továrník	20. 6. 1890
5	Jiří Červenka	kloboučník	23. 3. 1907
6	Ludvík Diviš	Zámečnický mistr	1879
7	Cyril Došek	knihař	14. 2. 1901
8	Jiří Došek	tiskař	1897
9	Tomáš Drobil	architekt	21. 2. 1879
10	Arnošt Dvořák	knihař	20. 9. 1894
11	František Fiedler	úředník	3. 2. 1925
12	Josef Hájek	úředník	19. 7. 1921
13	Štěpán Hahnl	mechanik	1. 6. 1907
14	Jaroslav Hauser	elektrotechnik	14. 10. 1906
15	Jan Holeček st.	krejčí	24. 12. 1874
16	Jan Holeček ml.	elektrotechnik	20. 1. 1905
17	Jan Hořejší	Bankovní úředník	20. 5. 1898
18	Bohumil Hořínek	inženýr	15. 2. 1868
19	Alois Chalupa	krejčí	24. 11. 1893
20	Dr. Jaromír Charous	úředník vyslanectví	7. 1. 1903
21	Vojtěch Kubka	ředitel banky	23. 6. 1887
22	Vladimír Krupka	úředník vyslanectví	9. 1. 1891
23	Rudolf Kocík	sladov.	12. 3. 1902
24	Jan Kosík	student	30. 12. 1899
25	Bohumil Krajíček	zámečník	1. 4. 1904

¹ Archiv ČSK v Sofii. Dokumenty pojišťovacího odboru „Vzájemnost“. Spis členů odboru k 22. února 1926. s. 1 – 3.

26	Ferdinand Kumpošt	bankovní úředník	30. 7. 1899
27	Bohdan Kupov	student	8. 3. 1907
28	Jaroslav Laštovka	úředník	17. 11. 1897
29	Bohumil Liška	mlynař	15. 5. 1901
30	Jan Lhoták	tov. mistr	27. 2. 1893
31	Alois Maršoun	úředník vyslanectví	13. 3. 1893
32	Jan V. Mrkvička	malíř	23. 4. 1856
33	Václav Müller	učitel	7. 10. 1888
34	Bohdan Pavlu	vyslanec	3. 3. 1883
35	Jindřich Pajgr	grafik	19. 5. 1897
36	Karel Pajgr	úředník vyslanectví	2. 11. 1897
37	Emil Pflanzler	úředník vyslanectví	10. 3. 1887
38	Otto Pospíšil	truhlář	12. 2. 1878
39	Václav Pospíšil	továrník	8. 8. 1873
40	Bohdan Prošek	průmyslník	6. 6. 1896
41	Václav Rauer	bankovní úředník	27. 5. 1894
42	Evžen Svoboda	krejčí	23. 3. 1908
43	Josef Šercl	úředník	1895
44	Antonín Ant. Šourek	profesor	3. 6. 1857
45	Jan Štafl	vicekonsul	14. 7. 1890
46	Jan Trnka	zlatník	9. 5. 1899
47	František Trnka	bankovní úředník	1897
48	František Vařečka	bankovní úředník	6. 9. 1892
49	Josef Vytlačil	krejčí	23. 8. 1896
50	Richard Zajíc	dělník	1. 2. 1897
51	Vincenc Zorna	mechanik	21. 3. 1907
52	Františka Cornová-Došková	-	9. 5. 1905
53	Adela Černá-Trnková	-	14. 1. 1899
54	Marie Čajková	švadlena	13. 12. 1907
55	Marie Holečková	úřednice	30. 5. 1907

56	Anna Cheníčková	-	6. 7. 1896
57	Hedvika Kocíková	-	23. 5. 1903
58	Jarmila Müllerová	-	15. 12. 1903
59	Helena Maršounová-Dundova	-	28. 7. 1902
60	Karla Neubauerová- Dvořáková	-	30. 3. 1900
61	Adela Pajgrová	-	29. 11. 1898
62	Věra Rauerová	-	23. 8. 1902
63	Marie Rundsteinová	-	13. 4. 1892
64	Anežka Spoustová	-	21. 1. 1902
65	Božena Vařečková	-	3. 5. 1903
66	Božena Víceníková	učitelka	18. 9. 1896
67	Josefina Vlková	-	15. 5. 1902

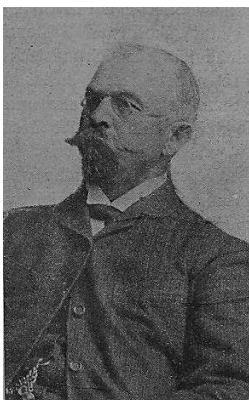
Počet členů krajského spolku v letech 1892 - 1945

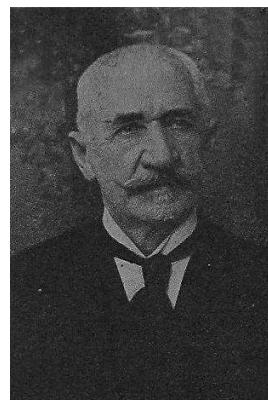
Obrazové přílohy

Obr. č. 1 Vladislav ŠAK
*Předseda spolku „Čech“ v letech
1893 – 1894 a 1903 - 1908*

Obr. č. 2 Jan BROŽKA
*Předseda spolku „Čech“ v letech
1894, 1895 – 1896, 1899 – 1901 a
1901 – 1902*

Obr. č. 3 Václav ŠTRUPL
*Předseda spolku „Čech“ v letech
1894 – 1895 a 1896*

Obr. č. 4 Jiří PROŠEK
*Předseda spolku „Čech“ v letech
1896 - 1899*

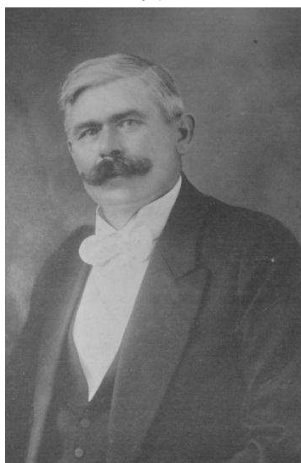
Obr. č. 5 Jaroslav VĚŠÍN
*Předseda spolku „Čech“ v roce
1902*

Obr. č. 6 Otto HOŘEJŠÍ
*Předseda spolku „Čech“ v letech
1909 – 1912*

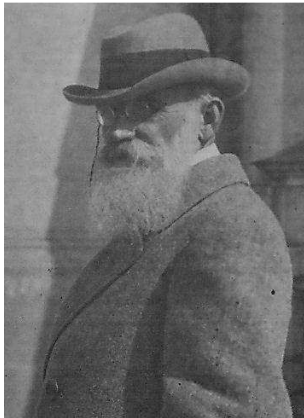
**Obr. č. 7 Bedřich
CHOCHOLA**
*Předseda spolku „Čech“ v letech
1912 – 1915*

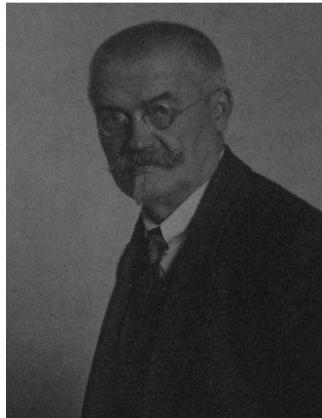
**Obr. č. 8 Josef
KOMEŠTÍK**
*Předseda spolku „Čech“ v letech
1915 – 1919*

Obr. č. 9 Karel TRNKA
*Předseda spolku „Čech“ v letech
1919 - 1920*

Obr. č. 10 Jan MRKVIČKA
*Předseda spolku „Čech“ v letech
 1920 - 1924*

Obr. č. 11 František DOŠEK
*Předseda družstva „Národní dům
 T. G. Masaryka v Bulharsku“
 v letech 1924 - 1926*

Obr. č. 12 Jan ŠTAFL
*Předseda družstva „Národní dům T.
 G. Masaryka v Bulharsku“ v letech
 1926 - 1932*

Obr. č. 13 Bohdan PROŠEK ml.
*Předseda spolku „Čech“ v letech
 1936 - 1940*

Obr. č. 14 Hermenegild ŠKORPIL
*Místopředseda spolku „Čech“
 v letech 1893 - 1894*

Obr. č. 15 Václav KAUCKÝ
*Místopředseda spolku „Čech“
 v letech 1911 - 1912*

Obr. č. 16 Bohumil ČENSKÝ
*Místopředseda spolku „Čech“
 v letech 1912 a 1936 - 1944*

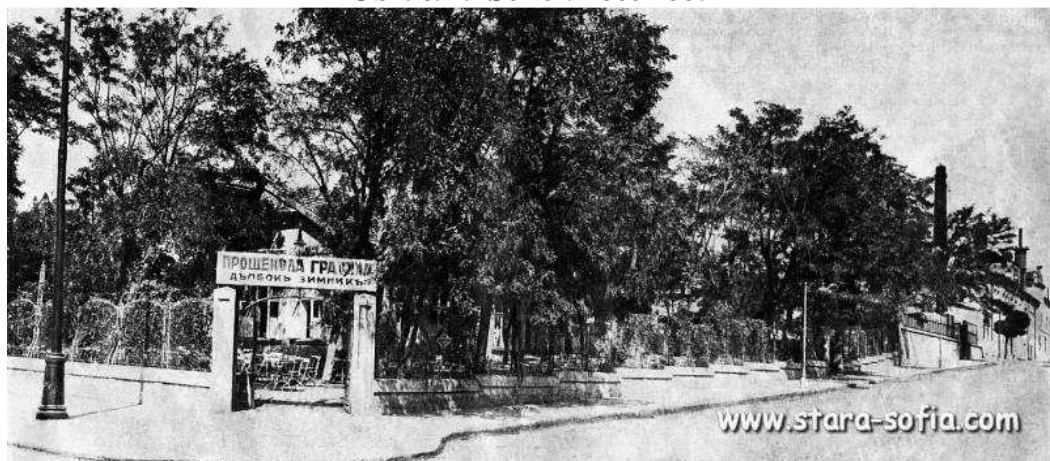
Obr. č. 17 Vladimír SIS
*Místopředseda spolku „Čech“
 v letech 1918 - 1919*

Obr. č. 18 Ludvík DIVIŠ
*Místopředseda spolku „Čech“
 v letech 1924 a 1926 - 1936*

Obr. č. 19 Sofie v roce 1885

Obr. č. 20 Proškova zahrada „Hluboký zimmník“
Místo, kde se setkávala část Čechů ze Sofie krátce po osvobození Bulharska

Obr. č. 21 Budova „Slovanské besedy“, postavená v roce 1890

Obr. č. 22 Slavnostní otevření „Národního domu“

Obr. č. 23 Slavnostní otevření „Národního domu“

Obr. č. 24 Výbor a členové spolku „Čech“ v roce 1914
(uprostřed předseda Bedřich Chochola, za ním Bohumil Čenský)

Obr. č. 25 Předseda Josef Komeščík (označen křížem) a členové spolku „Čech“
(nedatováno, někdy mezi lety 1915 – 1919)

Obr. č. 26 Výlet spolku „Čech“ do zahrady „Kulubagrad“, 1914

Obr. č. 27 Oslava svátku 28. října 1927
(Prapor drží malíř Jan Mrkvička)

Obr. č. 28 Československá škola v Sofii,
oslava narozenin prezidenta T. G. Masaryka, březen 1933

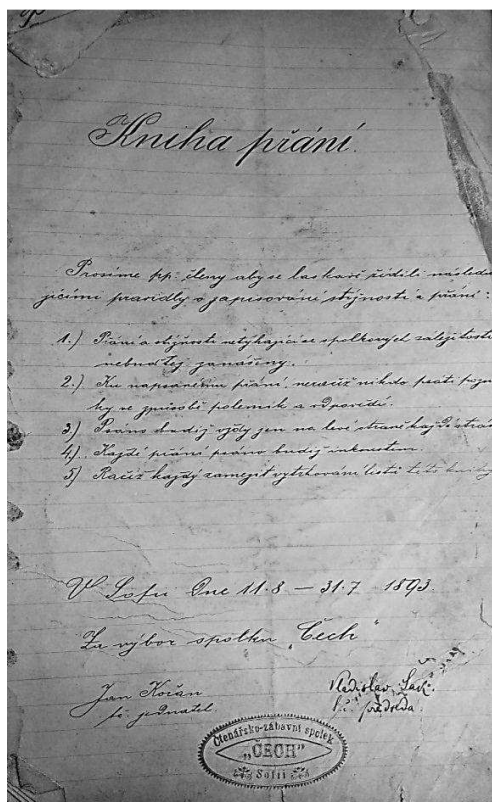
Obr. č. 29 Česká škola během oslav svátku sv. Cyrila a Metoděje dne 24. května 1937

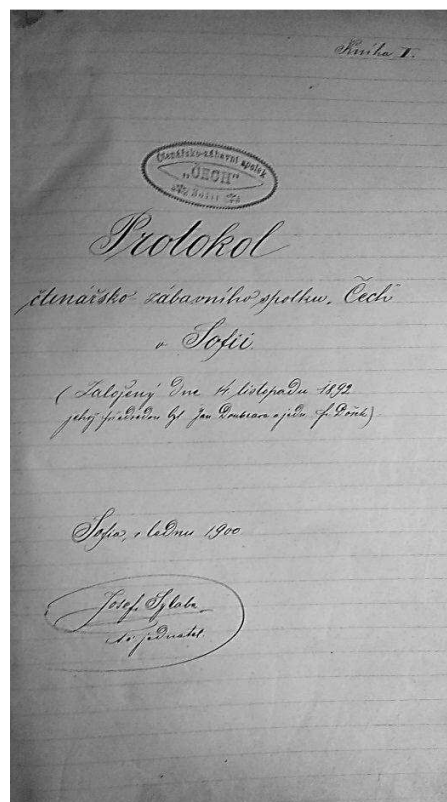
Obr. č. 30 Krajané ze Sofie během oslav svátku sv. Cyrila a Metoděje dne 24. května 1937

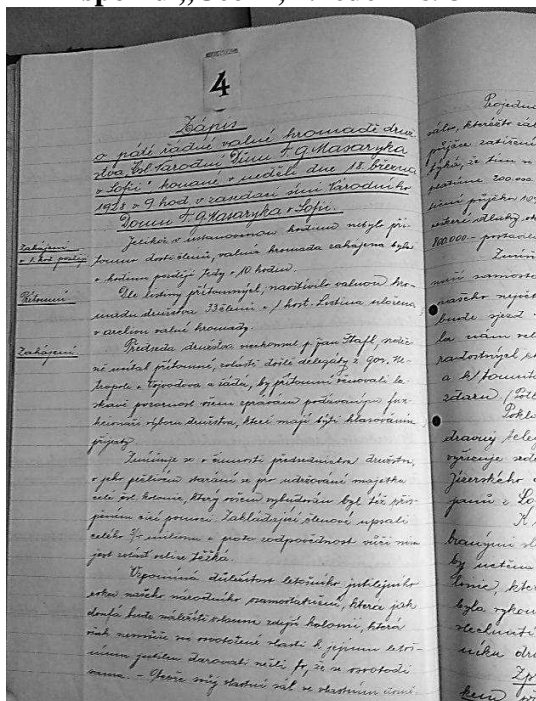
Obr. č. 31 Shromáždění krajanů během proslovu vyslance Prokopa Maxy v roce 1938

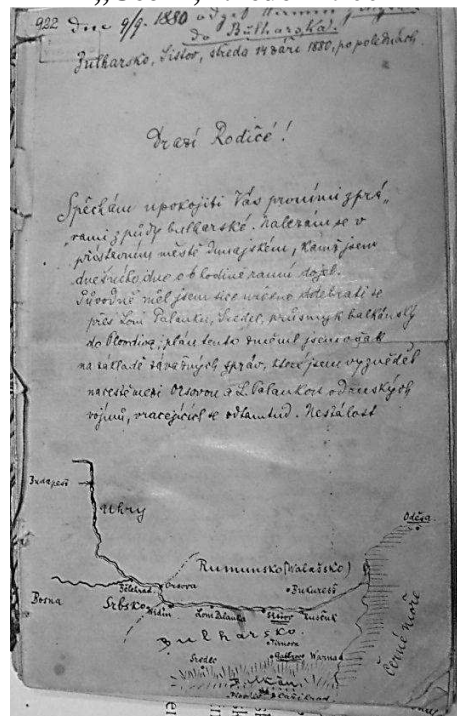
Obr. č. 32 Titulní strana knihy přání spolku „Čech“, 1. leden 1893

Obr. č. 33 Titulní strana protokolu spolku „Čech“, 1. leden 1900

Obr. č. 34 Část ze zápisu z valné hromady „Národního domu“ v roce 1928

Obr. č. 35 Dopis H. Škorpila rodičům z 9. září 1880

Zdroje obrazových příloh:

- Obr. č. 1 – Archiv Náprstkova Muzea v Praze, karton Bulharsko, složka Sofie, číslo: ar číz 22/2/17-1.
- Obr. č. 2 - POSPÍŠIL, Václav (red.). *Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 – 1928*. Sofie 1929. s. 9.
- Obr. č. 3 - POSPÍŠIL, Václav (red.). *Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 – 1928*. Sofie 1929. s. 29.
- Obr. č. 4 - Archiv Náprstkova Muzea v Praze, karton Bulharsko, složka Sofie.
- Obr. č. 5 – ЦОНЧЕВА, М. *Ярослав Вешин. живот и творчество*. София, 1955. s. 2.
- Obr. č. 6 - Archiv Náprstkova Muzea v Praze, karton Bulharsko, složka Sofie, číslo: Př. č. 415.
- Obr. č. 7 – Archiv Náprstkova Muzea v Praze, karton Bulharsko, Kv-Bul I, 137.
- Obr. č. 8 – Archiv Náprstkova Muzea v Praze, AR ČÚZ 22/2/6.
- Obr. č. 9 – КАРАСТОЯНОВ, Димитър Атанасов. Карл и Мария Трънка. НБКМ-БИА С III 1333 URL:<http://www.europeana.eu/portal/record/9200336/BibliographicResource_3000095549853.html#> [cit. 11.5.2016].
- Obr. č. 10 - Archiv Náprstkova Muzea v Praze, karton Bulharsko, Kv-Bul I, 156.
- Obr. č. 11 - Archiv Náprstkova Muzea v Praze, AR ČÚZ 22/2/3.
- Obr. č. 12 - Archiv Náprstkova Muzea v Praze, AR ČÚZ 22/2/20.
- Obr. č. 13 - POSPÍŠIL, Václav (red.). *Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 – 1928*. Sofie 1929. s. 248.
- Obr. č. 14 – Archiv Muzea ve Vysokém Mýtě, Fond rodiny Škorpilů, kartón Hermenegild Škorpil, složka fotografie, inv. č. 997.
- Obr. č. 15 – *Енциклопедия на българската музикална култура*. София, 1967. s. 273.
- Obr. č. 16 - POSPÍŠIL, Václav (red.). *Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 – 1928*. Sofie 1929. s. 29.
- Obr. č. 17 – ЗЛАТЕВА, Ани и кол. *Владимир Сис и България*. София, 2006. s. 3.
- Obr. č. 18 - Archiv Náprstkova Muzea v Praze, karton Bulharsko, Kv-Bul I, 131.
- Obr. č. 19 - Панорамна фотография на София, заснета в 1885 г. Изгубената България. URL:<<http://www.lostbulgaria.com/?p=5513>> [cit. 11. 5. 2016].
- Obr. č. 20 – Други улици в Стара София. Стара София. URL:<<http://stara-sofia.com/drulici.html>> [cit. 11. 5. 2016].
- Obr. č. 21 – Улица “Раковска”. Стара София. URL:<<http://stara-sofia.com/rakovska.html>> [cit. 11. 5. 2016].
- Obr. č. 22 - Archiv Náprstkova Muzea v Praze, karton Bulharsko, Kv-Bul I, 78.
- Obr. č. 23 - Archiv Náprstkova Muzea v Praze, karton Bulharsko, Kv-Bul I, 80.
- Obr. č. 24 - Archiv Náprstkova Muzea v Praze, karton Bulharsko, Kv-Bul I, 26.
- Obr. č. 25 - Archiv Náprstkova Muzea v Praze, karton Bulharsko, Kv-Bul I, 27.
- Obr. č. 26 - Archiv Náprstkova Muzea v Praze, karton Bulharsko, Kv-Bul I, 18.
- Obr. č. 27 - Archiv Náprstkova Muzea v Praze, karton Bulharsko, Kv-Bul I, 97.
- Obr. č. 28 – Archiv Československého klubu „T. G. Masaryka“ v Sofii, spolkové fotografie
- Obr. č. 29 – Archiv Československého klubu „T. G. Masaryka“ v Sofii, spolkové fotografie
- Obr. č. 30 – Archiv Československého klubu „T. G. Masaryka“ v Sofii, spolkové fotografie
- Obr. č. 31 - Archiv Československého klubu „T. G. Masaryka“ v Sofii, spolkové fotografie
- Obr. č. 32 - Archiv Československého klubu „T. G. Masaryka“ v Sofii, Kniha Přání
- Obr. č. 33 - Archiv Československého klubu „T. G. Masaryka“ v Sofii, Protokol
- Obr. č. 34 - Archiv Československého klubu „T. G. Masaryka“ v Sofii, *Zápisy o schůzkách výboru družstva „T. G. Masaryka“ od 28. II. 1928 do 29. III. 1932*. s. 24.
- Obr. č. 35 – Archiv Muzea ve Vysokém Mýtě, fond rodiny Škorpilů, Hermenegild Škorpil, Korespondence, inv. č. 922

Bibliografie

Archivní prameny

Archiv Československého klubu „T. G. Masaryka“ v Sofii:

Kniha jednatelská.

Kniha jednatelská. Kniha přání (1893)

Protokol čtenářsko – zábavného spolku „Čech“ v Sofii. Kniha II. Sofia, 1900.

Zápisy o schůzkách výboru družstva „T. G. Masaryka“ od 28. II. 1928 do 29. III. 1932.

Zápisy o schůzích výboru družstva od 2. IV. 1932 do 23. IX. 1937.

Československý národní dům v Sofii. Zápisy výboru. 7. X. 1937 – 15. V. 1946.

Úpisní listiny 1924.

Dokumenty pojišťovacího odboru „Vzájemnost“

Archiv Masarykova ústavu Akademie věd ČR v Praze:

Fond Josef Velenovský

Archiv Muzea ve Vysokém Mýtě:

Archiv literární korespondence

Archiv rodiny Škorpilů:

III. 4. Hermengild Škorpil

III. 5. Karel Škorpil

Archiv Náprstkova muzea v Praze:

SKB, karton Bul 1

SKB, karton Bul 2

Archiv Bulharské akademie věd v Sofii:

Fond 3K Konstantin Jireček

Fond 165K Karel Škorpil

Ústřední státní archiv – Sofie:

Fond 878K Jaroslav Věšín
Fond 970K Rodinný fond Trnka
Fond 1543K Václav Stříbrný
Fond 1969K Anton Šourek
Fond 2104 Vladimír Sis

Tištěné prameny a edice

JIREČEK, Konstantin. *Cesty po Bulharsku*. Praha, 1888.
KÜNZL-JIZERSKÝ, Rudolf. *V diplomatických službách ČSR*. Praha, 1947.
Stanovy spolku "Čech" v Sofii. Sofia, 1913.
WAGNER, Jan. *Vzpomínky z Bulharska a jiné črty*. Praha, 1897.

Годишно изложение за положението на Славянска беседа в София и дейността на настоятелството ѝ през 1899 година. София, 1900. s. 19 – 30.

Годишно изложение за положението на Славянска беседа в София и дейността на настоятелството ѝ през 1902 година. София, 1903, s. 16.

Д. В. *Как пристигнах в България. Спомени на проф. Иван Мърквичка, Пламък*, 1995, Бр. 5–6, с. 113.

ИРЕЧЕК, К. *Български дневник*. Том I. София, 1930.

ИРЕЧЕК, К. *Български дневник*. Том II. Пловдив, 1932.

КАНАЗИРСКИ-ВЕРИН, Г. *София преди 100 години*. София, б. г. (nedatováno, chybí ISBN; 2 vyd. knihy „Sofie před 50 lety“, 1947).

Протоколитъ на Учредителното Българско Народно Събрание в Търново. Пловдив, София, Русчукъ, 1879.

ФИЛОВ, Б. *Дневник*. София, 1986.

ХРИСТОВ, К. *Затрупана София*. София, 1944.

Literatura

AMORT, Čestmír a kol. *Dějiny československo-bulharských vztahů*. Praha, 1980.

BEČVAŘOVÁ, Martina. *České kořeny bulharské matematiky*. Praha, 2009. ISBN 978-80-7378-079-1

- BURKE, Peter. *Co je kulturní historie?* Praha, 2011. ISBN 978-80-7363-302-8
- GLENNY, M. *Balkán 1804 – 1999. Nacionalismus, válka a velmoci.* Praha, 1999. ISBN 80-7257-976-2
- HLAVAČKA, Milan, PEČENKA, Marek. *Trojspolek: německá, rakousko-uherská a italská zahraniční politika před První Světovou válkou.* Praha, 1999. ISBN 80-85983-86-9
- MOTEJLOVÁ-MANOLOVA, M a kol. *Uchováno v paměti. Bulharská sedjanka a její pokračovatelé v českých zemích.* Praha, 2006. ISBN 80-239-8365-2.
- MINČEV, E. *Češi v Plovdivu (1860 – 1945).* Plovdiv, 2014. ISBN 978-619-202-004-0.
- MINČEV, E. *Češi v Plovdivu.* Diplomová práce. Univerzita Pardubice, 2013.
- MINČEV, E. *Rodina Stříbrných v Bulharsku.* Bakalářská práce. Univerzita Pardubice, 2011.
- MINČEV, Enčo. *Sokol v Bulharsku do roku 1948.* Diplomová práce. Univerzita Pardubice, 2011. s. 46 – 48.
- PENČEV, Vladimír. *Po serpentínách sebezpoznání a poznání toho druhého. Češi a Slovinci v Bulharsku, Bulhaři v České republice.* Praha, 2012. ISBN 978-80-87398-26-5.
- POSPÍŠIL, Václav (red.). *Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868 – 1928.* Sofie 1929.
- RYCHLÍK, Jan. *Dějiny Bulharska.* Praha, 2000. ISBN 80-7106-404-1.
- SCHEINER, Josef (red.). *IV. slet všesokolský pořádaný v Praze Svazem českoslovanského sokolstva ve dnech 28.-30. června a 1. července 1901.* Praha 1901.
- STAEVSKÁ, ANNA. *90 let. Symbol česko-slovenské tradice uprostřed Sofii.* Sofie : Československý klub T. G. Masaryka v Bulharsku, 2015.
- VACULÍK, Jaroslav. *Češi v cizině 1850 – 1938.* Brno 2007, s. 142 – 143. ISBN 978-80-210-4297-1.
- VACULÍK, Jaroslav. *České menšiny v Evropě a ve světě.* Praha, 2009. ISBN 978-80-7277-397-8.
- WEITHMANN, Michael W. *Balkán: 2000 let mezi Východem a Západem.* Praha, 1996. ISBN 80-7021-199-7.
- WILLIS, Henry Parker. *A history of the Latin monetary union.* Chicago, 1901.

- АВРАМОВ, Румен. *Комуналният капитализъм*. Том II. Движението на парите. София, 2007. ISBN 978-954-90758-8-5; 978-954-9671-08-7.
- Алманах на софийския университет св. Климент Охридски*. София, 1940.
- АНАСТАСОВА, Анна и кол. *София XV – XX век. Спомени, впечатления, чужди пътеписи*. София, 2009. ISBN 978-954-92499-1-0.
- АНГЕЛОВ, Петър. *История на България 681 – 1944*. Том първи. София, 2003. ISBN 954-638-122-5.
- АНДРЕЕВ, М. и кол. *История на България*. Том осми. България 1903 – 1918. София, 1999.
- БАКАЛОВ, Ганчо. *Народно читалище „Славянска беседа“ /1880 – 2005/. 125 години непресъхващ извор*. книга първа. София, 2005. ISBN 954-9506-18-5.
- БЕРОВ, Л. и кол. *История на България*. Том седми. Възстановяване и утвърждаване на българската държава. Национално-освободителни борби /1878 – 1903/. София, 1991.
- ВАЧКОВ, Д. и кол. *История на България*. Том девети. История на България 1918 – 1944. София, 2012.
- Владимир Сис и България*. София, 2006. ISBN 954-336-022-7, 978-954-336-022-2.
- ВЪЛЧЕВ, Г. *Чужденците в българската следосвобожденска култура 1879 – 1900*. София, 2001. ISBN 954-9584-44-5.
- ГАВРИЛОВА, Райна. *Колелото на живота*. София, 1999. ISBN 954-07-0486-3.
- ГАНДЕВ, Христо и кол. *История на България*. Том IV. София, 1983.
- ГЕНЧЕВ, Николай и кол. *История на България XV – XIX. век*. София, 1999. ISBN 954-426-205-9.
- ГЕОРГИЕВ, Георги. *София и софиянци. 1878–1944*. София, 1983.
- Енциклопедия на българската музикална култура*. София 1967.
- ЖЕЛЕВА-МАРТИНС, Добриня. *Биография на София*. София, 2006. ISBN 954-8500-03-5, 978-954-8500-03-6.
- ИВАНОВ, Атанас. *Чешките капелмайстори в България. (1878 – 1904)*. София, 1983.
- Изследвания в памет на Карел Шкорпил*. София, 1961.

- ЙОРДАНОВ, Димитър, СТОЯНОВ, Николай и кол. *Флора на Народна република България*. Том I. София, 1963.
- КАЗАСОВ, Димо. *Улици, хора, събития. София през първите години на 20-ия век*. София, 1968.
- КАРАДАЧКА, Юлия и кол. *Столицата София*. София, 1999. ISBN 954-90379-2-4.
- КИРАДЖИЕВ, Светлин. *Българските градове*. София, 2001. ISBN 954-9813-16-9.
- КИРАДЖИЕВ, Светлин. *София 125 години столица*. София, 2006. ISBN 954-617-011-9, 978-954-617-011-8.
- КИРАДЖИЕВ, Светлин. *София каквато е била 1878 – 1943*. София, 2001. ISBN 954-9813-13-4.
- КОСТЕНЦЕВА, Райна. *Моят роден град София*. София, 2008. ISBN 978-954-320-206-5.
- КОЦЕВ, Георги и кол. *Австрийски архитектурни влияния в София. Края на XIX и началото на XX век*. София, 1998. ISBN 954-8853-12-4.
- ЛАЗАРОВ, И., ТЮТЮНДЖИЕВ, И. и кол. *Кратка история на българския народ*. Велико Търново, 2004. ISBN 954-8914-17-4.
- МАНОЛОВА-МОТЕЙЛОВА, Мария и кол. *„Българска седянка“ и нейните последователи по чешките земи*. София, 2004. ISBN 954-323-024-2.
- МАРКОВ, Г. (red.). *История на България*. Том девети. История на България 1918 – 1944. София, 2012.
- МИЛАНОВ, Е. *Решаващата битка при Горни Богоров за освобождението на София от турско робство*. София, 2014. ISBN 978-954-509-524-5
- МИЛАНОВ, Йордан. *Въздушните войски на България през войните 1912 – 1945 г.* София, 2008. ISBN 978-954-752-125-4.
- МИЛУШЕВ, Я. *Чешки профили в общественото развитие на следосвободенска България*. София, 2005. ISBN 954-322-093-X.
- МИНЧЕВ, Емил. *Чехите в Пловдив (1860–1945)*. Пловдив, 2014.
- МИРЧЕВ, П. *Книга за София*. София, 1979.
- НАТОВ, М., ЛИКОВ, Г. *Българските книжни пари 1885 – 1996*. София, 1997. ISBN 954-8226-59-6.

- НЕНКОВ, В. и кол. *Видни български художници. Животописни бележки*. София, 1965.
- ПЕТРОВ, Величко, и кол. *История и развитие на пивоварната промишленост в България (1848-1993)*. София, 1996.
- ПЕТРОВ, Петър, ПЕНЕВ, Ангел. *Чужденци-просветни дейци в България*. София, 1988.
- Ролята на чешката интелигенция в обществения живот на следосвобожденска България*. Прага, 2008. ISBN 978-80-254-3456-7.
- САЗДОВ, Д. и кол. *История на България 681 – 1944*. Том втори. София, 2003. ISBN 954-638-122-5.
- СТАНЕВА, Евелина. *Алманах на българските индустриалци. 1878 – 1947*. София, 2005. ISBN 954-321-128-0.
- СТАНЧЕВА, Магдалина. *София в отдавна минало време*. София, 1999. ISBN 954-07-0848-6.
- СТАНЧЕВА, Магдалина. *София от древността до нови времена*. София, 2009. ISBN 978-954-535-579-0.
- СТАТЕЛОВА, Е. и кол. *История на нова България 1878 – 1944*. Том III. София, 1999. ISBN 954-426-206-7.
- СТЕФАНОВ, Александър. *Паметникът на незабравимия български поборникъ „Левски“ въ гр. София*. Документи – история. София, 2011. ISBN 978-954-07-3199-5.
- ТАШЕВ, Ташо. *Министрите на България 1879-1999*. София, 1999. ISBN 978-954-430-603-8, 978-954-509-191-9
- ТОДОРОВ, В. и кол. *Чехи в България – история и типология на една цивилизаторска роля*. Част първа. София, 1995.
- ТОДОРОВ, В. и кол. *Чехи в България – история и типология на една цивилизаторска роля*. Част втора. София, 1996.
- ТОДОРОВ, В. и кол. *Чехи в България – история и типология на една цивилизаторска роля*. Част трета. София, 1999.
- ТРИФОНОВА, Александра. *Разлистване на архивите*. Номо Bohemicus, џ. 1/2014.

ХРИСТОВ, Х и кол. *История на България*. Том VII. Възстановяване и утвърждаване на българската държава. Национално-освободителни борби /1878 – 1903/. София, 1991.

ЦОНЧЕВА, М. *Ярослав Вешин*. София, 1955.

Чехи в България. Ролята на чешкото присъствие в българското национално възраждане. София, 2009.

ШАРОВА, Крумка и кол. *История на България*. Том VI. София, 1987.

Юбилеен сборник 20 години „Бохемия клуб“. София, 2014. ISBN 978-954-326-236-6.

ЯКИМОВА, М. *София на престолюдието*. София, 2010. ISBN 978-954-321-682-6.

Studie

AVRAMOV, Roumen. *The Bulgarian national bank in a historical perspective: shaping an institution, searching for a monetary standard*. In. Roumen Avramov – Sevkert Pamuk (eds.), *Monetary and fiscal policies in South-East Europe. Historical and comparative perspective*. Sofia, 2006. s. 93 – 108. ISBN 954-9791-99-8, 978-954-9791-99-0.

EINAUDI, Luca. *Monetary separation and European Convergence in the Balkans in the 19th century*. In. *The Experience of exchange rate regimes in Southeastern Europe in a historical and comparative perspective*, 2007. s. 30 – 49.

HAVRÁNKOVÁ, R. *Česko-bulharské vztahy v minulosti – světla a stíny*. In. *Antropologie dialogu. Souznění a nedorozumění mezi Čechy a Bulhary*. Praha, 2000. ISBN 80-902439-6-7.

MINČEV, Emil. *Z každodennosti Čechů v Bulharsku v letech 1878 – 1904*. In. *Slovanský přehled*. 1/2016. ISSN 0037-6922. s. 33 – 51.

PTÁČEK, Josef. *Dobrušský rodák, bulharofil, těsnopisec a královehradecký advokát JUDr. Alfréd Rudolf*. In. *Královehradecko*. č. 4, 2007. s. 359 – 366. ISBN:978-80-85031-76-8, ISSN:1214-5211.

SKRUŽNÝ, Ludvík. *Profesoři Hermenegild a Karel Škorpilové působící v Bulharsku (1. část)*. In. *Theatrum historiae* 3, Pardubice, 2008, s. 235-261. ISSN 1802-2502

SKRUŽNÝ, Ludvík. *Profesoři Hermenegild a Karel Škorpilové působící v Bulharsku (2. část)*. In. *Theatrum historiae* 6, Pardubice, 2010, s. 101–124. ISSN 1802-2502

STAEVSKÁ, Anna. *90 let symbol česko-slovenské tradice uprostřed Sofie*. Sofia, 2015.

- АХТАРОВ, Борис. *Дейността на Йосиф Веленовски за изучаване на българската флора*. In. Природа, 1959, щ. 3.
- БЕРОВ, Любен. *Икономиката на София между двете световни войни*. In. София през вековете. Том 2. Столица на нова България 1878 – 1944. София, 1991. ISBN 954-430-046-5.
- БОЯДЖИЕВ, Начо. *Градоустройственото развитие на София в миналото и сега*. In. Юбилейна книга София 1878 – 1958. София, 1958.
- БРАНКОВ, Георги. *Строителство и благоустройство на София 1878 – 1944*. In. София през вековете. том 2. Столица на нова България 1878 – 1944. София, 1991. ISBN 954-430-046-5.
- ВАСИЛЕВ, Васил. *Водоснабдяването на София 1878 – 1944*. In. София през вековете. том 2. Столица на нова България 1878 – 1944. София, 1991. ISBN 954-430-046-5.
- ГЕОРГИЕВ, Георги. *Населението на София 1878 – 1944*. In. София през вековете. том 2. Столица на нова България 1878 – 1944. София, 1991. ISBN 954-430-046-5.
- ГОРАНОВ, Петър. *Икономическо развитие на София (1878 – 1918)*. In. София през вековете. Том 2. София, 1991. ISBN 954-430-046-5.
- ГОСПОДИНОВ, Динко. *Константин Иречек и управлението на българското образование*. In. Константин Иречек. Сборник научни доклади и съобщения кръгла маса – Варна, 2006 г. Варна, 2006. ISBN 978-954-6579-675-3.
- ДИНОВА-РУСЕВА, В. „*Картините ми принадлежат на България*“. 130 години от рождението на Иван Мърквичка. In. Изкуство, бр. 2, 1987.
- ДИЧЕВ, Стефан. *Освобождението на София*. In. Юбилейна книга София. София, 1958.
- ЖЕЛЕВА-МАРТИНС, Добринка. *Чехи – строители на нова следосвободенска България*. In. Чехи в България. София, 2009. ISBN 978-954-9928-45-7.
- ЖЕЛЕЗАРОВА, Р. *Чешките художници в България от края на XIX и началото на XX век*. In. Чехи в България. История и типология на една цивилизаторска роля. Част втора. София, 1996.

- ЗИДАРОВ, Камен. *Културен живот. Театралното дело в Столицата*. In. Юбилейна книга София 1878 – 1958. София, 1958.
- ЗЛАТЕВА, Ани. *Владимир Сис – жизнеописателна хроника*. In. Владимир Сис и България. София, 2006. ISBN 954-336-022-7, 978-954-336-022-2
- ИВАНОВ, Ивайло. *Чешкият принос за развитието на българската следосвобожденска музикална култура (1879 – 1919)*. In. Известия на националния исторически музей. Том XVIII. Велико Търново, 2008. ISSN 1311-5219.
- ИВАНОВ, Иван. *Зимното преминаване на Балкана и освобождението на Средногорието*. In. Балканът помни. София, 2008. ISBN 978-954-776-006-6.
- КОЖУХАРОВ, Н. *Първият от майсторите на мъртвата природа у нас*. In. Завети. Кн. 3, 1937.
- ЛЮЛИНОВ, Иван. *Ярослав Вешин*. In. Славяни. Кн. 8. 1960.
- МАКЕДОНОВ, Д. *Из чехословашко-българските взаимни отношения. Хермин Шкорпил*. In. Чехословакия. џ. 5, 1983.
- МАРИНОВА, Д. *Ролята на чешката колония в Русе за българското национално развитие*. In. Чехи в България. София, 2009.
- МАРХОЛЕВА, К. *Пражкото студентско дружество „Българска седянка“, българският национален въпрос и чешката общественост (1901-1914)*. In. Юбилеен сборник 20 години „Бохемия клуб“. София, 2014. ISBN 978-954-326-236-6.
- МИЛУШЕВ, Явор. *Паметта е жива, а не музейна ценност*. In. Чехи в България. София, 2009. ISBN 978-954-9928-45-7.
- МИЛЧЕВА, Красимира. *Руското гражданско управление в София 1878 – 1879*. In. София 130 години столица на България. Сборник научни статии. София, 2009.
- МИНЧЕВ, Александър. *Братя Шкорпил и Одесос-Варна*. In. Културната интеграция между чехи и българи в европейската традиция. София, 2000.
- МИНЧЕВ, Емил. *Един забравен военен доктор, преживял три войни*. In: Европейско културно-историческо наследство. Доклади от студентските конференции в Пловдив 2012-2013 г. Пловдив, 2014.
- ПАВЛОВ, Иван. *Генералът с чешко име*. In. Чехи в България – история и типология на една цивилизаторска роля. Част втора. София, 1996.

- СТОЕВА, Х. *Ролята на чешката колония за обогатяване на културния живот в Варна*. In. Чехи в България. София, 2009.
- СТОЯНОВ, Любен. *Здравеопазването някога и сега*. In: Юбилейна книга София, София, 1958.
- СТОЯНОВА, Люба. *Пламъкът*. In. Чехи в България – история и типология на една цивилизаторска роля. Част втора. София, 1996.
- СТОЯНОВА, Люба. *Преди всичко славянин*. In. Чехи в България – история и типология на една цивилизаторска роля. Част втора. София, 1996.
- ТОДОРОВ, В. *Вместо послеслов – откъс от пътеписа на Карел Дрож „Първо пътуване до Рила“*. In. Чехи в България – история и типология на една цивилизаторска роля. Част втора. София, 1996.
- ТОДОРОВ, В. *Чехи в България – изследователски модели и модули*. In. Чехи в България – история и типология на една цивилизаторска роля. Част първа. София, 1995.
- ТОДОРОВ, В., РУСНЯКОВА, М. *Българи и българските чехи - типология на недоразуменията*. In. Чехи в България – история и типология на една цивилизаторска роля. Част трета. София, 1999.
- ТОДОРОВ, Величко. *„Окупацията“ като цивилизаторска роля или вместо отговор на писателя Йордан Вълчев*. In. Чехи в България – история и типология на една цивилизаторска роля. Част първа. София, 1995.
- ТРОШЕВ, Константин. *Словесен портрет на Константин Иречек*. In. Константин Иречек. Сборник научни доклади и съобщения кръгла маса Варна – 2006. Варна, 2006. ISBN 978-954-6579-675-3.
- ХУЛА, Алоис. *Из чехословашко българските отношения. Първи крачки към дружбата*. In. Чехословакия, щ. 2, 1985.
- ШОПОВА, С., МИНЧЕВ, Е. *Вацлав Стрибърни – един чех в България, отдаден на науката и природата*. In. Известия на старозагорския исторически музей. Том IV. Личността в историята. Стара Загора, 2011. ISSN 1314 – 4510.
- ЯКИМОВ, Георги. *Софийските училища с възрожденска традиция и обновление*. In. София 130 години столица. Сборник научни статии. София, 2009.

Periodický tisk

Sokol, 1896.

Československý obzor I. Sofie, 1920 - 1921.

Československý obzor II. Sofie, 1921 – 1922.

Československý obzor III. Sofie, 1922 – 1923.

Československý obzor IV. Sofie, 1923 – 1924.

Československý obzor V. Sofie, 1925.

в-к Марица I, 1878.

в-к Марица IV, 1881.

Аноним. *Иван В. Мърквичка*. In. Илюстрация светлина. Кн. X, 1917. s. 132.

БОБЕВСКИ, Любомир. *Един рядък юбилей*. In. Илюстрация светлина. Кн. III - IV, 1919. s. 5 – 6.

В. А. *Владислав Шак*. In. Илюстрация светлина. Кн. X, 1917. s. 27 – 28.

ВЕЛЕВ, Д. *Алоис Мацак*. In. Музикален преглед. Бр. 4, 15 юли 1921. s. 3 – 4.

ДИНЕВА, Радостина. *Приносът на Антон Шоурек за развитието на образованието в България през 1880 – 1926 година*. In. Начално образование. Бр. 1, 2009. s. 77 – 81.

ДИНОВА-РУСЕВА, В. „*Картините ми принадлежат на България*“. *130 години от рождението на Иван Мърквичка*. In. Изкуство, бр. 2, 1987. s. 8.

ДОЛАПЧИЕВ, Б. *Антон Шоурек*. In. Математика. Бр. 1, 1974. s. 1 – 4.

К. В. *Алоис Мацак*. In. Илюстрация светлина. Кн. X, 1917. s. 126.;

КАРАИВАНОВ, С. *С преклонение към първоучителя. 85 години от рождението на Кирил-Карел Стари (1914 – 1984)*. In. Музикални хоризонти. Бр. 4, 2000. s. 23 – 24.

МИЛЕВ, Емил. *Иван Мърквичка. Европеецът, който рисуваше пазарите в столицата Пловдив*. In. Акцент, 31 октомври – 6 ноември 2008 г. s. 13.

РАНГЕЛОВА, Бистра. *Зарево от битки и победи в годината на Ярослав Вешин*. In. Български войн, брой 9/2005. s. 24 – 29.

ХРИСТОЗОВА, Е. *Фамилия Цибулка – три живота, отдадени на музиката*. In. Музикални хоризонти. Бр. 1, 2004. s. 43 – 44.

ЯНТАРСКИ, Г. *Вацлав Кауцки*. In. Музикални хоризонти. Бр. 3, 1977. s. 83 – 86.

Internetové zdroje

BRANKOV, Nikolaj. České stopy v bulharské průmyslové architektuře – 6. díl. 8. 10. 2015. [cit. 10. 4. 2016]. URL: <<http://www.earch.cz/cs/revue/ceske-stopy-v-bulharske-prumyslove-architekture-6-dil>>.

Proshek brothers. [cit. 14. 5. 2016] URL:< <http://www.proshek.com/bg/>>.

A. Трънка. Genealogie. [cit. 14. 4. 2016] URL: < <https://www.geni.com/people/%D0%90-%D0%A2%D1%80%D1%8A%D0%BD%D0%BA%D0%B0/6000000001216655582>>.

АЛЕКСАНДРОВА, П. *Константин Иречек: София е българската Венеция, само че потънала в кал*. In. Блиц. [cit. 14. 5. 2016] URL: <<http://www.blitz.bg/article/36333>>.

Биография на Богдан Теодор Прошек. [cit. 14. 4. 2016] URL:< <http://www.proshek.com/blog/2012/12/13/биография-на-богдан-теодор-прошек-1858-1905>>.

Братя Шкорпил – създатели на българската археология. In. Moreto.net. [cit. 14. 5. 2016] URL:< <http://www.moreto.net/s.php?n=161697>>.

Карл и Мария Трънка. Карастоянов, Димитър Атанасов. (fotografie rodiny Trnky k příležitosti 25. let od svatby Karla a Marie Trnkových). [cit. 14. 4. 2016] URL: < http://www.europeana.eu/portal/record/9200336/BibliographicResource_3000095549857.html>.

Община Пловдив. *Население*. [online] [cit. 11. 12. 2015] URL: < <http://www.plovdiv.bg/about-plovdiv/population/>>.

ОВЧАРОВ, Н. *Чех създава археологическия музей в София*. In. Чудесата на България. [cit. 14. 5. 2016] URL: <<http://www.bgchudesa.com/за-България/Чех-създава-археологически-музей-в-София.html>>.

RESUME

My dissertation deals with the history of the Czech community in Sofia in the period between 1878 and 1945. Opposite to many works already written on that theme, my dissertation deals with the whole Czech community and not only with different people or small groups of people who were part of this community. Beside this entirely new view to this theme, in my work I also introduce new themes like research of the daily life of Czechs in Sofia and the formation of the collective identity of the Czech community in Sofia.

During late nineteenth century many Czechs from different background immigrated to Bulgaria in search for work and with hope of helping the local Slavonic people into modernization of their newly freed country. Many of the Czech succeeded in this quest, but many others made their self-interest and entrepreneurship prior to helping the Bulgarians. During the 1880s there were already several hundred Czechs, working in Sofia. They were divided by their interests and occupation. The main two groups that were formed shortly after the 1880s were the group of the workers and the group of the intellectuals. The Czechs in Sofia were also divided by political view into sympathizers of the Young Czechs and Old Czechs movement.

During late nineteenth century the Czech community in Sofia was fractured into many little groups. Some of them joined Austrian or Bulgarian organizations. But soon the need of entirely Czech organization emerged. And in 1892 the Czech workers established the organization "Czech". His main objective was to maintain the identity of the Czechs in Sofia. This club survived some very deep crises in 1890s and during the first decade of the twentieth century. The origin of those crises was in the fractured into many groups Czech community. The problems between the different factions were solved during the 1920s and in 1918 the club "Czech" became the center of the Czech community in Sofia. The task of preserving of the Czech identity and its passing onto future generations was well managed by celebrations with national underline and by the Czech school in Sofia, established in 1921. From that moment on a process of expansion started and with the support of the Czechoslovak embassy the club bought its own house in 1924. In 1925 the club became part of the newly formed "Czech national house of T.

G. Masaryk". By 1926 the organization already had branches throughout Bulgaria and was official representative of the Czech community in the state. In 1930 a sports hall was built for the gymnastics organization "Sokol". The construction expenses greatly burdened the club and during the 1930s the "National house" was in deep financial crisis. A new period of prosperity came in 1937, but ended in 1938 with the Munich agreement and the following occupation of the Czechoslovak republic in March 1939. The "National house" seized its activity during the war, only to be restored in October 1944. After a grand celebration of the liberation of Czechoslovakia, held on 27th of May 1945 the "National house" entered the next chapter of its history.

Along the main Czech organization in Sofia (the club "Czech") a few other Czech organizations existed, but all of them were in close cooperation or a part of the club. The most independent was the gymnastics organization "Sokol", which was established and seized to exist several times, and in the 1920s became part of the club. "Sokol" was forbidden during the First and the Second World War, in 1945 was established again, but it was soon forced to become part of the Bulgarian organization "Junak".

During late 1880s a Czech female organization was created. The name of this organization was "České srdce". The members of this organization were Czech women and girls from Sofia. During the next decades it became a full partner in organizing various events with the club "Czech". The main effort of the members of "České srdce" was to help other Czechs. In 1920s they established a poorhouse.

There were a few more Czech organizations, which were established in the 1920s as a part of the club "Czech". Among them were the death insurance organization "Vzájemnost", the charitable organization "Baráčníci", the sports organization "Čechia". The club also had a choir and a theater group.

The Czech club was very important for the formation and the maintaining of the identity of the Czechs in Sofia. This dissertation shows the ways in which this club supported the Czech community and became its pillar. The club "Czech" was also very important factor in the daily life of the Czechs in Sofia as it became clear in the chapter about their life. In this way my dissertation combines already known and researched problematic with new findings and creates a unique view to the Czech community in Sofia.